

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਮਿਡਿਲ ਕਾਲਜ

ਪਾਠਕ੍ਰਮ- ਛੇਂਵੀਂ ਤੋਂ ਅੱਠਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ
ਸੈਸ਼ਨ-2019-20

ਵਿਸ਼ਾ ਸੂਚੀ ਡੇਵੀਂ ਤੋਂ ਅੱਠਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ

ਲਾਜ਼ਮੀ ਵਿਸ਼ੇ

- i. ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਪੰਜਾਬੀ/ਹਿੰਦੀ/ਉਰਦੂ)
- ii. ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਪੰਜਾਬੀ/ਹਿੰਦੀ/ਉਰਦੂ)
- iii. ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ
- iv. ਗਣਿਤ
- v. ਵਿਗਿਆਨ
- vi. ਸਮਾਜਿਕ ਸਿੱਖਿਆ
- vii. ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਰੀਰਿਕ ਸਿੱਖਿਆ
- viii. ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਾਇੰਸ

ਚੌਣਵਾਂ ਵਿਸ਼ਾ (ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ):-

1. ਡਰਾਇੰਗ
2. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ
3. ਉਰਦੂ
4. ਖੇਤੀਬਾੜੀ
5. ਕਟਾਈ ਅਤੇ ਸਿਲਾਈ
6. ਨੀਡਲ ਵਰਕ
7. ਸੰਗੀਤ ਵਾਦਨ
8. ਸੰਗੀਤ ਗਾਇਨ
9. ਗ੍ਰਾਹ ਵਿਗਿਆਨ
10. ਨਿਤ (ਡਾਂਸ)
11. ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਕਲਾ ਸਿੱਖਿਆ (ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਆਰਟਸ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ)
12. ਕਿੱਤੇਵਰਾਨਾ (ਕੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਲਈ)!
 - i. ਘਰੇਲੂ ਵਾਇਰਿੰਗ ਅਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਘਰੇਲੂ ਯੰਤਰਾਂ ਦੀ ਮੁੰਬਤ ਕਰਨਾ (ਕੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੋਹਾਂ ਲਈ)
 - ii. ਟਰਾਂਜਿਸਟਰ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ ਅਤੇ ਮੁੰਬਤ ਕਰਨਾ

CLASS- VI**i. ENGLISH****Unit I Reading Skills**

One seen passage and one unseen passage followed by Comprehension questions.

Unit II (Textbook)**Lessons**

1. Brave Sunderlal
2. The Bangle-Seller
3. A Story from Bapu's Life
4. Sajjan, the Robber
5. Letters from A Father to his Daughter
6. The Kabuliwallah
7. Games for Fun
8. The Gift
9. Fire ! Fire !
10. Conversation

Poems

- (i) Night
- (ii) My Shadow
- (iii) The Blind Beggar
- (iv) The Clock

Unit III (GRAMMAR)

1. The Noun
 - i. The Noun-Number
 - ii. The Noun-Gender
2. The Pronoun
3. The Adjective
4. The Verb
5. The Adverb
6. The Tenses
7. The Preposition
8. The Conjunction
9. The Article
10. The Sentence

11. Punctuation
12. Occupations
13. Young Ones of Animals
14. Homes for All
15. Synonyms and Antonyms
16. Homophones

Unit IV (COMPOSITION)

- (i) Letter Writing
- (ii) Paragraph Writing
- (iii) Story Writing

Translation from English to Punjabi/Hindi

1. Brave Sunderlal

1. Soon it began to thunder.
2. He ran to his father.
3. He saw a lighted lamp.
4. He ran as fast as he could.
5. He picked up the lamp.
6. He stood on the track.
7. He noticed the light.
8. Sunder was rewarded.
9. This is a true story.
10. All the passengers got down.

2. The Bangle Seller

1. Ram Lal was a bangle seller.
2. He was singing a song.
3. She was his daughter.
4. Where are they?
5. They are very pretty.
6. These are green bangles.
7. Reeta went into the house.
8. Thank you very much.
9. Have you any red bangles?
10. Please take these bangles.

3. A Story From Bapu's Life

1. I am a very poor man.
2. Children loved visiting Gandhiji.
3. Where's the money, son?
4. She makes all my clothes.
5. How many do you need?
6. Bapu thought for a moment.
7. I will ask my mother.
8. I have a very large family.

9. Bapu was right.
10. He was the head of the family.

4. Sajjan, The Robber

1. His name was Sajjan.
2. Sajjan had a big house.
3. He gave them free food.
4. Are you a true friend?
5. You cannot cheat God.
6. God will punish you.
7. Be a good man.
8. Pray to God.
9. Live like a good man.
10. Sajjan began to weep.

5. Letters From A Father to His Daughter

1. I tried to answer them.
2. I am in Allahabad.
3. England is only a little Island.
4. I am afraid.
5. There were only animals.
6. It is difficult to imagine.
7. The Earth was too hot.
8. He wrote a number of letters.
9. We must think of all countries.
10. You will find it more interesting.

6. The Kabuliwallah

1. Little Mini was five years old.
2. What do you think, father?
3. She ran to the window.
4. She was in terror.
5. They would sit and chat for hours.
6. What have you got in your bag?
7. Mini was getting married that night.
8. Give these to the little ones.
9. Mini's father took out some money.
10. Mini soon forgot her old friend.

7. Games For Fun

1. How are you?
2. We play a number of games.
3. One of them is Kabaddi.
4. Kabaddi is played in a team.
5. A line is drawn on the ground.
6. It can be played anywhere.
7. Kites are of many shapes.
8. Kite-flying needs great skill.
9. The kite paper is pasted with glue.
10. It is fun to fly kites.

8. The Gift

1. He called them one by one.
2. All the animals were happy.
3. He heard the buzz of a bee.
4. The little bee nodded its head.
5. The bee wanted a gift.
6. All animals fear them.
7. I want none of these.
8. The bee was delighted.
9. Do not be too excited.
10. Do you want a gift too?

9. Fire! Fire!

1. Fire is man's friend.
2. We need fire for cooking.
3. What will happen?
4. Everything will start burning.
5. A building is on fire.
6. Are they successful?
7. A fire engine is on the way.
8. What a relief!
9. The fire has been controlled.
10. The firemen feel happy.

10. Conversation

1. What can I get you?
2. Thank you.
3. It is ten o'clock.
4. I don't have a watch.
5. I'm very well.
6. Thanks for calling.
7. What's your name?
8. I'm ten years old.
9. I'm fond of football.
10. Where do you live?

Translation from Punjabi/Hindi to English

1. ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਖੋਲੋ 2. ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਬੰਦ ਕਰੋ 3. ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੇਲ ਦਿਓ 4. ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰੋ 5. ਇੱਥੇ ਥੈਂਡੋ 6. ਇੱਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਓ	1. अपनी किताबें खोलो। 2. अपनी किताबें बंद करो। 3. दरवाजा खोल दो। 4. दरवाजा बंद कर दो। 5. यहाँ बैठो। 6. यहाँ खड़े हो जाओ।
--	---

7. ਇੱਥੇ ਨਾ ਬੈਠੋ	7. ਯਹਾਂ ਸਤ ਬੈਠੋ।
8. ਇੱਥੇ ਨਾ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਵੋ	8. ਯਹਾਂ ਖੜ੍ਹੇ ਸਤ ਹੋ।
9. ਇੱਥੇ ਆਓ	9. ਯਹਾਂ ਆਓ।
10. ਉੱਥੇ ਜਾਓ	10. ਵਹਾਂ ਜਾਓ।
11. ਇੱਕ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਵੋ	11. ਪੰਕਿਤ ਮੌਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ।
12. ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਓ	12. ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਓ।
13. ਬੈਠ ਜਾਓ	13. ਬੈਠ ਜਾਓ।
14. ਚੁੱਪ ਰਹੋ	14. ਚੁਪ ਰਹੋ।
15. ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਚੜ੍ਹਾਓ	15. ਅਪਨੀ ਕੱਪਿਯਾਂ ਪਰ ਕਵਰ ਚੜਾਏ।
16. ਇੱਥੇ ਦੇਖੋ	16. ਯਹਾਂ ਦੇਖੋ।
17. ਲਿੱਖਣਾ ਬੰਦ ਕਰੋ	17. ਲਿੱਖਨਾ ਬੰਦ ਕਰੋ।
18. ਚੁੱਪਚਾਪ ਪੜ੍ਹੋ	18. ਚੁਪਚਾਪ ਪੜ੍ਹੋ।
19. ਅੰਦਰ ਆ ਜਾਓ	19. ਅੰਦਰ ਆ ਜਾਓ।
20. ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰੋ	20. ਅਪਨਾ ਕਾਸ ਕਰੋ।
21. ਸਾਫ਼ ਸਾਫ਼ ਲਿਖੋ	21. ਸਾਫ—ਸਾਫ ਲਿਖੋ।
22. ਇਸਨੂੰ ਉੱਚੀ ਬੋਲਕੇ ਦੱਸੋ	22. ਇਸੇ ਜੋਰ ਸੇ ਬੋਲ ਕਰ ਬਤਾਏ।
23. ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰੋ	23. ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰੋ।
24. ਲਾਇਟ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ	24. ਬੜੀ ਬੁਜ਼ਾ ਦੋ।
25. ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਓ	25. ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਓ।
26. ਅੰਦਰ ਆ ਜਾਓ	26. ਅੰਦਰ ਆ ਜਾਓ।
27. ਫਿਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ	27. ਫਿਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ।
28. ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਵਾਪਿਸ ਆਓ	28. ਕ੃ਪਾ ਵਾਪਿਸ ਆਓ।
29. ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰੋ	29. ਅਪਨੇ ਮਾਤਾ—ਪਿਤਾ ਕਾ ਆਦਰ ਕਰੋ।
30. ਆਪਣੇ ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਬ੍ਰਸ਼ ਕਰੋ	30. ਅਪਨੇ ਦੱਤਾਂ ਕੋ ਦੋ ਬਾਰ ਬ੍ਰਸ਼ ਕਰੋ।
31. ਇਸਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਓ	31. ਇਸੇ ਛੋਡ ਦੋ।
32. ਜਾਰੀ ਰੱਖੋ	32. ਲਗੇ ਰਹੋ।
33. ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ	33. ਚਿੰਤਾ ਸਤ ਕਰੋ।
34. ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੋ	34. ਮੇਰੀ ਬਾਤ ਸੁਣੋ।
35. ਅੱਗੇ ਵਧੋ	35. ਆਗੇ ਬੜੋ।
36. ਚੁਸਤ ਰਹੋ	36. ਚੁਸਤ ਬਨੋ।
37. ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਬੋਲੋ	37. ਵਿਨਮ੍ਰਤਾ ਸੇ ਬੋਲੋ।
	38. ਆਰਾਮ ਸੇ ਕਰੋ। ਸਹਜ ਰਹੋ।
	39. ਅਪਨੀ ਆਂਖੋਂ ਬੜ ਕਰੋ।

38. ਅਚਾਮ ਨਾਲ ਕਰੋ ਸਹਿਜ ਰਹੋ	40. ਇਸਕੋ ਦੋਹਰਾਓ।
39. ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰੋ	41. ਸੁੜੇ ਅਪਨੀ ਕੱਪੀ ਦੋ।
40. ਇਸਨੂੰ ਢੁਹਰਾਓ	42. ਖੁਸ਼ ਰਹੋ।
41. ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨੋਟ-ਬੁੱਕ ਦਿਓ	43. ਦਯਾਲੁ ਬਨੋ।
42. ਖੁਸ਼ ਰਹੋ	44. ਲੜਾਈ ਸਤ ਕਰੋ।
43. ਦਿਆਲੂ ਹੋਵੋ	45. ਏਕ ਦੂਸਰੇ ਕੇ ਧਕਾ ਸਤ ਦੋ
44. ਲੜਾਈ ਨਾ ਕਰੋ	46. ਆओ ! ਏਸੇ ਖੇਲੋ।
45. ਇੱਕ ਢੂਜੇ ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਨਾ ਮਾਰੋ	47. ਅਪਨਾ ਕਾਮ ਕਰੋ।
46. ਆਓ ਇੰਝ ਖੇਡੀਏ	48. ਬਹੁਤ ਅਚਛਾ ਕਿਯਾ।
47. ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰੋ	49. ਕੁਝ ਜਲਦੀ ਕੀਜਿਥੇ।
48. ਬਹੁਤ ਖੂਬ	50. ਭਗਵਾਨ ਕਾ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਹੈ।
49. ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜਲਦੀ ਕਰੋ	51. ਯਹ ਏਕ ਕੁਰੰਗੀ ਹੈ।
50. ਰੱਬ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰਹੈ	52. ਯਹ ਏਕ ਮੇਜ਼ ਹੈ।
51. ਇਹ ਇੱਕ ਕੁਰਸੀ ਹੈ	53. ਮੈਂ ਏਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੁੰਨ੍ਹ
52. ਇਹ ਇੱਕ ਮੇਜ਼ ਹੈ	54. ਵਹ ਏਕ ਅਧਿਆਪਕ ਹੈ।
53. ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹਾਂ	55. ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸਿਸਤੀ ਹੈਂ।
54. ਉਹ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਹੈ	56. ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਗ੍ਰਹਿਣੀ ਹੈਂ।
55. ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇੱਕ ਮਿਸਤਰੀ ਹਨ	57. ਯਹ ਏਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੁਸ਼ਟਕਾਲਾਵ ਹੈ।
56. ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਇੱਕ ਘਰੇਲੂ ਘੋਰਤ ਹੈ	58. ਯਹ ਏਕ ਖੇਲ ਕਾ ਮੈਦਾਨ ਹੈ।
57. ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਹੈ	59. ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਏਕ ਕਲਮ ਹੈ।
58. ਇਹ ਇੱਕ ਖੇਡ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਹੈ	60. ਉਸਕੇ ਪਾਸ ਏਕ ਨਈ ਬੋਤਲ ਹੈ।
59. ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਕਲਮ ਹੈ	61. ਆਜ ਬਹੁਤ ਗਰਮੀ ਹੈ।
60. ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਬੋਤਲ ਹੈ।	62. ਯਹ ਏਕ ਅਚਛਾ ਦਿਨ ਹੈ।
61. ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਗਰਮੀ ਹੈ।	63. ਬੁੱਦਾਬਾੜੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।
62. ਇਹ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਦਿਨ ਹੈ।	64. ਵਰ਷ਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।
63. ਬੂੰਦਾ-ਬਾਂਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।	65. ਯਹ ਏਕ ਸੁਨਦਰ ਚਿਤ੍ਰ ਹੈ।
64. ਵਰਧਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।	66. ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਏਕ ਪਾਲਤੂ ਕੁਤਾ ਹੈ।
65. ਇਹ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਤਸਵੀਰ ਹੈ।	67. ਯਹ ਏਕ ਬੜਾ ਬਾਗ ਹੈ।
66. ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਪਾਲਤੂ ਕੁੱਤਾ ਹੈ।	68. ਮੇਰਾ ਵਿਦਿਆਲਾਵ ਬਹੁਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ।
67. ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਬਾਗ ਹੈ।	69. ਸੁੜੇ ਅਪਨੇ ਵਿਦਿਆਲਾਵ ਦੇ ਪਾਰ ਹੈ।
68. ਮੇਰਾ ਸਕੂਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ।	70. ਯਹ ਏਕ ਸੇਬ ਹੈ।
	71. ਯਹ ਮੇਰੀ ਨਈ ਸਾਇਕਿਲ ਹੈ।
	72. ਯਹ ਮੇਰੀ ਘੜੀ ਹੈ।

69. मैंनुँ मेरे सबूल नाल पिघर है।	73.आज मेरा जन्मदिन है।
70. इह इँक सेब है ।	74.वह मेरी किताब है।
71. इह भेरी नवीं साईकल है ।	75.वे आम मीठे हैं।
72. इह भेरी घड़ी है ।	76.मेरे पिता जी एक बुद्धिमान व्यक्ति हैं।
73. अंज मेरा जन्म-दिन है ।	77.वह बहुत लालची है।
74. उँह मेरी किताब है ।	78.गाँधी जी राष्ट्रपिता है।
75. उँह अंब मिँठे हन ।	79.बच्चे बहुत खुश हैं।
76. मेरे पिता जी इँक मिश्याणे आदमी हन	80.भोजन बहुत स्वादिष्ट है।
77. उँह बहुत लेडी है ।	81.मैच बहुत दिलचस्प है।
78. गांयी जी रास्टर पिता हन ।	82.सप्ताह में सात दिन होते हैं।
79. बॉचे बहुत खुस्त हन ।	83.मेरी कक्षा में बीस लड़कियाँ हैं।
80. डेजन बहुत सवाद है ।	84.मेरी अध्यापिका बहुत मेहनती है
81. मैच बहुत दिलचस्प है ।	85.कक्षा बहुत साफ—सुथरी है।
82. ढढते विँच सॅट दिन हुंदे हन ।	86.मैं मूर्ख नहीं हूँ।
83. भेरी जमात विँच दीह कुज्जीआं हन ।	87.हम खुश नहीं हैं।
84. भेरी अधिअपका बहुत मिहनती है ।	88.कर भला हो भला ।
85. जमात बहुत साढ़ मुँखरी है ।	89.जैसे को तैसा ।
86. मैं मूरख नहीं हां ।	90.आज मैं ठीक नहीं हूँ
87. असीं खुस्त नहीं हां ।	91.मैं आज छुट्टी पर हूँ।
88. कर भला, हो भला ।	92.मैं तैयार हूँ।
89. जैसे के तैसा ।	93.हम बहुत खुश हैं।
90. अंज मैं ठीक नहीं हां ।	94.मेरे बस्ते का रंग लाल है।
91. अंज मैं हृँटी ते हां ।	95.आप कैसे हो?
92. मैं तिअर हां ।	96.आपका नाम क्या है?
93. असीं बहुत खुस्त हां ।	97.आपका घर कहाँ है?
94. मेरे बस्ते दा रंग लाल है ।	98.आपका जन्मदिन कब है?
95. उसीं किवें हो ?	99.आप दुःखी क्यों हो?
96. उहाड़ा मुऱ नाम की है ?	100.आपके अंग्रेजी के अध्यापक कौन हैं?
97. उहाड़ा घर किंधे है ?	
98. उहाड़ा जन्मदिन कदें है ?	
99. उसीं दुखी किउं हो ?	
100. उहाड़ा अंगरेजी दा अधिअपक कैछ है ?	

FOLLOWING ARE TO BE DELETED (This portion will neither be taught nor evaluated)

Sr No.	Book/ Topic	Lesson No.	Lesson / Topic to be deleted
1.	Reader	4	The Three Fish
2.	Reader	7	From walking to flying
3.	Reader (Poem)	(v)	Who has seen the wind?

1. Paragraphs: (Page No. 100)

1. Television
2. My House
3. My Mother
4. My Pet Dog
5. My Classroom
6. The Policeman
7. My School Library
8. The Recess Period
9. Our School Garden
10. My Favourite Teacher
11. How I Celebrated my Birthday
12. An Indian Festival Or Dussehra.

2. Letter and Applications

1. To Father for Money (Page No. 90)
2. Telling about visit to a Historical Place (Page No. 90)
3. To Friend telling him about your daily routine. (Page No. 92)
4. To Friend on his failure in the examination. (Page No. 92)
5. Letter to father telling him about your progress at school (Page No. 92)
6. To elder brother to send you money for educational tour to Agra (Page No. 92)
7. To friend inviting him to spend holidays with you (Page No. 92)
8. Application to principal for re-admission. (page No. 96)
9. To Principal to exempt you from the examination because of the marriage of your elder sister (Page No. 96)
10. To Head Master to grant you three days sick leave. (Page No. 96)
11. Application to your teacher for change of seat. (Page No. 96)

3. Stories:

1. The Wolf and the Lamb (Page No. 101)
2. Three Greedy Friends (Page No. 103)
3. The Lion and the Mouse (Page No. 103)
4. A Hungry Dog (Page No. 105)
5. The Cap Seller and the monkeys (Page No. 106)

PRESCRIBED BOOKS

1. Textbook for Class VI, prescribed by Punjab School Education Board.
2. Grammar and Composition for Class VI, prescribed by Punjab School Education Board.

ਸ਼੍ਰੋਣੀ -ਛੇਵੀਂ
ii. ਪੰਜਾਬੀ (ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ)

ਉਦੇਸ਼

1. ਪੜਾਈ

- (i) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਮਾਨਸਿਕ ਪੱਧਰ ਦੀ ਪੜ੍ਹਨ-ਸਮਗਰੀ ਉੱਚੀ ਬੋਲ ਕੇ ਅਤੇ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗਤੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇ।
- (ii) ਉਹ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ ਇਬਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਵਿਸਰਾਮ-ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲੇਖਕ ਦੇ ਹਾਵਾਂ-ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕੇ।
- (iii) ਉਹ ਛਪੀ ਸਮਗਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਪਣੀ ਅਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਗਤੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇ।
- (iv) ਉਹ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਲਿਖਤ ਅਰਥਾਤ ਕਹਾਣੀ, ਵਾਰਤਾ, ਸੂਚਨਾ, ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਅਤੇ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਖਬਰ ਨੂੰ ਠੁੰਮੇ ਤੇ ਵਹਾਅ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾ ਸਕੇ।

2. ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ

(ਉ) ਸੁਣ ਕੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ

- (i) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਸੁਣ ਅਤੇ ਸਮਝ ਸਕੇ।
- (ii) ਉਹ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕੇ ਵਿਅੰਗ, ਚੋਭ ਤੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕੇ।
- (iii) ਉਹ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਲਹਿਜੇ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਸਕੇ।
- (iv) ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਗਾਇਨ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸਲਾਹ ਸਕੇ।

(ਅ) ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ

- (i) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰ ਦੱਸ ਸਕੇ।
- (ii) ਉਹ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸਮਗਰੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇ ਸਕੇ।

ਨੋਟ:- ਇਸ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗਿਆਨ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੜ੍ਹੇਗਾ। ਹਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਨਿਯਤ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਾਲ-ਪੁਸਤਕਾਂ, ਬਾਲ ਰਿਸਾਲੇ ਤੇ ਅਖਬਾਰ ਵੀ ਪੜ੍ਹੇਗਾ।

3. ਪ੍ਰਗਟਾਅ

(ਉ) ਮੌਖਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਅ

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਸਪਸ਼ਟ, ਸਰਲ ਅਤੇ ਰਵਾਨੀ ਵਾਲੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਦਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਸਕੇ। (ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਉਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹੀ ਸਮਗਰੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਬਾਰੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।)

(ਅ) ਲਿਖਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਅ

- (i) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਾਫ਼, ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਗਤੀ ਨਾਲ ਲਿਖ ਸਕੇ।
- (ii) ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਢੁਕਵੀਂ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਸਰਲ ਵਾਕਾਂ ਅਤੇ ਠੀਕ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਸਕੇ।
- (iii) ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘਟਨਾ-ਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਤੱਥ -ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖ ਸਕੇ।
- (iv) ਉਹ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸਮਗਰੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖ ਸਕੇ।
- (v) ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਰਚਨਾ ਵੀ ਕਰ ਸਕੇ ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕਵਿਤਾ, ਗੀਤ, ਲੇਖ ਜਾਂ ਕਹਾਣੀ - ਰਚਨਾ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇ।

ਨੋਟ:- ਮਿਡਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ-ਸਮਗਰੀ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇ ਰੂਪ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣਗੇ:

ਲੇਖ, ਕਹਾਣੀ, ਚਿੱਠੀ/ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ, ਸਫਰ, ਘਟਨਾ/ਦ੍ਰਿਸ਼-ਵਰਨਣ, ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ, ਕਵਿਤਾ ਆਦਿ।

ਛੇਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ

1. **ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਉੱਤੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।**
ਕੁਝ ਖੇਤਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:-
 - (1) ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ/ਮੇਰਾ ਸਕੂਲ, ਸਥਾਨ/ਸੰਸਥਾ
 - (2) ਘਟਨਾਵਾਂ, ਦ੍ਰਿਸ਼, ਇਮਾਰਤਾਂ
 - (3) ਆਪਣੇ ਆਲੋ-ਦੁਆਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਕਾਮੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇੱਕ ਦਿਨ
 - (4) ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ, ਸਥਾਨ, ਮੇਲੇ/ਤੁੱਤਾਂ
 - (5) ਖੇਡਾਂ
 - (6) ਮਹੀਨੇ-ਪੁਰਖਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ

ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਲਗ-ਪਗ 12 ਨਿਬੰਧ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।
2. **ਚਿੱਠੀਆਂ/ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ**
ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਜਾਂ ਘਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਮੱਸਿਆ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਜਾਂ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਉੱਤੇ ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਉਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਛੁੱਟੀ ਲੈਣ ਲਈ, ਮੈਚ ਖੇਡਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਲੈਣ ਲਈ ਆਦਿ। ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਚਿੱਠੀਆਂ ਅਤੇ ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਗ-ਪਗ 10 ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
3. **ਕਹਾਣੀਆਂ**
ਪੰਜਾਬ/ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੱਸ ਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਉਣਾ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਪੰਜ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖਣ ਜਾਂ ਅਧੂਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।
4. ਪਾਠਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੋ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖਣਾ ਅਤੇ ਪਾਠਾਂ ਪੁੱਛੋ ਦਿੱਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ।
5. ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਵਿਆਕਰਨ ਦਾ ਪੱਧਰ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ:
 - (ਓ) ਵਿਸਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹ-ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੇ ਵਰਤੋਂ।
 - (ਅ) ਨਾਂਵ, ਪੜਨਾਂਵ, ਕਿਰਿਆ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ-ਪਾਠਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਤੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣਾ।
 - (ਇ) ਮੁਹਾਵਰੇ ਅਤੇ ਅਖਾਊਤਾਂ ਪਾਠਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਤੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣਾ।
 - (ਸ) ਕਾਲ (ਟੈਨਸ) ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੇ ਵਰਤੋਂ।
 - (ਹ) ਅਰਥ ਬੋਧ

ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ : ਪੰਜਾਬੀ ਪੁਸਤਕ-6 (ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ)

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਆਕਰਨ ਤੇ ਲੇਖ - ਰਚਨਾ (ਮਿਡਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ:- ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ

ਸ਼੍ਰੋਣੀ- ਛੇਵੀਂ
iii. ਪੰਜਾਬੀ (ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ)
ਉਦੇਸ਼

1. ਪੜ੍ਹਾਈ

- (1) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜ੍ਹਨ-ਸਮਗਰੀ ਨੂੰ ਬੋਲ ਕੇ ਅਤੇ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇ।
- (2) ਉਹ ਵਿਸ਼ਾਗ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਸਹੀ ਉਚਾਰਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇ।
- (3) ਉਹ ਛਪੀ ਸਮਗਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇ।
- (4) ਉਹ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਖੇੜਾ ਕਰ ਸਕੇ।
- (5) ਉਹ ਲੋੜ ਪੈਣ ‘ਤੇ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲਿਖਤ ਅਰਥਾਤ ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ, ਵਾਰਤਾ, ਸੂਚਨਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਠੁੰਮੇ ਤੇ ਵਹਾਅ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾ ਸਕੇ।

2 (ਉ) ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ (ਪੜ੍ਹ ਕੇ)

- (1) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰ ਦੱਸ ਸਕੇ।
- (2) ਉਹ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸਮਗਰੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੋ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੱਸ ਸਕੇ।

(ਅ) ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ (ਸੁਣ ਕੇ)

- (1) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸਮਝ ਕੇ।
- (2) ਉਹ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕੇ ਵਿਅੰਗ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਮਝ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਸਕੇ।
- (3) ਉਹ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਚੁਟਕਲੇ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਗੀਤਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸਲਾਹ ਸਕੇ।

3 ਪ੍ਰਗਟਾਅ

(ਉ) ਮੌਖਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਅ

- (1) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਰਲਤਾ ਅਤੇ ਰਵਾਨੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕੇ।
- (2) ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਲੋ-ਦੁਆਲੋ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰ ਸਕੇ।
- (3) ਉਹ ਕਿਸੇ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਵਸਤੂ, ਥਾਂ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕੇ।

(ਅ) ਲਿਖਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਅ

- (1) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਹਨਾ ਕਰਕੇ ਲਿਖ ਸਕੇ।
- (2) ਉਹ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਲਿਖ ਸਕੇ।
- (3) ਉਹ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸਮਗਰੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੋ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਲਿਖ ਸਕੇ।
- (4) ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਲੋ-ਦੁਆਲੋ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਡਾਇਰੀ, ਸੂਚਨਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਲਿਖ ਸਕੇ।
- (5) ਉਹ ਨਿੱਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਡਾਇਰੀ, ਸੂਚਨਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਲਿਖ ਸਕੇ।
- (6) ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਸਹੇਲੀ/ਮਿੱਤਰ ਤੇ ਸਾਕ ਸੰਬੰਧੀ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਆਦਿ ਲਿਖ ਸਕੇ।

ਮਿਡਲ ਸ਼੍ਰੋਣੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ (ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ) ਦੀ ਲਿਖਣ ਸਮਗਰੀ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਦੇ ਰੂਪ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹੋਣਗੇ:

ਲੇਖ, ਚਿੱਠੀ/ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ, ਕਹਾਣੀ, ਕਵਿਤਾ, ਸਫਰ, ਘਟਨਾ ਜਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼-ਵਰਨਣ, ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ, ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਡਾਇਰੀ ਆਦਿ।

ਲਿਖਣ ਸਮਗਰੀ

ਨਿਬੰਧ : ਕੁਝ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਉੱਤੇ ਨਿਬੰਧ ਲਿਖਏ ਜਾਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿਰ, ਕੋਈ ਸਥਾਨ, ਜੀਵਨੀ। ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਲਗ-ਪਗ 10 ਨਿਬੰਧ ਲਿਖਵਾਉਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਚਿੱਠੀਆਂ : ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਜਾਂ ਘਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਾਂ ਸੂਚਨਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪੱਤਰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਾਉਣਾ।

ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ : ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਛੁੱਟੀ ਲੈਣ ਲਈ, ਮੈਚ ਖੇਡਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਲੈਣ ਸੰਬੰਧੀ ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ ਲਿਖਣੇ। ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਚਿੱਠੀਆਂ ਅਤੇ ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਗ-ਪਗ 8 ਹੋਵੇਗੀ।

ਕਹਾਣੀਆਂ : ਦਿੱਤੇ ਸੰਕੇਤਾਂ ਤੋਂ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣਾ ਜਾਂ ਅਧੂਰੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ। ਅਜਿਹੀਆਂ 5 ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖਣ ਜਾਂ ਅਧੂਰੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ : ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣੇ। ਹਿੰਦੀ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਇਹਨਾਂ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲੋਂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਵਿਆਕਰਨ :

- (ਉ) ਵਿਸਗਾਮ-ਚਿੰਨ੍ਹ -ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ
- (ਅ) ਨਾਂਵ, ਪੜਨਾਂਵ, ਕਿਰਿਆ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ - ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾਂ ਪਾਠਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਛਾਣਨਾ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ।
- (ਇ) ਕਾਲ (ਟੈਨਸ) - ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੇ ਵਰਤੋਂ।

ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ : ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ-6 (ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ) (ਪੰਜਾਬ ਸਰੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ)

कक्षा : छठी
ii. हिंदी (प्रथम भाषा)

मूल उद्देश्य

1. अपने मानसिक स्तर के अनुसार विद्यार्थी हिन्दी भाषा (उच्चरित तथा लिखित) को ठीक समझ सके । लिखित भाषा को शुद्ध हिंदी भाषा में लिख सके ।
2. विद्यार्थियों में राष्ट्रीय, सांस्कृतिक एवं मानवीय मूल्यों का बोध एवं विकास हो सके ।

सामान्य उद्देश्य

पढ़ाई

1. विद्यार्थी पठन-सामग्री को ऊँचा बोलकर एवं चुपचाप मन में गति के साथ पढ़ सके ।
2. पढ़ते समय वाक्य में लगे विराम-चिह्नों के अनुसार लेखक के हाव-भाव को समझ सके ।
3. छपी सामग्री के अतिरिक्त अपने हाथ का लिखा हुआ एवं दूसरे का हस्त-लिखित गति के साथ पढ़ सके ।
4. कविता अथवा गीत को लय के साथ पढ़ कर रसानुभूति कर सके ।
5. कहानी, निबन्ध एवं समाचार-पत्र आदि को प्रवाह के साथ पढ़कर समझ सके ।

ग्रहण करना

(क) सुनकर ग्रहण करना

1. विद्यार्थी दूसरे के विचारों को एकाग्रता से सुनकर समझ सके ।
2. विद्यार्थी वक्ता के शुद्ध-अशुद्ध उच्चारण में भेद कर सके ।
3. कविता एवं गीतों को सुनकर उनका रसास्वादन कर सके ।

(ख) पढ़कर ग्रहण करना

पाठ्य-सामग्री को पढ़कर उसका भाव ग्रहण कर सके ।

मौखिक अभिव्यक्ति

विद्यार्थी अपने विचारों को शुद्ध, सरल एवं प्रवाहपूर्ण भाषा में प्रकट करने में समर्थ हो सके ।

लिखित अभिव्यक्ति

1. विद्यार्थी यथासम्भव सुन्दर, साफ़ तथा गतिपूर्ण ढंग से शुद्ध भाषा में लिख सके । पठित सामग्री पर आधारित पूछे गए प्रश्नों के ठीक उत्तर दे सकें ।
2. वह अपने विचारों को उपयुक्त शब्दावली का प्रयोग करके सरल वाक्यों पर आधारित अनुच्छेदों में लिख सकें ।
3. वह अपने अनुभव को गद्य/पद्य में अभिव्यक्त कर सके ।

पाठ्यक्रम

1. पद्यांश की सप्रसंग व्याख्या
2. पाठ्य-पुस्तक में से 6 लघुतर प्रश्न
3. पाठ्य-पुस्तक में से 3 निबन्धात्मक प्रश्न
4. पारिभाषिक व्याकरण
5. व्यावहारिक व्याकरण
 - लिंग और वचन परिवर्तन
 - भाववाचक संज्ञा और विशेषण निर्माण
 - समानार्थक शब्द और विपरीतार्थक शब्द
 - वाक्याशों के लिए शब्द
 - शब्द-शुद्धि
 - विराम चिह्न
 - कठिन शब्दों/मुहावरों/लोकोक्तियों के अर्थ सहित वाक्य प्रयोग
 - संज्ञा, सर्वनाम, विशेषण, क्रिया शब्दों की वाक्यों में पहचान
2. निबन्ध
3. पत्र/ प्रार्थना -पत्र

नोट:

1. इस स्तर पर लगभग 15 निबन्ध लिखने का अभ्यास करवाया जाये। निबन्धों के कुछ विषय इस प्रकार हो सकते हैं:-

- मेरा गाँव / स्कूल / नगर/ संस्था आदि
- घटना, दृश्य, भवन
- महापुरुषों की जीवनियों से सम्बन्धित
- त्योहार, स्थानीय मेले, ऋतुएं
- खेल प्रतियोगिताएं

1. पत्र / प्रार्थना- पत्र

पत्र:- अपने मित्र, सम्बन्धी अथवा घर के किसी सदस्य को अपनी आवश्यकता बताते हुए तथा कोई सूचना देने के लिए पत्र लिखने का अभ्यास करवाना ।

प्रार्थना -पत्र: विद्यार्थियों को अलग - अलग विषयों (जैसे अवकाश के लिए, मैच खेलने की अनुमति लेने के लिए आदि) विषयों पर प्रार्थना -पत्र लिखने का अभ्यास करवाना। लगभग 10 पत्र/ प्रार्थना लिखने का अभ्यास करवाया जाये ।

पाठ्य-पुस्तक : हिन्दी पुस्तक -6 (प्रथम भाषा) (पंजाब स्कूल शिक्षा बोर्ड द्वारा प्रकाशित)

1. पढ़ना

- विद्यार्थी पठन सामग्री को बोलकर और चुपचाप मन में पढ़ सके ।
- वह विराम चिह्नों के अनुसार और शुद्ध उच्चारण के साथ पढ़ सके ।
- छपी सामग्री के अतिरिक्त वह हस्तालिखित भी गति के साथ पढ़ सके ।
- वह हिंदी और पंजाबी की ध्वनियों में अन्तर कर सके ।
- पाठ्य-पुस्तक के अतिरिक्त वह समाचार-पत्र, पत्रिका या किसी अन्य पुस्तक में कविता, कहानी, लेख, वाता और सूचना आदि को प्रवाह के साथ पढ़ सके ।

1. ग्रहण करना

1. सुनकर ग्रहण करना

- विद्यार्थी दूसरे के विचारों को सुनकर समझ सके ।
- वह शुद्ध और अशुद्ध उच्चारण में भेद कर सके ।
- वह कहानी, चुटकले, कविता एवं गीतों आदि का रसास्वादन कर सके ।

2. पढ़कर ग्रहण करना

- विद्यार्थी पाठ्य-पुस्तक को पढ़कर उसका भाव ग्रहण कर सके ।
- वह पाठ्य-पुस्तक के पाठों का सार बता सके तथा प्रश्नों के उत्तर दे सके ।
- पुस्तक के अन्त में दिए शब्द-कोश का प्रयोग करना सीख सके ।

1. अभिव्यक्ति

3. मौखिक अभिव्यक्ति

- विद्यार्थी अपने विचारों को सरलता से तथा प्रवाह के साथ प्रकट कर सके ।
- वह अपने आस-पास के लोगों के साथ हिंदी में बात कर सके ।
- वह किसी देखी-सुनी घटना या समाचार को बता सके ।

4. लिखित अभिव्यक्ति

- विद्यार्थी देवनागरी लिपि के अक्षरों को सुन्दर ढंग से लिख सके ।
- वह देवनागरी लिपि के शब्दों और गुरुमुखी लिपि के शब्दों में अन्तर करके उन्हें लिख सके ।

- वह पाठ्य-पुस्तक में से पढ़ी गई सामग्री में से पूछे गए सभी प्रश्नों के उत्तर शुद्ध रूप में लिख सके ।
- अपने विचारों को लिखकर प्रकट कर सके ।
- व्यावहारिक व्याकरण का ज्ञान प्राप्त कर सके ।

छठी श्रेणी
(द्वितीय भाषा)
पाठ्यक्रम एवं प्रश्न-पत्र की रूपरेखा

1. पाठ्य-पुस्तक में से कविता लेखन
2. पाठ्य- पुस्तक में से पाँच लघूतर प्रश्न (लगभग 20 शब्दों में)
3. पाठ्य-पुस्तक में से निबन्धात्मक प्रश्न (लगभग 60 शब्दों में)
 (जैसे कहानी का सार/कोई घटना/ संदेश)
4. पंजाबी शब्दों के हिंदी रूप
5. कठिन शब्दों/मुहावरों का अर्थ सहित वाक्य प्रयोग
6. **व्याकरण**
 1. लिंग परिवर्तन
 2. वचन परिवर्तन
 3. अनेक शब्दों के लिए एक शब्द
 4. समानार्थक शब्द
 5. विपरीतार्थक शब्द
 6. शब्द शुद्धि
 7. विराम चिह्न
 8. ‘र’ के विभिन्न रूप, संज्ञा, सर्वनाम, विशेषण, कारक की पहचान
7. **निबन्ध**
 - मेरी गाय
 - मेरा स्कूल
 - मेरा गाँव/शहर
 - दशहरा
 - गुरु नानक देव
 - स्वच्छता अभियान
8. **प्रार्थना-पत्र**

- बीमारी के कारण स्कूल के मुख्याध्यापक को अवकाश लेने के लिए प्रार्थना पत्र।
- उचित कारण देते हुए सेक्षन बदलने के लिए स्कूल की प्रिंसिपल को प्रार्थना पत्र।
- परिवार की शोचनीय दशा का वर्णन करते हुए प्रधानाध्यापक को एक प्रार्थना पत्र, जिसमें उनसे फीस माफ करने की प्रार्थना की गयी हो।
- ज़रूरी काम के कारण अवकाश लेने के लिए स्कूल के मुख्याध्यापक को प्रार्थना पत्र।
- जुर्माना माफी के लिए स्कूल की मुख्याध्यापिका को प्रार्थना पत्र।

कहानी रचना

- लालची कुत्ता
- प्यासा कौआ
- चालाक लोमड़ी
- एकता में बल है
- ईमानदार लकड़हारा

नोट:-

- प्रश्न-पत्र पूर्णतया पाठ्य-पुस्तक पर आधारित होना चाहिए ।
 - निबन्ध लगभग 100-120 शब्दों में हो ।**
- पाठ्य-पुस्तक :** आओ हिंदी सीखें -6 (पंजाब स्कूल शिक्षा बोर्ड द्वारा प्रकाशित)

ଉردو (in lieu of Hindi)

7

SYLLABUS OF URDU CLASS-VI

in lieu of Hindi

نصابی کتاب: جان پیپان (چینی مماعت کیلئے) شائع کردہ: N.C.E.R.T. New Delhi

تحریری پر نمبر ۹۰

واطیں نمبر ۱۰

کل نمبر ۱۰۰

وقت: ۳ گھنٹے

10	دیے گئے وسیں کو توڑ کر حروف بنانا / حروف کو بونو کر لفظ بنانا۔	I
5	دیے گئے الفاظ میں سے کسی پارچے کے معانی لکھنا۔	II
5	حصہ الف اور ب کا صحیح جوڑ ملانا۔	III
10	دیے گئے وسیں میں آواز الفاظ کا فرق بنانا۔	IV
5	خالی چکر پر کرتا۔	V
10	پارچے الفاظ کو جملوں میں استعمال کرنا۔	VI
5	اہم کی تعریف لکھنا اور شاید دینا۔	VII
10	دیے گئے سوالات کے جوابات لکھنا۔	VIII
5	نصابی کتاب میں سے کوئی دو شعر لکھنا / پارچے جانداروں کی آوازیں لکھنا۔	IX
10	گھر پر ضروری کام کے لئے یا بیماری کی چیزی کے لئے اسکول کے پہلے کے نام درخواست لکھنا۔	X
15	میرا سکول، گائے، گھوڑا، میرادوست، میرا گھر میں سے کسی ایک عنوان پر پندرہ جملے لکھنا۔	XI

ਪਾਠਕਮ (ਲਿਖਤੀ)

ਅਧਿਆਇ-1 ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ

ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ:- ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਸਥਾਨ ਅੰਤਰਣ, ਸਥਾਨਕ ਮੁੱਲ ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ, ਵੱਡੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਆਮ ਜੀਵਨ (ਵਿਹਾਰਕ ਜੀਵਨ) ਵਿੱਚ ਵੱਡੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਬਰੈਕਟਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ, ਰੋਮਨ ਸੰਖਿਆਵਾਂ।

ਅਧਿਆਇ-2 ਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆਵਾਂ

ਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆਵਾਂ, ਸੰਖਿਆ ਰੇਖਾ, ਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਗੁਣ, ਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਮੂਨੇ।

ਅਧਿਆਇ-3 ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ

ਗੁਣਨਖੰਡ ਅਤੇ ਗੁਣਜ, ਅਭਾਜ ਅਤੇ ਭਾਜ ਸੰਖਿਆਵਾਂ, ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਭਾਗ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ, ਸਾਂਝੇ ਗੁਣਨਖੰਡ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਗੁਣਜ, ਭਾਗ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਨਿਯਮ, ਅਭਾਜ ਗੁਣਨਖੰਡਣ, ਮਹੱਤਮ ਸਮਾਪਵਰਤਕ, ਲਘੂਤਮ ਸਮਾਵਰਤਯ, ਮ.ਸ.ਵ. ਅਤੇ ਲ.ਸ.ਵ. ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਕੁਝ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣਾਂ।

ਅਧਿਆਇ-4 ਮੁਢਲੀਆਂ ਰੇਖਾ ਗਣਿਤਿਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ

ਬਿੰਦੂ, ਰੇਖਾ ਖੰਡ, ਇੱਕ ਰੇਖਾ, ਕਾਟਵੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ, ਸਮਾਨ -ਅੰਤਰ ਰੇਖਾਵਾਂ, ਕਿਰਨ, ਵਕਰ, ਬਹੁਭੁਜ, ਕੌਣ ਤਿ੍ਭੁਜ, ਚਤੁਰਭੁਜ, ਚੱਕਰ।

ਅਧਿਆਇ-5 ਮੁਢਲੇ ਅਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਨਾ

ਰੇਖਾ ਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣਾ, ਕੌਣ: ਸਮਕੌਣ ਅਤੇ ਸਰਲ ਕੌਣ, ਕੌਣ: ਨਿਊਨ ਕੌਣ, ਅਧਿਕ ਕੌਣ, ਰਿਫੈਲਕਸ / ਪ੍ਰਤਿਵਰਤੀ ਕੌਣ, ਕੌਣ: ਕੌਣਾਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣਾ, ਲੰਬ ਰੇਖਾਵਾਂ, ਤਿਕੌਣਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ, ਚਤੁਰਭੁਜ, ਬਹੁਭੁਜ, ਤਿੰਨ ਪਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ/ਆਕਾਰ।

ਅਧਿਆਇ-6 ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆਵਾਂ

ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆ, ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸੰਖਿਆ ਰੇਖਾ ਤੇ ਨਿਰੂਪਣ, ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਮਬੱਧਤਾ, ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਜੋੜ: ਸੰਖਿਆ ਰੇਖਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ ਅਤੇ ਘਟਾਉਣਾ।

ਅਧਿਆਇ-7 ਭਿੰਨ

ਇੱਕ ਭਿੰਨ, ਸੰਖਿਆ ਰੇਖਾ ਉਤੇ ਭਿੰਨ, ਉਚਿਤ ਭਿੰਨ, ਅਣਉਚਿਤ ਭਿੰਨ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਭਿੰਨ, ਤੁਲ ਭਿੰਨਾਂ, ਭਿੰਨਾਂ ਦਾ ਸਰਲਤਮ ਰੂਪ, ਸਮਾਨ ਭਿੰਨਾਂ, ਭਿੰਨਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ, ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨ ਭਿੰਨਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ। ਭਿੰਨਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ, ਸਮਾਨ ਭਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ ਜਾਂ ਘਟਾਉਣਾ, ਹਰੇਕ ਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਭਿੰਨਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ।

ਅਧਿਆਇ-8 ਦਸ਼ਮਲਵ

ਦਸ਼ਮਲਵ (ਦਸਵੇਂ, ਸੌਵੇਂ), ਦਸ਼ਮਲਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ, ਦਸ਼ਮਲਵ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ, ਦਸ਼ਮਲਵ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ।

ਅਧਿਆਇ-9 ਅੰਕਿੜਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ

ਅੰਕਿੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰਤਨਾ, ਅੰਕਿੜਿਆਂ ਦਾ ਇੰਦਰਾਜ , ਚਿਤਰ-ਆਲੇਖ, ਚਿੱਤਰ-ਆਲੇਖ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ, ਚਿੱਤਰ-ਆਲੇਖ ਖਿੱਚਣਾ , ਛੜ -ਗ੍ਰਾਫ , ਛੜ-ਗ੍ਰਾਫ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ, ਛੜ-ਗ੍ਰਾਫ ਖਿੱਚਣੇ।

ਅਧਿਆਇ-10 ਖੇਤਰ ਮਿਤੀ

ਪਰਿਮਾਪ/ਘੇਰਾ (ਆਇਤ, ਸਮਭੁਜੀ ਚਿੱਤਰ ਦਾ), ਖੇਤਰਫਲ (ਆਇਤ, ਵਰਗ ਦਾ) ।

ਅਧਿਆਇ-11 ਬੀਜ ਗਣਿਤਕ

ਪ੍ਰਤੀਰੂਪ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚਲਾਂ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ, ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਪ੍ਰਤੀਰੂਪ ਪਤਾ ਕਰਨੇ, ਸਧਾਰਣ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ, ਅੰਕ ਗਣਿਤ ਦੇ ਨਿਯਮ, ਚਲਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਅੰਜਕ , ਵਿਹਾਰਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਅੰਜਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ , ਸਮੀਕਰਣ ਕੀ ਹੈ ? ਇੱਕ ਸਮੀਕਰਣ ਦਾ ਹੱਲ, ਇੱਕ ਸਮੀਕਰਣ ਦਾ ਹੱਲ ਪਤਾ ਕਰਨਾ, ਸਮੀਕਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ।

ਅਧਿਆਇ-12 ਅਨੁਪਾਤ ਅਤੇ ਸਮਾਨ ਅਨੁਪਾਤ

ਅਨੁਪਾਤ ਅਤੇ ਸਮਾਨ ਅਨੁਪਾਤ, ਇਕਾਈ ਵਿਧੀ ।

ਅਧਿਆਇ-13 ਸਮਮਿਤੀ

ਸਮਮਿਤੀ ਅਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣਾ, ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਮਮਿਤੀ ਰੇਖਾਵਾਂ ਹੋਣ, ਬਹੁ ਸਮਮਿਤੀ ਰੇਖਾਵਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ,ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਅਤੇ ਸਮਮਿਤੀ।

ਅਧਿਆਇ-14 ਪ੍ਰਯੋਗਿਕ ਰੇਖਾ ਗਣਿਤ

ਰੇਖਾ ਖੰਡ ਖਿੱਚਣਾ, ਚੱਕਰ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਲੰਬ ਸਮਦੁਭਾਜਕ, ਕੋਣ ਮਾਪਕ (ਡੀ) ਨਾਲ ਕੋਣਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ 60° , 120° ਕੋਣਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਦਿੱਤੇ ਕੋਣਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਣ ਦੀ ਰਚਨਾ, 30° , 45° , 90° ਕੋਣਾਂ ਦੀ ਪਰਕਾਰ ਨਾਲ ਰਚਨਾ, ਦਿੱਤੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਿੰਦੂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਸਮਾਂਤਰ ਰੇਖਾ।

ਪ੍ਰਯੋਗੀ (ਗਣਿਤ)

1. 1 ਤੋਂ 100 ਵਿਚਲੀਆਂ ਅਭਾਜ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਇਰੇਟੋਸਬੀਨਜ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਪਤਾ ਕਰਨਾ।
2. ਕਾਗਜ ਪੱਟੀ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਅਤੇ ਚਿਪਕਾ ਕੇ/ਮਾਰਚਿਸ ਦੀਆਂ ਤੀਲੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਦੋ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਸਮਾਪਵਰਤਕ ਪਤਾ ਕਰਨਾ।
3. ਦੀਵਾਰ ਘੜੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕੋਣਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਕਰਵਾਉਣਾ।

4. ਮਾਰਿਸ ਦੀਆਂ ਤੀਲੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਤਿੰਭੁਜ, ਚਤੁਰਭੁਜ, ਪੰਜਭੁਜ ਅਤੇ ਛੇ ਭੁਜ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨੀ।
5. ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਤਿਕੋਣਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਭੁਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕੋਣਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਤਿਕੋਣਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਰਨਾ।
6. ਸੈਟ ਸੁਕੇਅਰ ਦੇ ਜੋੜਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣਾ;
 - (i) ਵਰਗ (ii) ਆਈਤ (iii) ਸਮਾਂਤਰ ਚਤੁਰਭੁਜ (iv) ਸਮ ਚਤੁਰਭੁਜ (v) ਸਮਲੰਬ ਚਤੁਰਭੁਜ
7. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਬਣਨ/ਰੀਟੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸਪੰਨੂਨ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਕਰਨਾ।
8. ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦਾ ਪਰਿਮਾਪ ਪਤਾ ਕਰਨਾ।
9. ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦ ਕੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤੀ ਭੁਜਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪਤਾ ਕਰਨੀ।
 - i. ਸਮਭੁਜੀ ਤਿਕੋਣ
 - ii. ਸਮਦੋਭੁਜੀ ਤਿਕੋਣ
 - iii. ਵਰਗ
 - iv. ਆਈਤ
 - v. ਸਮਚਤੁਰਭੁਜ
10. ਛੁੱਟੇ ਅਤੇ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ $60^\circ, 120^\circ, 30^\circ, 45^\circ$ ਅਤੇ 90° ਦੇ ਕੋਣਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨੀ।

ਸ਼੍ਰੋਣੀ ਛੇਵੀਂ
V. ਵਿਗਿਆਨ

ਸਿਲੇਬਸ

1. ਭੋਜਨ: ਇਹ ਕਿਥੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ? (Food: Where does it come from?) :-

ਭੋਜਨ ਵਿੱਚ ਬਿੰਨਤਾ, ਭੋਜਨ ਸਮਗਰੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੋਤ, ਭੋਜਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੌਦੇ ਦੇ ਭਾਗ ਅਤੇ ਜੰਤੂ ਉਤਪਾਦ, ਜੰਤੂ ਕੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

2. ਭੋਜਨ ਦੇ ਤੱਤ (Components of Food) :-

ਵੱਖ ਵੱਖ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?, ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੋਸ਼ਕ ਤੱਤ ਸਾਡੇ ਸ਼ਰੀਰ ਲਈ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ?, ਸੰਤੁਲਿਤ ਆਹਾਰ, ਤਰੁੱਟੀ ਰੋਗ।

3. ਰੇਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਕੱਪੜੇ ਤੱਕ (Fibre to Fabric) :-

ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਰੇਸ਼ਾ, ਕੁਝ ਪੌਦੇ ਰੇਸ਼ਾ, ਸੂਤੀ ਧਾਰੇ ਦੀ ਕਿਤਾਬੀ, ਧਾਰੇ ਤੋਂ ਕੱਪੜੇ, ਕੱਪੜੇ ਸਮਗਰੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ।

4. ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਬਣਾਉਣਾ (Sorting Materials into Groups) :-

ਸਾਡੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਗੁਣ।

5. ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਨਿਖੇੜਨ (Separation of Substance) :-

ਨਿਖੇੜਨ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ, ਨਿਖੇੜਨ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਵਿਆਖਿਆ ਜਿਵੇਂ Threshing (ਬੈਸਟਿੰਗ), ਨਿਸਪਾਵਨ (Winnowing), ਸਮੁੰਦਰੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਲੂਣ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ।

6. ਸਾਡੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ (Changes around us) :-

ਕੀ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਸਦਾ ਉਲਟ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ?, ਕੀ ਪਰੀਵਰਤਨ ਦੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ?

7. ਪੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣੋ (Getting to Know Plants) :-

ਬੂਟੀ, ਝਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਰੁੱਖ, ਝਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਦਰਖਤਾਂ, ਤਣੇ, ਪੱਤੇ, ਫੁੱਲ, ਫੁੱਲ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ।

8. ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਗਤੀ (Body Movements) :-

ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਰੀਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਹਰਕਤ, ਮਨੁੱਖੀ ਥੋਪੜੀ, ਮਨੁੱਖੀ ਪਿੱਜਰ, ਜੰਤੂਆਂ ਦੀ ਚਾਲ।

9. ਸਜੀਵ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੋਗਿਰਦਾ (The living organisms and their Surroundings) :-

ਸਜੀਵ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੋਗਿਰਦਾ, ਸੰਜੀਵਾਂ ਲਈ ਥੋਜ, ਆਵਾਸ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲਣ, ਸਜੀਵਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਮੱਛਲੀਆਂ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਵਾਸਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ, ਸਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਲ ਨਿਕਾਸ (ਉਤਸਰਜਲ), ਮਾਰੂਥਲ ਵਿੱਚ ਉੱਗਣ ਵਾਲੇ ਪੌਦੇ, ਕੁਝ ਜਲੀਏ ਆਵਾਸ, ਸਾਡੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਕੁਝ ਜੀਵ, ਕੀ ਸਾਰੇ ਸਜੀਵ ਪ੍ਰਜਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ?, ਕੀ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ?

10. ਗਤੀ ਅਤੇ ਦੂਰੀਆਂ ਦਾ ਮਾਪਣ (Motion and Measurement of Distances) :-

ਆਵਾਜਾਈ ਦੀ ਕਹਾਣੀ, ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੀ ਦੂਰੀ ਤਹਿ ਕੀਤੀ, ਕੁਝ ਮਾਪਣ, ਮਾਪਣ ਦੀਆਂ ਮਾਣਕ, ਲੰਬਾਈ ਲਈ ਠੀਕ ਮਾਪ, ਕਿਸੀ ਵਰਕ-ਰੇਖਾ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਮਾਪਣਾ, ਸਾਡੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਵਸਤੂਆਂ, ਗਤੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ।

11. ਪ੍ਰਕਾਸ਼-ਪਰਿਛਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨ (Light, Shadows and Reflections) :-

ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ, ਅਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਅਲਪ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਵਸਤੂਆਂ, ਪਰਿਛਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨ।

12. ਬਿਜਲੀ ਅਤੇ ਸਰਕਟ (Electricity and Circuits) :-

ਬਿਜਲੀ ਸੈਲ, ਬਿਜਲੀ ਸੈਲ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਬਲਬ, ਬਿਜਲੀ ਸਰਕਟ, ਬਿਜਲੀ-ਸਵਿੱਚ, ਬਿਜਲੀ-ਚਾਲਕ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ-ਰੋਧਕ।

13. ਚੁਬੰਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਨੋਰੰਜਨ (Fun with Magnets) :-

ਚੁਬੰਕ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਜਾਂ ਗਿਆ, ਚੁਬੰਕੀ ਅਤੇ ਅਚੁਬੰਕੀ ਪਦਾਰਥ, ਚੁਬੰਕ ਦੇ ਧਰੁਵ, ਦਿਸ਼ਾ ਗਿਆਤ ਕਰਨੀ, ਆਪਣਾ ਚੁਬੰਕ ਖੁਦ ਬਣਾਉ, ਚੁਬੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਕਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਅਪਕਰਸ਼ਨ।

14. ਪਾਣੀ (Water) :-

ਸਾਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਪਾਣੀ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਪਾਣੀ ਕਿਥੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜਲ ਚੱਕਰ, ਮੁੜ ਮਹਾਂਸਾਗਰਾਂ ਵੱਲ, ਜੇਕਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਖਾ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੇਕਰ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਵਰਖਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ?, ਅਸੀਂ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

15. ਸਾਡੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹਵਾ (Air Around us) :-

ਕੀ ਹਵਾ ਸਾਡੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਮਜ਼ੌਦ ਹੈ, ਹਵਾ ਕਿਸ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵਾਂ ਅਤੇ ਪੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਆਕਸੀਜਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ?, ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਆਕਸੀਜਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਨਰ ਸਥਾਪਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

16. ਕੂੜੇ-ਕਰਕਟ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ (Garbage in and Garbage out):-

ਕੂੜੇ-ਕਰਕਟ ਦਾ ਨਿਪਟਾਨ, ਵਰਗੀਕੰਮਪੋਸਟਿੰਗ, ਕਾਗਜ ਦਾ ਪੁਨਰ ਚੱਕਰਨ, ਪਲਾਸਟਿਕ-ਵਰਦਾਨ ਜਾਂ ਅਭੀਸ਼ਾਪ।

ਸਾਈੰਸ ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਪਾਠ ਕ੍ਰਮ

SA – 1 (ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ)

ਕਿਰਿਆ 1: ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਭਾਗ ਜੋ ਭੋਜਨ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।(ਪਾਠ : 1, ਪੰਨਾ : 3, ਕਿਰਿਆ : 4)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਜੜ੍ਹਾਂ ਸਮੇਤ ਪੌਦਾ, ਕੁਝ ਫਲ ਅਤੇ ਬੀਜ।

ਕਿਰਿਆ 2: ਨਿਸ਼ਾਸ਼ਤੇ, ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਅਤੇ ਚਰਬੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨਾ।(ਪਾਠ : 2, ਪੰਨਾ : 9, ਕਿਰਿਆ : 2)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਆਇਓਡੀਨ ਦਾ ਘੋਲ, ਆਲੂ ਦਾ ਟੁੱਕੜਾ, ਡਰਾਪਰ, ਕਾਪਰ ਸਲਫਟ, ਕਾਸਟਿਕ ਸੋਡਾ, ਦੋ ਪਰਖਨਲੀਆਂ, ਦੁੱਧ, ਚਾਵਲ, ਕਾਗਜ ਦਾ ਟੁੱਕੜਾ, ਤੇਲ ਜਾਂ ਘਿਓ, ਅਲਕੋਹਲ।

ਕਿਰਿਆ 3: ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਬੁਣਾਈ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਾ।(ਪਾਠ : 3, ਪੰਨਾ : 21, ਕਿਰਿਆ : 5)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ੀਟਾਂ।

ਕਿਰਿਆ 4: ਬੂਟੇ, ਝਾੜੀ ਅਤੇ ਰੁੱਖ ਨੂੰ ਜਾਨਨਾ।(ਪਾਠ : 7, ਪੰਨਾ : 52, ਕਿਰਿਆ : 1)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਤਣੇ ਅਤੇ ਟਾਹਣੀਆਂ।

ਕਿਰਿਆ 5 : ਪੌਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਹਿਨ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਅਧਿਐਨ।(ਪਾਠ : 7, ਪੰਨਾ : 54, ਕਿਰਿਆ : 2)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਇੱਕ ਕੱਚ ਦਾ ਗਿਲਾਸ, ਪਾਣੀ, ਲਾਲ ਸਿਆਹੀ, ਬੂਟੀ ਅਤੇ ਬਲੇਡ।

ਕਿਰਿਆ 6 : ਪੱਤੇ ਦੀ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ।(ਪਾਠ: 7, ਪੰਨਾ: 55, ਕਿਰਿਆ: 3)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਪੱਤਾ, ਕਾਗਜ ਦਾ ਟੁੱਕੜਾ ਅਤੇ ਪੈਨਸਿਲ।

ਕਿਰਿਆ 7 : ਵਾਸ਼ਪ ਉਤਸਰਜਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ।(ਪਾਠ : 7, ਪੰਨਾ : 56, ਕਿਰਿਆ : 4)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਪੌਦਾ, ਪੌਲੀਥੀਨ ਦੇ ਦੋ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਲਿਫਾਵੇ ਅਤੇ ਧਾਰਾ।

ਕਿਰਿਆ 8 : ਪੱਤੇ ਵਿੱਚ ਸਟਾਰਚ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਪਤਾ ਕਰਨਾ। (ਪਾਠ : 7, ਪੰਨਾ : 56, ਕਿਰਿਆ : 5)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਪੱਤਾ, ਸਪਿਰਿਟ ਲੈਪ, ਬੀਕਰ, ਪਰਖਨਲੀ, ਬਰਨਰ, ਪਾਣੀ, ਪਲੇਟ ਅਤੇ ਆਇਉਡੀਨ।

ਕਿਰਿਆ 9 : ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਪੁੰਗਰਣਾਂ ਅਤੇ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ।

(ਪਾਠ : 7, ਪੰਨਾ : 58, ਕਿਰਿਆ : 7, 8)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਮੱਕੀ ਅਤੇ ਛੋਲਿਆਂ ਦੇ ਬੀਜ, ਰੂੰ, ਕਟੋਰੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ।

ਕਿਰਿਆ 10 : ਵਕਰ ਰੇਖਾ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਮਾਪਣਾ। (ਪਾਠ : 10, ਪੰਨਾ : 101, ਕਿਰਿਆ : 4)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਚਾਕ-ਬੋਰਡ, ਧਾਗਾ, ਮੀਟਰ ਪੈਮਾਨਾ।

ਕਿਰਿਆ 11 : ਬਿਜਲੀ ਬਲਬ ਦੀ ਬਣਤਰ ਬਾਰੇ ਸਮਝਣਾ। (ਪਾਠ : 12, ਪੰਨਾ : 117, ਕਿਰਿਆ : 01)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਟਾਰਚ ਦਾ ਬਲਬ (ਧਾਤੂ ਦੀ ਟੋਪੀ ਅਤੇ ਡਿਸਕ ਵਾਲਾ ਬਲਬ)।

ਕਿਰਿਆ 12 : ਬਿਜਲੀ ਸੈੱਲ ਨਾਲ ਬੱਲਬ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ। (ਪਾਠ : 12, ਪੰਨਾ : 117, ਕਿਰਿਆ : 02)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਬਿਜਲੀ ਸੈੱਲ, ਜੋੜਕ ਤਾਰਾਂ, ਬੱਲਬ।

ਕਿਰਿਆ 13 : ਟਾਰਚ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। (ਪਾਠ : 12, ਪੰਨਾ : 119, ਕਿਰਿਆ : 03)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਬਲਬ, ਜੋੜਕ ਤਾਰ, ਰਬੜ ਬੈਂਡ, ਟੋਪ।

ਕਿਰਿਆ 14 : ਬਿਜਲੀ ਸਵਿੱਚ ਬਣਾਉਣਾ। (ਪਾਠ : 12, ਪੰਨਾ : 120, ਕਿਰਿਆ : 04)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਦੋ ਡਰਾਇੰਗ ਪਿੰਨਾਂ, ਇੱਕ ਬਕਸੂਆ, ਗੱਤੇ ਦਾ ਟੁਕੜਾ, ਲੱਕੜ ਦਾ ਬੋਰਡ, ਬਿਜਲੀ ਬਲਬ, ਬਿਜਲੀ ਸੈੱਲ, ਜੋੜਕ ਤਾਰਾਂ, ਰਬੜ ਬੈਂਡ ਜਾਂ ਟੋਪ।

ਕਿਰਿਆ 15 : ਚਾਲਕ ਅਤੇ ਰੋਧਕ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ। (ਪਾਠ : 12, ਪੰਨਾ : 121 ਕਿਰਿਆ : 05)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਬਿਜਲੀ ਸੈੱਲ, ਬਲਬ, ਜੋੜਕ ਤਾਰਾਂ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਜਿਵੇਂ ਸਿੱਕੇ, ਕਾਰਕ, ਰਬੜ, ਕੱਚ, ਚਾਬੀਆਂ, ਪਿੰਨ, ਪਲਾਸਟਿਕ ਦਾ ਸਕੇਲ, ਲੱਕੜੀ ਦਾ ਗੁਟਕਾ, ਐਲੂਮੀਨਿਅਮ ਦੀ ਪੱਤੀ, ਮੋਮਬੱਤੀ, ਸਿਲਾਈ ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਸੂਈ, ਕਾਗਜ਼ ਅਤੇ ਪੈਂਨਸਿਲ ਦਾ ਸਿੱਕਾ।

ਕਿਰਿਆ 16 : ਚੁੰਬਕ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾਰਣ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਲਟਕਿਆ ਪੇਪਰ ਕਲਿਪ।

(ਪਾਠ: 13, ਪੇਜ : 126, ਕਿਰਿਆ : 01)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਕਾਗਜ਼ ਜਾਂ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦਾ ਗਿਲਾਸ, ਧਾਗਾ, ਛੱਤ੍ਰ ਚੁੰਬਕ, ਸਟੈਂਡ, ਪੇਪਰ ਕਲਿਪ, ਕਾਗਜ਼।

ਕਿਰਿਆ 17 : ਰੇਤ ਜਾਂ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਚੁੰਬਕ ਨੂੰ ਰਗੜ ਕੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਬੁਰਾਦੇ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਚੰਬਕੀ ਧਰੁਵਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ। (ਪਾਠ: 13, ਪੇਜ : 128, ਕਿਰਿਆ : 03, 04)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਲੋਹੇ ਦਾ ਬੁਰਾਦਾ, ਛੜ ਚੁੰਬਕ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ।

ਕਿਰਿਆ 18 : ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਪ੍ਰਵਾਨਗਾ ਲਟਕਦਾ ਚੁੰਬਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਦਾ ਹੈ।

(ਪਾਠ: 13, ਪੰਨਾ : 129, ਕਿਰਿਆ : 05)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਇੱਕ ਛੜ ਚੁੰਬਕ, ਧਾਗਾ, ਸਟੈਂਡ।

ਕਿਰਿਆ 19 : ਸੂਈ ਨੂੰ ਚੁੰਬਕ ਬਣਾਕੇ ਕੰਪਾਸ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। (ਪਾਠ:13, ਪੰਨਾ : 131, ਕਿਰਿਆ : 06)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਲੋਹੇ ਦੀ ਸੂਈ, ਲੋਹੇ ਦਾ ਆਇਤਾਕਾਰ ਟੁਕੜਾ, ਬਲੇਡ, ਛੜ ਚੁੰਬਕ।

SA – 2 (ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ)

ਕਿਰਿਆ 1: ਘੁਲਣਸ਼ੀਲ (Soluble) ਅਤੇ ਅਘੁਲਣਸ਼ੀਲ (Unsoluble) ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ।

(ਪਾਠ : 4, ਪੰਨਾ : 29-30, ਕਿਰਿਆ : 4-5)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਬੀਕਰ, ਚਮਚ, ਪਾਣੀ, ਨਮਕ, ਰੇਤ, ਚੀਨੀ, ਚਾਕ ਪਾਊਡਰ, ਲੱਕੜ ਦਾ ਬੁਰਾਦਾ, ਸਿਰਕਾ, ਨਿੰਬੂ ਦਾ ਰਸ, ਸਰੋਂ ਦਾ ਤੇਲ, ਨਾਰੀਅਲ ਤੇਲ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ।

ਕਿਰਿਆ 2: ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ (Transparent), ਅਪਾਰਦਰਸ਼ੀ (Opaque) ਅਤੇ ਅਲਪ- ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ (Translucent) ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ। (ਪਾਠ : 4, ਪੰਨਾ : 31, ਕਿਰਿਆ : 6)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ੀਟ, ਬਲਬ, ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਤੇਲ ਜਾਂ ਮੱਖਣ, ਕੱਚ ਦਾ ਬਰਤਨ ਅਤੇ ਟਾਰਚ।

ਕਿਰਿਆ 3: ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਵਾਸ਼ਪਨ ਅਤੇ ਫਿਲਟਰਨ (Filtration) ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਵੱਖ ਕਰਨਾ।

(ਪਾਠ : 5, ਪੰਨਾ : 39-40, ਕਿਰਿਆ : 5-6)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਫਿਲਟਰ ਪੇਪਰ, ਕੀਫ਼, ਬੀਕਰ, ਗੰਧਲਾ ਪਾਣੀ, ਵਾਚ ਗਲਾਸ, ਪਾਣੀ, ਬੀਕਰ, ਨਮਕ, ਰੇਤ, ਤਿਕੌਂ ਸਟੈਂਡ, ਜਾਲੀ।

ਕਿਰਿਆ 4: ਵਾਸ਼ਪਣ (Vapourisation) ਅਤੇ ਸੰਘਣਨ (Condensation)।

(ਪਾਠ : 5, ਪੰਨਾ : 40-41, ਕਿਰਿਆ : 6-7)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਸਪਿਰਟ ਲੈਂਪ, ਧਾਤ ਦੀ ਪਲੇਟ, ਕੇਤਲੀ, ਬਰਫ, ਪਾਣੀ, ਚਿਮਟਾ।

ਕਿਰਿਆ 5: ਅੰਸਤ੍ਰੂਪਤ ਅਤੇ ਸੰਤ੍ਰੂਪਤ ਘੋਲਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ।

(ਪਾਠ : 5, ਪੰਨਾ : 42, ਕਿਰਿਆ : 9)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਗਲਾਸ, ਨਮਕ, ਪਾਣੀ।

ਕਿਰਿਆ 6: ਗੇਂਦ-ਗੁੱਡੀ ਜੋੜ (Ball-Socket Joint)। (ਪਾਠ : 8, ਪੰਨਾ : 68, ਕਿਰਿਆ : 2)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਦੋ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀਆਂ ਅਲੱਗ-ਅੱਲਗ ਅਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗੇਂਦਾਂ, ਪੈਨਸਿਲਾਂ, ਕਟਰ।

ਕਿਰਿਆ 7: ਕਬਜ਼ੇਦਾਰ ਜੋੜ (Hinge Joint)। (ਪਾਠ : 8, ਪੰਨਾ : 69, ਕਿਰਿਆ : 3)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਦੋ ਅਲੱਗ-ਅੱਲਗ ਅਕਾਰ ਦੇ ਗੱਤੇ ਜਾਂ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੇ ਪਾਇਪ, ਪੈਂਨਸਿਲ।

ਕਿਰਿਆ 8: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਰਲ ਰੇਖਾ ਵਿੱਚ ਚਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਛਾਵੇਂ ਦਾ ਬਣਨਾ।

(ਪਾਠ : 11, ਪੰਨਾ : 108, 111, ਕਿਰਿਆ : 3, 6)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਪਾਈਪ ਦੇ ਦੋ ਛੋਟੇ ਟੁਕੜੇ (ਇੱਕ ਸਿੱਧਾ ਤੇ ਇੱਕ ਮੁੜਿਆ ਹੋਈਆ), ਮੋਮਬੱਤੀ, ਮਾਚਿਸ, ਟਾਰਚ, ਪਰਦਾ।

ਕਿਰਿਆ 9: ਸੂਈ ਛੇਕ ਕੈਮਰੇ (Pin Hole Camera) ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਬਣਾਉਣਾ।

(ਪਾਠ : 11, ਪੰਨਾ : 110, ਕਿਰਿਆ : 5)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਗੱਤਾ ਜਾਂ ਮੋਟਾ ਚਾਰਟ, ਕਾਲਾ ਪੇਪਰ, ਬਟਰ ਪੇਪਰ।

ਕਿਰਿਆ 10: ਸਮਤਲ ਦਰਪਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਪਰਾਵਰਤਨ। (ਪਾਠ : 11, ਪੰਨਾ : 112, ਕਿਰਿਆ : 8)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਵੱਡੀ ਥਰਮੋਕੋਲ ਦੀ ਸ਼ੀਟ, ਕੰਘੀ, ਸਮਤਲ ਦਰਪਣ, ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਰੰਗੀਨ ਸ਼ੀਟ, ਟਾਰਚ।

ਕਿਰਿਆ 11: ਬੱਦਲ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਬਣਦੇ ਹਨ? (ਪਾਠ : 14, ਪੰਨਾ : 140, ਕਿਰਿਆ : 3)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਅੱਧਾ ਭਰਿਆ ਗਿਲਾਸ, ਬਰਫ

ਕਿਰਿਆ 12: ਇੱਕ ਸਾਧਾਰਨ ਫਿਰਕੀ ਬਣਾਉਣਾ। (ਪਾਠ : 15, ਪੰਨਾ : 147, ਕਿਰਿਆ ਨੰ : 1)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ : ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਟੁਕੜੇ, ਗੁੰਦ, ਡੰਡੀ, ਵਾਯੂ ਸੂਚਕ ।

ਕਿਰਿਆ 13: ਹਵਾ ਸਾਡੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। (ਪਾਠ : 15, ਪੰਨਾ : 147, ਕਿਰਿਆ : 2)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਬਾਲਟੀ, ਖਾਲੀ ਬੋਤਲ, ਪਾਣੀ।

ਕਿਰਿਆ 14: ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਆਕਸੀਜਨ ਹੈ। (ਪਾਠ : 15, ਪੰਨਾ : 148, ਕਿਰਿਆ : 3)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਦੋ ਬਰਾਬਰ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਮੌਮਬੱਤੀਆਂ, ਦੋ ਘੱਟ ਫੂੰਘੇ ਬਰਤਨ, ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਕਾਰ ਦੇ ਦੋ ਗਿਲਾਸ, ਪਾਣੀ, ਮਾਚਿਸ ।

ਕਿਰਿਆ 15: ਜਲ ਕ੍ਰਿਚ ਹਵਾ ਮੋਜੂਦ ਹੁਮਦੀ ਹੈ। (ਪਾਠ : 15, ਪੰਨਾ : 151, ਕਿਰਿਆ : 5)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਬਰਤਨ, ਤਿਕੋਣਾ ਸਟੈਨਡ, ਬਰਨਰ।

ਕਿਰਿਆ 16: ਮਿਟੀ ਕ੍ਰਿਚ ਹਵਾ ਮੋਜੂਦ ਹੁਮਦੀ ਹੈ। (ਪਾਠ : 15, ਪੰਨਾ : 151, ਕਿਰਿਆ : 6)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਬੀਕਰ, ਸੁੱਕੀ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਢੇਲਾ।

ਕਿਰਿਆ 17: ਵਰਮੀ ਕੰਪਸਟ (ਗੰਡੋਆ ਖਾਦ) ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।

(ਪਾਠ : 16, ਪੰਨਾ : 158, ਕਿਰਿਆ : 2)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਾਮਾਨ: ਗੰਡੋਏ, ਸਾਫ਼ ਸੁਖਰਾ ਮਿੱਟੀ ਵਾਲਾ ਸਬਾਨ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਛਲਾਂ ਦੇ ਵਿਅਰਥ ਛਿੱਲੜ, ਪਾਣੀ, ਰੋਤ ਅਤੇ ਗੋਬਰ।

ਨੋਟ :- ਸਮੂਹ ਸਾਇੰਸ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਅਲੱਗ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਨੋਟ ਬੁੱਕ ਆਦਿ ਨਾ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ/ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹਨਾਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਨੋਟ ਬੁੱਕ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਿਖ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

ਸ਼੍ਰੋਣੀ- ਛੇਵੀਂ
VI. ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ
ਭਾਗ ਭੂਗੋਲ

ਧਰਤੀ: ਸਾਡਾ ਆਵਾਸ

- ਪ੍ਰਬੰਧੀ: ਸੁਰਜ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਅੰਗ।
- ਗਲੋਬ: ਧਰਤੀ ਦਾ ਮਾਡਲ, ਵਿਖਕਾਰ ਅਤੇ ਲੰਬਕਾਰ,
- ਧਰਤੀ ਦੀਆਂ ਗਤੀਆਂ, ਦੈਨਿਕ ਅਤੇ ਵਾਰਸ਼ਿਕ।
- ਨਕਸ਼ੇ: ਸਾਡੇ ਮਦਦਗਾਰ ਕਿਵੇਂ।
- ਧਰਤੀ ਤੇ ਚਾਰ ਮੰਡਲ: ਭੂ-ਮੰਡਲ, ਜਲ-ਮੰਡਲ, ਵਾਯੂ-ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਜੀਵ-ਮੰਡਲ।
- ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ: ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਭੂ-ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ: ਪਹਾੜ, ਪਠਾਰ ਅਤੇ ਮੈਦਾਨ:

ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ/ਕਿਰਿਆਵਾਂ

1. ਸੌਰ ਮੰਡਲ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣਾ।
2. ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਮੁੱਖ ਅਕਸ਼ਾਸ਼ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾਤਰ ਅੰਕਿਤ ਕਰਨਾ।
3. ‘ਧਰਤੀ ਦੀਆਂ ਗਤੀਆਂ’ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਕੁਈਜ਼ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਵਾਉਣਾ।
4. ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਜਾਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕਲੋਨੀ ਦਾ ਕੱਚਾ-ਪੱਕਾ ਨਕਸ਼ਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
5. ਪਹਾੜ, ਪਠਾਰ ਅਤੇ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਮਾਡਲ ਬਣਾਉਣਾ।
6. ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਅੰਕਿਤ ਕਰਨਾ।
7. ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਆਮ ਰੁੱਖਾਂ ਦਾ ਚਾਰਟ ਬਣਾਉਣਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲ, ਰੋਸ਼ਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਧਾਰ ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰੋ।
8. ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜਧਾਨੀਤਿਕ ਨਕਸ਼ੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸੁਰਖਿਆ ਥਾਵਾਂ ਭਰਵਾਉਣਾ।

ਨੋਟ: ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ/ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਕਰੋ।

ਭਾਗ ਇਤਿਹਾਸ

ਪ੍ਰਚੀਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜ

- ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਅਧਿਐਨ-ਸ੍ਰੋਤ।
- ਆਦਿ ਮਨੁੱਖ: ਪੱਥਰ ਯੁਗ
- ਹੜੱਪਾ ਸਭਿਅਤਾ।
- ਵੈਦਿਕ ਕਾਲ।
- ਭਾਰਤ 600 ਈ. ਪੂ. ਤੋਂ 400 ਈ. ਪੂ. ਤੱਕ।
- ਮੌਗੀਆ ਅਤੇ ਸੁੰਗ ਕਾਲ
- ਭਾਰਤ 200 ਈ.ਪੂ. ਤੋਂ 300 ਈ. ਤੱਕ।
- ਗੁਪਤ ਸਾਮਰਾਜ
- ਹਰਸ਼ਵਰਧਨ ਕਾਲ (600 ਤੋਂ 650 ਈ.)
- ਚਾਲੂਕਿਆ ਅਤੇ ਪੱਲਵ
- ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ

ਮਾਨਚਿੱਤਰ (ਨਕਸ਼ਾ)

- ਸਿੰਧ ਘਾਟੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਸਥਾਨ
- ਮਹਾਂਜਨਪਦ
- ਮੌਗੀਆਂ ਸਾਮਰਾਜ
- ਗੁਪਤ ਸਾਮਰਾਜ

- ਹਰਸਵਰਧਨ ਦਾ ਸਮਰਾਜ
- ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ (320-820 ਈ:)

ਭਾਗ ਨਾਗਰਿਕ ਸ਼ਾਸਤਰ

- ਸਮੁਦਾਇ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਲੋੜਾਂ
- ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰ
- ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰ
- ਸਰਵਜਨਕ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਸੰਬਾਲ

ਨੋਟ:- ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਤਿੰਨੋਂ ਭਾਗਾਂ (ਭੁਗੋਲ, ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸ਼ਾਸਤਰ) ਦੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸ਼ਟਕਾਂ/ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ/ ਪ੍ਰੈਜੈਕਟ ਵਿਦਿਆਬੀਆਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਨੋਟ ਬੁੱਕਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਵੱਖਰੀਆਂ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਫਾਈਲਜ਼/ਸਕਰੈਪ ਬੁੱਕ ਆਦਿ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਮਾਜਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਛੇਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ Delete ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:-

ਭੁਗੋਲ ਫਲੀਂ ਗੈਂਡਾ | ਪ੍ਰਾਤੀ

ਪਾਠ-1 ਪਰਤੀ: ਸੁਰਜ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਅੰਗ
ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਤੁਸੀਂ ਅਜਿਥੇ ਕਿਹੜੇ ਤੱਥ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਜਹਿਨਾਂ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਧਰਤੀ ਦੀ ਨੁਹਾਰ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਬਾਰੇ ਦਸਤ ਕਰਦੇ ਹੋ ?

ਪਾਠ-2 ਗਲੋਬ : ਧਰਤੀ ਦਾ ਮਾਡਲ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1 ਅਕਸਾਂਸ ਰੋਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂਤਰ ਹੋਪਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2 ਸਥਾਨਕ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ?

ਪਾਠ-3 ਧਰਤੀ ਦੀਆਂ ਗਤੀਆਂ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ- 1 ਧਰਤੀ ਦੇ ਯੂਹੇ ਦਾ ਭੁਕਾਅ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2 ਸੀਤਾ ਅਧਾਰਨਾਤ ਕਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3 ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ: 1. ਉਸਾਂ ਅਧਾਰਨਾਤ ਅਤੇ ਸੀਤਾ ਅਧਾਰਨਾਤ

2. ਬਸੰਤ ਵਿਸੂਦੀ ਅਤੇ ਪੱਤਚਤ ਵਿਸੂਦੀ

ਪਾਠ - 4 (ਨਕਸ਼ ਸਾਡੇ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦਗਾਰ ਹਨ)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1 ਨਕਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਧੀਮੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2 ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਾਰਟ ਬਣਾਓ ?

ਪਾਠ - 5 ਧਰਤੀ ਦੇ ਪਰਿਮੰਡਲ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 1 ਧਰਤੀ ਦੇ ਮਾਰੇ ਪਰਿਮੰਡਲ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤਾਪਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 2 ਉੱਤਰੀ ਅਰਥ ਗੋਲੇ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਗੋਲਾ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਰਥ ਗੋਲੇ ਨੂੰ ਮਲ ਗੋਲਾ ਕਿਉਂ ਆਖਦੇ ਹਨ ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 3 ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਮਿਤ ਪਠਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ ?

ਪਾਠ - 6 (ਸਾਡਾ ਭਾਰਤ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1 ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਉਪ-ਮਹਾਂਦੀਪ ਕਿਉਂ ਆਖਦੇ ਹਨ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2 ਮਿਲਾਨ ਹਿੰਨ੍ਹ (ਇੱਤੇ ਗਏ ਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)

ਪਾਠ - 8 (ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਸੌਚ)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 1 ਮਹਾਂਕਾਵ ਸੌਚ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਕਿਵੇਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ?

ਪਾਠ - 12 ਭਾਰਤ 600 ਈ:ਪੂ: ਤੋਂ 400 ਈ:ਪੂ: ਤੱਕ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1 ਹਰਿਖੰਕ ਵੰਸ ਦੇ ਅਸੀਨ ਮਹਾਂ ਦੇ ਉਧਾਨ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ ?

ਪਾਠ - 14 ਭਾਰਤ 200 ਈ:ਪੂ: ਤੋਂ 300 ਈ:ਪੂ: ਤੱਕ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1 ਸਾਤਵਾਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ?

(5)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2 ਮਹਾ-ਪਾਸਾਣ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ?

ਪਾਠ -19 ਸਮੁਦਾਇ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਲੋੜਾਂ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 1 ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮੁਦਾਇ ਤੇ ਮਾਣ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ -2 ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸੀ ?

ਪਾਠ -20 ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ -1 ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ -2 ਤੁਹਾਡੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਸੰਮੱਤੀ ਆਪਣੇ ਬਲਾਕ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਕੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ?

ਪਾਠ - 21 ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 1 ਕਸਥੇ ਦੀ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ -2 ਸੁਰੰਗ ਪਥ, ਸਾਇਕਲ ਟ੍ਰੈਕ ਅਤੇ ਲੰਘਵੀਂ ਸੜ੍ਹਕ (ਬਾਈ-ਪਾਸ) ਸੜ੍ਹਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹਨ ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 3 ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਜਨਸੰਖਿਆ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਵਾਰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

ਛੇਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ
VII. ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਗੀਰਿਕ ਸਿੱਖਿਆ

ਲਿਖਤੀ ਭਾਗ

ਪਾਠ ਨੰ:

1. ਸਿਹਤ

2. ਸਫ਼ਾਈ ਅਤੇ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ

(ਉ) ਘਰ ਦੀ (ਅ) ਆਲੋ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ (ਇ) ਸਕੂਲ ਦੀ

3. ਹਾਕੀ ਦਾ ਜਾਦੂਗਰ- ਮੇਜਰ ਧਿਆਨ ਚੰਦ

4. ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਖੇਡਾਂ

5. ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਿੱਖਿਆ

6. ਕੌਮੀ ਝੰਡਾ

(ਉ) ਇਤਿਹਾਸ (ਅ) ਬਣਾਵਟ (ਇ) ਰੰਗ (ਸ) ਚੱਕਰ (ਹ) ਆਕਾਰ (ਕ) ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਅਵਸਰ

(ਖ) ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾਉਣ ਬਾਰੇ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ

7. ਕੌਮੀ ਰੀਤ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਗਾਣ

(ਉ) ਭਾਵ (ਅ) ਮਹੱਤਤਾ (ਇ) ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ

ਪ੍ਰਯੋਗੀ

ਗਰੁੱਪ (ਉ) ਖੇਡਾਂ

ਨੋਟ:- ਹਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਲਈ ਇੱਕ ਖੇਡ ਚੁਣਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਲੜਕਿਆਂ ਲਈ ਖੇਡਾਂ-ਛੁੱਟਬਾਲ, ਹਾਕੀ ਹੈਂਡਬਾਲ, ਬਾਸਕਟਬਾਲ, ਵਾਲੀਬਾਲ, ਕਬੱਡੀ, ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ, ਕ੍ਰਿਕਟ, ਬੈਡਮਿੰਟਨ, ਬਾਕਸਿੰਗ (ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ), ਤੈਰਾਕੀ ਅਤੇ ਖੋ-ਬੋ।

ਲੜਕੀਆਂ ਲਈ ਖੇਡਾਂ-ਹਾਕੀ, ਹੈਂਡਬਾਲ, ਵਾਲੀਬਾਲ, ਬਾਸਕਟਬਾਲ, ਖੋ-ਬੋ, ਬੈਡਮਿੰਟਨ, ਸੋਫ਼ਟਬਾਲ ਅਤੇ ਤੈਰਾਕੀ।

ਗਰੁੱਪ (ਅ)-ਐਥਲੈਟਿਕਸ

ਦੌੜਾ-ਲੜਕੀਆਂ

(1) 50 ਮੀਟਰ (2) 200 ਮੀਟਰ

ਲੜਕੇ

(1) 100 ਮੀਟਰ (2) 400 ਮੀਟਰ

ਛਾਲਾਂ :-

ਲੰਮੀ ਛਾਲ ਜਾਂ ਉੱਚੀ ਛਾਲ

ਸੁੱਟਾਂ-ਕ੍ਰਿਕਟ ਬਾਲ ਜਾਂ ਗੋਲਾ 6 ਪੋਂਡ (ਲੜਕੇ) 4 ਪੋਂਡ (ਲੜਕੀਆਂ)

ਗਰੁੱਪ (ਇ) ਜਿਮਨਾਸਟਿਕ

ਬਿਨਾਂ ਅਪਰੋਟਿਸ ਤੋਂ ਜਾਂ ਅਪਰੋਟਿਸ ਨਾਲ

ਗਰੁੱਪ (ਸ)

ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ:-

(1) ਯੋਗ (2) ਲੋਕ-ਨਾਚ (3) ਕਾਲਿਸਥੈਨਿਕਸ (ਹਲਕੀਆਂ ਜਮਨਾਸਟਿਕ ਕਸਰਤਾਂ) (4) ਛੋਟੀਆਂ ਖੇਡਾਂ (5) ਰੀਲੇਜ਼

ਗਰੁੱਪ (ਉ) ਖੇਡਾਂ

(1) ਛੁੱਟਬਾਲ

1. ਕਿਰਿੰਗ : ਖੜ੍ਹੀ ਬਾਲ, ਹੋਲੀ ਚੱਲ ਦੀ ਬਾਲ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਬਾਲ ਨੂੰ ਨੀਵੀਂ ਕਿੱਕ ਮਾਰਨਾ।

2. ਬਾਲ ਰੋਕਣਾ : ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਚੱਲਦੀ ਬਾਲ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ।

3. ਪਾਸ ਹੋਣਾ : ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਤਿਰਛਾ ਪਾਸ

(2) ਹਾਕੀ

1. ਹਾਕੀ ਫੜਨਾ
2. ਹਿੱਟ ਕਰਨਾ : ਸਿੱਧੀ ਹਿੱਟ ਮਾਰਨਾ
3. ਰੋਕਣਾ : ਬਾਲ ਰੋਕਣੀ
4. ਪਾਸ : ਸਿੱਧਾ ਪਾਸ ਦੇਣਾ
5. ਡਰਿਬਲਿੰਗ : ਸਾਈ ਡਰਿਬਲਿੰਗ
6. ਖੇਡ ਦਾ ਅਭਿਆਸ

(3) ਹੈਂਡਬਾਲ

1. ਬਾਲ ਫੜਨੀ
2. ਬਾਲ ਸੁੱਟਣੀ
3. ਡਰਿਬਲਿੰਗ ਕਰਨੀ
4. ਬਾਲ ਨੂੰ ਕੈਚ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਬੁੱਚਣਾ
5. ਖੇਡ ਦਾ ਅਭਿਆਸ

(4) ਵਾਲੀਬਾਲ

1. ਸਰਵਿਸ : ਸਿੱਪਲ ਸਰਵਿਸ ਕਰਨੀ
2. ਪਾਸ : ਅੰਡਰ ਹੈਂਡ ਪਾਸ ਅਤੇ ਅੱਪਰ ਹੈਂਡ ਪਾਸ
3. ਬਾਲ ਲੈਣੀ : ਅੰਡਰ ਹੈਂਡ ਅਤੇ ਅੱਪਰ ਹੈਂਡ ਬਾਲ ਲੈਣੀ

(5) ਬਾਸਕਟਬਾਲ

1. ਬਾਲ ਫੜਨੀ ਅਤੇ ਖਿਡਾਰੀ ਦੇ ਖੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ (ਸਟਾਂਸ)
2. ਡਰਿਬਲਿੰਗ : ਸਿੱਪਲ ਡਰਿਬਲਿੰਗ
3. ਪਾਸ : ਛਾਤੀ ਜਾਂ ਪੁੱਛ ਪਾਸ, ਅੰਡਰ ਹੈਂਡ ਪਾਸ, ਓਵਰ ਹੈਂਡ ਪਾਸ

(6) ਬੈਡਮਿੰਟਨ

1. ਰੈਕਟ ਫੜਨਾ
2. ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਖੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਦਤ (ਸਟਾਂਸ)
3. ਚਿੜੀ ਫੜਨਾ ਅਤੇ ਉਛਾਲਣਾ
4. ਸਰਵਿਸ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ
5. ਹਿੱਟ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ
6. ਖੇਡ ਦਾ ਅਭਿਆਸ

(7) ਕਬੱਡੀ

1. ਕਬੱਡੀ ਕੈਂਟ
2. ਖੇਡ : ਮਿਡ ਲਾਈਨ ਕਰਾਸ
3. ਰੇਡਰ ਨੂੰ ਫੜਨਾ : (ਗੁੱਟ ਤੋਂ ਅਤੇ ਗਿੱਟੇ ਤੋਂ)
4. ਛੂਹਣਾ : ਪੈਰ ਨਾਲ ਅਤੇ ਹੱਥ ਨਾਲ
5. ਕਿੱਕ : ਸਾਹਮਣੇ ਕਿੱਕ, ਬੈਕ ਕਿੱਕ ਅਤੇ ਸਾਇਡ ਕਿੱਕ
6. ਖੇਡ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ

(8) ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ

1. ਮੁੱਢਲੀ ਸਕਿਲ
2. ਭਾਰਤੀ ਸਟਾਈਲ
3. ਦਸਤੀ : ਇਸਦਾ ਕਾਊਂਟਰ ਅਤੇ ਗੀ-ਕਾਊਂਟਰ
4. ਮੌਜ਼ਾ : ਇਸਦਾ ਕਾਊਂਟਰ ਅਤੇ ਗੀ-ਕਾਊਂਟਰ

5. ਬੰਗੜੀ : ਇਸਦਾ ਕਾਊਂਟਰ ਅਤੇ ਗੀ-ਕਾਊਂਟਰ

6. ਮੋਚ : ਇਕਹਰੀ ਅਤੇ ਦੌਹਰੀ

7. ਕੁਸ਼ਤੀ ਦਾ ਅਭਿਆਸ

(9) ਕ੍ਰਿਕਟ

1. ਬੈਟਿੰਗ : ਪਕੜ, ਸਟਾਂਸ, ਸਟਰੋਕ, ਬੈਕ, ਲਿਫਟ, ਡੀਫੈਂਸ, ਬੈਟਿੰਗ

2. ਬਾਊਲਿੰਗ : (1) ਪਕੜ (2) ਸਿੱਧਲ ਬਾਊਲਿੰਗ

3. ਡੀਲਡਿੰਗ : ਗੋਂਦ ਨੂੰ ਰੋਕਣ, ਕੈਚ ਕਰਨਾ।

(10) ਮੁੱਕੋਬਾਜ਼ੀ

1. ਬਾਕਸਿੰਗ ਸਟਾਂਸ

2. ਫੁੱਟ ਵਰਕ (ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਹਰਕਤ ਸਾਰਿਆਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ)

3. ਸਿੱਧੇ ਪੰਚ

4. ਮੁੱਢਲੇ ਬਚਾਓ

(11) ਤੈਰਾਕੀ

1. ਤੈਰਾਕੀ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

2. ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ

3. ਸਿੱਧੇ ਤੈਰਨਾ

4. ਤਲਾਬ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ

(12) ਥੋ-ਥੋ

1. ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ

2. ਚੋਰਸ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੈਠਣਾ

3. ਥੋ-ਥੋ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣਾ

4. ਡਾਜ਼ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਝਕਾਨੀ ਮਾਰਨਾ

5. ਅਸਲੀ ਖੇਡ

(13) ਸੋਫਟ ਬਾਲ

1. ਸਟਾਂਸ : ਸਟਰਾਈਕਰ ਲਈ

2. ਸਟਾਂਸ : ਪੀਚਿੰਗ

3. ਕੈਂਚਰ ਲਈ ਅਭਿਆਸ

4. ਥਰੋ ਦੀ ਬਾਲ

ਗਰੁੱਪ (ਅ) ਜਿਮਨਾਸਟਿਕ

(ਉ) ਬਿਨਾਂ ਸਮਾਨ ਤੋਂ ਅਭਿਆਸ

1. ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਜਿਮਨਾਸਟਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ

2. ਨਾਚ ਕਦਮ

3. ਅੱਗੇ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਲੋਟਣੀ ਖਾਣਾ

4. ਸਪਲਿਟ ਅਤੇ ਸੀਜ਼ਰ ਜੰਪ

5. ਰੱਸੀ ਟੱਪਣਾ

6. ਦੌੜਦੇ ਹੋਏ ਲੰਬੀ ਛਾਲ ਮਾਰਨਾ

(ਅ) ਬੈਲਿਸਿੰਗ ਬੀਮ ਤੇ ਕਸਰਤਾਂ ਲੜਕੀਆਂ ਲਈ

1. ਮਾਊਂਟਸ (ਚੜਨਾ) ਬੀਮ ਉੱਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੋਖੇ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਨਾ

2. ਡਿਸਮਾਊਂਟਸ (ਉਤਰਨਾ)

3. ਬੀਮ 'ਤੇ ਚੱਲਣਾ : ਚੱਲਣ ਦੇ ਸੋਖੇ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਹੋਏ ਚੱਲਣਾ

4. ਬੀਮੇ ਦੇ ਨੱਚਣ ਵਾਲੇ ਕਦਮ (ਸਟੈਪ) ਲੈਣੇ।

(੯) ਵਾਲਟਿੰਗ (ਹੋਰਸ) (ਬੋਰਡ ਬੋਸ) ਲੜਕੇ

1. ਸਾਧਾਰਨ ਜੰਪ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਡਿੱਗਣਾ
2. ਨੀਜ਼ ਐਨ, ਜੰਪ ਆਫ (ਗੋਡੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ ਅਤੇ ਜੰਪ ਮਾਰਨਾ)
3. ਐਸਟਾਰਏਡ ਵਾਲਟ (ਲੱਤਾਂ ਖੋਲ੍ਹੇ ਕੇ ਜੰਪ ਕਰਨਾ)
4. ਥਰੇ ਵਾਲਟ (ਘੋੜਾ ਪਾਰ ਕਰਨਾ)

ਗਰੁੱਪ (੯) ਨੋਟ:- ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

1. ਯੋਗ : ਤਾੜ ਆਸਣ, ਅਰਧ ਚੰਦਰ ਆਸਣ, ਭੁਜੰਗ ਆਸਣ
2. ਕਾਲੀਸਬੈਨਿਕ : ਹਲਕੀਆਂ ਜਿਮਨਾਸਟਿਕ ਕਸਰਤਾਂ ਜਾਂ ਐਲ.ਐਫ.ਸੀ., ਸਿਲੇਬਸ ਅਨੁਸਾਰ
3. ਲੋਕ ਨਾਚ : ਭੰਗੜੇ ਦੇ ਮੂਲ ਕਦਮ
4. ਛੋਟੀਆਂ ਖੇਡਾਂ : ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੀ ਸੂਝ ਅਨੁਸਾਰ ਖੇਡਾਂ ਕਰਵਾਏ।

ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ : ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਰੀਰਿਕ ਸਿੱਖਿਆ-6 (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਮਾਧਿਅਮ)
ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ

ਸ਼੍ਰੋਣੀ ਛੇਵੀਂ
VIII. ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਾਈਂਸ

ਪਾਠਕਮ (ਲਿਖਤੀ)

ਪਾਠ 1: ਕੰਪਿਊਟਰ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਕੰਪਿਊਟਰ ਕੀ ਹੈ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ, ਅਸੀਂ ਕੰਪਿਊਟਰ ਤੇ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ?, ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ, ਕਪਿਊਟਰ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ

ਪਾਠ 2: ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

ਸੀ.ਪੀ.ਯੂ. ਦਾ ਬਲਾਕ ਡਾਇਆਗ੍ਰਾਮ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ

ਪਾਠ 3: ਵਿੰਡੋਜ਼ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਆਪਰੇਟਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਕੀ ਹੈ?, ਕੰਪਿਊਟਰ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਹੈ?, ਡੈਸਕਟੋਪ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਆਇਕਨਜ਼, ਟਾਸਕਬਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਰਟਕੱਟ, ਆਇਕਨਜ਼ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?, ਟਾਸਕਬਾਰ ਕੀ ਹੈ?, ਵਿੰਡੋਜ਼ ਦੇ ਭਾਗ: ਟਾਇਟਲਬਾਰ, ਮੀਨੂਬਾਰ, ਟੂਲਬਾਰ, ਸਕਰੋਲਬਾਰ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਹੈ?

ਪਾਠ 4: ਐਮ.ਐਸ. ਪੇਂਟ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਪੇਂਟ ਕੀ ਹੈ?, ਐਮ.ਐਸ. ਪੇਂਟ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ, ਪੇਂਟ ਦੀ ਵਿੰਡੋ ਦੇ ਭਾਗ, ਕੰਮ ਨੂੰ ਸੇਵ ਕਰਨਾ

ਪਾਠ 5: ਐਮ.ਐਸ. ਪੇਟ (ਭਾਗ-2)

ਹੋਮ ਟੈਬ ਰਿਬਨ, ਵਿਓ ਟੈਬ ਰਿਬਨ

ਪਾਠ 6: ਹਾਰਡ ਵੇਅਰ ਐਂਡ ਸਾਫਟਵੇਅਰ

ਹਾਰਡਵੇਅਰ ਕੀ ਹੈ?, ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਕੀ ਹੈ?, ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਸਿਸਟਮ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਅਤੇ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਸਾਫਟਵੇਅਰ, ਹਾਰਡਵੇਅਰ ਅਤੇ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧ

ਪਾਠ 7: ਇਨਪੁੱਟ ਯੰਤਰ

ਇਨਪੁੱਟ ਯੰਤਰ, ਇਨਪੁੱਟ ਯੰਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਕੀਅ-ਬੋਰਡ, ਮਾਊਸ, ਮਾਈਕਰਫ਼ੋਨ, ਸਕੈਨਰ, ਵੈਬ ਕੈਮਰਾ, ਟਚ ਪੈਡ, ਬਾਰ ਕੋਡ ਰੀਡਰ, ਲਾਈਟ ਪੈਨ, ਜ਼ਾਇ ਸਟਿੱਕ, ਟਚ ਸਕਰੀਨ, ਟਰੈਕ ਬਾਲ, ਮੈਗਨੈਟਿਕ ਇੰਕ ਕਾਰਡ ਰੀਡਰ, ਡਿਜੀਟਾਈਜ਼ਰ, ਬਾਇਓਮੀਟਰਿਕ, ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਸਿਗਨੇਚਰ ਪੈਡ

ਪਾਠ 8: ਆਊਟਪੁੱਟ ਯੰਤਰ

ਆਊਟਪੁੱਟ ਯੰਤਰ, ਆਊਟਪੁੱਟ ਯੰਤਰ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਮੋਨੀਟਰ, ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਸਥੀਕਰ, ਹੈਡਫੋਨ, ਪਲੋਟਰ, ਪ੍ਰਜੈਕਟਰ

ਪਾਠ 9: ਐਮ.ਐਸ. ਵਰਡ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਜਾਣ-ਪਛਾਣ, ਵਰਡ-ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਕੀ ਹੈ?, ਵਰਡ-ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਰਡ-ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਸਾਫਟਵੇਅਰ, ਨੈਟਪੋਡ, ਵਰਡਪੋਡ, ਐਮ.ਐਸ. ਵਰਡ, ਐਮ.ਐਸ. ਵਰਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਨਵਾਂ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਬਣਾਉਣਾ, ਨਵੇਂ/ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸੇਵ ਕਰਨਾ

ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਪਾਠਕਮ

- ਪ੍ਰਯੋਗ-1 ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਯੋਗ-2 ਸੀ.ਪੀ.ਯੂ. ਦੀ ਬਲਾਕ -ਡਾਇਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- ਪ੍ਰਯੋਗ-3 ਕੰਪਿਊਟਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ (ਸਟਾਰਟ) ਦੇ ਸਟੈਪ ਦੱਸੋ।
- ਪ੍ਰਯੋਗ-4 ਮਾਈ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਤਰਾਹੀਂ ਸਮਝਾਓ।
- ਪ੍ਰਯੋਗ-5 ਕੰਪਿਊਟਰ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਪੜਾਅ ਦੱਸੋ।
- ਪ੍ਰਯੋਗ-6 ਐਮ.ਐਸ.ਪੇਂਟ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੇ ਪੜਾਅ ਦੱਸੋ।
- ਪ੍ਰਯੋਗ-7 ਪੇਂਟ ਦੀ ਵਿੰਡੋ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾ ਕੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- ਪ੍ਰਯੋਗ-8 ਪੇਂਟ ਵਿੱਚ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸੇਵ ਕਰੋ।
- ਪ੍ਰਯੋਗ-9 ਪੇਂਟ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾ ਕੇ ਡੈਸਕਟਾਪ ਬੈਕਗਰਾਊਂਡ ਸੈਟ ਕਰੋ।
- ਪ੍ਰਯੋਗ-10 ਟੈਕਸਟ ਟੂਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਡਰਲਾਈਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਫੋਟੋ ਸਾਈਜ਼ 28 ਸੈਟ ਕਰੋ।
- ਪ੍ਰਯੋਗ-11 ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਾਰਡ ਵੇਅਰ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।

- ਪ੍ਰਯੋਗ-12 ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕੰਪਿਊਟਰ ਕੇਸ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਅਗਲੇ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲੇਬਲ ਕਰੋ।

- ਪ੍ਰਯੋਗ-13 ਮਾਊਸ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਤਿਆਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਬਣਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੱਸੋ।

ਪ੍ਰਯੋਗ-14 ਮੋਨੀਟਰ ਅਤੇ ਫਲੈਟ ਪੈਨ ਲਡਿਸਪਲੇ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ।

ਪ੍ਰਯੋਗ-15 ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਮਦਰ-ਬੋਰਡ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਵਾਲੇ ਹਾਰਡਵੇਅਰ ਉਪਕਰਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।

ਪ੍ਰਯੋਗ-16 ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਸੋਫਟਵੇਅਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।

ਪ੍ਰਯੋਗ-17 ਕੰਪਿਊਟਰ ਲੈਬ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਕੀਆ-ਬੋਰਡ ਤੋਂ ਸਪੈਸ਼ਲ ਕੀਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰਯੋਗ-18 ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਿੰਟਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।

ਪ੍ਰਯੋਗ-19 ਹੇਠ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਨਪੁੱਟ/ਆਊਟਪੁੱਟ ਡਿਵਾਈਸਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।

ਪ੍ਰਯੋਗ-20 MS WORD ਦੀ ਵਿੰਡੋ ਖੋਲ ਕੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੋਈ 10 FULL-FORMS ਟਾਈਪ ਕਰੋ ਅਤੇ ਫਾਈਲ ਨੂੰ ਸੋਵ ਕਰੋ।

ਚੈਣਵੇ ਵਿਸ਼ੇ

ਛੇਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ

1. ਜਿਉਮੈਟਰੀਕਲ ਡਰਾਈੰਗ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰਕਲਾ

(ਭਾਗ - 1)

ਡਰਾਈੰਗ

(ਉ) ਜਿਉਮੈਟਰੀਕਲ ਡਰਾਈੰਗ (ਜ਼ਰੂਰੀ)

ਡਰਾਈੰਗ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜੰਤਰਾਂ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਢੰਗ।

1. ਰੇਖਾਵਾਂ ਅਤੇ ਰੇਖਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ।
2. ਕਣ ਅਤੇ ਕਣਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ।

(ਭਾਗ - 2) ਚਿੱਤਰਕਲਾ

(ਅ) ਮਾਡਲ ਡਰਾਈੰਗ (Model Drawing) (ਵਸਤੂ ਚਿਤਰਣ) (ਜ਼ਰੂਰੀ)

ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਆਇਤਾਕਾਰ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣੇ :

ਸਲੇਟ, ਪੁਸਤਕ ,ਇਮਤਿਹਾਨੀ ਗੱਤਾ ,ਲਿਫਾਫਾ ,ਪੱਤੇ ਆਦਿ।

ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗੋਲਾਕਾਰ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣੇ-

ਗਲਾਸ, ਜੱਗ, ਪਿਆਲੀ ,ਪਲੇਟ ਅਤੇ ਗਮਲਾ।

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਾਧਾਰਣ ਫਲਾਂ ਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣੇ-

ਸੇਬ, ਅੰਬ, ਬੈਂਗਣ, ਸ਼ਲਗਮ, ਗਾਜਰ, ਖਰਬੂਜਾ, ਕੇਲਾ ਆਦਿ।

ਉਪਰੋਕਤ ਆਇਤਾਕਾਰ , ਗੋਲਾਕਾਰ ਅਤੇ ਸਧਾਰਨ ਫਲ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਇਕਠਿਆਂ ਰੱਖਕੇ ਚਿੱਤਰਨਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਆਇਤਾਕਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਕੋਈ ਇੱਕ ਗੋਲਾਕਾਰ ਵਸਤੂ, ਫਲ ਜਾਂ ਸਬਜ਼ੀ ਹੋਵੇ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਛਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਪੈਨਸਲ ਜਾਂ ਪੇਸਟਲ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ ।

(ਇ) ਕਲਪਨਾਮੰਦੀ ਚਿੱਤਰਕਲਾ (Imaginative Drawing)

1. (i) ਫਰੀਹੈਂਡ ਸਕੈਚਿੰਗ /ਚਾਰਕੋਲ, ਪੈਨਸਲ, ਕਰੋਇਨ ਪੇਸਟਲ(Crayon Pastel) , ਬੁਰਸ਼ ਰੰਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਲਪਨਾਮੰਦੀ ਸਕੈਚ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ।
(ii) ਬੱਚੇ ਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਸਵੈ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ (Freehand self expression) ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ, ਦਿੱਸ਼ਾਂ ਦੀ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਦਿੱਸ, ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨ।(ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਮੰਦਰ ਆਦਿ)।
(iii) ਸਾਧਾਰਨ ਚਿੱਤਰ-ਰੇਲ ਗੱਡੀ, ਛਕੜਾ, ਗੱਡਾ ਆਦਿ।

ਨੋਟ: ਕਲਪਨਾਮਈ ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਤੇ ਅਨੁਪਾਤ ਤੇ ਜੋਰ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਲਪਨਾਮਈ ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚਲੇ ਕੰਮ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਪੇਸਟਲ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਰੰਗ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

2. ਅਕਾਰੀ ਰੇਖਾ ਚਿੱਤਰ (Figure Drawing)

- i. ਤੀਲੀ ਰੇਖਾਵਾਂ (Stick figure Drawing) ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖੀ ਚਿੱਤਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ।
- ii. ਸਮਾਨੀ ਰੇਖਾਵਾਂ ਨਾਲ ਰੇਖਾ ਵਿਧੀ ਦੁਆਰਾ ਆਮ ਜਾਣੇ ਪਛਾਣੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਿੰਨ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਬਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣੇ।
 1. ਕਾਂ
 2. ਤੌਤਾ
 3. ਬੱਤਰ
- iii. ਕਾਰਟੂਨ ਡਰਾਈੰਗ (ਹਾਸਰਸ/ਵਿੰਡਗ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਮਨੁੱਖੀ, ਜਾਨਵਰ ਅਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਟੂਨ ਚਿੱਤਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ)

3. ਅੱਖਰ ਲਿਖਣ ਕਲਾ ਅਤੇ ਪੋਸਟਰ ਡਿਜ਼ਾਈਨਿੰਗ (Lettering & Poster Designing)

ਕਲਮ ਅਤੇ ਬੁਰਜ ਦੁਆਰਾ ਕਾਲੀ ਸਿਆਹੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਧਾਰਨ ਸੰਦੇਸ਼ (Mottoe's) ਮੌਟੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ। ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸਤਰ ਤੋਂ ਸਤਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਆਪਸੀ ਫਾਸਲੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਦੁੱਧ ਪੀਓ ਦਾ ਪੋਸਟਰ ਬਣਾਉਣਾ।

4. ਡਿਜ਼ਾਇਨ (Design)

- i. ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਅਤੇ ਰੰਗ ਯੋਜਨਾ (Colour Scheme) ਸਿੱਧੀਆਂ ਅਤੇ ਗੋਲ ਰੇਖਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਕਾਈ (Unit) ਬਣਾਉਣ, ਸਾਰੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਨਮੂਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਫਬਾਉਣ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ।
- ii. ਸਟੈਨਸਲਿੰਗ(Stencilling): -ਡੁੱਲਾਂ ਤੇ ਪੱਤੀਆਂ ਦੇ ਸਟੈਨਸਲ ਕੱਟਣੇ।
- iii. ਕੋਲਾਜ ਦੀ ਰਚਨਾ : ਰੰਗਦਾਰ ਕਾਗਜ ਨੂੰ ਕੱਟ, ਜੋੜ ਕੇ ਚਿੱਤਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ।

चृष्टी श्रेणी

2. संस्कृत

सामान्य उद्देश्य:

1. छात्रों को सरल संस्कृत भाषा का शुद्ध उच्चारण सिखाना ।
2. छात्रों में सरल संस्कृत पढ़ने एवं भाषान्तर करने की क्षमता उत्पन्न करना ।
3. संस्कृत में सरल वाक्य लिख सकने की योग्यता का विकास करना ।
4. श्लोकों को कण्ठस्थ कर स्वर वाचन की योग्यता का विकाय करना ।
5. छात्रों को संस्कृत व्याकरण का सामान्य परिचय कराना ।
6. छात्रों में सत्प्रवृत्तियों का विकास करना ।

शिक्षण विधि :

1. रुचि संवर्धन के लिए दृश्य-श्रव्य उपकरणों का प्रयोग किया जाए ।
2. पाठ को दैनिक एवं निकट परिवेश को साथ सम्बन्धित किया जाए ।
3. संस्कृत शब्दों एवं रचना की तुलना, जहां तक सम्भव हो, हिन्दी और पंजाबी से की जाए, जिससे विद्यार्थी को संस्कृत के साथ आत्मीयता स्थापित करने में सहायता मिले ।
4. व्याकरण को केवल रटने का विषय न बना कर, उसे व्यावहारिक विधि से समझाया जाए ।
5. संस्कृत शब्दों और वाक्यों के शुद्ध उच्चारण और लेखन के अभ्यास पर बल दिया जाए ।
6. दैनिक व्यवहार में सरल वाक्यों को प्रयोग किया जाए ।
7. व्यक्तिगत एवं सामुहिक स्वर वाचन, श्लोक- उच्चारण, अन्त्याक्षरी आदि की प्रतियोगिता कराना उपयोगी होगा ।

संस्कृत चृष्टी श्रेणी

(क) पाठ्य पुस्तक

1. संस्कृत वाक्यों का अर्थ (हिन्दी या पंजाबी भाषा में)
2. दस संस्कृत शब्दों का हिन्दी में अर्थ
3. पाठ्य पुस्तक के अभ्यासों और पाठों पर आधारित पाँच प्रश्न, रिक्त स्थान पूर्ति
4. संस्कृत लोकोक्तियां का हिन्दी अनुवाद
5. कहानी का सार हिन्दी में (काकःलोमशः च)

(ख) व्याकरण

1. निम्नलिखित शब्दों के रूप सब विभक्तियों में
(क) अकारान्त पुंलिंगः— बालक, देव, नर, अज, गज, अश्व, सिंह, वानर, काक, शुक,
(ख) अकारान्त नपुंसक लिंगः— फल, वन, कमल, पत्र, पुस्तक ।
2. निम्नलिखित सर्वनामों के रूप केवल प्रथमा विभक्ति में तद् (पु., नपु.) युष्टद्, अस्मद् ।
3. संरव्यावाची शब्द : एक से दस तक संरव्यावाची शब्द, पुंलिंग, नपुंसक लिंग में केवल प्रथमा विभक्ति में ।
4. निम्नलिखित परस्मैपदी धातुओं के रूप केवल लट् लकार में:-
(क) भ्वादिगण :- भू, हस्, खेल्, चल्, चर्, पठ्, खाद्, पा(पिब), कूज्, गर्ज्, गम्, गच्छ्, धाव्, पत्, वद्, नी(नय्) ।
(ख) तुदादिगण : लिख् मिल् सिच् (सिंच), विश् प्रच्छ्, (पृच्छ)
5. अनुवाद : पाठ्य पुस्तक के अभ्यासों में दिए गए हिन्दी वाक्यों का संस्कृत में अनुवाद

निर्धारित पाठ्य-पुस्तक : संस्कृत पुस्तक-6

पंजाब स्कूल शिक्षा बोर्ड द्वारा प्रकाशित

4. اردو

۱

SYLLABUS OF URDU OPTIONAL CLASS-VI

نصابی کتاب: جان بیجان (چھٹی خاواں کیلئے) شائع کردہ: N.C.E.R.T. New Delhi

قریری پڑھنے
 ۴۰
 ۶۰
 ۶۰
 کل تکمیل
 ۱۰۰

وقت: ۳۰ مینٹ

10	دیجے گئے وس حروف کو ملا کر لفظ بنانا۔	I
10	دیجے گئے وس لفظوں کو توڑ کر حروف بنانا۔	II
5	تشدید والے / ہمز والے / اون غنے والے پائچ لفظ لکھنا۔	III
5	مکمل میں استعمال ہونے والی پائچ جیزوں کے نام لکھنا / پرندوں / رکاوں کے نام لکھنا۔	IV
10	وس الفاظ کے واحد معنی لکھنا۔	V
10	کوئی پائچ سوالات کے جواب لکھنا۔	VI
5	خالی چاہیہ کرنا۔	VII
5	نصابی کتاب میں سے کوئی دو شعر لکھنا۔	VIII
15	ورختوں کے فائدے، پانی کے فائدے یا ہوا کی اہمیت پر دو جملے لکھنا۔	IX
15	سکول کے پہلے کے نام بیاری یا گھر پر کام کی بنا پر چھٹی کی درخواست لکھنا۔	X

ਸ੍ਰਦਾਈ: ਡੇਵੀਂ

5. ਖੇਤੀਬਾੜੀ

ਲਿਖਤੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਦੀ ਬਣਤਰ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ 19 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ । ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ । ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ :

1. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਤੋਂ 6 ਤੱਕ 1-1 (ਇੱਕ-ਇੱਕ) ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ । ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਆਬਜੈਕਟਿਵ ਟਾਈਪ (ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ) ਹੋਣਗੇ ।
2. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 7 ਤੋਂ 12 ਤੱਕ 2-2 (ਦੋ- ਦੋ) ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗਭਗ ਇੱਕ-ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ।
3. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 13 ਤੋਂ 17 ਤੱਕ 4-4 (ਚਾਰ-ਚਾਰ) ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗਭਗ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ।
4. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 18 ਤੋਂ 19 ਤੱਕ 6-6 (ਛੇ-ਛੇ) ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਪੰਜ-ਛੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਛੋਟ ਹੋਵੇਗੀ । ਅੰਦਰੂਨੀ ਛੋਟ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਸੇ ਇਕਾਈ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਸਮਾਂ 2 ਘੰਟੇ

ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਦੀ ਬਣਤਰ

1. ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਯੋਗ/ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਦੋ ਪ੍ਰਯੋਗ/ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ ।
2. ਜ਼ਬਾਨੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ
3. ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਨੈਟ ਬੁੱਕ
4. ਸੈਂਪਲ ਫਾਈਲ, ਚਾਰਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ।
5. ਬੀਜਾਂ, ਖਾਦਾਂ, ਫਲਾਂ, ਸੰਦਾਂ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ।

ਪਾਠ-ਕੁਮ (ਲਿਖਤੀ)

ਪਾਠ 1 : ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ : ਇੱਕ ਝਾਤ

ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ, ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਖੜੋਤ ਆਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ।

ਪਾਠ 2: ਭੂਮੀ

ਭੂਮੀ, ਭੂਮੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕ, ਕਣਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਭੂਮੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਭੂਮੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੰਡ, ਭੂਮੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ।

ਪਾਠ 3 : ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਵੰਡ

ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਵੰਡ : ਰੁੱਤ, ਬਨਸਪਤੀ ਵਿਗਿਆਨ, ਆਰਥਿਕ, ਜੀਵਨ-ਕਾਲ, ਜਲਵਾਯੂ, ਸਿੰਚਾਈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮੰਤਰ ਦੇ ਆਧਾਰ ਦੇ ਭੂਮੀ ਦੀ ਵੰਡਾ ।

ਪਾਠ 4 : ਪਾਈ ਦਾ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵ

ਸਿੰਚਾਈ ਦੀ ਲੋੜ, ਸਿੰਚਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ, ਸਿੰਚਾਈ ਦੇ ਤਰੀਕੇ : ਸਤਹਿ ਸਿੰਚਾਈ, ਸਬ-ਸਤਹਿ ਸਿੰਚਾਈ,
ਫੁਹਾਰਾ ਸਿੰਚਾਈ, ਤੁਪਕਾ ਸਿੰਚਾਈ ।

ਪਾਠ 5 : ਖਾਦਾਂ

ਪੌਦਿਆਂ ਲਈ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ, ਖਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ : ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ । ਖਾਦਾਂ ਦੀ
ਵੱਧ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ।

ਪਾਠ 6 : ਖੇਤੀ ਸੰਦ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨਾਂ

ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਸੰਦਾਂ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵ । ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ
ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਦ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ।

ਪਾਠ 7 : ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਫਲ

ਮਨੁੱਖੀ ਭੇਜਨ ਵਿੱਚ ਫਲਾਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵ, ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਫਲਾਂ ਅਧੀਨ ਰਕਬਾ, ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਫਲ, ਅਮਰੂਦ,
ਅੰਬ, ਨਾਸਪਾਤੀ, ਬੇਰ, ਲੀਚੀ ਅਤੇ ਆਜੂ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ।

ਪਾਠ 8 : ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੁੱਖ ਸਬਜ਼ੀਆਂ

ਮਨੁੱਖੀ ਭੇਜਨ ਵਿੱਚ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵ, ਗਰਮੀ ਅਤੇ ਸਰਦੀ ਰੁੱਤ ਦੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ । ਆਲੂ, ਮਿਰਚ,
ਟਮਾਟਰ, ਕੱਦੂ ਜਾਤੀ ਦੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਭਿੰਡੀ, ਬੈਗਣ, ਗੋਭੀ, ਮਟਰ, ਪਿਆਜ਼, ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ
ਪੱਤੇਦਾਰ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ।

ਪਾਠ 9 : ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਸਜਾਵਟੀ ਬੂਟੇ

ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਸਜਾਵਟੀ ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵ, ਫੁੱਲਾਂ, ਸਜਾਵਟੀ ਰੁੱਖਾਂ, ਵੇਲਾਂ ਅਤੇ
ਛਾੜੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ।

ਪਾਠ 10: ਖੇਤੀ ਸਹਾਇਕ ਧੰਦੇ

ਖੇਤੀ ਸਹਾਇਕ ਧੰਦਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ, ਖੇਤੀ ਸਹਾਇਕ ਧੰਦੇ - ਖੁੰਬਾਂ ਉਗਾਉਣਾ, ਮਧੂ ਮੱਖੀ ਪਾਲਣ, ਪਸੂ ਪਾਲਣ,
ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਉਗਾਉਣਾ, ਖੇਤੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ, ਖੇਤੀ ਸੇਵਾ ਕੇਂਦਰ, ਖੇਤੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕੇਂਦਰ ਆਦਿ ।

ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ (ਪ੍ਰਯੋਗੀ)

1. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਭੂਮੀ ਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ ।
2. ਹਾੜੀ ਅਤੇ ਸਾਉਂਟੀ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਕਾਸ਼ਤ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ ।
3. ਸਿੰਚਾਈ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ ।
4. ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਰਤੋਂ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ ।
5. ਨਵੀਨਤਮ ਖੇਤੀ ਸੰਦ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦਾ ਚਾਰਟ ਆਦਿ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ ।
6. ਬਾਗ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰ ਕੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ।
7. ਸਕੂਲ ਜਾਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪੈਸ਼ਟਿਕ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਬਗੀਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ।
8. ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲ, ਸਜਾਵਟੀ ਪੈਂਦੇ, ਛਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਵੇਲਾਂ ਆਦਿ ਉਗਾਉਣਾ ।
9. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਹਾਇਕ ਧੰਦੇ ਅਪਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਗਾਂਹਵਾਹੂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਫਾਰਮਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨਾ।

ਛੇਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ

6. ਕਟਾਈ ਅਤੇ ਸਿਲਾਈ

- 1.** ਕੱਚਾ, ਬਖੀਆ, ਕੱਚਾ ਬਖੀਆ (Run & Back) ਸਾਦੀ ਸਿਲਾਈ , ਉਲੇੜੀ, ਚੋਣਾਂ ਅਤੇ ਬੁਸ਼ਟਰ ਦੇ ਬਟਨ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਸੈੰਪਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ।
- 2.** ਉਪਰੋਕਤ ਟਾਂਕਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਦੋ ਨਰਮ ਭਰੇ ਹੋਏ ਖਿੱਡੌਣੇ (Soft Toys) ਬਣਾਉਣੇ।
- 3.** ਇੱਕ ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਝਬਲਾ ਹੱਥ ਨਾਲ ਸਿਲਾਈ ਕਰਕੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
- 4.** ਦੋ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਲੰਗੋਟ (Diapers) ਹੱਥ ਨਾਲ ਸਿਲਾਈ ਕਰਕੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।

ਨੋਟ: ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਕਟਾਈ ਅਧਿਆਪਕ ਕਰਕੇ ਦੇਣਗੇ।

ਛੇਵੀਂ ਸ਼੍ਰੋਣੀ
7. ਨੀਡਲ ਵਰਕ

- 1. ਕੱਚਾ ਟਾਂਕਾ, ਬਖੀਆ ਅਤੇ ਉਲੇੜੀ ਦੇ ਸੈੰਪਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।**
- 2. ਮੈਟੀ ਜਾਂ ਟਾਟ ਦੇ ਮੋਟੇ ਧਾਰੇ ਨਾਲ ਦਸੂਤੀ, ਮੱਛੀ ਟਾਂਕਾ ਅਤੇ ਕਾਂਬਾ ਵਰਕ (ਛੋਟਾ-ਛੋਟਾ ਕੱਚਾ ਟਾਂਕਾ) ਸਿੱਖਣਾ ਅਤੇ ਸੈੰਪਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ।**
- 3. ਲਜ਼ੀ ਡੇਜ਼ੀ, ਚੇਨ ਸਟਿਚ ਅਤੇ ਡੰਡੀ ਟਾਂਕੇ ਨਾਲ ਦੋ ਰੁਮਾਲ ($9'' \times 9''$) ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ।**
- 4. ਦਸੂਤੀ ਟਾਂਕੇ ਨਾਲ ਮੇਜ਼ਪੋਸ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।**
- 5. ਕਾਂਬਾ ਵਰਕ ਨਾਲ ਟਰੇਅ ਕਵਰ ਜਾਂ ਬਾਲੀ ਦਾ ਕਵਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।**

ਛੇਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ
8. ਸੰਗੀਤ (ਗਾਇਨ)
ਪਰਚਾ ਏ - ਲਿਖਤੀ

ਭਾਗ-ੳ

1. ਸੰਗੀਤ (ਗਾਇਨ, ਵਾਦਨ ਅਤੇ ਨਿਤ)
2. ਅੰਲਕਾਰ
3. ਸੁਰ (ਸੁੱਧ, ਸੁਰ)
4. ਲੈਅ (ਵਿਲੰਬਤ, ਮੱਧ ਅਤੇ ਦਰੁਤ)
5. ਸਪਤਕ (ਮੰਦਰ, ਮੱਧ ਅਤੇ ਤਾਰ)
6. ਅਰੋਹ, ਅਵਰੋਹ

ਭਾਗ-ਅ

1. ਪੰਜ ਅੰਲਕਾਰ ਸੁੱਧ ਸਵਰ ਵਾਲੇ
2. ਪਾਠ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਤਾਲਾਂ (ਦਾਦਰਾ ਅਤੇ ਕਹਿਰਵਾ) ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ
3. ਪਾਠ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਤਾਲਾਂ ਦੀ ਤਾਲ ਲਿਪੀ

ਪਰਚਾ ਬੀ-ਕਿਰਿਆਤਮਕ ਭਾਗ

ਪਾਠਕ੍ਰਮ

1. ਪੰਜ ਸੁੱਧ ਸਵਰਾਂ ਵਾਲੇ ਅੰਲਕਾਰਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਜਿਵੇ

- (ਉ) ਅਰੋਹ: ਸਾ ਰੇ ਗਾ ਮਾ ਪਾ ਧਾ ਨੀ ਸਾ
ਅਵਰੋਹ : ਸਾਂ ਨੀ ਧਾ ਪਾ ਮਾ ਗਾ ਰੇ ਸਾ
- (ਅ) ਅਰੋਹ :ਸਾਸਾ ਰੇਰੇ ਗਾਗਾ
- ਅਵਰੋਹ :ਸਾਂਸਾਂ ਨੀਨੀ ਧਾਧਾ
- (ਇ) ਅਰੋਹ :ਸਾਰੇਗਾ ,ਰੇਗਾਮਾ ,ਗਾਮਾਪਾ
- ਅਵਰੋਹ : ਸਾਂਨੀਧਾ ,ਨੀਧਾਪਾ ,ਧਾਪਾਮਾ

2. ਦਾਦਰਾਂ ਅਤੇ ਕਹਿਰਵਾ ਤਾਲ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਤਾਲੀ ਦੇ ਕੇ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ।

ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ

1. ਗਾਇਨ (ਪੰਜਾਬੀ) ਮਿਡਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ , ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ।
2. ਗਾਇਨ (ਹਿੰਦੀ) ਮਿਡਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ

ਛੇਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ
9. ਸੰਗੀਤ ਵਾਦਨ

ਪਰਚਾ ਏ-ਲਿਖਤੀ (ਪਾਠਕਮ)
ਭਾਗ-ੳ

1. ਸੰਗੀਤ(ਗਾਇਨ, ਵਾਦਨ ਅਤੇ ਨਰਿਤ)
2. ਅੰਲਕਾਰ
3. ਸੁਰ(ਸ਼ੁੱਧ, ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਤੀਬਰ)
4. ਲੈਆ(ਵਿਲੰਬਤ, ਮੱਧ ਅਤੇ ਦਰੁਤ)
5. ਸਪਤਕ(ਮੰਦਰ, ਮੱਧ ਅਤੇ ਤਾਰ)
6. ਅਰੋਹ, ਅਵਰੋਹ

ਭਾਗ-ਆ

1. ਪੰਜ ਅਲਕਾਰ ਸ਼ੁੱਧ ਸਵਰ ਵਾਲੇ
2. ਪਾਠ ਕਮ ਦੇ ਤਾਲਾਂ (ਦਾਦਰਾ ਅਤੇ ਕਹਿਰਵਾ) ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ
3. ਪਾਠ ਕਮ ਦੇ ਤਾਲਾਂ ਦੀ ਤਾਲ ਲਿਪੀ

ਪਰਚਾ-ਬੀ-ਕਿਰਿਆਤਮਕ ਭਾਗ
ਪਾਠ ਕਮ

1. ਪੰਜ ਸ਼ੁੱਧ ਸਵਰਾਂ ਵਾਲੇ ਅਲਕਾਰਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਜਿਵੇ

(ੳ) ਅਰੋਹ:	ਸਾ ਰੇ ਗਾ ਮਾ ਪਾ ਧਾ ਨੀ ਸਾਂ
ਅਵਰੋਹ:	ਸਾਂ ਨੀ ਧਾ ਪਾ ਮਾ ਗਾ ਰੇ ਸਾ
(ਅ) ਅਰੋਹ:	ਸਾਸਾ ਰੇਰੇ ਗਾਗਾ..
ਅਵਰੋਹ:	ਸਾਂਸਾਂ ਨੀਨੀ ਧਾਧਾ
(ਈ) ਅਰੋਹ:	ਸਾਰੇਗਾ, ਰੇਗਾਮਾ, ਗਾਮਾਪਾ
ਅਵਰੋਹ	ਸਾਂਨੀਧਾ, ਨੀਧਾਪਾ, ਧਾਪਾਮਾ

2. ਦਾਦਰਾ ਤਾਲ ਅਤੇ ਕਹਿਰਵਾ ਤਾਲ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਤਾਲੀ ਦੇ ਕੇ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ

ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ: 1. ਵਾਦਨ(ਪੰਜਾਬੀ) ਮਿਡਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ

2. ਵਾਦਨ(ਹਿੰਦੀ) ਮਿਡਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ

ਛੇਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ
10. ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਪਾਠਕ੍ਰਮ (ਲਿਖਤੀ)

1. ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਲੋੜਾਂ: ਭੋਜਨ, ਕੱਪੜਾ ਅਤੇ ਮਕਾਨ
2. ਭੋਜਨ ਦੇ ਕੰਮ: ਭੋਜਨ ਦੇ ਤੱਤ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤ
3. ਭੋਜਨ ਪਕਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨ: ਪਕਾਏ ਅਤੇ ਅਣਪਕਾਏ ਭੋਜਨ ਵਿੱਚ ਫਰਕ-ਭੋਜਨ ਪਕਾਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ:
ਬੁੰਨਣਾ, ਸੇਕਣਾ, ਉਬਾਲਨਾ ਅਤੇ ਤਲਣਾ, ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਸਮੇਤ।
4. ਘਰ
 - ਘਰ ਦਾ ਅਰਥ
 - ਚੰਗੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦਾ ਮਹੱਤਵ
 - ਘਰ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ - ਝਾੜੂ ਲਾਉਣਾ, ਪੋਚਾ ਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਬੁਰਜ਼ ਨਾਲ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਨੀ
 - ਝਾੜੂਆਂ ਅਤੇ ਬੁਰਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ
5. ਸ਼ੁੱਧ ਹਵਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ਾਈ
 - ਹਵਾ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ
 - ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ
6. ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ
7. ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਣਾ
 - ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਠੀਕ ਸਾਬਨ ਅਤੇ ਪਾਊਡਰ
 - ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਿਆਰੀ (ਪੈਸ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਤਹਿ ਲਗਾਉਣਾ)
8. ਨਿੱਜੀ ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ
 - ਅੱਖਾਂ, ਦੰਦਾਂ ਅਤੇ ਨਹੂੰਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ
 - ਨਹਾਉਣ ਦਾ ਮਹੱਤਵ

ਪਾਠਕ੍ਰਮ (ਪ੍ਰਯੋਗੀ)

1. ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਵਾਲੇ ਸਟੋਵ ਤੇ ਗੈਸ ਦਾ ਸਟੋਵ ਚਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਵਰਤਣਾ।
2. ਚਾਹ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਪਰੋਸਣਾ
3. ਆਂਡੇ ਨੂੰ ਪੁਰਾ ਅਤੇ ਅੱਧਾ ਉਬਾਲਣਾ
4. ਨਿੱਜੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਣਾ- ਫਰਾਕ, ਜਾਂਘੀਆਂ, ਸਲਵਾਰ, ਕਮੀਜ਼ ਅਤੇ ਦੁਪਤਾ
5. ਕੱਚਾ, ਬਖੀਆ, ਕੱਚਾ ਬਖੀਆ, ਸਾਦੀ ਸਲਾਈ, ਚੋਣਾਂ ਅਤੇ ਉਲੇੜੀ ਦੇ ਸੈੱਪਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ
6. ਦਸ ਇੰਚ ਲੰਬੇ ਅਤੇ ਦਸ ਇੰਚ ਚੋੜੇ ਰੁਮਾਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਉਲੇੜੀ ਕਰਨਾ।

ਛੇਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ
11. ਨਿੰਤ (ਡਾਂਸ)

ਪਰਚਾ ਏ-ਲਿਖਤੀ (ਪਾਠਕਮ)
ਭਾਗ-ੳ

1. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ:

- i. ਨਿੰਤ
- ii. ਸਮ, ਤਾਲੀ, ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਲੈਅ
- iii. ਪਤਾਕਾ, ਤਰੀਪਤਾਕਾ ਮੁਦ੍ਰਾਵਾਂ

2. ਕੱਥਕ ਨਿੰਤ ਦੀ ਵੇਸ਼ਭੂਸ਼ਾ

ਭਾਗ-ਅ

1. ਤਿਨ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਕੱਥਕ ਨਿੰਤ ਦੇ ਦੋ ਤੋੜੇ, ਆਮਦ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਲਾਮੀ ਦੀ ਤਾਲ ਲਿਪੀ ।
2. ਪਾਠ ਕਮ ਦੇ ਤਾਲਾਂ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ।
3. ਪਾਠ ਕਮ ਦੇਤਾਲਾਂ ਦੀ ਤਾਲ ਲਿਪੀ

ਪਰਚਾ-ਬੀ ਕਿਰਿਆਤਮਕ ਭਾਗ

ਪਾਠ-ਕਮ

1. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦਾ ਤਿੰਨ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ :

- (ਉ) ਤਤਕਾਰ
(ਅ) ਸਧਾਰਨ ਤੋੜੇ
(ਇ) ਆਮਦ
(ਸ) ਸਲਾਮੀ

2. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਤਾਲੀ ਦੇ ਕੇ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ:

- (ਉ) ਕਹਿਰਵਾ
(ਅ) ਤਿੰਨ ਤਾਲ

3. ਲੋਕ ਨਿੰਤ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ

12. ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਕਲਾ ਸਿੱਖਿਆ (Practical Art Education)

ਨਵੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਅਧੀਨ ਛੇਵੀਂ, ਸਤੱਵੀਂ, ਅੱਠਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਤਰਖਾਣਾ ਕੰਮ ਮੈਟਲ ਫਿਟਿੰਗ ਟ੍ਰੈਡ
ਅਤੇ (ਉ) ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕੰਮ (ਅ) ਰੋਡੀਓ ਦਾ ਕੰਮ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(1) ਛੇਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ	ਕ੍ਰਮ	ਵਿਸ਼ਾ	ਲਿਖਤੀ (ਸਿਧਾਂਤਕ ਹਦਾਇਤਾ) (ਅਮਲੀ ਅਭਿਆਸ)	ਪ੍ਰਯੋਗੀ
	1	ਤਰਖਾਣਾ ਕੰਮ	1,2,3,4,5	1,2,3,4,
	2	ਤਰਖਾਣਾ ਕੰਮ	6,7,8,9	5,6
(2) ਸਤੱਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ				
	1	ਮੈਟਲ ਫਿਟਿੰਗ	1	1,2,3
	2	ਮੈਟਲ ਫਿਟਿੰਗ	2	4,5
(3) ਅੱਠਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ				
	1	(ਉ)ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕੰਮ	1,2,3,4	1,2,3
	2	” ”	5,6	4
	1	(ਅ) ਰੋਡੀਓ ਦਾ ਕੰਮ	1,2,3	1,2,3,4
	2	” ”	4,5	5,6,7

ଆଜେ ହେ

CLASS VII

I. ENGLISH

Unit I Reading Skills

One seen passage and one unseen passage followed by Comprehension questions.

Unit II (Textbook)

Lessons

1. The Selfish Giant
2. Deserts
3. Reaching for the Stars
4. Birbal Hits Back
5. Kindness always Repays
6. Let's Meet Them
7. A Clean Confession
8. The Olympic Games

Poems

- (i) The Fox and the Grapes
- (ii) The Ice Cream Man
- (iii) The Wind

Unit-III (GRAMMAR)

1. The Noun
2. Noun: Number
3. Noun: Gender
4. Nouns: Countable and Uncountable
5. Nouns: Possessive Case
6. Verbs: Main and Helping Verbs
7. Kinds of Verbs
8. Agreement of the Verb with its subject
9. Active and Passive Voice
10. The Sentence
11. The Pronoun
12. The Adjective
13. The Adverb
14. The Preposition
15. The Conjunction
16. Tenses

17. Direct and Indirect Speech
18. Use of Articles
19. Punctuation
20. Interjection

Unit-IV (COMPOSITION)

- (i) Letter Writing
- (ii) Creative Writing (Paragraph Writing, Story Writing)

4. Translation from English to Punjabi/Hindi

1. The Selfish Giant

1. It was a lovely garden.
2. The children were scared.
3. It was a wonderful sight.
4. A little boy stood there.
5. The giant missed his little friend.
6. These are wounds of love
7. His eyes were full of tears.
8. Trees did not blossom.
9. What are you doing here?
10. The giant knocked down the wall.

2. Deserts

1. They eat animals.
2. Camels are desert animals.
3. All deserts are not hot.
4. Some deserts are bare and rocky.
5. Camels are used for carrying goods.
6. An oasis is like a green island.
7. Plant needs water to survive.
8. The largest desert is the sahara in Africa.
9. Camel is also known as 'The ship of the desert'
10. Camels eat dry, thorny plants.

3. Reaching for the Stars

1. Kalpana loved to fly.
2. She always dreamt big.
3. She was a keen maker of aero models.
4. She was the second Indian to go to space.
5. She left to do her higher studies in America.
6. She later took up acrobatic flying.
7. India had lost a daughter.
8. Her spirit will never die.
9. Follow your dream.
10. Her dream began at the age of eight.

4. Birbal Hits Back

1. Akbar was a great Mughal Emperor.
2. He was the son of Humayun.

3. He was Akbar's favorite.
4. He always comes in our way.
5. They hatched a plot to kill Birbal.
6. They went to the royal barber.
7. They looked very sad.
8. My barber had a dream.
9. Birbal passed six months in exile.
10. Birbal was summoned to the court.

5. Kindness Always Repays

1. Androcles was walking through a forest.
2. He was a poor man.
3. He heard the roar of a lion.
4. Androcles was a very kind man.
5. He saw the lion lying on the ground.
6. At last the day arrived.
7. Androcles lifted his head.
8. The lion came near Androcles.
9. The people were taken aback.
10. Androcles opened his eyes.

6. Let's Meet Them

1. Rani and Raju were on their way to Chennai.
2. I want to open a clinic.
3. She belonged to Jalandhar.
4. Why did you become a writer?
5. These were highly appreciated.
6. Is it hard to become a writer?
7. How do your books reach the children?
8. Have you read any of my books?
9. It's my pleasure.
10. When did you join the Air Force?

7. A Clean Confession

1. We went to Kedarji Mandir.
2. But we had no money.
3. But how were we to do it?
4. We dared not take more.
5. I was trembling.
6. I handed him the note.
7. Those tears of love cleansed my heart.
8. I also cried.
9. He again lay down.
10. I confessed my guilt.

8. The Olympic Games

1. The Olympic Games are named after Olympia.
2. These were held in Olympia.
3. Thirteen brave men tried their luck.
4. The track is used for running races.

5. The Olympic flame is lit with a torch.
6. The Olympic Games are held every four years.
7. We have won several medals.
8. The Olympic Games help to foster friendship.
9. A sound mind in a sound body.
10. The games begin with a march.

Translation from Punjabi/Hindi to English

Present Indefinite Tense

1. मैं सबुल जांदा हां।/ मैं स्कूल जाता हूँ।
2. बच्चे खेड़दे हन।/ बच्चे खेलते हैं।
3. माता जी खाणा बणाउंदे हन।/ माता जी खाना बनाते हैं।
4. मुँडे देंड़दे हन।/ लड़के दौड़ते हैं।
5. मैहित देंद साफ़ करदा है।/ मोहित दाँत साफ़ करता है।

Present Indefinite Tense (Interrogative)

6. की उमीं सबुल जांदे हो ?/ क्या तुम स्कूल जाते हो?
7. उमीं की चाहुंदे हो ?/ तुम क्या चाहते हो?
8. उमीं देर नाल बिउं आउंदे हो ?/ तुम देर से क्यों आते हो?
9. उमीं किंधे रहिंदे हो ?/ तुम कहाँ रहते हो?
10. उगाढा सबुल कर्दे लगदा है ?/ तुम्हारा स्कूल कब लगता है?

Present Indefinite Tense (Negative)

11. रोहित झूठ नहीं बोलदा है।/ रोहित झूठ नहीं बोलता है।
12. मैं खाणा बरबाद नहीं करदा हां।/ मैं खाना बर्बाद नहीं करता हूँ।
13. उमीं गाणा नहीं गाउंदे हो।/ आप गाना नहीं गाते हो।
14. समां किमे लटी दी नहीं रुकदा है।/ समय किसी के लिए भी नहीं रुकता है।
15. अमीं सबुल लेट नहीं जांदे हां।/ हम स्कूल देर से नहीं जाते हैं।

Past Indefinite Tense

16. मैं सबुल गिआ।/ मैं स्कूल गया।
17. उमीं खाणा खापा।/ आप ने खाना खाया।
18. मेरी माता जी ने भेजन बणाइਆ।/ मेरी माता जी ने भोजन बनाया।
19. मैं कॅल पाठ याद कीआ।/ मैंने कल पाठ याद किया।
20. चपझासी ने घंटी वजाई।/ चपड़ासी ने घंटी बजायी।

Past Indefinite Tense (Interrogative)

21. की कॅल उमीं सबुल गए सी ?/ क्या आप कल स्कूल गये थे?
22. कॅल उमीं किंद वजाओजार गए सी ?/ कल आप कितने बजे बाज़ार गये थे?
23. उमीं कॅल दध नाल किउं आए ?/ कल आप देर से क्यों आये?
24. उहनां नमसी गॅल किउं नहीं मुली ?/ उन्होंने मेरी बात क्यों नहीं सुनी?
25. उस्सा नम्भाणा कर्दे बणाइआ ?/ उषा ने खाना कब बनाया?

Past Indefinite Tense (Negative)

26. मैं झूठ नहीं बोलिआ।/ मैंने झूठ नहीं बोला।
27. सरन ने दवाई नहीं खापी।/ शरण ने दवाई नहीं खाई।

28. रचना ने कसरत नहीं कीड़ी ।/ रचना ने व्यायाम नहीं किया ।
29. भारत ने मैच नहीं गारिआ ।/ भारत ने मैच नहीं हारा ।
30. चपड़ासी ने घंटी नहीं वजाएी ।/ चपड़ासी ने घंटी नहीं बजायी ।

Future Indefinite Tense

31. केंद्र सरकार होवेगी ।/ कल वर्षा होगी ।
32. मैं केंद्र सभुल आवांगा ।/ मैं कल स्कूल आऊँगा ।
33. उह केंद्र दिल्ली जावेगा ।/ वह कल दिल्ली जायेगा ।
34. उम्सीं रमेश नुँ केंद्र मिलेगे ।/ आप रमेश को कल मिलेंगे ।
35. रमन केंद्र मध्यै ई-मेल करेगा ।/ रमन कल मुझे ईमेल करेगा ।

Future Indefinite Tense (Negative)

36. बैचे झुठ नहीं बोलेंगे ।/ बच्चे झूठ नहीं बोलेंगे ।
37. पंडी गीत नहीं गाउँणगे ।/ पक्षी गीत नहीं गायेंगे ।
38. किसी मुंदर विंच नहीं डूँबेगी ।/ किश्ती समुद्र में नहीं डूबेगी ।
39. अंज सरकार नहीं होवेगी ।/ आज वर्षा नहीं होगी ।
40. उम्सीं सभुल तें छूटी नहीं करेगे ।/ आप स्कूल से छुट्टी नहीं करोगे ।

Future Indefinite Tense (Interrogative)

41. की उम्सीं केंद्र मैनुँ मिलेगे? / क्या आप मुझे कल मिलोगे?
42. की चिंतकार चिंतर बनाएगा? / क्या चित्रकार चित्र बनायेगा?
43. की उह गाणा गाउँणगे? / क्या वे गाना गायेंगे?
44. उम्सीं सभुल कदें आउंगे? / आप स्कूल कब आओगे?
45. उम्सीं मेरा कंम किउँ नहीं करेगे? / आप मेरा काम क्यों नहीं करोगे?

Present Continuous Tense

46. बैचे पड़ रहे हन ।/ बच्चे पढ़ रहे हैं ।
47. अंसु कार चला रही है ।/ अंजु कार चला रही है ।
48. उहानुँ पसीना आ रिहा है ।/ आपको पसीना आ रहा है ।
49. पाणी बहुत तेज़ वगा रिहा है ।/ पानी बहुत तेज बह रहा है ।
50. अध्यापक पड़ा रिहा है ।/ अध्यापक पढ़ा रहा है ।

Interrogative

51. की पाणी तेजी नाल वगा रिहा है? / क्या पानी तेजी से बह रहा है?
52. लेक दरधउँ दी छां किउँ लँब रहे हन? / लोग वृक्षों की छाया क्यों ढूँढ रहे हैं?
53. की राणी निशि दी मदद कर रही है? / क्या रानी निशि की मदद कर रही है?
54. मोहन घर कदें जा रिहा है? / मोहन घर कब जा रहा है?

55. उसदी मां किहज्जा खाणा बना रही है? /उसकी माँ कौन सा खाना बना रही है?

Negative

56. छेटे बैसे खाणा नहीं खा रहे हन।/ छोटे बच्चे खाना नहीं खा रहे हैं।
57. रोहित गड़ी तेज नहीं चला रिहा है।/ रोहित गाड़ी तेज नहीं चला रहा है।
58. सीता आपणा कंभ ठीक नहीं कर रही है।/ सीता अपना काम ठीक नहीं कर रही है।
59. घरमात नहीं हो रही है। / वर्षा नहीं हो रही है।
60. मकैनिक कार ठीक नहीं कर रिहा है।/ मकैनिक कार ठीक नहीं कर रहा है।

Past Continuous Tense

61. उह सफलता लई पूरबना कर रिहा सी।/ वह सफलता के लिए प्रार्थना कर रहा था।
62. मेरा भरा मबुल जा रिहा सी।/ मेरा भाई स्कूल जा रहा था
63. मां पैसे बचा रही सी।/ माँ पैसे बचा रही थी।
64. सिमर नदीं किताब लिख रही सी।/ सिमर नई किताब लिख रही थी।
65. घरमात हो रही सी।/ वर्षा हो रही थी।

Past Continuous Tense (Negative)

66. साईकल तेज नहीं चल रही सी।/ साइकिल तेज़ नहीं चल रही थी।
67. पैंछी उँड नहीं रहे मन।/ पक्षी उड़ नहीं रहे थे।
68. मेरी सहेली गाणा नहीं गा रही सी।/ मेरी सहेली गाना नहीं गा रही थी।
69. मेरी माता जी गुँसा नहीं कर रही सी।/ मेरी माता जी गुस्सा नहीं कर रही थी।
70. बैसे मौर नहीं मचा रहे मन।/ बच्चे शोर नहीं मचा रहे थे।

Past Continuous Tense (Interrogative)

71. की मत्र आपणा पाठ याद कर रहे मन? / क्या सब अपना पाठ याद कर रहे थे?
72. पारस आपणा जन्म दिन किस उत्तरां मना रिहा सी? / पारस अपना जन्म दिन किस तरह मना रहा था?
73. लेखक किहज्जी किताब लिख रिहा सी? / लेखक कौन सी किताब लिख रहा था?
74. राकेश घर कर्दे जा रिहा सी? / राकेश घर कब जा रहा था?
75. घरमात कर्दे हो रही सी? / वर्षा कब हो रही थी?

Future Continuous Tense

76. मैं कैल बैस तें दिल्ली जा रिहा होवांगा।/ मैं कल बस से दिल्ली जा रहा हूँगा।
77. मेरे माता जी इस वक्त खाणा बना रहे होंगे।/ मेरे माता जी इस समय खाना बना रहे होंगे।
78. पूर्ती गाणा गा रही होवेगी।/ प्रीति गाना गा रही होगी।
79. रचित फिल्म देख रिहा होवेगा। / रचित फिल्म देख रहा होगा।
80. कैल मनजीत पेपर दे रिहा होवेगा। कल मनजीत पेपर दे रहा होगा।

Future Continuous (Negative)

81. अगले हठते किसान फसल नहीं कृट रिहा होवेगा। / अगले सप्ताह किसान फसल नहीं काट रहा होगा।
82. प्रीखिआ दौरङ्ग ० मीं टी.वी. नहीं देख रहे होवांगो। / परीक्षा के समय हम टी.वी. नहीं देख रहे होंगे।

83. ਮੁਸਕਛ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਚਾਹੀ ਨਹੀਂ ਪੀ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। / ਸੁਰਕਾਨ ਸ਼ਾਮ ਕੇ ਸਮਯ ਚਾਹੀ ਨਹੀਂ ਪੀ ਰਹੀ ਹੋਗੀ।
84. ਉਹ ਘਰ ਨਹੀਂ ਜਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। / ਵਹ ਘਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੀ ਹੋਗੀ।
85. ਬੱਚਾਏਂ ਸਮੇਂ ਸੌਂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾਏਂਹੋਵੇਗਾਂ। / ਬੱਚਾ ਇਸ ਸਮਯ ਸੋ ਨਹੀਂ ਰਹਾ ਹੋਗਾ।

Future (Interrogative)

86. ਗੁਰਮੁਖ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ? / ਗੁਰਮੁਖ ਸ਼ਾਮ ਕੋ ਕਿਆ ਕਰ ਰਹਾ ਹੋਗਾ?
87. ਕੀ ਕੱਲ ਸਵੇਰੇ ਨੂੰ ਸੋਨ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ? / ਕਿਆ ਕਲ ਸੁਥਰ ਸੋਨ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਰਹਾ ਹੋਗਾ?
88. ਕੀ ਨਰੇਸ਼ ਨਵੀਂ ਕਿਤਾਬ ਖਰੀਦ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ? / ਕਿਆ ਨਰੇਸ਼ ਨਵੀਂ ਕਿਤਾਬ ਖਰੀਦ ਰਹਾ ਹੋਗਾ?
89. ਕੀ ਸੋਨ੍ਹ ਕ੍ਰਿਕੇਟ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ? / ਕਿਆ ਸੋਨ੍ਹ ਕ੍ਰਿਕੇਟ ਖੇਲ ਰਹਾ ਹੋਗਾ?
90. ਨਿਸ਼ੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਘਰ ਕਿਵੇਂ ਜਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ? / ਨਿਸ਼ੀ ਸ਼ਾਮ ਕੋ ਘਰ ਕਿਸੇ ਜਾ ਰਹੀ ਹੋਗੀ?

Other Sentences

91. ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੋ। / ਮੇਰੀ ਬਾਤ ਸੁਨੋ।
92. ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੋ। / ਨਮਰਤਾ ਸੇ ਬਾਤ ਕਰੋ।
93. ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਮੈਨੂੰ ਦਿਓ। / ਅਪਨੀ ਕਿਤਾਬ ਮੁੜੋ ਦੋ।
94. ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਨਾ ਮਾਰੋ। / ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਕੋ ਧੱਕਾ ਨ ਦੋ।
95. ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਲੜੋ। / ਆਪਸ ਮੈਂ ਨ ਲੜੋ।
96. ਉਹ ਆਦਮੀ ਅਮੀਰ ਹੈ। / ਵਹ ਆਦਮੀ ਅਮੀਰ ਹੈ।
97. ਚਾਹ ਗਰਮ ਹੈ। / ਚਾਹ ਗਰਮ ਹੈ।
98. ਉਹ ਘਰ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। / ਵਹ ਘਰ ਸੁੰਦਰ ਹੈ।
99. ਉਹ ਚੰਗਾ ਅਧਿਆਪਕ ਹੈ। / ਵਹ ਅਚਛਾ ਅਧਿਆਪਕ ਹੈ।
100. ਧਰਤੀ ਸੂਰਜ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ। / ਧਰਤੀ ਸੂਰਜ ਕੇ ਇੰਦ੍ਰ-ਗਿਰਦ ਘੂਮਤੀ ਹੈ।

FOLLOWING ARE TO BE DELETED (This portion will neither be taught nor evaluated)

Sr No.	Book/ Topic	Lesson No.	Lesson / Topic to be deleted
1.	Reader	1	How the camel got its Hump
2.	Reader	9, 10	The Child's Return I and II
3.	Reader	11	A letter from a son to his mother
4.	Reader (Poem)	I	My Shadow
5.	Reader (Poem)	IV	The Master Plan

1. Paragraphs:

1. An Accident Scene (Page No. 133)
2. The Story Book I enjoyed reading the most (Page No. 133)
3. My Best Friend (Page No. 133)
4. A visit to the Golden Temple (Page No. 134)

2. Letter and Applications:

1. Letter to your uncle describing that you saw a snake. (page No. 128)
2. Write a letter to your mother about your daily routine (page No. 128)
3. To your friend about your visit to your grandparents. (page No. 128)
4. To a friend who has lost his dog (Page no. 128)

5. Letter to dealer to replace defective television. (Page No. 129)
6. To the secretary about appreciating the project. (Page No. 130)
7. Letter to a manager requesting to replace the computer (Page No. 130)
8. Letter to the health officer of your town about the insanitary conditions in your locality. (page No. 131)
9. Letter to your local cycle dealer placing an order. (Page No. 131)

3. Stories:

1. Three friends (page no. 137)
2. The Foolish Donkey. (page No. 138)
3. The shepherd and the wolf. (page No. 139)
4. Mongoose and the baby (page No. 139)

PREScribed BOOKS

1. Textbook for Class VII, prescribed by Punjab School Education Board.
2. Grammar and Composition for Class VII, prescribed by Punjab School Education Board.

ਸ਼੍ਰੋਣੀ-ਸੱਤਵੀ
II. ਪੰਜਾਬੀ (ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ)

ਲਿਖਣ-ਸਮਗਰੀ

1. ਨਿਰੰਧ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ:
 - (i) ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ
 - (ii) ਸਕੂਲ-ਜੀਵਨ
 - (iii) ਖੇਡਾਂ, ਮੈਚ
 - (iv) ਕਿਸੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਸਮ ਦਾ ਵਰਨਣ, ਜਿਵੇਂ:- ਵੇਖੋ ਵਿਆਹ ਦਾ ਦਿਸ਼
 - (v) ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ
- ਨੋਟ : ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇ ਛੇਵੰਂ ਸ਼੍ਰੋਣੀ ਵਾਲੇ ਹੀ ਰੱਖ ਕੇ ਪਰ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਦੇ ਕੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਲਗ-ਪਗ 12 ਨਿਰੰਧ ਲਿਖਾਏ ਜਾਣਗੇ।
2. ਚਿੱਠੀਆਂ/ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ: ਪਰਿਵਾਰਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਏਗਾ। ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ, ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਜਾਂ ਸਥਿਤੀ-ਵਰਨਣ ਵਾਲੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਥਾਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਬੀ. ਡੀ. ਓ., ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੁਖੀ, ਸਰਪੰਚ, ਸਿਹਤ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਪੋਸਟ-ਮਾਸਟਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ/ਮੰਗਾਂ ਬਾਰੇ ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਚਿੱਠੀਆਂ/ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਗ-ਪਗ 10 ਹੋਵੇਗੀ।
3. ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਂਸਕ੍ਰਿਤਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚੋਂ ਸਦਾਚਾਰਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੱਸ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਕੁੱਲ ਕਹਾਣੀਆਂ 10 ਹੋਣਗੀਆਂ।
4. ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਹਰ ਪਾਠ ਪਿੱਛੇ ਦਿੱਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖ ਸਕੇ।
5. **ਵਿਆਕਰਨ (ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ)**
 - (1) ਛੇਵੰਂ ਸ਼੍ਰੋਣੀ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੇ ਵਿਆਕਰਨ-ਅੰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਕਿਆਈ।
 - (2) ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ-ਭੇਦ।
 - (3) ਅਰਥ-ਬੋਧ:- ਸਮਾਨਅਰਥੀ ਸ਼ਬਦ, ਬਹੁ-ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ, ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਬਦ, ਬਹੁਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ।
 - (4) ਲਿੰਗ ਬਦਲੋ ਅਤੇ ਵਰਨ ਬਦਲੋ।

ਨਿਯਤ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ :

ਪੰਜਾਬੀ ਪੁਸਤਕ-7 (ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ)

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਆਕਰਨ ਤੇ ਲੇਖ-ਰਚਨਾ (ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ:- ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ

ਸ਼੍ਰੋਣੀ- ਸੱਤਵੀ
III. ਪੰਜਾਬੀ (ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ)

ਉਦੇਸ਼

1. ਪੜਾਈ

- (1) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜੁਨ-ਸਮਗਰੀ ਨੂੰ ਬੋਲ ਕੇ ਅਤੇ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇ।
- (2) ਉਹ ਵਿਸਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਸਹੀ ਉਚਾਰਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇ।
- (3) ਉਹ ਛਪੀ ਸਮਗਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇ।
- (4) ਉਹ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਖੇੜਾ ਕਰ ਸਕੇ।
- (5) ਉਹ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲਿਖਤ ਅਰਥਾਤ ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ, ਵਾਰਤਾ, ਸੂਚਨਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਠੁੰਮੇ ਤੇ ਵਹਾਅ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾ ਸਕੇ।

2 (ਉ) ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ (ਪੜ੍ਹ ਕੇ)

- (1) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰ ਦੱਸ ਸਕੇ।
 - (2) ਉਹ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸਮਗਰੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੱਸ ਸਕੇ।
- (ਅ) ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ (ਸੁਣ ਕੇ)**
- (1) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸਮਝ ਕੇ।
 - (2) ਉਹ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕੇ ਵਿਅੰਗ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਮਝ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਸਕੇ।
 - (3) ਉਹ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਚੁਟਕਲੇ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਗੀਤਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸਲਾਹ ਸਕੇ।

3 ਪ੍ਰਗਟਾਅ

(ਉ) ਮੌਖਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਅ

- (1) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਰਲਤਾ ਅਤੇ ਰਵਾਨੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕੇ।
- (2) ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਲੋ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰ ਸਕੇ।
- (3) ਉਹ ਕਿਸੇ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਵਸਤੂ, ਥਾਂ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕੇ।

(ਅ) ਲਿਖਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਅ

- (1) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਹਣਾ ਕਰਕੇ ਲਿਖ ਸਕੇ।
- (2) ਉਹ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਲਿਖ ਸਕੇ।
- (3) ਉਹ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸਮਗਰੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਲਿਖ ਸਕੇ।
- (4) ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਲੋ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਡਾਇਰੀ, ਸੂਚਨਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਲਿਖ ਸਕੇ।
- (5) ਉਹ ਨਿੱਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਡਾਇਰੀ, ਸੂਚਨਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਲਿਖ ਸਕੇ।
- (6) ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਸਹੇਲੀ/ਮਿੱਤਰ ਤੇ ਸਾਕ ਸੰਬੰਧੀ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਆਦਿ ਲਿਖ ਸਕੇ।

ਮਿਡਲ ਸ਼੍ਰੋਣੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ (ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ) ਦੀ ਲਿਖਣ ਸਮਗਰੀ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਦੇ ਰੂਪ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹੋਣਗੇ:

ਲੇਖ, ਚਿੱਠੀ/ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ, ਕਹਾਣੀ, ਕਵਿਤਾ, ਸਫਰ, ਘਟਨਾ ਜਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼-ਵਰਨਣ, ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ, ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਡਾਇਰੀ ਆਦਿ।

ਲਿਖਣ ਸਮਗਰੀ

ਨਿਬੰਧ : ਨਿਬੰਧ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇ ਛੇਵੰਂ ਸ਼੍ਰੋਣੀ ਵਾਲੇ ਹੀ ਰੱਖ ਕੇ ਪਰੰਤੂ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਕੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਾਉਣਾ। ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਲਗ-ਪਗ 12 ਨਿਬੰਧ ਲਿਖਵਾਉਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਚਿੱਠੀਆਂ : ਪਰਿਵਾਰਕ/ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਥਿਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਾਉਣਾ। ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ, ਸੂਚਨਾ ਜਾਂ ਸਥਿਤੀ ਵਰਨਣ ਵਾਲੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ : ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ, ਜੁਰਮਾਨਾ-ਮਾਫ਼ੀ ਆਦਿ ਲਈ ਅਤੇ ਸਥਾਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਬੀ. ਡੀ. ਓ./ਸਰਪੰਚ ਜਾਂ ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੁਖੀ, ਸਿਹਤ-ਅਧਿਕਾਰੀ, ਪੋਸਟ ਮਾਸਟਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਜਾਂ ਮੰਗਾਂ ਬਾਰੇ ਬਿਨੈ ਪੱਤਰ ਲਿਖਣਾ। ਇਸ ਸ਼ੇਣੀ ਵਿੱਚ ਚਿੱਠੀਆਂ ਅਤੇ ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਗ-ਪਗ 10 ਹੋਵੇਗੀ।

ਕਹਾਣੀਆਂ : ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚੋਂ ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਈਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ। ਅਜਿਹੀਆਂ 5 ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖਵਾਉਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ : ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਤੇ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਸਾਰ ਲਿਖਣੇ। ਹਿੰਦੀ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਇਹਨਾਂ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਵਿਆਕਰਨ : ਛੇਵੀਂ ਸ਼ੇਣੀ ਵਿੱਚ ਮਿਥੇ ਵਿਆਕਰਨ- ਅੰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਕਿਆਈ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਰਲ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਅਤੇ ਅਖਾਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਸਿਖਾਉਣਾ।

ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ : ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ-7 (ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ) (ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ)

कक्षा सातवीं
II हिंदी (प्रथम भाषा)
मूल उद्देश्य

1. अपने मानसिक स्तर के अनुसार विद्यार्थी हिन्दी भाषा (उच्चरित तथा लिखित) को ठीक समझ सके ।
लिखित भाषा को शुद्ध हिंदी भाषा में लिख सके ।
2. विद्यार्थियों में राष्ट्रीय, सांस्कृतिक एवं मानवीय मूल्यों का बोध एवं विकास हो सके ।

सामान्य उद्देश्य

पढ़ाई

1. विद्यार्थी पठन-सामग्री को ऊँचा बोलकर एवं चुपचाप मन में गति के साथ पढ़ सके ।
2. पढ़ते समय वाक्य में लगे विराम-चिह्नों के अनुसार लेखक के हाव-भाव को समझ सके ।
3. छपी सामग्री के अतिरिक्त अपने हाथ का लिखा हुआ एवं दूसरे का हस्त-लिखित गति के साथ पढ़ सके ।
4. कविता अथवा गीत को लय के साथ पढ़ कर रसानुभूति कर सके ।
5. कहानी, निबन्ध एवं समाचार-पत्र आदि को प्रवाह के साथ पढ़कर समझ सके ।

ग्रहण करना

(क) सुनकर ग्रहण करना

1. विद्यार्थी दूसरे के विचारों को एकाग्रता से सुनकर समझ सके ।
2. विद्यार्थी वक्ता के शुद्ध-अशुद्ध उच्चारण में भेद कर सके ।
3. कविता एवं गीतों को सुनकर उनका रसास्वादन कर सके ।

(ख) पढ़कर ग्रहण करना

पाठ्य-सामग्री को पढ़कर उसका भाव ग्रहण कर सके ।

मौखिक अभिव्यक्ति

विद्यार्थी अपने विचारों को शुद्ध, सरल एवं प्रवाहपूर्ण भाषा में प्रकट करने में समर्थ हो सके ।

लिखित अभिव्यक्ति

1. विद्यार्थी यथासंभव सुन्दर, साफ तथा गतिपूर्ण ढंग से शुद्ध भाषा में लिख सके । पठित सामग्री पर आधारित पूछे गए प्रश्नों के ठीक उत्तर दे सकें ।
2. वह अपने विचारों को उपयुक्त शब्दावली का प्रयोग करके सरल वाक्यों पर आधारित अनुच्छेदों में लिख सकें ।
3. वह अपने अनुभव को गद्य/पद्य में अभिव्यक्त कर सके ।

(पाठ्यक्रम)

1. पद्यांश की सप्रसंग व्याख्या
2. पाठ्य-पुस्तक में से 6 लघूतर प्रश्न
3. पाठ्य-पुस्तक में से 3 निबन्धात्मक प्रश्न
4. पारिभाषिक व्याकरण
5. व्यावहारिक व्याकरण
 - लिंग और वचन परिवर्तन
 - भाववाचक संज्ञा और विशेषण निर्माण
 - विपरीतार्थक शब्द
 - पर्यायवाची शब्द
 - शब्द - शुद्धि
 - संधि

- समास
- उपसर्ग
- प्रत्यय
- विराम चिह्न
- कठिन शब्दों / मुहावरों/ लोकोक्तियों के अर्थ सहित वाक्य प्रयोग
- क्रिया विशेषण, संबंध बोधक, योजक, विस्मयादि बोधक शब्दों की वाक्यों में पहचान

6. निबन्ध

7. पत्र / प्रार्थना-पत्र

नोट:-

1. इस स्तर पर लगभग 15 निबन्ध लिखने का अभ्यास करवाया जाये। निबन्धों के कुछ विषय इस प्रकार हो सकते हैं:-

- पारिवारिक वातावरण
- स्कूल जीवन
- खेल प्रतियोगिताएं
- घर में आयोजित किसी समारोह का वर्णन जैसे विवाह, जन्मोत्सव आदि।
- पंजाब के मेले और त्योहार।
- समाज सुधारक, धार्मिक और राजनीतिक विशिष्ट व्यक्तियों से सम्बन्धित।
- सामान्य जीवन में प्रयुक्त होने वाले आविष्कार जैसे रेडियो, दूरदर्शन, टेलीफोन आदि।

2. पत्र तथा प्रार्थना-पत्र:-

- **पत्र:-** पारिवारिक तथा सामाजिक जीवन की विविध स्थितियों से सम्बन्धित पत्र लिखने का अभ्यास करवाया जाये।
- **प्रार्थना-पत्र:-** दैनिक जीवन से सम्बन्धित अपनी समस्याओं के समाधान तथा आवश्यकताओं की पूर्ति हेतु अधिकारी वर्ग को प्रार्थना-पत्र लिखने का अभ्यास करवाया जाये।

लगभग 10 पत्र/ प्रार्थना-पत्र लिखने का अभ्यास करवाया जाये।

पाठ्य-पुस्तक : हिंदी पुस्तक -7 (प्रथम भाषा) (पंजाब स्कूल शिक्षा बोर्ड द्वारा प्रकाशित)

सातवीं श्रेणी
III हिंदी (द्वितीय भाषा)

उद्देश्य

1. पढ़ना

- i. विद्यार्थी पठन सामग्री को बोलकर और चुपचाप मन में पढ़ सके ।
- ii. वह विराम चिह्नों के अनुसार और शुद्ध उच्चारण के साथ पढ़ सके ।
- iii. छपी सामग्री के अतिरिक्त वह हस्तलिखित भी गति के साथ पढ़ सके ।
- iv. वह हिन्दी और पंजाबी की धनियों में अन्तर कर सके ।
- v. पाठ्य-पुस्तक के अतिरिक्त वह समाचार-पत्र, पत्रिका या किसी अन्य पुस्तक में कविता, कहानी, लेख, वार्ता और सूचना आदि को प्रवाह के साथ पढ़ सके ।

2. ग्रहण करना

- i. सुनकर ग्रहण करना
 - विद्यार्थी दूसरे के विचारों को सुनकर समझ सके ।
 - वह शुद्ध और अशुद्ध उच्चारण में भेद कर सके ।
 - वह कहानी, चुटकले, कविता एवं गीतों आदि का रसास्वादन कर सके ।
- ii. पढ़कर ग्रहण करना
 - विद्यार्थी पाठ्य-पुस्तक को पढ़कर उसका भाव ग्रहण कर सके ।
 - वह पाठ्य-पुस्तक के पाठों का सार बता सके तथा प्रश्नों के उत्तर दे सके ।
 - पुस्तक के अन्त में दिए शब्द-कोश का प्रयोग करना सीख सके ।

3. अभिव्यक्ति

- i. मौखिक अभिव्यक्ति
 - विद्यार्थी अपने विचारों को सरलता से तथा प्रवाह के साथ प्रकट कर सके ।
 - वह अपने आस-पास के लोगों के साथ हिन्दी में बात कर सके ।
 - वह किसी देखी-सुनी घटना या समाचार को बता सके ।
- ii. लिखित अभिव्यक्ति
 - विद्यार्थी देवनागरी लिपि के अक्षरों को सुन्दर ढंग से लिख सके ।
 - वह देवनागरी लिपि के शब्दों और गुरुमुखी लिपि के शब्दों में अन्तर करके उन्हें लिख सके ।
 - वह पाठ्य-पुस्तक में से पढ़ी गई सामग्री में से पूछे गए सभी प्रश्नों के उत्तर शुद्ध रूप में लिख सके ।
 - अपने विचारों को लिखकर प्रकट कर सके ।
 - व्यावहारिक व्याकरण का ज्ञान प्राप्त कर सके ।

पाठ्यक्रम

1. सरलार्थ
2. पाठ्य-पुस्तक में से लघूतर प्रश्न (लगभग 20 शब्दों में)
3. पाठ्य-पुस्तक में से निबन्धात्मक प्रश्न (लगभग 60 शब्दों में)
4. पंजाबी शब्दों के हिन्दी रूप
5. कठिन शब्दों/मुहावरों का अर्थ सहित वाक्य प्रयोग

6. व्याकरण

- लिंग परिवर्तन
- वचन परिवर्तन
- भाववाचक संज्ञा
- विशेषण निर्माण
- समानार्थक शब्द
- विपरीतार्थक शब्द,
- अनेक शब्दों के लिए एक शब्द
- शब्द शुद्धि
- विराम चिह्न
- 'र' के विभिन्न रूप, क्रिया, काल, पुरुष, वाच्य, क्रिया विशेषण, सम्बन्ध बोधक, योजक, विस्मयादि बोधक की पहचान ।

रचना भाग

7. निबन्ध

1. मेरी कक्षा का कमरा
2. वैशाखी का मेला
3. मेरा मित्र
4. मेरा अध्यापक
5. आँखों देरखा मैच
6. गुरु गोबिन्द सिंह
7. दीवाली

8. प्रार्थना-पत्र/पत्र

(क) औपचारिक पत्र-

- 1.आपसे स्कूल की खिड़की का शीशा टूट गया है,इसलिए स्कूल की मुख्याध्यापिका को क्षमा माँगते हुए पत्र ।
2. बहन के विवाह में सम्मिलित होने के कारण स्कूल के मुख्याध्यापक को अवकाश लेने के लिए प्रार्थना पत्र।

(ख) अनौपचारिक पत्र :

- 1.मित्र के प्रथम आने पर उसे बधाई पत्र।
- 2.गर्मियों की छुट्टियों में अपने घनिष्ठ मित्र को छुट्टियाँ एक साथ मनाने के लिए निमन्त्रण पत्र।
- 3.अपने मित्र को पत्र लिखकर बतायें कि आपका नया स्कूल किन- किन बातों में अच्छा है।

9. कहानी रचना

1. दो बिलियाँ और बंदर
2. खरगोश और कछुआ
3. हाथी और दरजी
4. दो मित्र और रीछ
5. शेर और चुहिया

नोट:-

प्रश्न-पत्र पूर्णतया पाठ्य-पुस्तक पर आधारित होना चाहिए ।

निबन्ध लगभग 120-150 शब्दों में हो ।

पाठ्य-पुस्तक : आओ हिंदी सीखें -7 (पंजाब स्कूल शिक्षा बोर्ड द्वारा प्रकाशित)

Urdu (in lieu of Hindi)

۸

SYLLABUS OF URDU CLASS-VII

In lieu of Hindi
جایگزین ہندی
تصاریح کا باب: جان بیجان (جماعت کیلئے) شائع کرنا۔
N.C.E.R.T., New Delhi

تحریری پر چیزر ۴۰
واعلیٰ تصنیف نمبر ۱۰
کل نمبر ۱۰۰

وقت: ۳ گھنٹے

10	سوالات کے جواب لکھنا۔	I
5	خالی گھنے پر کرنا۔	II
10	الفاظ و محاوروں سے جملے بنانا۔	III
5	واحد جمع لکھنا / مذکر موصوف لکھنا۔	IV
5	متھرا والیاں لکھنا۔	V
5	کالم الفکا ب، کے ساتھ صحیح جزو ملانا۔	VI
15	فضل پاشی، فضل حال، فضل مستقبل اور صفت کی تعریف لکھنا اور مشاہد دینا۔	VII
10	اشعار کا مطلب لکھنا۔	VIII
15	دریے گئے عنوانات میں سے کسی ایک عنوان پر مبنی جملے لکھنا۔	IX
10	سکول کے پرپل کے نام شادی میں شامل ہونے کیلئے یا پیاری کیلئے یا فیض معافی کیلئے درخواست لکھنا۔	X

ਪਾਠਕਮ (ਲਿਖਤੀ)

1. ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆਵਾਂ:

ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ ਦੇ ਗੁਣ- ਜੋੜ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਬੰਦ (Closure) ਗੁਣ; ਘਟਾਓ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਬੰਦ (Closure) ਗੁਣ, ਜੋੜ ਦਾ ਕ੍ਰਮਵਟਾਂਦਰਾ ਗੁਣ, ਜੋੜ ਦਾ ਸਹਿਚਾਰਤਾ ਗੁਣ, ਜੁੜਨਯੋਗ ਤਤਸਮਕ, ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਗੁਣਾ- ਇੱਕ ਧਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਿਣਾਤਮਕ ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਗੁਣਾ, ਦੋ ਰਿਣਾਤਮਕ ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਗੁਣਾ, ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਵੱਧ ਰਿਣਾਤਮਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਗੁਣਨਫਲ। ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਗੁਣਾ ਦਾ ਗੁਣ:- ਗੁਣਾ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਬੰਦ (Closure) ਗੁਣ, ਗੁਣਾ ਦਾ ਕ੍ਰਮਵਟਾਂਦਰਾ ਗੁਣ, ਸਿਫਰ ਨਾਲ ਗੁਣਾ, ਗੁਣਾਤਮਕ ਤਤਸਮਕ, ਗੁਣਾ ਦਾ ਸਹਿਚਾਰਤਾ ਗੁਣ, ਗੁਣਾ ਦਾ ਵੰਡਕਾਰੀ ਗੁਣ, ਗੁਣਾ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਬਣਾਉਣਾ, ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਭਾਗ, ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਭਾਗ ਦੇ ਗੁਣ।

2. ਭਿੰਨਾਂ ਅਤੇ ਦਸ਼ਮਲਵ:

ਭਿੰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਡਾ ਗਿਆਨ , ਭਿੰਨਾਂ ਦੀ ਗੁਣਾ- ਇੱਕ ਭਿੰਨ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆ ਨਾਲ ਗੁਣਾ, ਭਿੰਨ ਦੀ ਭਿੰਨ ਨਾਲ ਗੁਣਾ; ਭਿੰਨਾਂ ਦੀ ਭਾਗ-ਭਿੰਨ ਦੀ ਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆ ਨਾਲ ਭਾਗ, ਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਭਿੰਨ ਨਾਲ ਭਾਗ, ਇੱਕ ਭਿੰਨ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਭਿੰਨ ਨਾਲ ਭਾਗ। ਦਸ਼ਮਲਵ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਡਾ ਗਿਆਨ, ਦਸ਼ਮਲਵ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਗੁਣਾ- ਦਸ਼ਮਲਵ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ 10,100 ਅਤੇ 1000 ਨਾਲ ਗੁਣਾ। ਦਸ਼ਮਲਵ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਭਾਗ, ਦਸ਼ਮਲਵ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ 10,100 ਅਤੇ 1000 ਨਾਲ ਭਾਗ। ਪੂਰਨ ਸੰਖਿਆ ਨਾਲ ਦਸ਼ਮਲਵ ਸੰਖਿਆ ਦੀ ਭਾਗ।

3. ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ:

ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕਠ, ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਪ੍ਰਤਿਨਿਧ ਮੁੱਲ, ਅੰਕਗਣਿਤਕ ਮੱਧਮਾਨ-ਵਿਚਲਣ ਸੀਮਾ, ਬਹੁਲਕ-ਵੱਡੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਬਹੁਲਕ, ਮੱਧਕਾ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਦੇਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਛੜ ਗਗਾਵ ਦੀ ਵਰਤੋਂ- ਇੱਕ ਸਕੇਲ (ਜਾਂ ਮਾਪਦੰਡ) ਨੂੰ ਚੁਣਨਾ, ਸੰਯੋਗ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾ।

4. ਸਰਲ ਸਮੀਕਰਣ:

ਦਿਮਾਗੀ ਖੇਡ, ਸਮੀਕਰਣ ਬਣਾਉਣਾ, ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਉਸਦੀ ਸਮੀਖਿਆ, ਸਮੀਕਰਣ ਕੀ ਹੈ? - ਇੱਕ ਸਮੀਕਰਣ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ, ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਸਮੀਕਰਣ, ਵਿਹਾਰਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਰਲ ਸਮੀਕਰਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ।

5. ਰੇਖਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕੌਣ:

ਰੇਖਾ, ਸਬੰਧਿਤ ਕੌਣ- ਪੂਰਕ ਕੌਣ, ਸੰਪੂਰਕ ਕੌਣ, ਲਾਗਵੇਂ ਕੌਣ, ਰੇਖੀ ਜੋੜਾ, ਸਿਖਰ ਸਨਮੁੱਖ ਕੌਣ, ਰੇਖਾਵਾਂ ਦੇ ਜੋੜੇ- ਕਾਟਵੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ, ਤਿਰਛੀ ਰੇਖਾ, ਤਿਰਛੀ ਰੇਖਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣੇ ਕੌਣ, ਸਮਾਂਤਰ ਰੇਖਾਵਾਂ ਦੀ ਤਿਰਛੀ ਰੇਖਾ, ਸਮਾਂਤਰ ਰੇਖਾਵਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ।

6. ਤਿੰਭੁਜ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਗੁਣ:

ਤਿੰਭੁਜ ਦੀਆਂ ਮੱਧਿਕਾਵਾਂ, ਤਿੰਭੁਜ ਦੇ ਸਿਖਰਲੰਬ, ਤਿੰਭੁਜ ਦਾ ਬਾਹਰੀ ਕੋਣ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਗੁਣ, ਤਿੰਭੁਜ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕੋਣਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਗੁਣ, ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਿੰਭੁਜਾਂ- ਸਮਭੁਜੀ ਅਤੇ ਸਮਦੋਭੁਜੀ, ਇੱਕ ਤਿੰਭੁਜ ਦੀਆਂ ਦੋ ਭੁਜਾਵਾਂ ਦੇ ਮਾਪਾਂ ਦਾ ਜੋੜ, ਸਮਕੋਣ ਤਿੰਭੁਜ ਅਤੇ ਪਾਇਥਾਗੋਰਸ ਗੁਣ।

7. ਤਿੰਭੁਜਾਂ ਦੀ ਸਰਬੰਗਸਮਤਾ:

ਤਲ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀ ਸਰਬੰਗਸਮਤਾ, ਰੇਖਾਂ ਬੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਬੰਗਸਮਤਾ, ਕੋਣਾਂ ਦੀ ਸਰਬੰਗਸਮਤਾ, ਤਿੰਭੁਜਾਂ ਦੀ ਸਰਬੰਗਸਮਤਾ, ਤਿੰਭੁਜਾਂ ਦੀ ਸਰਬੰਗਸਮਤਾ ਦੇ ਲਈ ਸ਼ਰਤਾਂ, ਸਮਕੋਣ ਤਿੰਭੁਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਬੰਗਸਮਤਾ, ਗਿਆਨ ਵਧਾਉਂ ਕਿਰਿਆ।

8. ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ:

ਤੁੱਲ ਅਨੁਪਾਤ, ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ-ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿਧੀ, ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਦੇ ਅਰਥ, ਭਿੰਨ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲਨਾ, ਦਸ਼ਮਲਵ ਭਿੰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲਨਾ, ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨੂੰ ਸਧਾਰਣ ਭਿੰਨ ਜਾਂ ਦਸ਼ਮਲਵ ਵਿੱਚ ਬਦਲਨਾ, ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨੋਰੰਜਨ, ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਦੇ ਉਪਯੋਗ- ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਤੋਂ ਸੰਖਿਆ ਪਤਾ ਕਰਨੀ, ਅਨੁਪਾਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਵਾਧਾ ਜਾਂ ਘਾਟਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਮੁੱਲ ਭਾਵ ਵੇਚ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਖਰੀਦ ਮੁੱਲ, ਲਾਭ ਜਾਂ ਹਾਨੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਿੱਚ ਉਧਾਰ ਲਏ ਗਏ ਧਨ ਉੱਤੇ ਖਰਚ ਭਾਵ ਸਧਾਰਣ ਵਿਆਜ, ਅਨੇਕ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਵਿਆਜ।

9. ਪਰਿਮੇਯ ਸੰਖਿਆ:

ਪਰਿਮੇਯ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ, ਪਰਿਮੇਯ ਸੰਖਿਆ ਕੀ ਹਨ? ਧਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਰਿਣਾਤਮਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ, ਮਿਆਰੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਿਮੇਯ ਸੰਖਿਆਵਾਂ, ਪਰਿਮੇਯ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ, ਦੋ ਪਰਿਮੇਯ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਮੇਯ ਸੰਖਿਆਵਾਂ, ਪਰਿਮੇਯ ਸੰਖਿਆਵਾਂ 'ਤੇ ਕਿਰਿਆਵਾਂ (ਜੋੜ, ਘਟਾਉ, ਗੁਣਾ, ਭਾਗ)।

10. ਪ੍ਰਯੋਗਿਕ ਜਿਆਮਿਤੀ:

ਇੱਕ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਰੇਖਾ ਦੇ ਸਮਾਂਤਰ ਉਸ ਬਿੰਦੂ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਰੇਖਾ ਖਿੱਚਣਾ ਜੋ ਉਸ ਰੇਖਾ ਤੇ ਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਿੰਭੁਜਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਇੱਕ ਤਿੰਭੁਜ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨਾ ਜਦੋਂ ਉਸਦੀਆਂ ਤਿੰਨੋਂ ਭੁਜਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਲੰਬਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਣ (SSS ਕਸੋਟੀ), ਇੱਕ ਤਿੰਭੁਜ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨਾ ਜਦੋਂ ਦੋ ਭੁਜਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਲੰਬਾਈਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਕੋਣ ਦਾ ਮਾਪ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ (SAS ਕਸੋਟੀ), ਇੱਕ ਤਿੰਭੁਜ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨਾ ਜਦੋਂ ਉਸਦੇ ਦੋ ਕੋਣਾਂ ਦੇ ਮਾਪ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਕੋਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਭੁਜਾ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ (ASA ਕਸੋਟੀ), ਇੱਕ ਸਮਕੋਣ ਤਿੰਭੁਜ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨਾ ਜਦੋਂ ਉਸਦੀ ਇੱਕ ਭੁਜਾ ਅਤੇ ਕਰਨ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ (RHS ਕਸੋਟੀ)।

11. ਪਰਿਮਾਪ ਅਤੇ ਖੇਤਰਫਲ:

ਵਰਗ ਅਤੇ ਆਇਤ- ਆਇਤ ਦੇ ਭਾਗ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਭੁਜ, ਆਇਤਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਸਰਬੰਗਸਮ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਲਈ ਵਿਆਪੀਕਰਣ, ਸਮਾਂਤਰ ਚਤੁਰਭੁਜ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ, ਇੱਕ ਤ੍ਰਿਭੁਜ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ, ਚੱਕਰ ਦਾ ਘੇਰਾ, ਚੱਕਰ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ, ਇਕਾਈਆਂ ਦਾ ਰੁਪਾਂਤਰਣ, ਉਪਯੋਗ।

12. ਬੀਜਗਣਿਤਕ ਵਿਅੰਜਕ:

ਵਿਅੰਜਕਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ, ਇੱਕ ਵਿਅੰਜਕ ਦੇ ਪਦ, ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨ ਪਦ, ਇੱਕ ਪਦੀ, ਦੋ ਪਦ, ਤਿੰਨ ਪਦ ਅਤੇ ਬਹੁਪਦ, ਬੀਜ ਗਣਿਤਕ ਵਿਅੰਜਕਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ, ਕਿਸੀ ਵਿਅੰਜਕ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਤਾ ਕਰਨਾ, ਬੀਜਗਣਿਤਕ ਵਿਅੰਜਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ- ਸੂਤਰ ਅਤੇ ਨਿਯਮ।

13. ਘਾਤ-ਅੰਕ ਅਤੇ ਘਾਤ:

ਘਾਤ-ਅੰਕ, ਘਾਤ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ- ਇੱਕ ਹੀ ਆਧਾਰ ਵਾਲੀਆਂ ਘਾਤਾਂ ਦੀ ਗੁਣਾ, ਇੱਕ ਹੀ ਆਧਾਰ ਵਾਲੀਆਂ ਘਾਤਾਂ ਦੀ ਭਾਗ, ਇੱਕ ਘਾਤ ਦੀ ਘਾਤ ਲੈਣਾ, ਸਮਾਨ ਘਾਤ-ਅੰਕ ਵਾਲੀਆਂ ਘਾਤਾਂ ਦੀ ਗੁਣਾ, ਸਮਾਨ ਘਾਤ-ਅੰਕ ਵਾਲੀਆਂ ਘਾਤਾਂ ਨਾਲ ਭਾਗ। ਘਾਤ-ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਡੁੱਟਕਲ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਯੋਗ, ਦਸ਼ਮਲਵ ਸੰਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਵੱਡੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਮਿਆਰੀ ਰੂਪ ਦਰਸਾਉਣਾ।

14. ਸਮਿਤੀ:

ਸਮ ਬਹੁਭਜਾਂ ਦੇ ਲਈ ਸਮਿਤੀ ਰੇਖਾਵਾਂ, ਘੁੰਮਣ ਸਮਿਤੀ, ਰੇਖੀ ਸਮਿਤੀ ਅਤੇ ਘੁੰਮਣ ਸਮਿਤੀ।

15. ਠੋਸ ਆਕਾਰਾਂ ਦਾ ਚਿਤਰਣ:

ਤਲ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਠੋਸ ਆਕਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ, ਫਲਕ ਕਿਨਾਰੇ ਅਤੇ ਸਿਖਰ, 3D- ਆਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਜਾਲ (ਨੈੱਟ), ਇੱਕ ਸਮਤਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਠੋਸਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚਣਾ, ਤਿਰਛੇ ਜਾਂ ਅਨਿਯਮਿਤ ਚਿੱਤਰ, ਸਮਦੂਰੀ ਚਿੱਤਰ, ਠੋਸ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਚਿੱਤਰਣ, ਕਿਸੇ ਠੋਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ।

**ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਪ੍ਰਯੋਗੀ
ਕਿਰਿਆਵਾਂ**

1. ਦੋ ਅਸਮਾਨ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਰਿਆ।
2. ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਕਿ ਤ੍ਰਿਭੁਜ ਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਕੋਣਾਂ ਦਾ ਜੋੜ 180° ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
3. ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਕਿ ਤ੍ਰਿਭੁਜ ਦਾ ਬਾਹਰਲਾ ਕੋਣ ਅੰਦਰੂਨੀ ਦੋ ਸਨਮੁੱਖ ਕੋਣਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਦੇ ਬਗਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
4. ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਕਿ ਤ੍ਰਿਭੁਜ ਦੀਆਂ ਮੱਧਿਕਾਵਾਂ ਸੰਗਾਮੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।
5. ਤ੍ਰਿਭੁਜ ਦੇ ਕੋਣਾਂ ਦੇ ਸਮਦੂਭਾਜਕ ਸੰਗਾਮੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
6. ਪਾਈਥਾਗੋਰਸ ਥਿਊਰਮ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ।
7. ਤ੍ਰਿਭੁਜ ਦੀ ਸਰਬੰਗਸਮਤਾ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ।

8. ਤਿ੍ਰੁਭੁਜ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਭੁਜਾਵਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਕੋਣ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

9. ਤਿ੍ਰੁਭੁਜ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨੀ:

- ਜਦੋਂ ਤਿੰਨੇ ਭੁਜਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਣ।
- ਦੋ ਭੁਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਕੋਣ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ।
- ਇੱਕ ਭੁਜਾ ਅਤੇ ਸਿਰਿਆਂ ਦੇ ਕੋਣ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣ।
- ਇੱਕ ਕਰਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਭੁਜਾ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣ।

10. ਪੇਪਰ ਕੱਟਕੇ ਅਤੇ ਮੌਜ਼ ਕੇ ਘਣ ਅਤੇ ਘਣਾਵ ਬਣਾਉਣਾ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸੱਤਵੀ
V. ਵਿਗਿਆਨ

(ਪਾਠਕ੍ਰਮ)

1. ਪੌਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੌਸ਼ਣ (Nutrition Plants) :-

ਪੌਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੌਸ਼ਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੰਸ਼ਲੇਸ਼ਣ, ਪੌਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ, ਪੌਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੌਸ਼ਣ ਦੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਜਿਵੇਂ ਸਵੈਪੋਸ਼ੀ, ਪਰਪੋਸ਼ੀ, ਸੈਪਰੋਟਰੋਫਿਕ ਪੌਸ਼ਣ, ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਅਕਸਾਈਡ ਗੈਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੰਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਸਮੇਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਆਦਿ।

2. ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪੌਸ਼ਣ (Nutrition in Animals) :-

ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕੇ, ਮਨੁੱਖ ਵਿੱਚ ਪਾਚਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਵਿਧੀ ਚਿੱਤਰ ਸਮੇਤ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੰਦ, ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਚਿੱਤਰ ਸਮੇਤ, ਪਾਚਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ, ਘਾਹ-ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਜੰਤੂਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਚਨ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਮੀਬਾ ਵਿੱਚ ਪਾਚਨ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖਾਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਆਦਿ।

3. ਤੰਤੂਆਂ ਸੰਬੰਧੀ (Fibre to Fabric):-

ਜੀਵ ਤੰਤੂ-ਊਨ ਤੇ ਸਿਲਕ ਕਿਬੋਂ ਕਿਬੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਾਨਵਰ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰੇਸ਼ਮ ਤੇ ਸਿਲਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੰਤੂ, ਭਾਰਤੀ ਭੇਡਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਉਤੱਤ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਚਾਰਟ, ਰੇਸ਼ਮੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ (Life History), ਕਿੱਥੇ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਆਦਿ।

4. ਤਾਪ (Heat) :-

ਗਰਮ ਅਤੇ ਫੰਡੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ, ਡਾਕਟਰੀ ਥਰਮਾਮੀਟਰ, ਤਾਪਮਾਨ ਮਾਪਣਾ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਧੀਆਂ, ਥਰਮਾਮੀਟਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪੜ੍ਹਣਾ, ਕੁਝ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਮਾਪਣ ਸੰਬੰਧੀ ਚਾਰਟ, ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਥਰਮਾਮੀਟਰ, ਤਾਪ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ, ਗਰਮੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਜੋਂ ਅਸੀਂ ਪਹਿਣਨ ਦੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਜੋਂ ਸਾਨੂੰ ਗਰਮ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

5. ਤੇਜ਼ਾਬਾਂ, ਖਾਰਾਂ ਅਤੇ ਲੂਣ (Acids, Bases and Salts) :-

ਤੇਜ਼ਾਬ ਅਤੇ ਖਾਰਾ, ਕੁਦਰਤੀ ਇੰਨਡੀਕੋਟਰ ਲਿਟਸ ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਡਾਈ, ਟਰਮੈਰਿਕ ਅਤੇ ਚਾਈਨਾ ਰੋਜ਼ ਇੰਨਡੀਕੋਟਰ, ਉਦਾਸੀਨਤਾ, ਰੋਜਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਉਦਾਸੀਨਤਾ, ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੁੰਦ।

6. ਭੌਤਿਕ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਕ ਪਰਿਵਰਤਨ (Physical and Chemical Changes) :-

ਭੌਤਿਕ ਪਰਿਵਰਤਨ, ਰਸਾਇਣਕ ਪਰਿਵਰਤਨ, ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਜੰਗ ਲੱਗਣਾ, ਰਵੇ ਬਣਾਉਣਾ।

7. ਮੌਸਮ, ਵਾਤਾਵਰਨ, ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸੰਬੰਧੀ (Wealthes, Climate and Adaptations of Animals to Climate) :-

ਮੌਸਮ, ਮੌਸਮ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇੱਕਠੀ ਕਰਨੀ ਤੇ ਚਾਰਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ, ਜੰਮ੍ਹ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੇ ਕੈਰਲਾ ਦੇ ਮੌਸਮ ਦਾ ਚਾਰਟ, ਟਰਾਪੀਕਲ ਵੱਰਖਾ ਵਾਲੇ ਜੰਗਲ।

8. ਹਵਾਵਾਂ, ਭੁਫਾਨਾਂ ਅਤੇ ਭੁਚਾਲਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ (Winds, storms And Cyclones) :-

ਹਵਾ ਦਾ ਦੁਬਾਅ, ਤੇਜ਼ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ, ਘੱਟ ਹਵਾ ਦੇ ਦੁਬਾਉ ਨਾਲ ਚੱਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਗਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹਵਾਵਾਂ ਫੈਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਨਾ ਗਰਮ ਹਵਾਵਾਂ ਕਾਰਨ ਹਵਾ ਕਰੰਟ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ, ਭੁਫਾਨਾਂ ਅਤੇ ਭੁਚਾਲਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ, ਭਚਾਲਾਂ ਕਾਰਨ ਤਬਾਹੀ, ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਚਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ।

9. ਮਿੱਟੀ (Soil) :-

ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਅਯੋਜਨ, ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਗੁਣ, ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਮਿੱਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਚੁਸਣਾ, ਵਿੱਟੀ ਅਤੇ ਫਸਲਾਂ।

10. ਜੀਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਹ ਲੈਣਾ (Respiration in Animals) :-

ਅਸੀ ਕਿਉ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਹ ਕਿਰਿਆ, ਅਸੀ ਕਿਵੇਂ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਹ ਪ੍ਰਦਾਲੀ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਚਿੱਤਰ, ਸਾਹ ਕਿਰਿਆ ਦੀ ਵਿਧੀ, ਦੂਜੇ ਜੰਤੂਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਹ ਲੈਣਾ/ਪਾਣੀ ਅੰਦਰ ਕਿਵੇਂ ਸਾਹ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੀ ਪੌੰਦੇ ਵੀ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

11. ਜਾਨਵਰਾਂ ਅਤੇ ਪੌਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਚਾਰ (Transportation in Animals and Plants) :-

ਖੂਨ ਦੇ ਦੌੜ ਦਾ ਸਿਸਟਮ, ਦਿਲ, ਦਿਲ ਦੀ ਬਣਤਰ ਚਿੱਤਰ ਸਮੇਤ, ਦਿਲ ਬੀਟ ਅਤੇ ਪਲਸਰੇਟ ਚਾਰਟ, ਮਲ ਤਿਆਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਲੂਣ ਦਾ ਪੌਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਵਹਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਾਸਪਉਤਸਰਜਨ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

12. ਪੌਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਤੇ ਜਣਨ ਕਿਰਿਆਂ (Reproduction in Plants) :-

ਜਣਨ ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਢੰਗ, ਅਲਿੰਗੀ ਜਣਨ ਕਿਰਿਆ, ਪ੍ਰਜਣਨ ਕਿਰਿਆ ਪੌਦਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਪੋਰ ਦਾ ਬਣਨਾ, ਫੁੱਲ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਚਿੱਤਰ ਸਮੇਤ, ਪਰਾਗਣ ਦੇ ਢੰਗ, ਫਲ ਅਤੇ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਬਾਣਨਾ, ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਬਿਖਰਨਾ।

13. ਗਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਂ (Motion and Time) :-

ਚਾਲ, ਸਮਾਂ ਦਾ ਮਾਪ, ਸਧਾਰਨ ਪੈਡੂਲਮ, ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਚਾਲ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ, ਚਾਲ ਦਾ ਮਾਪ, ਦੂਰੀ-ਸਮਾਂ ਗਰਾਫ।

14. ਬਿਜਲੀ ਕਰੰਟ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ (Electric Current and its effects) :-

ਕੁਝ ਬਿਜਲੀ ਸਰਕਟ ਕਮਪੋਨੈਂਟ ਲਈ ਸੰਕੇਤ, ਬਿਜਲੀ ਕਰੰਟ ਲਈ ਹੀਟਿੰਗ ਅਸਰ, ਟਿਊਬ ਲਾਈਟ ਅਤੇ CFL's, ਬਿਜਲੀ ਕਰੰਟ ਦਾ ਚੁਬੰਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਮੈਗਨਿਟ, ਬਿਜਲੀ ਘੋਟੀ।

15. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (Light) :-

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿਧੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਪਰਾਵਰਤਨ ਲੈਨਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਾਂ ਦਾ ਬਣਨਾ, ਸੁਰਜੀ ਰੋਸ਼ਨੀ, ਚਿੱਟੀ ਜਾਂ ਰੰਗਦਾਰ।

16. ਪਾਣੀ ਇੱਕ ਕੀਮਤੀ ਸਾਧਨ (Water a Precious Resource) :-

ਕਿੰਨਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਧਰਤੀ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਇੱਕ ਪਾਣੀ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਰੋਤ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਟੇਬਲ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੋਣਾ, ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਵੱਧਣਾ, ਉਦਯੋਗਾਂ ਦਾ ਵੱਧਣਾ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਸਾਧਨ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੰਡ, ਪੌਦਿਆਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਆਟ ਦਾ ਅਸਰ।

17. ਜੰਗਲ, ਸਾਡੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰੇਖਾ (Forests, Our Life line) :-

ਜੰਗਲ ਦੀ ਸੈਰ, CO₂ ਅਤੇ O₂ ਦਾ ਚੱਕਰ।

18. ਵਾਧੂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ (Loaste water story) :-

ਪਾਣੀ, ਸਾਡੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ, ਸੀਵਰਜ ਕੀ ਹੈ, ਗੰਢੇ ਪਾਣੀ ਲਈ ਸਰਵੇ਷ ਕਰਨਾ, ਗੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ, ਵਾਧੂ ਪਾਣੀ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟ, ਘਰ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰੱਖਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ, ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ, ਗੰਢੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਦਾ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ।

SA – 1 (ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ)

ਕਿਰਿਆ 1 : ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੰਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਅਧਿਐਨ। (ਪਾਠ : 1, ਪੰਨਾ : 3, ਕਿਰਿਆ : 1.1)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਇੱਕ ਹੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪੌਦਿਆਂ ਵਾਲੇ ਦੋ ਗਮਲੇ, ਆਇਓਡੀਨ ਦਾ ਘੋਲ, ਲਾਲ/ਪੀਲੇ/ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਪੱਤੇ ਆਦਿ।

ਕਿਰਿਆ 2 : ਮ੍ਰਿਤ-ਜੀਵੀ ਪੋਸ਼ਣ ਦਾ ਅਧਿਐਨ। (ਪਾਠ ਨੰ: 1, ਪੰਨਾ ਨੰ: 5, ਕਿਰਿਆ : 1.2)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਬਰੈਂਡ (ਡਬਲਰੋਟੀ), ਵਡਦਰਸ਼ੀ ਲੈਨਜ਼/ਸੂਖਮਦਰਸ਼ੀ ਆਦਿ।

ਕਿਰਿਆ-3:- ਦੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ। (ਪਾਠ : 2, ਪੰਨਾ : 14, ਕਿਰਿਆ : 2.2)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਮਾਡਲ, ਸਮਤਲ ਦਰਪਣ, ਸੇਬ ਜਾਂ ਰੋਟੀ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਆਦਿ।

ਕਿਰਿਆ 4 : ਸਟਾਰਚ ਤੇ ਲਾਰ ਦੇ ਅਸਰ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ। (ਪਾਠ ਨੰ : 2, ਪੰਨਾ ਨੰ: 15, ਕਿਰਿਆ : 2.3)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਉੱਬਲੇ ਹੋਏ ਚਾਵਲ, ਪਰਖਨਲੀਆਂ, ਆਇਉਡੀਨ ਘੋਲ, ਡਰਾਪਰ, ਪਾਣੀ।

ਕਿਰਿਆ 5 :ਜੀਭ ਉੱਤੇ ਸੁਆਦ ਦੇ ਵੱਖ-2 ਖੇਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਸਮਝਣਾ। (ਪਾਠ ਨੰ: 2, ਪੰਨਾ :16, ਕਿਰਿਆ : 2.4)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਚੀਨੀ ਦਾ ਘੋਲ, ਨਮਕ ਦਾ ਘੋਲ, ਨਿੰਬੂ ਦਾ ਘੋਲ, ਨਿੰਮ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਜਾਂ ਕਰੇਲੇ ਦਾ ਘੋਲ, ਟੁੱਬਪਿਕ।

ਕਿਰਿਆ 6 : ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਬਣਾਉਟੀ ਰੋਸ਼ੇ। (ਪਾਠ : 3, ਪੰਨਾ : 30, ਕਿਰਿਆ : 3.5, 3.6)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਉਨ, ਕੁਦਰਤੀ ਰੋਸ਼ਮ, ਬਣਾਉਟੀ ਰੋਸ਼ਮ, ਸਪਿਰਟ ਲੈਂਪ ਆਦਿ।

ਕਿਰਿਆ 7 : ਵੱਖ-2 ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਲਿਟਮਸ ਪੇਪਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਖਣ। (ਪਾਠ : 5, ਪੰਨਾ : 53, ਕਿਰਿਆ : 5.1)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਨੀਲਾ ਅਤੇ ਲਾਲ ਲਿਟਮਸ ਪੇਪਰ / ਘੋਲ, ਡਰਾਪਰ, ਪਰਖ ਨਲੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਖਣ ਯੋਗ ਪਦਾਰਥ।

ਕਿਰਿਆ 8 : ਹਲਦੀ ਅਤੇ ਚਾਈਨਾ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਛੁੱਲ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸੂਚਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋਂ।

(ਪਾਠ : 5, ਪੰਨਾ : 53 – 54, ਕਿਰਿਆ : 5.2 ਅਤੇ 5.3)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਹਲਦੀ ਪਾਊਡਰ, ਚਾਈਨਾ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਛੁੱਲ, ਕਸ਼ੀਦਤ ਪਾਣੀ, ਬੀਕਰ, ਬਰਨਰ, ਬਲਾਟਿੰਗ ਪੇਪਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਖਣ ਯੋਗ ਪਦਾਰਥ।

ਕਿਰਿਆ 9 : ਸਕੂਲ ਦੀ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਰਸਾਇਣਾਂ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤੀ ਸੂਚਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ।

(ਪਾਠ ਨੰ: 5, ਪੰਨਾ ਨੰ. 55, ਕਿਰਿਆ : 5.4)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਨੀਲਾ ਅਤੇ ਲਾਲ ਲਿਟਮਸ ਪੇਪਰ/ਘੋਲ, ਹਲਦੀ ਪੇਪਰ ਸੂਚਕ, ਚਾਈਨਾਰੋਜ਼ ਦੇ ਛੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਸੂਚਕ, ਡਰਾਪਰ, ਪਰਖ ਨਲੀਆਂ, ਪਰਖ ਨਲੀ ਸਟੈਂਡ, ਪਰਖ ਨਲੀ ਹੋਲਡਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਰਸਾਇਣ।

ਕਿਰਿਆ 10 : ਉਦਾਸੀਨੀਕਰਣ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਅਧਿਐਨ। (ਪਾਠ: 5, ਪੰਨਾ : 55, ਕਿਰਿਆ : 5.5)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਪਰਖਨਲੀ, ਡਰਾਪਰ, ਹਾਈਡ੍ਰੋਕਲੋਰਿਕ ਐਸਿਡ, ਸੋਡੀਅਮ ਹਾਈਡ੍ਰੋਆਕਸਾਈਡ, ਫਿਨਾਲਫ਼ਲੀਨ ਆਦਿ।

ਕਿਰਿਆ 11 : ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ। (ਪਾਠ : 10, ਪੰਨਾ : 120, ਕਿਰਿਆ : 10.5)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀ ਬੋਤਲ, 'Y' ਆਕਾਰ ਦੀ ਕੱਚ ਜਾਂ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀ ਨਲੀ, ਗੁਬਾਰੇ, ਕਟਰ ਆਦਿ।

ਕਿਰਿਆ 12 : ਨਵਜ਼ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਨ ਦਾ ਅਧਿਐਨ। (ਪਾਠ : 11, ਪੰਨਾ : 129, ਕਿਰਿਆ : 11.1)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ : ਸਟਾਪ ਵਾਚ।

ਕਿਰਿਆ 13 : ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਸਟੈਬੋਸਕੋਪ ਬਨਾਉਣਾ। (ਪਾਠ : 11, ਪੰਨਾ : 132, ਕਿਰਿਆ : 11.2)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਕੀਫ, ਰਬੜ ਦੀ ਨਲੀ, ਗੁਬਾਰਾ, ਰਬੜਬੈਂਡ ਆਦਿ।

ਕਿਰਿਆ 14 : ਕੋਸ਼ਿਕਾਵਾਂ (cells) ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪਰਿਵਹਨ। (ਪਾਠ : 11, ਪੰਨਾ : 136, ਕਿਰਿਆ : 11.3)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਆਲੂ, ਖੰਡ ਦਾ ਘੋਲ, ਪਿੰਨ, ਪਾਣੀ, ਬੀਕਰ ਆਦਿ।

ਕਿਰਿਆ 15 : ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਪੌਦੇ ਉਗਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ।

(ਪਾਠ : 12, ਪੰਨਾ : 141, 142, ਕਿਰਿਆ : 12.1, 12.2)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਚਾਕੂ, ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਪੌਦਾ, ਆਲੂ, ਅਦਰਕ ਦਾ ਟੁੱਕੜਾ, ਗਮਲਾ, ਮਿੱਟੀ, ਪਾਣੀ ਆਦਿ।

ਕਿਰਿਆ 16 : ਪੁੰਕੇਸਰ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਕੇਸਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ।

(ਪਾਠ : 12, ਪੰਨਾ : 144, ਕਿਰਿਆ : 12.4)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਸਰੋਂ, ਚਾਈਨਾ ਰੋਜ਼ ਜਾਂ ਪਿਟੁਨੀਆਂ ਦਾ ਛੁੱਲ, ਬਲੇਡ, ਡਾਈਸੈਕਟਿੰਗ ਮਾਈਕ੍ਰੋਸਕੋਪ ਆਦਿ।

ਕਿਰਿਆ 17 : ਇੱਕ ਪੈਂਡੂਲਮ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਆਵਰਤਕਾਲ ਪਤਾ ਕਰਨਾ।

(ਪਾਠ : 13, ਪੰਨਾ ਨੰ: 155, ਕਿਰਿਆ : 13.2)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਪਤਲਾ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਧਾਰਾ, ਧਾਤ ਦੀ ਛੋਟੀ ਗੋਲੀ, ਵਿਰਾਮ ਘੜੀ, ਸਟੈਂਡ ਆਦਿ।

ਕਿਰਿਆ 18 : ਫਰਸ਼ ਤੇ ਰਿੜਦੀ ਗੇਂਦ ਦੀ ਚਾਲ ਪਤਾ ਕਰਨਾ। (ਪਾਠ ਨੰ: 13, ਪੰਨਾ ਨੰ: 157, ਕਿਰਿਆ : 13.3)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਚਾਕ, ਫੀਤਾ, ਘੜੀ ਜਾਂ ਸਟਾਪ ਵਾਚ, ਗੇਂਦ ਆਦਿ।

ਕਿਰਿਆ 19 : ਬਿਜਲੀ ਧਾਰਾ ਦਾ ਤਾਪਨ ਪ੍ਰਭਾਵ। (ਪਾਠ : 14, ਪੰਨਾ : 172, ਕਿਰਿਆ : 14.3)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਸੈਲ, ਬਲਬ, ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਤਾਰ, ਨਾਈਕ੍ਰੋਮ ਦੀ ਤਾਰ।

ਕਿਰਿਆ 20 : ਬਿਜਲੀ ਧਾਰਾ ਦਾ ਚੁੰਬਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ। (ਪਾਠ : 14, ਪੰਨਾ : 175, ਕਿਰਿਆ : 14.5)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਖਾਲੀ ਮਾਚਸ ਦੀ ਡੱਬੀ, ਚਾਲਕ ਤਾਰ, ਚੁੰਬਕੀ ਕੰਪਾਸ, ਬਿਜਲਈ ਸੈਲ, ਬਲੱਬ, ਕੁੰਜੀ ਆਦਿ।

ਕਿਰਿਆ 21 : ਬਿਜਲੀ ਚੁੰਬਕ ਬਣਾਉਣਾ। (ਪਾਠ ਨੰ: 14, ਪੰਨਾ 177, ਕਿਰਿਆ : 14.6)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਬੈਟਰੀ ਜਾਂ ਸੈਲ, ਲੋਹੇ ਦਾ ਕਿੱਲ (6-10 ਸਮ), ਰੋਧਿਤ ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਤਾਰ (ਲਗਭਗ 75 ਸਮ), ਲੋਹੇ ਦੀ ਪਿੰਨ।

SA – 2 (ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ)

ਕਿਰਿਆ 1: ਤਾਪ ਦੀ ਸਾਪੇਖਤਾ (Specific Heat) ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ।

(ਪਾਠ : 4, ਪੰਨਾ : 37, ਕਿਰਿਆ : 4.1)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਤਿੰਨ ਵੱਡੇ ਮੱਗ, ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ, ਗਰਮ ਪਾਣੀ, ਸਧਾਰਨ ਪਾਣੀ।

ਕਿਰਿਆ 2: ਤਾਪ ਦੀ ਚਾਲਨ (Conduction) ਵਿਧੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ।

(ਪਾਠ : 4, ਪੰਨਾ : 42, ਕਿਰਿਆ : 4.6)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਧਾਤ ਦੀ ਪੱਤੀ, ਮੇਖਾਂ, ਮੋਮਬੱਤੀ, ਮਾਚਿਸ।

ਕਿਰਿਆ 3: ਤਾਪ ਦੀ ਸੰਵਹਿਣ (Convection) ਅਤੇ ਵਿਕਿਰਣ (Radiation) ਵਿਧੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ।

(ਪਾਠ : 4, ਪੰਨਾ : 43, ਕਿਰਿਆ : 4.8)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਗੋਲ ਥੱਲੇ ਵਾਲੀ ਫਲਾਸਕ ਜਾਂ ਬੀਕਰ, ਪਾਣੀ, ਤਿਪਾਈ, ਲੋਹੇ ਦੀ ਜਾਲੀ, ਮੋਮਬੱਤੀ, ਸਟ੍ਰਾਅ, ਪੋਟਾਸ਼ੀਆਮ ਪਰਮੈਂਗਾਨੇਟ ਅਤੇ ਮਾਚਿਸ।

ਕਿਰਿਆ 4: ਮੋਮਬੱਤੀ ਦੀ ਲਾਟ ਰਾਹੀਂ ਸੰਵਹਿਣ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ (ਜਲ ਸਮੀਰ ਥਲ ਸਮੀਰ

ਕਿਰਿਆ। (ਪਾਠ : 4, ਪੰਨਾ : 43, ਕਿਰਿਆ : 4.9)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਮੋਮਬੱਤੀ, ਮਾਚਿਸ।

ਕਿਰਿਆ 5: ਹਲਕੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਗੁੜੇ ਰੰਗ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਪ ਸੋਖਦੇ ਹਨ।

(ਪਾਠ : 4, ਪੰਨਾ : 45, ਕਿਰਿਆ : 4.10)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਇੱਕ ਕਾਲੇ ਤਲੇ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਫੇਦ ਤਲੇ ਵਾਲਾ ਬਰਤਨ।

ਕਿਰਿਆ 6: ਮੈਗਨੀਸ਼ੀਆਮ ਰਿਬਨ ਨੂੰ ਜਲਾਉਣ 'ਤੇ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੀ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ।

(ਪਾਠ : 6, ਪੰਨਾ : 63, ਕਿਰਿਆ : 6.6)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਮੈਗਨੀਸੀਅਮ ਰਿਬਨ, ਰੇਗਮਾਰ, ਚਿਮਟੀ, ਸਪਿਰਟ ਲੈਪ, ਮਾਚਿਸ, ਵਾਚ ਗਲਾਸ, ਪਾਣੀ, ਲਾਲ ਅਤੇ ਨੀਲਾ ਲਿਟਮਸ ਪੇਪਰ।

ਕਿਰਿਆ 7: ਵਿਸਥਾਪਨ ਕਿਰਿਆ (Displacement Reaction) ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ।

(ਪਾਠ : 6, ਪੰਨਾ : 64, ਕਿਰਿਆ : 6.7)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਬੀਕਰ, ਪਰਖ ਨਲੀ, ਕੱਚ ਦੀ ਰਾਡ, ਕਾਪਰ ਸਲਫਟ, ਪਾਣੀ, ਕਿੱਲ ਜਾਂ ਬਲੋਡ।

ਕਿਰਿਆ 8: ਸਿਰਕਾ (Vinegar) ਅਤੇ ਮਿੱਠੇ ਸੋਡੇ (Baking Soda) ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ। (ਪਾਠ : 6, ਪੰਨਾ : 64, ਕਿਰਿਆ : 6.8)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਪਰਖ ਨਲੀਆਂ, ਰਬੜ ਸਟਾਪਰ (ਕਾਰਕ), ਨਿਕਾਸਨਲੀ, ਬੀਕਰ, ਮਿੱਠਾ ਸੋਡਾ, ਸਿਰਕਾ, ਚੂਨਾ, ਪਾਣੀ।

ਕਿਰਿਆ 9: ਕਾਪਰ ਸਲਫਟ ਦੇ ਰਵੇ (Crystals) ਬਣਾਉਣੇ।

(ਪਾਠ : 6, ਪੰਨਾ : 67, ਕਿਰਿਆ : 6.9)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਬੀਕਰ, ਡਰਾਪਰ, ਸਪਿਰਟ ਲੈਪ, ਤਿੰਨ ਲੱਤਾਂ ਵਾਲਾ ਸਟੈਂਡ, ਜਾਲੀ, ਮਾਚਿਸ, ਚਮਚ ਜਾਂ ਸਪੈਚੁਲਾ, ਕੱਚ ਦੀ ਰਾਡ, ਕੀਫ਼, ਚਾਈਨਾ ਡਿਸ਼, ਫਿਲਟਰ ਪੇਪਰ, ਸਲਫਿਊਰਿਕ ਐਸਿਡ, ਪਾਣੀ, ਕਾਪਰ ਸਲਫਟ।

ਕਿਰਿਆ 10: ਪੌਣ ਦਾ ਵੇਗ ਵਧਣ ਨਾਲ ਵਾਯੂ ਦਾ ਦਬਾਓ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(ਪਾਠ : 8, ਪੰਨਾ : 86, ਕਿਰਿਆ : 8.3)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਧਾਗਾ, ਗੁਬਾਰੇ, ਮੋਟੀ ਤਾਰ ਜਾਂ ਸੋਟੀ।

ਕਿਰਿਆ 11: ਗਰਮ ਕਰਨ 'ਤੇ ਹਵਾ ਫੈਲਦੀ ਹੈ।

(ਪਾਠ : 8, ਪੰਨਾ : 87, ਕਿਰਿਆ : 8.5)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਪਰਖਨਲੀ, ਗੁਬਾਰੇ, ਟੇਪ, ਬੀਕਰ, ਪਾਣੀ, ਸਪਿਰਿਟ ਲੈਪ, ਬਰਫ।

ਕਿਰਿਆ 12: ਗਰਮ ਹਵਾ ਠੰਡੀ ਹਵਾ ਤੋਂ ਹਲਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(ਪਾਠ : 8, ਪੰਨਾ : 88, ਕਿਰਿਆ : 8.6)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਲਿਫਾਫੇ ਜਾਂ ਕੱਪ, ਧਾਗਾ, ਧਾਤ ਜਾਂ ਲੱਕੜ ਦੀ ਛੜ, ਮੋਮਬੱਤੀ, ਮਾਚਿਸ, ਸਟੈਂਡ।

ਕਿਰਿਆ 13: ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਖਾਕਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। (ਪਾਠ : 9, ਪੰਨਾ : 102, ਕਿਰਿਆ : 9.2)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਕੱਚ ਦਾ ਗਿਲਾਸ ਜਾਂ ਬੋਤਲ, ਮਿੱਟੀ, ਪਾਣੀ

ਕਿਰਿਆ 14 : ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਨਮੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸੋਖਣ ਦਰ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ।

(ਪਾਠ : 9, ਪੰਨਾ : 106, ਕਿਰਿਆ : 9.5 - 9.6)

ਲੋੜੀਦਾ ਸਮਾਨ: ਪਰਖ ਨਲੀ, ਮਿੱਟੀ, ਟੈਸਟ ਟਿਊਬ ਸਟੈਂਡ, ਟੈਸਟ ਟਿਊਬ ਹੋਲਡਰ, ਮਾਚਿਸ, ਬਰਨਰ, ਬੀਕਰ, ਖੁਸ਼ਕ ਮਿੱਟੀ, ਫਿਲਟਰ ਪੇਪਰ, ਕੀਫ਼, ਡਰਾਪਰ, ਮਾਪਕ ਸਿਲੰਡਰ, ਸਟੈਂਡ।

ਕਿਰਿਆ 15: ਸਮਤਲ ਦਰਪਣ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਦਾ ਪਾਸੇਦਾਅ ਉਲਟਣਾ (Latral Inversion)। (ਪਾਠ : 15, ਪੰਨਾ : 187 - 188, ਕਿਰਿਆ : 15.3 - 15.4)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਸ਼ਤਰੰਜ ਦਾ ਇੱਕ ਬੋਰਡ (ਚੈੱਸ ਬੋਰਡ) / ਚਾਰਟ ਪੇਪਰ, ਪੈਨਸਿਲ, ਸਕੈਂਚ ਕਲਰ, ਸਕੋਲ

ਕਿਰਿਆ 16: ਅਵਤਲ ਅਤੇ ਉੱਤਲ ਦਰਪਣ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਬਣਾਉਣਾ।

(ਪਾਠ : 15, ਪੰਨਾ : 189 – 192, ਕਿਰਿਆ : 15.5 – 15.8)

ਲੋੜੀਦਾ ਸਮਾਨ: ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਸ਼ੀਟ, ਅਵਤਲ ਦਰਪਣ, ਉੱਤਲ ਦਰਪਣ, ਦਰਪਣ ਹੋਲਡਰ, ਨਵਾਂ ਚਮਚ, ਮੌਮਬੱਤੀ।

ਕਿਰਿਆ 17: ਉੱਤਲ ਲੈਨਜ਼ ਅਤੇ ਅਵਤਲ ਲੈਨਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਸੂਰਜ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ।

(ਪਾਠ : 15, ਪੰਨਾ : 193-194, ਕਿਰਿਆ : 15.9-15.10)

ਲੋੜੀਦਾ ਸਮਾਨ: ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਸ਼ੀਟ, ਅਵਤਲ ਲੈਨਜ਼, ਉੱਤਲ ਲੈਨਜ਼, ਲੈਨਜ਼ ਹੋਲਡਰ, ਮੌਮਬੱਤੀ।

ਕਿਰਿਆ 18: ਸਫੈਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਊਟਨ ਡਿਸਕ।

(ਪਾਠ : 15, ਪੰਨਾ : 196, ਕਿਰਿਆ : 15.11-15.12)

ਲੋੜੀਦਾ ਸਮਾਨ: ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਸ਼ੀਟ, ਪ੍ਰਿਜ਼ਮ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਸੋਮਾ, ਨਿਊਟਨ ਡਿਸਕ।

ਨੋਟ :- ਸਮੂਹ ਸਾਈਂਸ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਅਲੱਗ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਨੋਟ ਬੁੱਕ ਆਦਿ ਨਾ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ/ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹਨਾਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਨੋਟ ਬੁੱਕ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਿਖ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

ਸ਼੍ਰੋਣੀ-ਸੱਤਵੀਂ
VI. ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ

ਭਾਗ ਭੁਗੋਲ

ਸਾਡਾ ਵਾਤਾਵਰਣ

1. ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਮੁੱਚੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ : ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਵਾਤਾਵਰਨ।
2. ਧਰਤੀ ਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਰੂਪ
4. ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਦੀ ਬਣਤਰ, ਮੌਸਮ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਦੇ ਤੱਤ ਤਾਪਮਾਨ
6. ਮਹਾਸਾਗਰ: ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ, ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਲ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਲ ਚੱਕਰ (ਸੁਨਾਮੀ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ)
7. ਕੁਦਰਤੀ ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਨ
8. ਮਨੁੱਖੀ ਵਾਤਾਵਰਨ : ਬਸਤੀਆਂ, ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ

ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ/ਕਿਰਿਆਵਾਂ

1. ਸਥਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰੇਖਣ ਲਿਖਣਾ, ਘਰ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਬਸਤੀਆਂ, ਆਵਾਜਾਈ, ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਬਨਸਪਤੀ।
 2. ਧਰਤੀ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਧਰਤੀ ਦਾ ਮਾਡਲ ਬਣਾਓ।
 3. ਆਪਣੇ ਖੇਤਰਾਂ ਸਬੰਧੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰੋ ਜਾਂ ਇਥੇ ਹੋਈਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਕਰੋ। ਪਤਾ ਕਰੋ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆਈਆਂ/ਰਾਤੇ-ਰਾਤ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਬਦਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ?
 4. ਜਵਾਲਾਮੁੱਖੀ ਪਰਬਤ ਦਾ ਮਾਡਲ/ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਓ।
 5. ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਵਰਨਣਿਤ ਸਥਾਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀਆਂ-ਜੁਲਦੀਆਂ ਬਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇੱਕਠੀ ਕਰੋ।
- ਨੋਟ :-** ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ/ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਕਰੋ।

ਭਾਗ ਇਤਿਹਾਸ

ਸਾਡਾ ਅਤੀਤ II

1. ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ (ਕਿੱਥੇ, ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਵੇ)
2. ਨਵੇਂ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਮਰਾਟ
3. ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਕਾਸ
4. ਦਿੱਲੀ ਸਲਤਨਤ
5. ਮੁਗਾਲ ਸਾਮਰਾਜ
6. ਸਮਾਰਕ ਨਿਰਮਾਣ ਕਲਾ
7. ਨਗਰ, ਵਧਾਰੀ ਅਤੇ ਕਾਰੀਗਰ
8. ਕਬੀਲੇ, ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਸਥਿਰ ਭਾਈਚਾਰੇ
9. ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਕਾਸ
10. ਖੇਤਰੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ
11. 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਵੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ

ਮਾਨਚਿੱਤਰ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

1. ਭਾਰਤੀ ਉਪ ਮਹਾਦੀਪ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ
2. ਸੱਤਵੀ-ਬਾਰੂਵੀਂ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰਾਜ
3. ਦਸਵੀਂ ਗਿਆਰੂਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਭਾਰਤ

4. ਤੇਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਤੁੱਕ ਸਲਤਨਤ
5. ਤੁਗਲਕ ਸਾਮਰਾਜ
6. ਭਾਰਤ 1526 ਈ: ਵਿੱਚ
7. ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੁਗਲ ਸਾਮਰਾਜ
8. ਅੰਰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ
9. ਗੋਡਵਾਲਾ
10. 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਭਾਰਤ

ਭਾਗ- ਨਾਗਰਿਕ ਸ਼ਾਸਤਰ

1. ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ
2. ਲੋਕਤੰਤਰ-ਸੰਸਥਾਤਮਕ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਤਾ
3. ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ
4. ਜਨਤਕ ਸੰਚਾਰ (Media) ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ

ਨੋਟ:- ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਤਿੰਨੋਂ ਭਾਗਾਂ (ਭੂਗੋਲ, ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸ਼ਾਸਤਰ) ਦੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ/ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ/ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਿਦਿਆਬੀਆਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਨੋਟ ਬੁੱਕਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਵੱਖਰੀਆਂ ਪ੍ਰੋਕਟੀਕਲ ਫਾਈਲਜ਼/ਸਕਰੋਪ ਬੁੱਕ ਆਂਦਿ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਮਾਜਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸੱਤਵੀਂ ਮੈਡੀਲੀ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ Delete ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:-

ਜਮਾਤ ਸੱਤਵੀਂ (ਵਿਸ਼ਾ - ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ)

20% ਕਟੌਤੀ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਪਾਠ - 1 ਵਾਤਾਵਰਣ

(1)

ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ/ਇੱਕ ਵਾਕ (1-15 ਸ਼ਬਦਾਂ) ਵਿੱਚ ਦਿਓ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 1 ਤਿੰਨ ਮੰਡਲਾਂ ਦੇ ਸੁਮੌਲ ਤੋਂ ਬਣੇ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਕਿਸ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-2 ਬਦਲਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

ਪਾਠ - 2 ਧਰਤੀ ਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਰੂਪ

ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ/ਇੱਕ ਵਾਕ (1-15 ਸ਼ਬਦਾਂ) ਵਿੱਚ ਦਿਓ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 1 ਧਰਤੀ ਦੀ ਸਿਆਲ ਧਰਤ ਨੂੰ ਇਸ ਨਾਮ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਪੁਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

50-60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ -1 ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ -2 ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੋਲ੍ਹਾ , ਲੋਹਾ ਅਤੇ ਪੈਂਦੇਲਿਅਮ ਕਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ?

ਪਾਠ -4 ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਤਾਪਮਾਨ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ -1 ਸਮਤਾਪ ਸੀਮਾ ਕਿਸਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ -2 ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 3 ਸ਼ਿਮਲੇ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨਾਲੋਂ ਕਿਉਂ ਘੱਟ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ?

50-60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-1 ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਦੀ ਹੋਠਲੀ ਤਹਿ ਨੂੰ ਕੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ।

ਪਾਠ - 6 ਮਹਾਂਸਾਗਰ

ਛੋਟੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ -1 ਦੱਖਣੀ ਅੰਧ-ਮਹਾਂਸਾਗਰੀ ਚੱਕਰ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ ?

50-60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 1 ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੱਛਮੀ ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ ਸਿਆਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਖੁੱਲੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦਕਿ ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਅਕਸ਼ੋਸ਼ਾਂ ਤੇ ਸਥਿੱਤ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਪੂਰਬੀ ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ ਇਸ ਰੁੱਤ ਬਰੱਡ ਜੰਮਣ ਕਾਰਣ ਬੰਦ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ?ਕਾਰਣ ਦੱਸੋ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 2 ਸਾਰਾਗਾਮੇ ਸਾਗਰ ਕੀ ਹੈ ? ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦਾ ਹੈ ?

ਪਾਠ - 8 ਮਨੁੱਖੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਸਤੀਆਂ ਆਵਸ਼ਾਸੀ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ

50-60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 1 ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜਲ-ਮਾਰਗਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ ।

ਪਾਠ - 7 ਕੁਦਰਤੀ ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ

ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਕ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 1 ਉਸਣ ਘਾਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਨਾਂ ਦੱਸੋ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 2 ਠੰਡੇ ਮਾਰੂਥਲਾਂ ਦੀ ਬਨਸਪਤੀ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ ।

50-60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 1 ਭੂ-ਮੱਧ ਰੇਖੀ ਵਣਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ ।

ਪਾਠ - 11 ਨਵੇਂ ਰਾਜ ਅਤੇ ਰਾਜ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 1 ਇੱਧੱਥੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਿਹੜੇ ਰਾਜਵੰਸ਼ਾਂ ਵਿਚੱਕਾਰ ਹੋਇਆ ?

ਪਾਠ - 12 ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਗਤੀਆਂ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 1 ਚੇਲ ਰਾਜ ਦੀ ਬਣਤਰ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 2 ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੰਚਾਈ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੋਇਆ ?

ਪਾਠ - 13 ਇੱਲੀ ਸਲਤਨਤ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 1 ਇੱਲੀ ਸਲਤਨਤ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ ?

ਪਾਠ - 14 ਮੁਗਲ ਸਾਮਰਾਜ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 1 ਮਨਸਬਦਾਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ

ਪਾਠ - 15 ਸਮਾਰਕ ਨਿਰਮਾਣ ਕਲਾ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 1 ਇੱਲੀ ਸਲਤਨਤ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਉਸਾਰੇ ਗਏ ਸਾਗਰਕਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 2 ਮਿਲਾਨ ਚਿੰਨ੍ਹ

ਪਾਠ - 16 ਨਗਰ , ਵਪਾਰੀਅਤੇ ਕਾਰੀਗਰ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 1 ਮੁਗਲ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਜਪਾਨੀ ਨਗਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 2 ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ : - 2 ਲਾਹੌਰ----- ਤੱਕ ਅਕਬਰ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਪਾਨੀ ਸੀ

(2)

ਪਾਠ-17 ਕਬੀਲੇ, ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਸਥਿਰ ਭਾਈਚਾਰਾ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-1 ਕਿਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਗੋੜਵਾਨਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

ਪਾਠ-19 ਖੇਤਰੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 1 ਮੁਗਲ ਕਾਲ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ -2 ਚਿੱਤਰਕਲਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

ਪਾਠ-20 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ -1 ਪਾਠ ਵਿਚਲੇ ਉੱਤਰਕਾਲੀਨ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ।

ਪਾਠ -21 ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ

ਛੇਟੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਪ੍ਰਾਨ-1 ਪ੍ਰਧਾਨਤਾਗਕ ਸਰਕਾਰ ਕਿਹੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

50-60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-1 ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ -2 ਸੰਸਦਾਤਮਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ।

ਪਾਠ -22 ਲੋਕਤੰਤਰ ਸੰਸਥਾਤਮਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ

ਛੇਟੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਪ੍ਰਾ ਆਮ ਚੌਣਾਂ ਅਤੇ ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਚੌਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਫਰਕ ਹੈ?

50-60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਪ੍ਰਾ ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਨੀਤੀਆਂ ਲਿਖੋ?

ਪਾਠ -23 ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ

ਛੇਟੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-1 ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ ਜਿਥੋਂ ਦੋ ਸਦੀਂ ਵਿਧਾਨ ਪਾਲਿਕਾ ਹੈ ?

50-60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-1 ਰਾਜਪਾਲ ਦੀਆਂ ਸਵੈ-ਇੱਛਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਲਿਖੋ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ -2 ਮੰਤਰੀ ਪਰੀਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ-ਵਿਧਾਨ ਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।

ਪਾਠ-24 ਜਨਤਕ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ

ਛੇਟੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ -1 ਜਨਤਕ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ -2 ਵਿਗਿਆਪਨ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

50-60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-1 ਵਿਗਿਆਪਨ ਸਬੰਧੀ ਅਧੀਨਿਕਮਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

(2)

1 0 . 1 1 1

ਸ਼੍ਰੋਣੀ-ਸੱਤਵੀਂ
VII. ਸਿਹਤ ਤੇ ਸਗੀਰਿਕ ਸਿੱਖਿਆ

ਲਿਖਤੀ ਭਾਗ

1. ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ
2. ਸਗੀਰਿਕ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਕਸਰਤ ਦੇ ਲਾਭ
3. ਸਗੀਰਿਕ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੁਰੂਪੀਆਂ
4. ਖੇਡ ਸੱਟਾਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ
5. ਯੋਗ
6. ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ
7. ਸਕਾਊਟਿੰਗ ਅਤੇ ਗਾਈਡਿੰਗ

ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਭਾਗ

ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਉ, ਅ, ਏ ਤੇ ਸ ਚਾਰ ਗਰੂਪ ਹਨ।

ਨੋਟ:- ਹਰੇਕ ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਲਈ ਇੱਕ ਖੇਡ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਲੜਕਿਆਂ ਲਈ ਖੇਡਾਂ:- ਫੁੱਟਬਾਲ, ਹਾਕੀ, ਹੈਂਡਬਾਲ, ਬਾਸਕਟਬਾਲ, ਵਾਲੀਬਾਲ, ਕਬੱਡੀ, ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ, ਕਿਕੇਟ, ਬੈਡਮਿੰਟਨ, ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ, ਤੈਰਾਕੀ ਅਤੇ ਖੋ-ਖੋ।

ਲੜਕੀਆਂ ਲਈ ਖੇਡਾਂ :- ਹਾਕੀ, ਹੈਂਡਬਾਲ, ਵਾਲੀਬਾਲ, ਬਾਸਕਟਬਾਲ, ਕਬੱਡੀ, ਖੋ-ਖੋ, ਬੈਡਮਿੰਟਨ, ਸੋਫਟਬਾਲ ਅਤੇ ਤੈਰਾਕੀ

ਗਰੂਪ (ਅ) ਐਥਲੈਟਿਕਸ

ਦੌੜਾਂ

ਲੜਕੀਆਂ : (1) 50 ਮੀਟਰ

(2) 200 ਮੀਟਰ

ਲੜਕੇ : (1) 100 ਮੀਟਰ

(2) 400 ਮੀਟਰ

ਛਾਲਾਂ : ਲੰਬੀ ਛਾਲ ਜਾਂ ਉੱਚੀ ਛਾਲ

ਸੁੱਟਾ : ਕਿਕਟ ਬਾਲ ਜਾਂ

ਗੋਲਾ-6 ਪੋਂਡ (ਲੜਕੇ) 4 ਪੋਂਡ (ਲੜਕੀਆਂ)

ਗਰੂਪ (ਇ) ਜਿਮਨਾਸਟਿਕ

ਬਿਨਾਂ ਅਪਰੇਟਿਸ ਤੋਂ ਜਾਂ ਅਪਰੇਟਿਸ ਨਾਲ

ਗਰੂਪ (ਸ) ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

1. ਯੋਗ
2. ਲੋਕ-ਨਾਚ
3. ਕਾਲੀਸਬੈਨਿਕਸ
4. ਛੋਟੀਆਂ ਖੇਡਾਂ
5. ਰੀਲੇਜ਼

(ਉ) ਖੇਡਾਂ

(1) ਫੁੱਟਬਾਲ

1. ਪਹਿਲੀ ਸਕਿੱਲ ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ

2. ਪਾਸ : ਛੋਟਾ ਪਾਸ ਅਤੇ ਲੰਮਾ ਪਾਸ ਸਿੱਧਾ, ਤਿਰਛਾ, ਪਾਸਿਆਂ 'ਤੇ ਅਤੇ ਜੋੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਸ

3. ਡਰਿਬਲਿੰਗ : ਦੌੜਦੇ ਹੋਏ ਡਰਿਬਲ ਕਰਨਾ

4. ਟਰੈਪ : ਸੋਲ ਟਰੈਪ, ਪੈਰ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ, ਸਾਹਮਣੇ ਤੋਂ ਆਏ ਸਾਈਡ ਤੋਂ ਟਰੈਪ ਕਰਨਾ।

(2) ਹੈਂਡਬਾਲ

1. ਮੁੱਢਲੀ ਸਕਿੱਲ ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ
2. ਕੈਚਿੰਗ : ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਅਤੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ
3. ਪਾਸਿੰਗ : ਫਲਿਕ ਪਾਸ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਤੋਂ ਪਾਸ
4. ਡਰਿਬਲਿੰਗ : ਨੀਵਾਂ ਅਤੇ ਉੱਚੀ
5. ਸ਼ੁਟਿੰਗ
6. ਟੀਮ ਬਚਾਓ : ਮੈਨ ਟੂ ਮੈਨ ਡੀਫੈਂਸ ਜਾਂ ਹਰ ਖਿਡਾਰੀ ਮਗਰ ਬਚਾਓ

(3) ਵਾਲੀਬਾਲ

1. ਪਾਸ : (ਉ) ਸਿਰ ਉਪਰੋਂ ਦੀ ਪਾਸ : ਬੈਕ ਰੋਲਿੰਗ ਨਾਲ ਦੋ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਪਾਸ
 - (ਅ) ਸਾਈਡ ਰੋਲਿੰਗ ਨਾਲ ਦੋ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਪਾਸ
 - (ਇ) ਜੰਪ ਅਤੇ ਪਾਸ
2. ਸਰਵਿਸ (ਉ) ਓਵਰ ਹੈਂਡ ਸਰਵਿਸ ਜਾਂ ਟੈਨਿਸ ਸਰਵਿਸ
 - (ਅ) ਰਾਉਂਡ ਆਰਮ ਸਰਵਿਸ
 - (ਇ) ਫਲਾਊਟਿੰਗ ਸਰਵਿਸ
3. ਸੈਟ ਅੱਪ (ਉ) ਇੱਕ ਦਮ ਸਮੈਸ਼ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਸਥਿਤੀ ਲੈਣਾ ਮੁੱਢ ਅੱਡ ਸੈਟ ਅੱਪ (ਪਿਛਲੇ ਜੋਨ ਤੋਂ)
4. ਨੈਟ ਰਿਕਵਰੀ :
 - (ਉ) ਰੋਲਿੰਗ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਰੋਲਿੰਗ ਪਾਸ
 - (ਅ) ਰੋਲਿੰਗ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਰੋਲਿੰਗ ਇੱਕ ਹੱਥ ਨਾਲ ਅੰਡਰ ਆਰਮ ਪਾਸ
5. ਹਮਲਾ (ਉ) ਸਮੈਸ਼ ਵਿੱਚ ਟਰਨ ਆਫ ਬਾਡੀ (ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਘੁਮਾਕੇ)
 - (ਅ) ਸਮੈਸ਼ ਵਿੱਚ ਟਰਨ ਆਫ ਰਿਸਟ (ਗੁੱਟ ਘੁਮਾਕੇ ਸਮੈਸ਼)
 - (ਇ) ਰਾਉਂਡ ਆਰਮ ਸਮੈਸ਼
6. ਬਲਾਕ (ਉ) ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਮਲਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦੁਹਰਾ ਬਲਾਕ
 - (ਅ) ਯੱਕ ਦਮ ਹਮਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੁਹਰਾ ਬਲਾਕ

(4) ਬਾਸਕਟਬਾਲ

1. ਮੁੱਢਲੀ ਸਕਿੱਲ ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ
2. ਪਾਸ : (ਉ) ਦੋ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਪਾਸ
 - (ਅ) ਬਾਉਂਸ ਪਾਸ ਦੋ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ
 - (ਇ) ਸਿਰ ਉਪਰੋਂ ਦੀ ਦੋ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਪਾਸ
3. ਡਰਿਬਲਿੰਗ : ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਾਗੀ-ਵਾਗੀ ਸਪੀਡ ਨਾਲ
 - ਉੱਚੀ ਅਤੇ ਨੀਵਾਂ ਡਰਿਬਲ ਕਰਨੀ
4. ਸ਼ੁਟਿੰਗ (ਉ) ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸੈਟ ਸ਼ਾਟ
 - (ਅ) ਦੋ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਫਰੀ ਥਰੋਅ
 - (ਇ) ਲੇਅ ਅੱਪ ਸ਼ਾਟ
5. ਟੀਮ ਡੀਫੈਂਸ ਬਚਾਓ : ਮੈਨ ਟੂ ਮੈਨ ਡੀਫੈਂਸ

ਟੀਮ ਓਫੈਸ ਜਾਂ ਹਮਲਾ : ਫਾਸਟ ਬਰੇਕ ਓਫੈਸ

(5) ਹਾਕੀ

1. ਸਿੱਧੇ ਪੁਸ਼ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ (ਉ) ਵਾਪਸ ਪੁਸ਼ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ
(ਅ) ਪੁਸ਼ਿੰਗ ਆਨ ਦੀ ਰੋਂਗ ਡੁੱਟ
2. ਪਾਸ : (ਉ) ਬਰੋਆ ਪਾਸ
(ਅ) ਵਾਪਸ ਪਾਸ
3. ਬੁੱਲੀ, ਕਾਰਨਰ, ਪੈਨਲਟੀ ਸਟਰੋਕ, ਪੁਸ਼ ਇੱਨ ਅਤੇ ਗੋਲ ਕੀਪਿੰਗ ਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢੰਗ
4. ਟੈਕਲਿੰਗ
5. ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ
6. ਬਚਾਉ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ

(6) ਕਿਕਟ

1. ਬੈਟਿੰਗ (ਉ) ਡੀਫੈਂਸਿਵ ਬੈਟਿੰਗ
(ਅ) ਪੁੱਲ ਕੱਟ
(ਇ) ਹੱਕ
2. ਬਾਊਲਿੰਗ (ਉ) ਬਾਲ ਨੂੰ ਡਾਕਣਾ
(ਅ) ਤੇਜ਼ ਬਾਊਲਿੰਗ
(ਇ) ਮੀਡੀਅਮ ਪੇਸ਼ ਬਾਊਲਿੰਗ
3. ਫੀਲਡਿੰਗ (ਉ) ਦੌੜਨਾ ਅਤੇ ਬਾਲ ਨੂੰ ਫੀਲਡ ਕਰਨਾ
(ਅ) ਵਿਕਟ ਕੀਪਿੰਗ
(ਇ) ਸਟੈਂਪ ਜਾਂ ਕਿੱਲੀਆਂ ਪਿੱਛੇ ਬਾਲ ਲੈਣੀ

(7) ਖੋ-ਖੋ

1. ਮੁੱਢਲੀ ਸਕਿੱਲ ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ
2. ਚੇਜਿੰਗ ਸਕਿੱਲ : (ਉ) ਟਰੈਪਿੰਗ ਡਾਇਵ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਜਾਂ ਉਸੇ ਜਗ੍ਹਾਂ ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕੇ ਡਾਇਵ ਕਰਨਾ
(ਅ) ਪੈਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੱਥ ਨਾਲ ਛੂਹਣਾ
3. ਦੌੜਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ : ਚੇਜ਼ਰ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੌੜਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਜਾਂ ਕਲਾ

(8) ਬੈਡਮਿੰਟਨ

1. ਸਟਰੋਕ (ਉ) ਨੈੱਟ ਸਟਰੋਕ
(ਅ) ਲਿਫਟ ਸਟਰੋਕ
(ਇ) ਰੱਸ ਕਰਨਾ
(ਸ) ਕਰਾਸ ਕਰਨਾ
2. ਸ਼ਾਟ (ਉ) ਸਾਹਮਣੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੱਥ ਤੋਂ ਸ਼ਾਟ ਕਰਨਾ
(1) ਅਟੈਕਿੰਗ ਟੋਸ
(2) ਡੀਫੈਂਸਿਵ ਟੋਸ
3. ਸਰਵਿਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ (ਉ) ਸ਼ਾਟ ਸਰਵਿਸ
(ਅ) ਉੱਚੀ ਸਰਵਿਸ
(ਇ) ਡਾਲਿਕ ਸਰਵਿਸ
4. ਸ਼ਾਟ ਗੀਸੀਵ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ : ਸਾਹਮਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਜਾਂ ਪਿੱਛੇ ਹੱਥ ਨਾਲ

(9) ਬਾਕਸਿੰਗ

1. ਡੁੱਟ ਵਰਕ (ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ)

2. ਪੰਚਿਗ ਬੈਗ ਤੇ ਅਭਿਆਸ
3. ਮੁੱਢਲੇ ਬਚਾਓ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ
4. ਮੁੱਢਲੇ ਹਮਲੇ

(10) ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ

1. ਇੱਕਹਰੀ ਲੱਤ ਦੀ ਪਕੜ ਅਤੇ ਢੂਹਰੀ ਲੱਤ ਦੀ ਪਕੜ
2. ਹਮਲਾ ਤੇ ਬਚਾਓ
3. ਨਕਾਲ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਬਚਾਓ
4. ਢਾਕ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਵਿਰੋਧ
5. ਧੋਬੀ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਵਿਰੋਧ
6. ਰੂਮ (ਬੈਠਣਾ ਅਤੇ ਉਠਣਾ)
7. ਕਾਗੜਾ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਵਿਰੋਧ

(11) ਕਬੱਡੀ

1. ਹਮਲੇ ਲਈ ਸਕਿਲ: ਐਰੋਕਿੱਕ, ਕਰਵ ਕਿੱਕ, ਰੋਲ ਕਿੱਕ
2. ਬਚਾਓ ਲਈ ਸਕਿਲ: ਟਰੰਕ ਕੈਚ, ਸ਼ੋਲਡਰ ਕੈਚ, ਚੇਨ ਦਾ ਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਨੋ ਕਰੋਸ ਪਲੇਅ
3. ਲੀਡਾਂਪ ਗੋਮ: ਲੰਗੜੀ ਕਬੱਡੀ, ਵੜੇ ਹੋਏ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ
4. ਟੋਸ, ਬੋਨਸ, ਲੋਨਾ
5. ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਟਾਇਲ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਟਾਇਲ ਖੇਡ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ।

(12) ਤੈਰਾਕੀ

1. ਬੈਕ ਸਟਰੋਕ
2. ਬਰੈਸਟ ਸਟਰੋਕ
3. ਫਰੀ ਸਟਾਇਲ
4. ਸਟਾਰਟ ਐਂਡ ਟਰਨ ਸਟਾਰਟ :

(ਉ) ਗਰੈਬ	(ਅ) ਕੋਨਵੈਨਸ਼ਨਲ (ਸਰਕੂਲਰ ਆਰਮ ਸਵਿੰਗ)
(ਇ) ਬੰਚ ਸਟਾਰਟ	(ਸ) ਟਰੈਕ ਸਟਾਰਟ ਟਰਨ:
(ਉ) ਲੈਟਰਨ	(ਅ) ਪਿਵਟ
(ਇ) ਬਰੋਅ ਅਵੇ ਅਟਰਨ	(ਸ) ਫਲਿਪ ਟਰਨ

(13) ਜਿਮਨਾਸਟਿਕ

ਗਰੁੱਪ (੯)

ਲੜਕਿਆਂ ਲਈ :

1. ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਕਸਰਤਾਂ (ਉ) ਫਾਰਵਰਡ ਰੋਲ ਟੂ ਹੈਂਡ ਸਟੈਂਡ
(ਅ) ਬੈਕ ਵਰਡ ਰੋਲ ਟੂ ਹੈਂਡ ਸਟੈਂਡ
2. ਵਾਲਟਿੰਗ ਬਾਕਸ (ਉ) ਸਪਲਿਟ ਵਾਲਟ
(ਅ) ਬਰੋਅ ਵਾਲਟ
3. ਪੈਰਲਲ ਬਾਰ: (ਉ) ਅੱਪ ਸਟਾਰਟ
(ਅ) ਫਰੰਟ ਅੱਪ ਰਾਈਜ਼
(ਇ) ਸ਼ੋਲਡਰ ਸਟੈਂਡ
(ਸ) ਹੈਂਡ ਸਟੈਂਡ

(14) ਸੈਫਟ ਬਾਲ

1. ਸਟਰਾਈਕਰ: ਪੂਰੀ ਸਵਿੰਗ, ਅੱਧੀ ਸਵਿੰਗ ਅਤੇ ਬੰਟ

2. ਪੀਚਿੰਗ: ਇੰਨ ਸਵਿੰਗ, ਆਉਟ ਸਵਿੰਗ, ਰਾਈਜ਼ਰ, ਡਿੱਪ ਬਾਲ
3. ਫੀਲਡ ਪਲੇਸ: ਪਹਿਲਾ ਬੇਸ, ਦੂਜਾ ਬੇਸ, ਤੀਜਾ ਬੇਸ, ਸੋਰਟ ਸਟੋਪਰ, ਲੈਠਟ ਫੀਲਡ, ਰਾਈਟ ਫੀਲਡ, ਸੈਟਰ ਫੀਲਡ, ਖਿੱਚਰ ਅਤੇ ਕੈਚਰ
4. ਬੇਸਟੂ ਬੇਸ ਦੌੜ

ਲੜਕੀਆਂ ਲਈ :

1. ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਕਸਰਤਾਂ (ਉ) ਫਾਰਵਰਡ ਰੋਲ ਟੂ ਹੈਂਡ ਸਟੈਂਡ
 (ਅ) ਬੈਂਕ ਵਰਡ ਰੋਲ ਟੂ ਹੈਂਡ ਸਟੈਂਡ
 (ਇ) ਰਾਉਂਡ ਆਫ
 (ਸ) ਸਲੋਅ ਬੈਕ ਹੈਂਡ ਸਪਰਿੰਗ
2. ਵਾਲਟਿੰਗ ਬਾਕਸ (ਉ) ਸਪਲਿਟ ਵਾਲਟ
 (ਅ) ਬਰੋਆ ਵਾਲਟ
3. ਬੀਮ (ਉ) ਫਾਰਵਰਡ ਰੋਲ
 (ਅ) ਬੈਂਕ ਵਰਡ ਰੋਲ ਟੂ ਹੈਂਡ ਸਟੈਂਡ
 (ਇ) ਕਾਰਟ ਵੀਲ
 (ਸ) ਬਰਿੰਜ
 (ਹ) ਬੈਲੈਸ

ਗਰੁੱਪ (ਸ) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ:

1. ਯੋਗ 2. ਕੈਲਸਬੈਨਿਕ, ਲੋਕ ਨਾਚ, ਛੋਟੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਗੀਲੇਜ਼
1. ਯੋਗ (ਉ) ਤਾੜ ਆਸਣ (ਅ) ਭੁਜੰਗ ਆਸਣ (ਇ) ਪਸਚਿਮ ਉਤਾਨ ਆਸਣ (ਸ) ਪਦਮ ਆਸਣ
2. ਕੈਲਿਸਬੈਨਿਕ (ਉ) ਮੁੱਢਲੀ ਸਕਿੱਲ ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ
 (ਅ) ਲੇਜ਼ੀਅਮ ਕਸਤਰਾਂ
3. ਲੋਕ ਨਾਚ (ਉ) ਮੁੱਢਲੀ ਸਕਿੱਲ ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ
 (ਅ) ਲੜਕਿਆਂ ਲਈ ਭੰਗੜੇ ਦੇ ਸਟੈਪਸ
 (ਇ) ਲੜਕੀਆਂ ਲਈ : ਗਿੱਧੇ ਦੇ ਸਟੈਪਸ
4. ਛੋਟੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੀ ਯੂਝ ਅਨੁਸਾਰ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ
5. ਗੀਲੇਜ਼ (ਉ) ਸਰਕਲ ਹੋਪਿੰਗ ਗੀਲੇਜ਼ (ਅ) ਖੋ-ਖੋ ਗੰਲੇਜ਼ (ਇ) ਸਾਇਕਲ ਹੋਪਿੰਗ ਗੀਲੇਜ਼
 ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਦੀ ਵਿਧੀ

ਪੁਸਤਕ: ਸਿਹਤ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਸਿੱਖਿਆ - 7 (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਧਿਅਮ)
(ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ)

VIII. ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਾਈੰਸ ਸ੍ਰੋਣੀ-ਸੱਤਵੀ

ਪਾਠਕਮ (ਲਿਖਤੀ)

ਪਾਠ 1: ਟਾਈਪਿੰਗ ਟਿਊਟਰ

ਟੱਚ-ਟਾਈਪਿੰਗ, ਕੀਅ-ਬੋਰਡ ਉੱਤੇ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ, ਨੈਰਿਕ ਕੀਅ-ਪੈਡ, ਕੀਅ-ਬੋਰਡ ਦੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੀਜ਼, ਅਨਮੌਲ ਲਿਪੀ ਫੌਂਟ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਟਾਈਪਿੰਗ, ਟਾਈਪਿੰਗ ਸਪੀਡ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਹਿਦਾਇਤਾਂ, ਬੈਠਣ ਦਾ ਸਹੀ ਤਰੀਕਾ, ਲਗਾਤਾਰ ਟਾਈਪਿੰਗ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਤਣਾਅ ਅਤੇ ਬੋਅਰਾਮੀ ਤੋਂ ਬਚਨ ਲਈ ਸੁਝਾਅ

ਪਾਠ 2 : ਵਿੰਡੋਜ਼ ਐਕਸਪਲੋਰਰ

ਵਿੰਡੋਜ਼ ਐਕਸਪਲੋਰਰ, ਵਿੰਡੋਜ਼ ਐਕਸਪਲੋਰਰ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣਾ, ਵਿੰਡੋਜ਼ ਐਕਸਪਲੋਰਰ ਦੇ ਭਾਗ, ਵਿੰਡੋਜ਼ ਐਕਸਪਲੋਰਰ ਦੇ ਵਿਉ, ਛਾਈਲ ਅਤੇ ਫੋਲਡਰ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਸਰਚਿੰਗ, ਰਨ-ਕਮਾਂਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਕੈਲਕੂਲੇਟਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਕਸਟਮਾਇਜ਼ਿੰਗ ਡੈਸਕਟਾਪ

ਪਾਠ 3 : ਸਟੋਰੇਜ ਡਿਵਾਇਸਿਜ਼

ਮੈਮਰੀ ਕੀ ਹੈ?, ਮੈਮਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਮੈਮਰੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਮੈਮਰੀ, ਸੈਕੰਡਰੀ ਮੈਮਰੀ

ਪਾਠ 4 : ਐਮ.ਐੱਸ ਵਰਡ ਵਿੱਚ ਫਾਰਮੈਟਿੰਗ (ਭਾਗ-1)

ਸਿਲੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਟੈਕਸਟ, ਕੱਟ, ਕਾਪੀ ਅਤੇ ਪੇਸਟ, ਫਾਰਮੈਟ ਪੇਟਰ, ਟੈਕਸਟ ਫਾਰਮੈਟਿੰਗ, ਟੈਕਸਟ ਇਫੈਕਟਸ, ਚੇਜ਼ ਟੈਕਸਟ ਕੇਸ, ਬੁਲੇਟ ਜਾਂ ਨੰਬਰ, ਟੈਕਸਟ ਦੀ ਅਲਾਈਨਮੈਂਟ, ਲਾਈਨ ਸਪੇਸ ਐਡਜ਼ਸਟ ਕਰਨਾ, ਸ਼ੇਡਿੰਗ, ਫਾਂਈਡ ਅਤੇ ਰਿਪਲੇਸ, ਪੇਜ ਬ੍ਰੇਕ, ਪੇਜ ਨੰਬਰ, ਹੈਂਡਰ ਤੇ ਫੁੱਟਰ, ਪਿਕਚਰ/ਕਲਿੱਪ ਆਰਟ, ਸ਼ੇਪਸ ਦਾਖਲ ਕਰਨਾ, ਸਮਾਰਟ ਆਰਟ ਗ੍ਰਾਫਿਕਸ, ਟੈਕਸਟ ਬਾਕਸ ਦਾਖਲ ਕਰਨਾ, ਵਾਰਡ ਆਰਟ, ਸਿੰਬਲਸ

ਪਾਠ 5 : ਐਮ.ਐੱਸ.ਵਰਡ ਵਿੱਚ ਫਾਰਮੈਟਿੰਗ (ਭਾਗ-2)

ਪਿਕਚਰ ਟੂਲ(ਫਾਰਮੈਟ ਟੈਬ), ਪੇਜ ਲੋਆ-ਆਊਟ, ਪੇਜ ਬੈਕਗ੍ਰਾਊਂਡ, ਰਿਵਿਊ, ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਡਾਕੂਮੈਂਟਸ

ਪਾਠ 6 : ਮਲਟੀਮੀਡੀਆ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਮਲਟੀਮੀਡੀਆ ਦੇ ਭਾਗ, ਮਲਟੀਮੀਡੀਆ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ, ਮਲਟੀਮੀਡੀਆ ਪ੍ਰੈਜ਼ੈਂਟੇਸ਼ਨ, ਮਲਟੀਮੀਡੀਆ ਦੇ ਖੇਤਰ

ਪਾਠ 7 : ਐਮ.ਐੱਸ ਡਾਸ

ਯੂਜ਼ਰ ਇੰਟਰਫੇਸ, ਡਾਸ ਕੀ ਹੈ?, ਕਮਾਂਡ ਪ੍ਰੈਮਪਟ

ਪਾਠ 8 : ਡਾਸ ਕਮਾਂਡਜ਼

ਐਮ.ਐੱਸ.ਡਾਸ ਲਈ ਲੁੜੀਦੀਆਂ ਛਾਈਲਾਂ, ਐਮ.ਐੱਸ.ਡਾਸ ਦੀਆਂ ਕਮਾਂਡਾਂ, ਡਾਸ ਡਿਸਕ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ?, ਛਾਈਲਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਕਿਵੇਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰੂਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ, ਡਾਸ ਦੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਬਣਤਰ, ਇੰਟਰਨਲ ਕਮਾਂਡਜ਼, ਐਕਸਟਰਨਲ ਕਮਾਂਡਜ਼, ਐਮ.ਐੱਸ.ਡਾਸ ਐਡੀਟਰ, ਬੈਚ ਛਾਈਲ

ਪਾਠਕ੍ਰਮ (ਪ੍ਰਯੋਗੀ)

- ਪ੍ਰਯੋਗ 1. ਹੋਮ ਲਾਈਨ ਉੱਤੇ ਉੱਗਲਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਓ।
- ਪ੍ਰਯੋਗ 2. ਦੂਸਰੀ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਲਾਈਨ ਦੀਆਂ ਕੀਜ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਇੱਕ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਓ।
- ਪ੍ਰਯੋਗ 3. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਟੈਕਸਟ ਟਾਈਪ ਕਰੋ।
- All deleted files/folders are stored in **Recycle bin**. If file/folder is deleted by mistake, then it can be recovered back from Recycle bin with the help of “Restore” option.
- ਪ੍ਰਯੋਗ 4. ਵਿੱਡੋ ਐਕਸਪਲੋਰਰ ਨੂੰ ਸਟਾਰਟ ਬਟਨ, ਕੀਆ ਬੋਰਡ ਸ਼ਾਰਕੱਟ ਅਤੇ ਸਰਚ ਆਪਸ਼ਨ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਖੋਲੋ।
- ਪ੍ਰਯੋਗ 5. Paint ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਕੋਈ ਇੱਕ ਪਿਕਚਰਜ਼ ਨੂੰ ਡੈਕਸਟਾਪ ਦੀ ਬੈਕਗ੍ਰਾਊਂਡ ਉੱਤ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਸਟੇਪ ਦੱਸੋ।
- ਪ੍ਰਯੋਗ 6. 3D Text ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਸਕਰੀਨ ਸੇਵਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਗਾਓ।
- ਪ੍ਰਯੋਗ 7.
- (I) D: ਡਰਾਈਵ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫੋਲਡਰ ਬਣਾਓ।
 - (II) ਫੋਲਡਰ ਨੂੰ ਮਾਊਸ ਜਾਂ ਕੀਆ ਬੋਰਡ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਡਿਲੀਟ ਕਰੋ ਅਤੇ ਰੀਸਟੋਰ ਕਰੋ।
- ਪ੍ਰਯੋਗ 8.
- (I) ਡੈਸਕਟਾਪ 'ਤੇ ਇੱਕ "SCHOOL" ਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫੋਲਡਰ ਬਣਾਓ।
 - (II) ਫੋਲਡਰ ਨੂੰ COPY ਕਰਕ D: ਡਰਾਈਵ ਵਿੱਚ ਪੇਸਟ ਕਰੋ।
 - (III) ਰੀਨੇਮ ਆਪਸ਼ਨ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਫੋਲਡਰ ਦਾ ਨਾਂ "SCHOOL" 'ਤੇ ਬਦਲਕੇ "CLASS" ਕਰੋ।
- ਪ੍ਰਯੋਗ 9.
- ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਟੈਕਸਟ ਟਾਈਪ ਕਰੋ।
- 1. Left alignment : To align text on left margin
 - 2. Right alignment: To align text on right margin
 - 3. Centre alignment: To align text in centre
 - 4. Justify alignment: To align text on both left and right margin.
- ਪ੍ਰਯੋਗ 9.1. ਉਪਰੋਕਤ ਟੈਕਸਟ ਦਾ ਫੌਟ Times New Roman ਅਤੇ Size 20 ਕਰੋ।
- ਪਹਿਲੀ ਲਾਈਨ ਨੂੰ Left ਅਲਾਈਨ ਕਰੋ।
- ਦੂਜੀ ਲਾਈਨ ਨੂੰ Right ਅਲਾਈਨ ਕਰੋ।
- ਤੀਜੀ ਲਾਈਨ ਨੂੰ ਸੈਂਟਰ ਅਲਾਈਨ ਕਰੋ।
- ਚੋਥੀ ਲਾਈਨ ਨੂੰ Justify ਅਲਾਈਨ ਕਰੋ।
- ਪ੍ਰਯੋਗ 9.2. ਉਪਰੋਕਤ ਟੈਕਸਟ ਵਿੱਚੋਂ ਗਲਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸਪੈਲਿੰਗ ਗਰਾਮਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਸਹੀ ਕਰੋ।

1. ਪਹਿਲੀ ਲਾਈਨ ਦੇ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਸਿਲੈਕਟ ਕਰੋ।
2. ਉਸਦੀ ਟੈਕਸਟ ਬੈਕਗ੍ਰਾਊਂਡ YELLOW ਕਰੋ।
3. ਉਪਰੋਕਤ ਟੈਕਸਟ ਵਿੱਚੋਂ "Find" ਆਪਸ਼ਨ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ "text" ਸ਼ਬਦ ਫਾਈਂਡ ਕਰੋ।
4. Replace ਆਪਸ਼ਨ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ "text" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ "line" ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਰਿਪਲੇਸ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰਯੋਗ 9.3

ਡਾਕੂਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਪੇਜ ਦੇ ਥੱਲੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਪੇਜ ਨੰਬਰ ਇਨਸਰਟ ਕਰੋ।

ਹੈਡਰ ਵਿੱਚ "Computer Science" ਅਤੇ ਡੁੱਟਰ ਵਿੱਚ Class 7th ਲਿਖੋ।

ਪ੍ਰਯੋਗ 10.

M.S. word ਵਿੱਚ insert table ਆਪਸ਼ਨ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਟੇਬਲ ਬਣਾਓ।

Input Device	Output Device
Keyboard	Printer
Mouse	Speaker
Scanner	Monitor
Microphone	Plotter

ਪ੍ਰਯੋਗ 11.

ਉਪਰੋਕਤ ਟੇਬਲ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਇੱਨਪੁੱਟ ਅਤੇ ਆਉਟਪੁੱਟ ਡਿਵਾਈਸ਼ ਦੀਆਂ ਪਿਕਚਰਾਂ ਇਨਸਰਟ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰਯੋਗ 12.

Smart Art ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ੇਪ ਦਾਖਲ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਟੈਕਸਟ ਟਾਈਪ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰਯੋਗ 13.

MS-DOS ਦੀਆਂ ਇਨਟਰਨਲ ਕਮਾਂਡਾਂ ਲਿਖੋ।

ਪ੍ਰਯੋਗ 14.

D: ਡਰਾਈਵ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਨਵੀਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਬਣਾਓ।

ਪ੍ਰਯੋਗ 15.

ਬਣਾਈ ਗਈ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ Com1 ਅਤੇ Com2 ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਦੋ ਫਾਈਲਾਂ ਬਣਾਓ।

ਪ੍ਰਯੋਗ 16.

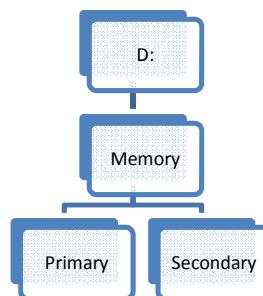
D: ਡਰਾਈਵ ਵਿੱਚ ਫਾਈਲਾਂ ਅਤੇ ਫੋਲਡਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਮਾਂਡ ਟਾਈਪ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰਯੋਗ 17.

Com 2 ਫਾਈਲ ਨੂੰ delete ਕਰਨ ਲਈ ਕਮਾਂਡ ਲਿਖੋ।

ਪ੍ਰਯੋਗ 18.

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਕਮਾਂਡਾਂ ਲਿਖੋ।

ਪ੍ਰਯੋਗ 19.

Com 2 ਫਾਈਲ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਬਣਾਓ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ Com 3 ਰੱਖੋ।

ਪ੍ਰਯੋਗ 20.

ਕਮਾਂਡ ਪਰਾਮਟ ਦੀ ਸਕਗੀਨ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਮਾਂਡ ਲਿਖੋ।

ਚੌਣਵੇ ਵਿਸ਼ੇ

ਸੱਤਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ

1. ਜਿਊਮੈਟਰੀਕਲ ਡਰਾਈੰਗ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰਕਲਾ

(ਭਾਗ - 1) ਡਰਾਈੰਗ

(ਓ) ਜਿਊਮੈਟਰੀਕਲ ਡਰਾਈੰਗ (ਜ਼ਰੂਰੀ)

1. ਤਿਕੋਣ ਅਤੇ ਤਿਕੋਣਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ
2. ਚਤੁਰਬੁਜ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ
ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਮਾਪ: ਪੂਰੇ ਡਰਾਈੰਗ ਕਾਗਜ਼ ਦਾ 1/4 ਭਾਗ (35 ਸੈ.ਮੀ. × 25 ਸੈ.ਮੀ.)

(ਅ) ਮਾਡਲ ਡਰਾਈੰਗ (Model Drawing) (ਵਸਤੂ ਚਿੱਤਰਣ) (ਜ਼ਰੂਰੀ)

ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗੋਲ ਵਰਗਾਕਾਰ ਤੇ ਆਈਤਾਕਾਰ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣੇ - ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੀਪ (ਸੀਸੇ ਦੀ), ਛੁੱਲਦਾਨ, ਇੱਟ, ਚਾਕਾਂ ਦਾ ਡੱਬਾ, ਬੰਦ ਪੁਸਤਕ ਆਦਿ ।
ਨੋਟ: ਪੈਨਸਲ ਜਾਂ ਪੇਸਟਲ ਰੰਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਡਾਂ (Light & Shade) ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

(ਇ) ਕਲਪਨਾਮਈ ਚਿੱਤਰਕਲਾ (Imaginative Drawing)

1. (i) ਫਰੀਹੈਂਡ ਸਕੈਚਿੰਗ /ਚਾਰਕੋਲ, ਪੈਨਸਲ, ਕਰੋਇਨ ਪੇਸਟਲ(Crayon Pastel) , ਬੁਰਸ਼ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾਮਈ ਸਕੈਚਿੰਗ।
(ii) ਬੱਚੇ ਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਸਵੈ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ (Freehand self expression) - ਛੇਵੀਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦਿਆਂ ਸੁਤੰਤਰ ਪ੍ਰਗਟਾ ਦੁਆਰਾ ਸੁੰਦਰ ਧਰਤੀ ਦਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਜਿਵੇਂ ਦਰੱਖਤ, ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਆਦਿ।
(iii) ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ,ਦਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ,ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਭੁਕਾਨੇ (ਗੁਬਾਰੇ) ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ, ਛੁੱਟਬਾਲ ਖੇਡਦਾ ਮੁੰਡਾ , ਘੰਟੀ ਵਜਾਉਂਦਾ ਸਹਾਇਕ ਕਰਮਚਾਰੀ, ਭਾਰ ਢੋਂਦਾ ਮਜ਼ਦੂਰ ਆਦਿ।

ਨੋਟ: ਕਲਪਨਾਮਈ ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਿਚਲੇ ਕੰਮ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਪਾਣੀ ਜਾਂ ਪੇਸਟਲ ਰੰਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

2. ਅਕਾਰੀ ਰੇਖਾ ਚਿੱਤਰ (Figure Drawing)

- (i) ਤੀਲੀ ਰੇਖਾਵਾਂ (Stick figure Drawing) ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖੀ ਚਿੱਤਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ।
- (ii) ਸਮਾਨੀ ਰੇਖਾਵਾਂ ਨਾਲ ਰੇਖਾ ਵਿਧੀ ਦੁਆਰਾ ਆਮ ਜਾਣੇ ਪਛਾਣੇ ਹੋਣ ਲਿਖੇ ਚਾਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣੇ । ਜਿਵੇਂ ਕੁੱਤਾ, ਚੂਹਾ, ਬਿੱਲੀ ਅਤੇ ਹਾਥੀ ।
- (iii) ਕਾਰਟੂਨ ਡਰਾਈੰਗ (ਹਾਸਰਸ/ਵਿੰਗ ਦੇ ਅਧਾਰਿਤ ਮਨੁੱਖੀ ,ਜਾਨਵਰ ਅਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਟੂਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ)

3. ਅੱਖਰ ਲਿਖਣ ਕਲਾ ਅਤੇ ਪੋਸਟਰ ਡਿਜ਼ਾਈਨਿੰਗ (Lettering & Poster Designing)

ਪੋਸਟਰ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਫ਼ਾਈ ਰੱਖਣ, ਵਧੇਰੇ ਡਲ ਖਾਣ, ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਅੰਨ ਉਗਾਉਣ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਹੋਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੋਸਟਰਾਂ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਮੁਤਾਬਕ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਧਾਰਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਕਲਪਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਹੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ।

4. ਡਿਜ਼ਾਇਨ (Design)

- (i) ਜਿਊਮੈਟਰੀ ਦੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਦਾ ਬਣਾਉਣਾ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ । ਜਾਣੇ ਪਹਿਚਾਣੇ ਛੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸਰਲ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ । ਆਕਾਰਾਂ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ । ਆਕਾਰਾਂ

ਡਿਜ਼ਾਇਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਵਿੱਚ ਪੋਸਟਰ ਰੰਗ ਭਰੋ ਜਾਣ

- (ii) ਸਟੈਂਸਲਿੰਗ(Stencilling) ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ਜਿਵੇਂ ਅੱਖਰ, ਪੰਛੀ ਆਦਿ ।
- (iii) ਪੇਪਰ ਕਟਿੰਗ ਅਤੇ ਕੋਲਾਜ਼ ਰਚਨਾ: (Paper cutting & Collage making):- ਰੰਗਦਾਰ ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਚਿੱਤਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ ।

2. सातवीं श्रेणी

संस्कृत

(क) पाठ्य पुस्तक

1. दो गद्य भागों का अर्थ (हिन्दी या पंजाबी भाषा में)
2. दो पद्यों का अर्थ (हिन्दी या पंजाबी भाषा में)
3. संस्कृत शब्दों का हिन्दी में अर्थ
4. पाठ विषय संबंधी प्रश्न, पाठ्य पुस्तक के अभ्यासों के आधार पर
5. पाठ्य पुस्तक के अभ्यासों में से रिक्त स्थान पूर्ति, वाक्य परिवर्तन आदि भाषा संबंधी प्रश्न
6. हिन्दी सुभषित , लोकोवित , सूक्ति को हिन्दी में अर्थ लिखना

(ख) व्याकरण

1. स्वर संधि – दीर्घ, गुण , वृद्धि
2. निम्नलिखित शब्दों के रूप सआ विभक्तियों में
 - (क) इकारान्त पुंलिंग : मुनि, कवि , कपि, रवि
 - (ख) उकारान्त पुंलिंग : साधु , वायु , भानु , पशु , शिशु
 - (ग) आकारान्त स्त्रीलिंग : लता, माला, बालिका, छात्रा, रमा ।
3. निम्नलिखित सर्वनामों के रूप सब लिंगों की प्रथमा, द्वितीया, तृतीया, चतुर्थी विभक्ति में:-
तद् , एतद् , किम् , अस्मद् , युष्मद् ।
4. (क) बीस तक संरच्चावाची शब्दों का ज्ञान प्रथमा विभक्ति में
(ख) एक और द्वि के रूप तीनों लिंगों और सब विभक्तियों में
5. (क) निम्नलिखित परस्मैपदी धातुओं के रूप लट् लोट् लङ् लकारों में:-
भ्वादिगण : स्था (तिष्ठ), दृश, (पश्य) भू (भव), भ्रम्, तृ, (तर्)
तुदादिगण : स्पृश, प्रच्छ , (पृच्छ), क्षिप् ।
दिवादिगण : तुष् , शुष् , कुप् ।
चुरादिगण : चुर, कथ, भक्ष, क्षल् ।
(ख) लृट् लकार में : चर् , चत्, गम्, धाव्, खेल्, हस्, पठ्, पत्।
6. अनुवाद : पाठ्य – पुस्तक के अभ्यासों में दिए गए हिन्दी वाक्यों का संस्कृत में अनुवाद
निर्धारित पाठ्य – पुस्तक : संस्कृत पुस्तक – 7
पंजाब स्कूल शिक्षा बोर्ड द्वारा प्रकाशित

4. اورڈ

۱۱

Punjab School Education Board

S.A.S Nagar, Mohali

Syllabus of Urdu (Optional Class VII)

تسالیٰ کتاب: دوپریاں (ساقوں جماعت کیلئے) شائع کرو: N.C.E.R.T., New DELHI

وقت: 3 گھنٹے کل نمبر: 100 داخلی تین نمبر: 10 خارجی پرچہ نمبر: 90

10	I. دیئے گئے سوالات کے جواب لکھنا۔
5	II. خالی جگہ پر کرنا۔
10	III. دیئے گئے الفاظ کو جملوں میں استعمال کرنا۔
5	IV. واحد کے جمع لکھنا یا جمع کے واحد لکھنا۔
5	V. دیئے گئے الفاظ کے متضاد الفاظ لکھنا۔
5	VI. ”ع“ یا ”م“ سے شروع ہونے والے پانچ لفظ لکھنا۔
5	VII. بندوستان کی پانچ مشہور خواتین کے نام لکھنا۔
5	VIII. ”دار“ لگا کر پانچ مرکب الفاظ لکھنا۔
10	IX. دیئے گئے کوئی پانچ اشعار کا مطلب لکھنا۔
10	X. جگنو کے متعلق پانچ جملے لکھنا۔
10	XI. اسکول کے پرنسپل کے نام درخواست لکھنا۔
	بیماری کیلئے، جرم اور معافی کیلئے، ضروری کام کیلئے۔
10	XII. کسی ایک عنوان پر مضمون لکھنا۔
	ہمارا سکول۔ گائے۔ صفائی۔ میرا درست

24/5/07

۲۰۰۸

ਲਿਖਤੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਦੀ ਬਣਤਰ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ 19 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ । ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ । ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ :

1. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਤੋਂ 6 ਤੱਕ 1-1 (ਇੱਕ-ਇੱਕ) ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ । ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਆਬਜੈਕਟਿਵ ਟਾਈਪ (ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ) ਹੋਣਗੇ ।
2. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 7 ਤੋਂ 12 ਤੱਕ 2-2 (ਦੋ- ਦੋ) ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗਭਗ ਇੱਕ-ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ।
3. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 13 ਤੋਂ 17 ਤੱਕ 4-4 (ਚਾਰ-ਚਾਰ) ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗਭਗ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ।
4. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 18 ਤੋਂ 19 ਤੱਕ 6-6 (ਛੇ-ਛੇ) ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਪੰਜ-ਛੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਛੋਟ ਹੋਵੇਗੀ । ਅੰਦਰੂਨੀ ਛੋਟ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਸੇ ਇਕਾਈ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਸਮਾ 2 ਘੰਟੇ ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਦੀ ਬਣਤਰ

1. ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਯੋਗ / ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ / ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ
2. ਜ਼ਬਾਨੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ
3. ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਨੋਟ ਬੁੱਕ
4. ਸੈਂਪਲ ਫਾਈਲ, ਚਾਰਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ।
5. ਬੀਜਾਂ, ਖਾਦਾਂ, ਫਲਾਂ, ਸੰਦਾਂ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ।

ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ (ਲਿਖਤੀ)

ਪਾਠ 1 : ਹਰਾ ਇਨਕਲਾਬ

ਹਰਾ ਇਨਕਲਾਬ ਕੀ ਹੈ ? ਹਰਾ ਇਨਕਲਾਬ ਆਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨ : ਸੁਧਾਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾ ਦੇ ਬੀਜ, ਸਿੰਚਾਈ ਸਹੂਲਤਾਂ, ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ, ਮਿਹਨਤਕਸ ਕਿਸਾਨ, ਸੁਚੱਜਾ ਮੰਡੀਕਰਨ, ਖੇਜ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਆਦਿ ।

ਪਾਠ 2 : ਖੇਤੀ ਲਈ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਪਰਖ

ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਪਰਖ : ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸਬੰਧੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਪਰਖ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਲੈਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ, ਕੱਲਰੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਲੈਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ, ਬਾਗ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਪਰਖ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਲੈਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ । ਪਾਣੀ ਦੀ ਪਰਖ : ਟਿਊਬਵੈਲ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਪਰਖ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਲੈਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ । ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਪਰਖ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾਵਾਂ । ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਪਰਖ ਰਿਪੋਰਟ ।

ਪਾਠ 3 : ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ

ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਜ਼ੂਰੀ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ, ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵ, ਮੁੱਖ ਤੱਤ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਤੱਤ । ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਈਟਰੇਜਨ, ਫਾਸਫੇਰਸ, ਪੋਟਾਸੀਅਮ, ਗੰਧਕ, ਜਿੰਕ, ਲੋਹਾ, ਮੈਗਨੀਜ਼ ਆਦਿ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕੰਮ, ਘਾਟ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਪੂਰਤੀ ।

ਪਾਠ 4 : ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਵਰਤੋਂ

ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੋੜ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ ਡਿੱਗਣ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਸਿੰਚਾਈ ਦੇ ਤਰੀਕੇ : ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸਿੰਚਾਈ, ਤੁਪਕਾ ਸਿੰਚਾਈ, ਫੁਆਰਾ ਸਿੰਚਾਈ, ਵੱਟਾਂ/ਖੇਲਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਸਿੰਚਾਈ, ਬੈੱਡ ਬਣਾ ਕੇ ਸਿੰਚਾਈ ਆਦਿ । ਸਿੰਚਾਈ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ । ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਤਰੀਕੇ : ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਆਧੁਨਿਕ ਖੇਤੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ, ਝੋਨੇ ਵਿੱਚ ਟੈਸ਼ੀਊਮੀਟਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਮਲਚਿੰਗ, ਮੀਂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ, ਪੱਕੀਆਂ ਨਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਖਾਲ ਬਣਾਉਣਾ ਆਦਿ ।

ਪਾਠ 5 : ਨਦੀਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਬਾਮ

ਨਦੀਨ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ, ਨਦੀਨਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ, ਨਦੀਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸ੍ਰੇਣੀਆਂ : ਘਾਹ ਵਾਲੇ ਨਦੀਨ, ਚੋੜੀ ਪੱਤੀ ਵਾਲੇ ਨਦੀਨ । ਹਾੜੀ ਅਤੇ ਸਾਉਣੀ ਦੇ ਨਦੀਨ । ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਬਾਮ ਦੇ ਤਰੀਕੇ : ਗੋਡੀ, ਕਾਸਤਕਾਰੀ ਢੰਗ, ਨਦੀਨ ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਦਿ । ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ।

ਪਾਠ 6 : ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਕੀੜੇ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰੀਆਂ

ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੀੜੇ : ਰਸ ਚੂਸਣ ਵਾਲੇ ਕੀੜੇ, ਫਲ ਅਤੇ ਤਣਾ ਛੇਦਕ ਕੀੜੇ, ਪੱਤੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਕੀੜੇ, ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੀੜੇ । ਫਸਲਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ : ਉੱਲੀ, ਜੀਵਾਣੂਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸਾਣੂਆਂ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ । ਪੌਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਿਆਂ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸਰਵ-ਪੱਖੀ ਰੋਕਬਾਮ । ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਬਚਾਓ ।

ਪਾਠ 7 : ਪੋਸਟਿਕ ਘਰੇਲੂ ਬਗੀਚੀ

ਘਰੇਲੂ ਬਗੀਚੀ ਦੇ ਫਾਇਦੇ : ਸੰਤੁਲਿਤ ਖੁਰਾਕ, ਜ਼ਹਿਰ-ਮੁਕਤ ਭੇਜਨ, ਵਿਹਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਵਰਤੋਂ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਖਰਚੇ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਆਦਿ । ਬਗੀਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਗੱਲਾਂ : ਥਾਂ ਦੀ ਚੋਣ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ, ਵਿਉਤਬੰਦੀ, ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਨਦੀਨਾਂ ; ਕੀਤਿਆਂ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਰੋਕਬਾਮ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤੁੜਾਈ ਆਦਿ । ਜੜ੍ਹੀ-ਬੂਟੀਆਂ ਉਗਾਉਣਾ । ਘਰੇਲੂ ਬਗੀਚੀ ਦਾ ਮਾਡਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ।

ਪਾਠ 8 : ਸਜਾਵਟੀ ਬੂਟੇ

ਸਜਾਵਟੀ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ । ਸਜਾਵਟੀ ਰੁੱਖ, ਛਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਵੇਲਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ । ਗਰਮੀ, ਬਰਸਾਤ ਅਤੇ ਸਰਦੀ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ।

ਪਾਠ 9 : ਅਨਾਜ ਦੀ ਸੰਭਾਲ

ਅਨਾਜ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਲੋੜ, ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਕੀੜੇ, ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਕੀਤਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ । ਘਰੇਲੂ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਨਾਜ ਸਟੋਰ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ । ਗੁਦਾਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਕੀਤਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ । ਗੁਦਾਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਰਜ਼ਾ ਸਹੂਲਤਾਂ ।

ਪਾਠ 10: ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ

ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਲੋੜ, ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਅਤੇ ਨਾ-ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮੇ ।
ਹਵਾ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਘਰਾਂ ; ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਅਤੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ।

ਪਾਠ 11: ਬਾਇਓ ਗੈਸ

ਬਾਇਓ ਗੈਸ ਕੀ ਹੈ ? ਬਾਇਓ ਗੈਸ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ, ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ, ਲਾਭ, ਬਾਇਓ ਗੈਸ ਪਲਾਂਟ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ, ਢੁੱਕਵੇਂ ਅਕਾਰ ਅਤੇ ਥਾਂ ਦੀ ਚੋਣ । ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਬਾਇਓ ਗੈਸ ਪਲਾਂਟ ਨੂੰ ਚਾਲ੍ਹ ਕਰਨਾ ।
ਬਾਇਓ ਗੈਸ ਪਲਾਂਟ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ਼ ਸਮੇਂ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ।

ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ (ਪ੍ਰਯੋਗੀ)

1. ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸਬੰਧੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਪਰਖ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨਾ ।
2. ਕੱਲਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨਾ ।
3. ਬਾਗ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨਾ ।
4. ਟਿਊਬਵੈਲ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਪਰਖ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨਾ ।
5. ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਪਰਖ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾਵਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨਾ ।
6. ਪੋਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਸਬੰਧੀ ਨਮੂਨੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ ਫਾਈਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ।
7. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿੰਜਾਈ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ । ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੁਪਕਾ ਸਿੰਚਾਈ ਅਤੇ ਫੁਆਰਾ ਸਿੰਚਾਈ ਵਾਲੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ।
8. ਹਾੜੀ ਅਤੇ ਸਾਉਂਟੀ ਦੇ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਸਨਾਖਤ ਕਰਨਾ ।
9. ਪੋਦਿਆਂ ਦੇ ਰੋਗਗ੍ਰੂਪਤ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨਾ ।
10. ਸਕੂਲ ਜਾਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪੈਸ਼ਟਿਕ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਬਗੀਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ।
11. ਸਕੂਲ, ਘਰ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਜਾਵਟੀ ਰੁੱਖ, ਛਾੜੀਆਂ, ਵੇਲਾਂ ਅਤੇ ਮੌਸਮੀ ਫੁੱਲ ਉਗਾਉਣਾ ।
12. ਅਨਾਜ ਭੰਡਾਰ ਵਾਲੇ ਗੁਰਦਾਸਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰ ਕੇ ਅਨਾਜ ਸੰਭਾਲਣ ਅਤੇ ਕੀਤਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ।
13. ਕਿਸੇ ਬਾਇਓ ਗੈਸ ਪਲਾਂਟ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰ ਬਾਇਓ ਗੈਸ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ, ਲਾਭ ਅਤੇ ਅਤੇ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ।

ਸ਼੍ਰੋਣੀ - ਸੱਤਵੀਂ

6. ਕਟਾਈ ਅਤੇ ਸਿਲਾਈ

1. ਸਿਲਾਈ ਮਸ਼ੀਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ, ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ, ਮਸ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ ਪਾਉਣਾ, ਫਿਰਕੀ ਭਰਨਾ ਆਦਿ।
2. ਹੱਥ ਅਤੇ ਸਿਲਾਈ ਮਸ਼ੀਨ ਨਾਲ ਸਾਦੀ ਸਿਲਾਈ, ਗੁੰਮ ਸਿਲਾਈ (French Seam) ਪਾਈਪਿੰਗ, ਪੱਟੀ (Facing) ਦੇ ਸੈੰਪਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
3. ਪੈਸ਼ ਬਟਨ ਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਇਲਾਸਟਿਕ ਪਾਉਣਾ।
4. ਆਪਣੇ ਮਾਪ ਦੀ ਸ਼ਿਮੀਜ਼ ਸਿਉਂਣੀ ਅਤੇ ਨੀਚੇ ਲੇਸ ਲਾਉਣੀ।
5. ਏ ਲਾਈਨ ਫਰਾਕ ਬਣਾਉਣੀ।
6. ਜਾਂਘੀਆਂ ਜਾਂ ਫੈਸੀ ਕੱਛਾ ਬਣਾਉਣਾ।

ਨੋਟ: ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਕਟਾਈ ਅਧਿਆਪਕ ਕਰਕੇ ਦੇਣਗੇ।

ਸੱਤਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ

7. ਨੀਡਲ ਵਰਕ

1. ਮੱਛੀ ਟਾਂਕਾ (Herring bone), ਬੀਡਿੰਗ, ਸ਼ੈਡੋ ਵਰਕ(Shadow Work) ਕੰਬਲ ਟਾਂਕਾ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀ ਜਮਾਤ
ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੇ ਟਾਂਕਿਆਂ ਦੇ ਸੈੱਪਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ।
2. ਸ਼ੈਡੋ ਵਰਕ(Shadow Work) ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਆਰਕੰਡੀ ਜਾਂ ਸੂਤੀ ਵਾਇਲ (Voile) ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਨੈਪਕਿਨ/
ਬਾਲੀ ਕਵਰ/ ਦੁਪੱਟਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ।
3. ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਿੱਖੇ ਕਢਾਈ ਦੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਟਾਂਕੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਕੇ ਮੇਸ਼ਪੋਸ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ।
4. ਬੁਣਾਈ : ਕੁੰਡੇ ਪਾਉਣਾ, ਸਿੱਧਾ ,ਪੁੱਠਾ ਬਾਰਡਰ ,ਦਾਣਾ ਬੁਣਤੀ ਅਤੇ ਕੁੰਡੇ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਸੈੱਪਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
5. ਟਿਕੋਜ਼ੀ ਕਵਰ/ਬਾਲੀ ਕਵਰ ਤੇ ਕਢਾਈ ਕਰਕੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਬੀਡਿੰਗ ਕਰਨਾ।

ਸ਼੍ਰੋਣੀ - ਸੱਤਵੀ
8. ਸੰਗੀਤ (ਗਾਇਨ)
ਪਰਚਾ ਏ - ਲਿਖਤੀ

ਪਾਠਕ੍ਰਮ

1. ਸਵਰ-ਸੁੱਧ, ਕੌਮਲ, ਤੀਬਰ ਸਵਰ
2. ਰਾਗ ਅਤੇ ਰਾਗ ਦੇ ਨਿਯਮ
3. ਨਾਦ-ਅਨਾਤ ਆਹਤ
4. ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ:- ਵਾਦੀ, ਸੰਵਾਦੀ, ਵਿਵਾਦੀ ਅਨੁਵਾਦੀ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਸੁਰ
5. ਪਕੜ
6. ਸ਼ੁਰੂਤੀ
7. ਜੀਵਨੀ : ਪੰਡਤ ਵਿਸ਼ੁੱਲੇਸ਼ ਨਗਾਇਣ ਭਾਤਬੰਡੇ
8. ਹਰਮੋਨਿਆਮ ਦੀ ਜਾਣ ਪਹਿਚਾਣ, ਮੰਗ ਵਰਣਨ

ਭਾਗ-ਅ

1. ਪਾਠਕ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਰਾਗਾਂ (ਭੂਪਾਲੀ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾ) ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ
2. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਤਾਲਾਂ (ਤਿੰਨਤਾਲ ਅਤੇ ਰੂਪਕ) ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ
3. ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦਸ਼ ਦੀ ਸੁਰਲਿਪੀ
4. . ਪਾਠਕ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਤਾਲਾਂ ਦੀ ਤਾਲ ਲਿਪੀ

ਪਰਚਾ-ਬੀ-ਕਿਰਿਆਤਮਕ ਭਾਗ

ਪਾਠਕ੍ਰਮ

1. ਛੇਵੀਂ ਸ਼੍ਰੋਣੀ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੇ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ :
 (ਉ) ਅਰੋਹ: ਸਾਰੇਗਾਗਾ, ਰੇਗਾਮਾ.....
 ਅਵਰੋਹ : ਸਾਂਨੀਧਾਧਾ, ਨੀਧਾਪਾਪਾ
2. ਭੂਪਾਲੀ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਖਿਆਲ
3. ਤਿੰਨਤਾਲ ਅਤੇ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਹੰਥ ਨਾਲ ਤਾਲੀ ਦੇ ਕੇਉਂਚਾਰਨ ਕਰਨਾ।

ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ

1. ਗਾਇਨ (ਪੰਜਾਬੀ) ਮਿਡਲ ਸ਼੍ਰੋਣੀਆਂ ਲਈ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ
2. ਗਾਇਨ (ਹਿੰਦੀ) ਮਿਡਲ ਸ਼੍ਰੋਣੀਆਂ ਲਈ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ

ਸ਼੍ਰੋਣੀ - ਸੱਤਵੀ
9. ਸੰਗੀਤ ਵਾਦਨ
ਪਰਚਾ ਏ-ਲਿਖਤੀ (ਪਾਠਕਮ)

ਭਾਗ-ੳ

1. ਸਵਰ-ਸੁੱਧ, ਕੋਮਲ, ਤੀਬਰ ਸਵਰ
2. ਰਾਗ ਅਤੇ ਰਾਗ ਦੇ ਨਿਯਮ
3. ਨਾਦ (ਅਨਾਹਤ, ਆਹਤ)
4. ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ:- ਵਾਦੀ, ਸੰਵਾਦੀ, ਵਿਵਾਦੀ ਅਨੁਵਾਦੀ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਸੁਰ
5. ਪਕੜ
6. ਸ਼ੁਰੂਤੀ
7. ਜੀਵਨੀ : ਪੰਡਤ ਵਿਸ਼ੁੰਨ ਨਗਾਇਣ ਭਾਤਖੰਡੇ
8. ਸਿਤਾਰ ਵਜਾਣ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਕੇਤ।

ਭਾਗ-ੴ

1. ਪਾਠ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਰਾਗਾਂ (ਤੂਪਾਲੀ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾ) ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ
2. ਪਾਠਕਮ ਦੇ ਤਾਲਾਂ (ਤਿੰਨਤਾਲ ਅਤੇ ਤੂਪਕ) ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ
3. ਪਾਠ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰੁਤ ਗਤ ਦੀ ਸੁਰਲਿਪੀ
4. ਪਾਠ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਤਾਲਾਂ ਦੀ ਤਾਲ ਲਿਪੀ।

ਪਰਚਾ-ਬੀ ਕਿਰਿਆਤਮਕ ਭਾਗ

ਪਾਠ ਕ੍ਰਮ

1. ਛੇਵੀਂ ਸ਼੍ਰੋਣੀ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੇ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ
 (ਉ) ਅਰੋਹ: ਸਾਰੇਗਾਗਾ, ਰੇਗਾਮਾਮਾ
 ਅਵਰੋਹ: ਸਾਨੀਧਾਧਾ, ਨੀਧਾਪਾਪਾ
 (ਅ) ਅਰੋਹ: ਸਾਰੇਗਾਮਾ, ਰੇਗਾਮਾਪਾ
 ਅਵਰੋਹ: ਸਾਨੀਧਾਪਾ, ਨੀਧਾਮਾਮਾ
2. ਤੂਪਾਲੀ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਦਰੁੱਤ ਗਤ।
3. ਤਿੰਨਤਾਲ ਅਤੇ ਤੂਪਕ ਤਾਲ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਤਾਲੀ ਦੇ ਕੇ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ।

ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ

1. ਵਾਦਨ(ਪੰਜਾਬੀ) ਮਿਡਲ ਸ਼੍ਰੋਣੀਆਂ ਲਈ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ
2. ਵਾਦਨ(ਹਿੰਦੀ) ਮਿਡਲ ਸ਼੍ਰੋਣੀਆਂ ਲਈ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ

ਪਾਠਕਮ (ਲਿਖਤੀ)

1. ਨਿੱਜੀ ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ

- ਚਿਹਰਾ, ਵਾਲ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ
- 2. ਸਰੀਰਕ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਲਈ ਤਿਆਰੀ।
- 3. ਭੋਜਨ ਸਮੂਹ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਭੋਜਨ।
- 4. ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ
 - ਭੋਜਨ ਖਰੀਦਣ ਅਤੇ ਪਕਾਉਣ ਸਮੇਂ ਸਫ਼ਾਈ।

5. ਘਰ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ

- ਰੋਜ਼ਾਨਾ, ਸਪਤਾਹਿਕ ਅਤੇ ਰੁੱਤ ਅਨੁਸਾਰ
- 6. ਮਕਾਨ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਲੈਣ ਸਮੇਂ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵ।
- 7. ਸ਼੍ਰੀਸ਼ਾ ਪਿੱਤਲ ਸਟੇਨਲੈਸ ਸਟੀਲ ਅਤੇ ਐਲੂਮੀਨੀਅਮ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ।
- 8. ਬਨਾਉਟੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਣਾਏ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ, ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਆਈ।

ਪਾਠਕਮ (ਪ੍ਰਯੋਗੀ)

- 1. ਭੋਜਨ ਨੁਸਖੇ: ਚੋਲ ਉਬਾਲਣਾ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ, ਖਿਚੜੀ, ਦਲੀਆ ਅਤੇ ਸਬੂਦਾਣਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਕਾਫ਼ੀ ਸਕੰਜਵੀ ਅਤੇ ਲੱਸੀ ਬਣਾਉਣਾ।
- 2. ਘਰੇਲੂ ਸ਼੍ਰੀਸ਼, ਪਿੱਤਲ, ਸਟੀਲ ਅਤੇ ਐਲੂਮੀਨੀਅਮ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ।
- 3. ਬਨਾਉਟੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਣਾਏ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਪੁਆਈ।
- 4. ਡੱਡੀ ਟਾਂਕਾ, ਦਸੂਤੀ ਟਾਂਕਾ ਅਤੇ ਬੀਡਿੰਗ ਦੇ ਟਾਂਕਿਆਂ ਨਾਲ ਟਰੇਅ ਦਾ ਕੱਪੜਾ ਬਣਾਉਣਾ।
- 5. ਬੱਚੇ ਲਈ ਹੱਥ ਨਾਲ ਸਿਲਾਈ ਕਰਕੇ ਬਿੱਬ ਬਣਾਉਣਾ ਤੇ ਪਾਸਿਆਂ ਤੇ ਲੈਸ ਲਾਉਣੀ।
- 6. ਜਾਂਘੀਏ ਨੂੰ ਕੱਟਣਾ ਅਤੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਸਿਊਂਣਾ।
- 7. ਸਾਦਾ ਬੁਣਾਈ - ਸਿੱਧਾ, ਪੁੱਠਾ ਅਤੇ ਮੋਰੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਅਤੇ ਸਲਾਈਆਂ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦੇ ਬੂਟ ਬੁਣਨੇ।

ਸ਼੍ਰੋਣੀ - ਸੱਤਵੀ
11. ਨਿੜ (ਡਾਂਸ)
ਪਰਚਾ ਏ-ਲਿਖਤੀ

ਭਾਗ-ੳ

- 1। ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ:
(ੳ) ਨਿੜ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ
(ਅ) ਕੱਬਕ ਨਿੜ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ
(ੳ) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ;
ਮਾਤਰਾ, ਤਤਕਾਰ, ਸਲਾਮੀ, ਆਮਦ, ਤੋੜਾ

ਭਾਗ-ਅ

- 1। ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ
(ੳ) ਨਿੜ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ
(ਅ) ਕੱਬਕ ਨਿੜ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ
(ੳ) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ;
ਮਾਤਰਾ, ਤਤਕਾਰ, ਸਲਾਮੀ, ਆਮਦ, ਤੋੜਾ

ਪਰਚਾ-ਬੀ ਕਿਰਿਆਤਮਕ ਭਾਗ

ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ

- 1। ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦਾ ਤਿੰਨ ਤਾਲ ਅਤੇ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ
(ੳ) ਤਤਕਾਰ
(ਅ) ਚਾਰ ਤੋੜੇ
(ੳ) ਆਮਦ
(ਸ) ਸਲਾਮੀ
(ਹ) ਕਵਿਤ
(ਕ) ਪਰਨ
2। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਤਾਲੀ ਦੇ ਕੇ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ:
(ੳ) ਤਿੰਨ ਤਾਲ
(ਅ) ਰੂਪਕ ਤਾਲ
(ੳ) ਦਾਦਰਾ
3। ਪਤਾਕਾ ਅਤੇ ਤਰੀਪਤਾਕਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ
4। ਲੋਕ ਨਿੜ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ

12. ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਕਲਾ ਸਿੱਖਿਆ (Practical Art Education)

ਨਵੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਅਧੀਨ ਛੇਵੀਂ, ਸਤੱਵੀਂ, ਅੱਠਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਤਰਖਾਣਾ ਕੰਮ ਮੈਟਲ ਫਿਟਿੰਗ ਟ੍ਰੈਡ
ਅਤੇ (ਉ) ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕੰਮ (ਅ) ਰੇਡੀਓ ਦਾ ਕੰਮ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(1) ਛੇਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ	ਕ੍ਰਮ	ਵਿਸ਼ਾ	ਲਿਖਤੀ (ਸਿਧਾਂਤਕ ਹਦਾਇਤਾ) (ਅਮਲੀ ਅਭਿਆਸ)	ਪ੍ਰਯੋਗੀ
	1	ਤਰਖਾਣਾ ਕੰਮ	1,2,3,4,5	1,2,3,4,
	2	ਤਰਖਾਣਾ ਕੰਮ	6,7,8,9	5,6
(2) ਸਤੱਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ				
	1	ਮੈਟਲ ਫਿਟਿੰਗ	1	1,2,3
	2	ਮੈਟਲ ਫਿਟਿੰਗ	2	4,5
(3) ਅੱਠਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ				
	1	(ਉ)ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕੰਮ	1,2,3,4	1,2,3
	2	” ”	5,6	4
	1	(ਅ) ਰੇਡੀਓ ਦਾ ਕੰਮ	1,2,3	1,2,3,4
	2	” ”	4,5	5,6,7

ନେତ୍ରମୁଦ୍ରା

CLASS- VIII
I. ENGLISH

Unit I Reading Skills

One seen passage and one unseen passage followed by Comprehension questions.

Unit II (Textbook)

Lessons

1. Abdul Hamid
2. Say 'NO' !
3. How Daddy Decided What He Wanted to be
4. Three Questions
5. Our National Symbols
6. The Punjab-A Glimpse
7. Childhood
8. Two Memorable Speeches
9. Saint Ravidas

Poems:-

1. True Growth
2. Abou Ben Adhem
3. This is My Prayer To Thee
4. Sympathy
5. He That Is Down Needs Fear No Fall

Unit-III (GRAMMAR)

I. GRAMMAR

1. Parts of Speech
2. Nouns
3. The Pronoun
4. Adjectives
5. The Verb
6. The Tenses
7. Active and Passive Voice
8. The Adverb
9. Non-Finite
10. The Determiners
11. The Sentence

Unit-IV COMPOSITION

1. Letter/Application Writing
2. Notices, Explaining Newspaper Headlines
3. Guided Creative Writing
4. Dialogue Writing

5. Complete an Incomplete Paragraph

Translation from English to Punjabi/Hindi

Lesson- 1 (Abdul Hamid)

1. He was a very brave soldier.
2. This village is on the border.
3. Hamid is sitting in a jeep.
4. The tank catches fire.
5. They are coming nearer.
6. He sees a Pakistani tank.
7. He is their biggest enemy.
8. He is badly wounded.

Lesson – 2 (Say ‘No’)

9. He was the king’s favourite now.
10. The King trusted Gopal completely.
11. He is very clever and witty.
12. Gopal arrived at the court.
13. Gopal was shocked.
14. They were all very happy.
15. The king looked at Gopal.
16. We are really very sorry.
17. Please forgive us.

Lesson-3 (How Daddy Decided What He Wanted To Be)

18. He wanted to be a night watchman.
19. Who’s that man?
20. He’s a car mechanic.
21. Everyone was very surprised.
22. It made him angry.
23. He changed his mind.
24. He wanted to be an actor.
25. What are you doing?
26. No one laughed.

Lesson4- (Three Questions)

27. Many wise men came to the king.
28. The hermit was old and weak.
29. He gave his spade to the king.
30. He stood up.
31. I will go back home.
32. The man felt better.
33. You have saved my life.
34. You did not return.
35. He forgave him.
36. The king went out of the hut.

Lesson-5 (Our National Symbols)

- 37. The saffron is at the top.
- 38. We call it the Ashoka Chakra.
- 39. It fills us with pride.
- 40. We salute our national flag.
- 41. He was a great poet.
- 42. Our National Animal is the Tiger.
- 43. It has three colours.
- 44. They encourage us.

Lesson-7 (The Punjab- A Glimpse)

- 45. This dance is full of energy.
- 46. The country was partitioned.
- 47. About 1000 people were killed.
- 48. Punjab suffered a lot.
- 49. You are right.
- 50. It is the holiest shrine of the Sikhs.
- 51. This temple is surrounded by water.
- 52. It has number of gardens.
- 53. The temple is double storeyed.
- 54. They are from Ludhiana.
- 55. It is a small town.

Lesson-8 (Childhood)

- 56. I was only a mediocre student.
- 57. That was my daily habit.
- 58. I had misspelt it.
- 59. I read it with deep interest.
- 60. To err is human.
- 61. I could never be tired of seeing it.
- 62. I used to be very shy.
- 63. I was put into a primary school.

Lesson-9 (Two Memorable Speeches)

- 64. The appointed day has come.
- 65. A new star rises.
- 66. The future beckons to us.
- 67. May the star never set!
- 68. We have hard work ahead.
- 69. I pity him.
- 70. We are citizens of a great country.
- 71. He made this speech in 1893.

Lesson-10 (Saint Ravidas)

- 72. They sent him to school.
- 73. Ravidas was the son of a cobbler.
- 74. The seed was sown.
- 75. The field was ready.
- 76. He is our loving father.
- 77. Saint Ravidas was very humble.

78. He had a charming personality.

79. His end was peaceful.

80. All forms of life are sacred.

Translation from Punjabi/Hindi to English

1. ਅਪਣਾ ਬਸਤਾ ਖੋਲੋ । / ਅਪਨਾ ਬਸਤਾ ਖੋਲੋ ।	31. ਸੁਸ਼ੀਲ ਨੇ ਅਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ । / ਸੁਸ਼ੀਲ ਨੇ ਅਪਨਾ ਕਾਮ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ।
2. ਅਪਣਾ ਨਾਮ ਦੱਸੋ । / ਅਪਨਾ ਨਾਮ ਬਤਾਓ ।	32. ਮੇਰੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਕਾਪੀ ਚੈਕ ਕਰ ਲਈ ਹੈ । / ਮੇਰੇ ਸ਼ਿਕਾਕ ਨੇ ਕਾਪੀ ਚੈਕ ਕਰ ਲੀ ਹੈ ।
3. ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰੋ । / ਬਾਤਾਂ ਮਤ ਕਰੋ ।	33. ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਭੁਰਸੀ ਨਹੀਂ ਤੇਜ਼ੀ ਹੈ । / ਲੱਡਕਾਂ ਨੇ ਕੁਝੀ ਨਹੀਂ ਤੋਝੀ ਹੈ ।
4. ਬੁਰੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਚੋ । / ਬੁਰੀ ਸੰਗਤ ਸੇ ਬਚੋ ।	34. ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਨੈਕਰੀ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ । / ਸੁਝੇ ਏਕ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ ।
5. ਵੱਡਿਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਮੰਨੋ । / ਬਡੋਂ ਕਾ ਕਹਨਾ ਮਾਨੋ ।	35. ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ । / ਕਿਸੀ ਨੇ ਸੁਝੇ ਬੁਲਾਯਾ ਹੈ ।
6. ਕੁੜ੍ਹਾ ਨਾ ਖਲ੍ਹਾਰੋ । / ਕੂੜਾ ਮਤ ਬਿਖਾਰੋ ।	36. ਮੇਰਨ ਨੇ ਇੱਕ ਗੀਤ ਗਾਇਆ ਹੈ । / ਮੋਹਨ ਨੇ ਏਕ ਗੀਤ ਗਾਯਾ ਹੈ ।
7. ਅਪਣਾ ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਢੁੱਬੋ । / ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਊਪਰ ਉਠਾਓ ।	37. ਕੁੜੀਆਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । / ਲੱਡਕਿਆਂ ਕਕ਼ਾ ਮੇਂ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈਂ ।
8. ਕਦੇ ਛੁਠ ਨਾ ਥੋਲੋ । / ਕਹੀ ਝੂਠ ਮਤ ਗੋਲੋ ।	38. ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਚੇਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਫੜਿਆ ਹੈ । / ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਚੋਰ ਕੋ ਨਹੀਂ ਪਕਢਾ ਹੈ ।
9. ਅਪਣਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰੋ । / ਅਪਨਾ ਕਾਮ ਪੂਰਾ ਕਰੋ ।	39. ਉਹ ਇਸ ਸਾਲ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ । / ਵਹ ਇਸ ਵਰ্ষ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁਆ ਹੈ ।
10. ਗਲਤੀਆਂ ਸੁਧਾਰੋ । / ਤੁਟਿਆਂ ਕੋ ਸੁਧਾਰੋ ।	40. ਮੇਰੇ ਅੰਕਲ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤੇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਘੜੀ ਦਿੱਤੀ । / ਮੇਰੇ ਚਾਚਾ ਨੇ ਸੁਝੇ ਉਪਹਾਰ ਮੇਂ ਘੜੀ ਦੀ ।
11. ਮੈਂ ਧੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ । / ਮੈਂ ਥਕਾ ਹੁਆ ਹਾਂ ।	41. ਉਸਨੇ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ । / ਉਸਨੇ ਸਚ ਨਹੀਂ ਬੋਲਾ ।
12. ਉਹ ਮੂਰਖ ਨਹੀਂ ਹੈ । / ਵਹ ਸੂਰਖ ਨਹੀਂ ਹੈ ।	42. ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਬੁਖਾਰ ਸੀ । / ਉਸ ਦਿਨ ਸੁਝੇ ਬੁਖਾਰ ਥਾ ।
13. ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਜੀ ਅਧਿਆਪਕ ਹਨ । / ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ—ਪਿਤਾ ਜੀ ਸ਼ਿਕਕ ਹਨ ।	43. ਅਸੀਂ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਬੁਲ੍ਹਾ ਲਿਆ ਸੀ । / ਹਮਨੇ ਡਾਕਟਰ ਕੋ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਥਾ ।
14. ਅਸੀਂ ਭਾਰਤਵਾਸੀ ਹਾਂ । / ਹਮ ਭਾਰਤੀਯ ਹਨ ।	44. ਬੁੱਢੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਇੱਕ ਘਰ ਬਣਾਇਆ । / ਬੂੰਡੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਏਕ ਘਰ ਬਨਾਯਾ ।
15. ਉਸਦੀ ਭੈਣ ਬਹੁਤ ਅਕਲਮੰਦ ਹੈ । / ਉਸਕੀ ਬਹਨ ਬਹੁਤ ਬੁਦਧਿਮਾਨ ਹੈ ।	45. ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸੀ । / ਹਮ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਾ ਕਰ ਚੁਕੇ ਥੇ ।
16. ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਉੱਤੇ ਮਾਣ ਹੈ । / ਸੁਝੇ ਆਪ ਪਰ ਗਰ੍ਵ ਹੈ ।	46. ਸੁਧਾ ਨੇ ਖੇਡ ਖੇਡੀ ਸੀ । / ਸੁਧ ਨੇ ਖੋਲ ਖੇਲਾ ਥਾ ।
17. ਪਾਈ ਸਾਫ਼ ਹੈ । / ਪਾਨੀ ਸਾਫ਼ ਹੈ ।	47. ਮੇਰੀ ਸਹੇਲੀ ਨੇ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ । / ਮੇਰੀ ਸਹੇਲੀ ਨੇ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕੀ ਥੀ ।
18. ਉਹ ਬਹੁਤ ਮਤਲਬੀ ਹੈ । / ਵਹ ਬਹੁਤ ਸ਼ਵਾਰੀ ਹੈ ।	48. ਬਿਲੀ ਨੇ ਢੁੱਧ ਨਹੀਂ ਪੀਤਾ ਸੀ । / ਬਿਲੀ ਨੇ ਢੂਧ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਥਾ ।
19. ਘਾਰ ਹਰੀ-ਭਰੀ ਹੈ । ? / ਘਾਸ ਹਰੀ—ਭਰੀ ਹੈ ।	49. ਸੋਨੂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਧੱਕਾ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ ਸੀ । / ਸੋਨੂ ਨੇ ਆਪਕੇ ਧਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿਯਾ ਥਾ ।
20. ਅੱਜ ਮੈਂ ਠੀਕ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । / ਮੈਂ ਆਜ ਅਚਾਨਕ ਮਹਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹਾ ਹਾਂ ।	50. ਦਾਦੀ ਨੇ ਚੰਗੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ ਸੀ । / ਦਾਦੀ ਨੇ ਅਚਾਨਕ
21. ਮੈਂ ਰੋਜ਼ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । / ਮੈਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਕੂਲ ਜਾਤਾ ਹਾਂ ।	
22. ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਵਾਦੀ ਭੋਜਨ ਪਕਾਉਂਦੇ ਹਨ । / ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਸਵਾਦਿ਷ਟ ਭੋਜਨ ਬਨਾਤੀ ਹੈ ।	
23. ਸਭਨੇ ਪਾਠ ਯਾਦ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ । / ਸਭੀ ਨੇ ਪਾਠ ਕੋ ਧਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ।	
24. ਮੈਂ ਅਪਣਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ ਮੈਨੇ ਅਪਨਾ ਜਨਮਦਿਨ ਮਨਾਯਾ ।	

<p>25. ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਬਜ਼ਾਰ ਜਾਣਗੇ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਜਾਏਂਗੇ।</p> <p>26. ਰੱਬ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ। / ਭਗਵਾਨ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰੋਗੇ।</p> <p>27. ਉਹ ਤੇਜ਼ ਦੇੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। / ਵਹ ਤੇਜ਼ੀ ਸੇ ਦੌੜ ਰਹਾ ਹੈ।</p> <p>28. ਚਪੜਾਸੀ ਘੰਟੀ ਨਹੀਂ ਵਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।/ ਚਪੜਾਸੀ ਘੰਟੀ ਨਹੀਂ ਬਜਾ ਰਹਾ ਹੈ।</p> <p>29. ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ।/ ਛਾਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ।</p> <p>30. ਕਿਸਾਨ ਆਰਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ।/ ਕਿਸਾਨ ਆਰਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ।</p>	<p>ਕਹਾਨੀ ਸੁਨਾਈ ਥੀ।</p> <p>51. ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ? / ਆਪ ਕਾ ਕਿਆ ਹਾਲ ਹੈ?</p> <p>52. ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਕੀ ਨਾਮ ਹੈ? / ਆਪਕੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕਾ ਕਿਆ ਨਾਮ ਹੈ?</p> <p>53. ਤੁਹਾਡਾ ਦਿਨ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸੀ? / ਆਪਕਾ ਦਿਨ ਕੈਸਾ ਥਾ?</p>
<p>54. ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ? / ਆਪ ਕਹੁੰ ਰਹਤੇ ਹੋ?</p> <p>55. ਤੁਸੀਂ ਝੂਠ ਕਿਉਂ ਬੋਲਿਆ? / ਆਪ ਨੇ ਝੂਠ ਕਿਧੋ ਬੋਲਾ?</p> <p>56. ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਛੁੱਟੀ ਕਿੱਥੇ ਬਿਤਾਈ? ਆਪਨੇ ਅਪਨੀ ਛੁੱਟੀ ਕਿਹਾਂ ਬਿਤਾਈ?</p> <p>57. ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਕੋਣ ਸੀ? / ਕਕਖਾ ਮੈਂ ਕੌਨ ਥਾ?</p> <p>58. ਤੁਹਾਡਾ ਪੱਕਾ ਮਿੱਤਰ ਕੋਣ ਹੈ? / ਆਪਕਾ ਘਨਿਛ ਮਿੱਤਰ ਕੌਨ ਹੈ?</p> <p>59. ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਕੀ ਪੜ੍ਹਾਇਆ? / ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਕਿਧਾ ਪੜ੍ਹਾਇਆ?</p> <p>60. ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ? / ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਉਤਤਰ ਕਿਧੋ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ?</p> <p>61. ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ? / ਆਪ ਕਹੁੰ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ?</p> <p>62. ਤੁਸੀਂ ਰੋਸ਼ਾ ਕਿਉਂ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ? / ਆਪ ਸ਼ੋਰ ਕਿਧੋ ਮਚਾ ਰਹੇ ਹੋ?</p> <p>63. ਤੁਸੀਂ ਕਦੋਂ ਆ ਰਹੇ ਹੋ? / ਆਪ ਕਬ ਆ ਰਹੇ ਹੋ?</p> <p>64. ਤੁਸੀਂ ਕਿਤਾਬ ਕਦੋਂ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸੀ? / ਆਪ ਪੁਸ਼ਟਕ ਕਬ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਥੇ?</p> <p>65. ਤੁਸੀਂ ਕੱਲ੍ਹ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ? / ਆਪ ਕਲ ਕਿਧਾ ਕਰ ਰਹੇ ਥੇ?</p> <p>66. ਤੁਸੀਂ ਕੰਮ ਕਦੋਂ ਕਰੋਗੇ? / ਆਪ ਕਬ ਕਾਮ ਕਰੋਗੇ?</p> <p>67. ਉਹ ਸਵਾਲ ਕਿੱਦਾਂ ਹੱਲ ਕਰੇਗੀ? / ਵਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੈਂਸੇ ਹਲ ਕਰੇਗੀ?</p> <p>68. ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਜਾਓਗੇ? / ਅਥਵਾ ਆਪ ਕਿਹਾਂ ਜਾਓਗੇ?</p> <p>69. ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ? / ਵਹ ਪਾਰਟੀ ਮੈਂ ਕਿਧੋ ਨਹੀਂ ਆਯੇਗੀ?</p> <p>70. ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਵਾਬ ਲਿਖ ਲਿਆ ਹੈ? / ਕਿਧਾ ਆਪਨੇ ਉਤਤਰ ਲਿਖ ਲਿਆ ਹੈ?</p>	<p>76. ਕੀ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂ? / ਕਿਧਾ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ?</p> <p>77. ਕੀ ਉਹ ਤੈਰ ਸਕਦੀ ਹੈ? / ਕਿਧਾ ਵਹ ਤੈਰ ਸਕਦੀ ਹੈ?</p> <p>78. ਕੀ ਮੈਂ ਹੁਣ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ? / ਕਿਧਾ ਮੈਂ ਅਥਵਾ ਆਬ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ?</p> <p>79. ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਭੇਜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। / ਹਮੇਂ ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਭੋਜਨ ਸੇ ਪਹਲੇ ਧੋਨੇ ਚਾਹਿਏ।</p> <p>80. ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਸੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। / ਮੁੜੇ ਅਥਵਾ ਸੋਨਾ ਚਾਹਿਏ।</p> <p>81. ਰੋਹਨ ਕੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਆਵੇਗਾ। / ਰੋਹਨ ਕਲ ਜ਼ਰੂਰ ਆਯੇਗਾ।</p> <p>82. ਆਓ ਖੇਡੀਏ। / ਆਓ ਖੇਲੋ।</p> <p>83. ਆਓ ਚਾਹ ਪੀ ਲਓ। / ਆਓ! ਚਾਹ ਪੀ ਲੋ।</p> <p>84. ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਦਿਓ। / ਮੁੜੇ ਏਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੂਛੇ ਦੋ।</p> <p>85. ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੁਹਾਡੇ ਉਂਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰੋ। / ਭਗਵਾਨ ਆਪ ਕੋ ਲੰਬੀ ਆਧੂ ਦੋ।</p> <p>86. ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੁਹਾਡੀ ਉਮਰ ਲੰਬੀ ਕਰੋ। / ਭਗਵਾਨ ਆਪ ਕੋ ਲੰਬੀ ਆਧੂ ਦੋ।</p> <p>87. ਜੈਸੇ ਕੋ ਤੈਸਾ। / ਜੈਸੇ ਕੋ ਤੈਸਾ।</p> <p>88. ਕਰ ਭਲਾ, ਹੋ ਭਲਾ। / ਕਰ ਭਲਾ, ਹੋ ਭਲਾ।</p> <p>89. ਬੁਰੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕਲਾ ਭਲਾ। / ਬੁਰੀ ਸੰਗਤ ਸੇ ਅਕੇਲਾ ਭਲਾ।</p> <p>90. ਜਿੱਥੇ ਚਾਹ, ਉੱਥੇ ਰਾਹ। / ਜਹਾਂ ਚਾਹ, ਵਹਾਂ ਰਾਹ।</p> <p>91. ਜੋ ਗਰਜਦੇ ਹਨ ਉਹ ਬਰਸਦੇ ਨਹੀਂ। / ਜੋ ਗਰਜਤੇ ਹਨ, ਵੋ ਬਰਸਤੇ ਨਹੀਂ।</p> <p>92. ਕਿੰਨਾਂ ਸੋਹਣਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਹੈ। / ਕਿਤਨਾ ਸੁਂਦਰ ਦ੍ਰਸ਼ਿਆ ਹੈ।</p>

<p>71. की उम्मने पाठ माद बर लिआ है? / क्या उसने पाठ याद कर लिया है?</p> <p>72. उम्मने अपृष्ठा घर किउं वेच दिँता? / उसने अपना घर क्यों बेच दिया?</p> <p>73. की उहनां ने भैच जिंत लिआ सी? / क्या उन्होंने मैच जीत लिया था?</p> <p>74. उर परीक्षा विँच किस उचां पास हे गिआ? / वह परीक्षा में किस तरह पास हो गया?</p> <p>75. की मैं अंदर आ जावां? / क्या मैं अंदर आ जाऊ?</p>	<p>93. इर बिंनां मैरहां ढुँल है।/ यह कितना सुंदर फूल है।</p> <p>94. हाए! मैं बरबाद हे गिआ।/ हाय! मैं बरबाद हो गया।</p> <p>95. माबास! उम्मीं बहुउ वयीआ कीउ।/ शाबाश! आप ने बहुत अच्छा किया।</p> <p>96. मिहनत करे नहीं ते उम्मीं ढेल हे जाउगे।/ मेहनत करों नहीं तो आप फेल हो जाओगे।</p> <p>97. रँघ दा मुकर है।/ भगवान का शुक्र है।</p> <p>98. किरपा करके पेज पलटे।/ कृप्या पन्ना पलटें।</p> <p>99. माढ़ माढ़ लिखे। साफ साफ लिखो।</p> <p>100. समें सिर रहे।/ समय पर रहो।</p>
--	--

PREScribed BOOKS

1. Textbook for Class VIII, prescribed by Punjab School Education Board.
2. Grammar and Composition for Class VIII, prescribed by Punjab School Education Board.

FOLLOWING ARE TO BE DELETED (This portion will neither be taught nor evaluated).

Sr No.	Book/ Topic	Lesson No.	Lesson / Topic to be deleted
1.	Reader	6	A Robot called Makito
2.	Reader	11, 12	Our civilization I and II
3.	Reader (Poem)	4	Lucy Gray

4. Paragraphs:

1. An Indian Farmer (Page No. 161)
2. The Police Man (Page No. 162)
3. A Visit to a Hospital (Page No. 162)
4. A Volley Ball Match (Page No. 162)
5. Our School Peon (Page No. 162)
6. Visit of Political Leader (page No. 173)
7. A Day after the examination (page No. 173)
8. An Indian Beggar (page No. 173)
9. My Aim in Life (page No. 173)
10. The Baisakhi Fair (page No. 173)

5. Letter and Applications:

1. Application to the Head Master for Sick Leave. (page No. 152)
2. Application to the Head Master to grant full fee concession (page No. 152)
3. Application to the Head Master to remit the fine (page No. 152).
4. Application to the Principal to issue school leaving certificate (page No. 152)
5. Application to the Head Mistress to exempt you from the examination (page No. 152)
6. Letter to the elder brother to send money for fees and books (page No. 153)
7. Letter to the uncle requesting to buy a new bicycle (page No. 153)
8. Letter to the friend for invitation on sister's wedding. (page No. 153)
9. Letter to your elder sister giving details of the celebration of the Diwali festival (page No. 153)
10. Letter to your younger brother advising him to take part in games. (page No. 153)

11. Letter to your friend telling him how you celebrated your birthday
(page No. 153)
12. Letter to your friend inquiring about his health (page No. 153)
13. Letter to your friend congratulating him on his success (page No. 153)

6. Dialogues:

1. Exercise No. 4 (page No. 167)
2. Exercise No. 5 (Page No. 168)
3. Exercise No. 6 (Page No. 168)

ਸ਼੍ਰੋਣੀ - ਅੱਠਵੀਂ
੧੧. ਪੰਜਾਬੀ (ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ)

1. ਨਿਬੰਧ

ਨਿਬੰਧ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਣਗੇ।

- (ਉ) ਜੀਵਨੀਆਂ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਆਦਿ)।
- (ਅ) ਤਿਉਹਾਰ (ਦਿਵਾਲੀ, ਦਸਹਿਰਾ, ਲੋਹੜੀ ਆਦਿ)
- (ਇ) ਸੰਚਾਰ/ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਸਾਧਨ (ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ, ਅਖਬਾਰ, ਸਿਨਮਾ ਆਦਿ)
- (ਸ) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਤਿਉਹਾਰ (ਪੰਦਰਾਂ ਅਗਸਤ, ਛੱਥੀ ਜਨਵਰੀ ਆਦਿ)
- (ਕ) ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ (ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ, ਵਧਦੀ ਵੱਸੋਂ, ਦਾਜ਼ ਆਦਿ)
- (ਖ) ਦਿਸ਼੍ਟ-ਵਰਨਣ (ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਮੈਚ, ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਮੇਲਾ ਆਦਿ)

ਨੋਟ:- ਉਪਰੋਕਤ ਦਿੱਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ 15 ਨਿਬੰਧ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣਗੇ।

2. ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ/ਚਿੱਠੀਆਂ

ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ: ਸਕੂਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਫੀਸ ਮਾਫ਼ ਜਾਂ ਜੁਰਮਾਨਾ ਮਾਫ਼ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ, ਮੈਚ ਵੇਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਲੈਣ ਲਈ, ਸ਼੍ਰੋਣੀ ਦੁਆਰਾ ਸੈਰ-ਸਪਾਟੇ ਸੰਬੰਧੀ ਆਗਿਆ ਲੈਣ ਲਈ, ਸਕੂਲ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਬਾਲ-ਰਸਾਲੇ ਤੇ ਅਖਬਾਰ ਮੰਗਵਾਉਣ, ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਲੈਣ ਲਈ/ਚਰਿੱਤਰ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਲੈਣ ਲਈ, ਬਲਾਕ-ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤ-ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੁਧਾਰਨ ਬਾਰੇ, ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਹੱਲੇ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਅਤੇ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਬਾਰੇ, ਪੋਸਟ ਮਾਸਟਰ ਨੂੰ ਮੁਹੱਲੇ/ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਡਾਕ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਆਦਿ ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ ਲਿਖਵਾਏ ਜਾਣਗੇ।

- 3. ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪਾਠਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖਣੇ, ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣਗੇ। ਨਿਬੰਧਾਤਮਿਕ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ, ਛੋਟੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ, ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ।
- 4. ਵਿਆਕਰਨ: ਸ਼ਬਦ-ਭੇਦ (ਨਾਂਵ, ਪੜਨਾਂਵ, ਕਿਰਿਆ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ, ਕਿਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ, ਸੰਬੰਧਕ, ਯੋਜਕ ਵਿਸ਼ਿਕ ਦੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਤੇ ਉਦਾਹਰਨਾਂ)
- 5. ਅਰਥ-ਬੋਧ:- ਸਮਾਨਅਰਥੀ ਸ਼ਬਦ, ਬਹੁ-ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ, ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਬਦ, ਬਹੁਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ।
- 6. ਲਿੰਗ ਬਦਲੋ ਅਤੇ ਵਚਨ ਬਦਲੋ।
- 7. ਨਿਯਤ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਆਏ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ, ਅਖਾਊਤਾਂ ਅਤੇ ਅੱਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ।

ਨਿਯਤ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ : ਪੰਜਾਬੀ ਪੁਸਤਕ-8 (ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ)

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਆਕਰਨ ਤੇ ਲੇਖ - ਰਚਨਾ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ: ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ

ਸ੍ਰੋਣੀ ਅੱਠਵੀਂ
III. ਪੰਜਾਬੀ (ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ)

ਉਦੇਸ਼

1. ਪੜਾਈ

- (1) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜ੍ਹਨ-ਸਮਗਰੀ ਨੂੰ ਬੋਲ ਕੇ ਅਤੇ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇ।
- (2) ਉਹ ਵਿਸਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਸਹੀ ਉਚਾਰਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇ।
- (3) ਉਹ ਛਾਪੀ ਸਮਗਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇ।
- (4) ਉਹ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਪੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਖੇੜਾ ਕਰ ਸਕੇ।
- (5) ਉਹ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲਿਖਤ ਅਰਥਾਤ ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ, ਵਾਰਤਾ, ਸੂਚਨਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਠਰ੍ਹ੍ਹਮੇ ਤੇ ਵਹਾਅ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾ ਸਕੇ।

2 (ਉ) ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ (ਪੜ੍ਹ ਕੇ)

- (1) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰ ਦੱਸ ਸਕੇ।
- (2) ਉਹ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸਮਗਰੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੋ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੱਸ ਸਕੇ।
- (ਅ) **ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ (ਸੁਣ ਕੇ)**
 - (1) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸਮਝ ਕੇ।
 - (2) ਉਹ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕੇ ਵਿਅੰਗ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਮਝ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਸਕੇ।
 - (3) ਉਹ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਚੁਟਕਲੇ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਗੀਤਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸਲਾਹ ਸਕੇ।

3 ਪ੍ਰਗਟਾਅ (ਉ) ਮੌਖਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਅ

- (1) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਰਲਤਾ ਅਤੇ ਰਵਾਨੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕੇ।
- (2) ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਲੋ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰ ਸਕੇ।
- (3) ਉਹ ਕਿਸੇ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਵਸਤੂ, ਥਾਂ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕੇ।
- (ਅ) **ਲਿਖਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਅ**
 - (1) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਹਨਾ ਕਰਕੇ ਲਿਖ ਸਕੇ।
 - (2) ਉਹ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਲਿਖ ਸਕੇ।
 - (3) ਉਹ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸਮਗਰੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੋ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਲਿਖ ਸਕੇ।
 - (4) ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਲੋ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਡਾਇਰੀ, ਸੂਚਨਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਲਿਖ ਸਕੇ।
 - (5) ਉਹ ਨਿੱਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਡਾਇਰੀ, ਸੂਚਨਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਲਿਖ ਸਕੇ।
 - (6) ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਸਹੇਲੀ/ਮਿਤਰ ਤੇ ਸਾਕ ਸੰਬੰਧੀ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਆਦਿ ਲਿਖ ਸਕੇ।

ਮਿਡਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ (ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ) ਦੀ ਲਿਖਣ ਸਮਗਰੀ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਦੇ ਰੂਪ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹੋਣਗੇ:
 ਲੇਖ, ਚਿੱਠੀ/ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ, ਕਹਾਣੀ, ਕਵਿਤਾ, ਸਫਰ, ਘਟਨਾ ਜਾਂ ਦਿੱਸ-ਵਰਨਣ, ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ, ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਡਾਇਰੀ ਆਦਿ।

ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ

1. ਨਿਬੰਧ

ਨਿਬੰਧ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਣਗੇ:

- (ਉ) ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ, ਮੇਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸਥਾਨ।
- (ਅ) ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ।
- (ਇ) ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਮੈਚ/ਮੇਲਾ, ਸਕੂਲ ਦਾ ਸਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ, ਬੱਸ ਅੱਡਾ/ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਦਿੱਸ।

- (ਸ) ਤੁੱਤਾਂ, ਤਿਉਹਾਰ।
- (ਹ) ਸੰਚਾਰ/ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਜਿਵੇਂ ਰੇਡੀਓ, ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ, ਸਿਨੇਮਾ।
- (ਕ) ਅਜੋਕੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸੜਕ ਦੁਰਘਟਨਾ, ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ, ਵਧਦੀ ਵਸੋਂ।

2. ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ/ਪੱਤਰ

ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ: ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ, ਜੁਰਮਾਨਾ ਮਾਫ਼ੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੰਮ ਲਈ ਆਗਿਆ ਲੈਣ ਬਾਰੇ, ਸਥਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਸਿਉਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ/ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਖੀ, ਸਿਹਤ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਪੋਸਟ ਮਾਸਟਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਨਿੱਜੀ, ਆਪਣੇ ਗਲੀ ਮੁਹੱਲੇ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ ਲਿਖਣਾ।

ਪੱਤਰ : ਪਰਿਵਾਰਿਕ/ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਿਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖਣਾ। ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ, ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਜਾਂ ਸਥਿਤੀ ਵਰਨਣ ਵਾਲੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ।

3. ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪਾਠਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖਣੇ।
4. ਪਾਠਾਂ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸ਼ਬਦਾਂ, ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਅਤੇ ਅਖਾਉਤਾਂ ਨੂੰ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣਾ।
5. ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ-ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਲਿਖਣੇ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਨਾਰਥਕ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਣੇ।

ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ : ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ-8 (ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ)

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਆਕਰਨ ਤੇ ਲੇਖ ਰਚਨਾ (ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ)

कक्षा आठवीं
ii हिंदी (प्रथम भाषा)
मूल उद्देश्य

1. अपने मानसिक स्तर के अनुसार विद्यार्थी हिन्दी भाषा (उच्चरित तथा लिखित) को ठीक समझ सके।

लिखित भाषा को शुद्ध हिन्दी भाषा में लिख सके।

2. विद्यार्थियों में राष्ट्रीय, सांस्कृतिक एवं मानवीय मूल्यों का बोध एवं विकास हो सके।

सामान्य उद्देश्य

पढ़ाई

1. विद्यार्थी पठन—सामग्री को ऊँचा बोलकर एवं चुपचाप मन में गति के साथ पढ़ सके।
2. पढ़ते समय वाक्य में लगे विराम—चिह्नों के अनुसार लेखक के हाव—भाव को समझ सके।
3. छपी सामग्री के अतिरिक्त अपने हाथ का लिखा हुआ एवं दूसरे का हस्त—लिखित गति के साथ पढ़ सके।
4. कविता अथवा गीत को लय के साथ पढ़ कर रसानुभूति कर सके।
5. कहानी, निबन्ध एवं समाचार—पत्र आदि को प्रवाह के साथ पढ़कर समझ सके।

ग्रहण करना

(क) सुनुनकर ग्रहण करना

1. विद्यार्थी दूसरे के विचारों को एकाग्रता से सुनकर समझ सके।
2. विद्यार्थी वक्ता के शुद्ध—अशुद्ध उच्चारण में भेद कर सके।
3. कविता एवं गीतों को सुनकर उनका रसास्वादन कर सके।

(ख) पढ़कर ग्रहण करना

पाठ्य—सामग्री को पढ़कर उसका भाव ग्रहण कर सके।

मौखिक अभिव्यक्ति

विद्यार्थी अपने विचारों को शुद्ध, सरल एवं प्रवाहपूर्ण भाषा में प्रकट करने में समर्थ हो सके।

लिखित अभिव्यक्ति

4. विद्यार्थी यथासंभव सुन्दर, साफ तथा गतिपूर्ण ढंग से शुद्ध भाषा में लिख सके। पठित सामग्री पर आधारित पूछे गए प्रश्नों के ठीक उत्तर दे सकें।
5. वह अपने विचारों को उपयुक्त शब्दावली का प्रयोग करके सरल वाक्यों पर आधारित अनुच्छेदों में लिख सकें।
6. वह अपने अनुभव को गद्य/पद्य में अभिव्यक्त कर सके।

हिंदी (प्रथम भाषा)

कक्षा आठवीं

प्रश्न पत्र की रूप रेखेखा

1. पद्यांश की सप्रसंग व्याख्या
2. पाठ्य—पुस्तक में से 6 लघूतर प्रश्न
3. पाठ्य—पुस्तक में से 3 निबन्धात्मक प्रश्न

4. पारिभाषिक व्याकरण
5. व्यावहारिक व्याकरण

1) भाग

- लिंग / वचन परिवर्तन / विपरीतार्थक शब्द
- भाववाचक संज्ञा और विशेषण निर्माण .
- पर्यायवाची शब्द
- वाक्यांशों के लिए एक शब्द और शब्द शुद्धि
- संधि
- समास
- उपसर्ग
- प्रत्यय

2) भाग

- समरूपी भिन्नार्थक शब्द (वाक्य प्रयोग)
- विराम चिह्न
- कठिन शब्दों / मुहावरों / लोकोक्तियों के अर्थ सहित वाक्य—प्रयोग
- संज्ञा, सर्वनाम, विशेषण, किया, क्रिया— विशेषण, सम्बन्ध बोधक, योजक, विस्मयादि बोधक शब्दों की वाक्यों में पहचान

6. निबन्ध

7. पत्र / प्रार्थना—पत्र

नोट:

1. प्रश्न—पत्र पूर्णतया पाठ्य—पुस्तक पर आधारित होना चाहिए ।
 2. इस स्तर पर लगभग 20 निबन्ध लिखने का अभ्यास करवाया जाये । पाठ्य—पुस्तक में वर्णित निबन्ध अवश्य करवाये जायें । सातवीं श्रेणी वाले प्रमुख विषयों के अतिरिक्त ऐसे विषय पर भी निबन्ध लिखने की ओर प्रेरित किया जाये जिनसे बालक की मौलिक रचनात्मक प्रतिभा का विकास हो
 3. पत्र / प्रार्थना—पत्र
 - 1) पत्रों के विषय सातवीं श्रेणी वाले ही रखकर कुछ विस्तार करवाया जाये । उनमें अधिकारी वर्ग का क्षेत्र प्रान्तीय स्तर तक ले जाया जाये ।
 - 2) इस स्तर पर पत्रों/प्रार्थना—पत्रों की संख्या पन्द्रह तक हो सकती है ।
- पाठ्य—पुस्तक: हिंदी पुस्तक—8 (प्रथम भाषा) (पंजाब स्कूल शिक्षा बोर्ड द्वारा प्रकाशित)

III कक्षा आठवीं हिंदी (द्वितीय भाषा)

उद्देश्य

1. पढ़ना

- i. विद्यार्थी पठन सामग्री को बोलकर और चुपचाप मन में पढ़ सके ।
- ii. वह विराम चिह्नों के अनुसार और शुद्ध उच्चारण के साथ पढ़ सके ।
- iii. छपी सामग्री के अतिरिक्त वह हस्तालिखित भी गति के साथ पढ़ सके ।
- iv. वह हिन्दी और पंजाबी की ध्वनियों में अन्तर कर सके ।
- v. पाठ्य-पुस्तक के अतिरिक्त वह समाचार-पत्र, पत्रिका या किसी अन्य पुस्तक में कविता, कहानी, लेख, वार्ता और सूचना आदि को प्रवाह के साथ पढ़ सके ।

2. ग्रहण करना

- i. सुनकर ग्रहण करना
 - विद्यार्थी दूसरे के विचारों को सुनकर समझ सके ।
 - वह शुद्ध और अशुद्ध उच्चारण में भेद कर सके ।
 - वह कहानी, चुटकले, कविता एवं गीतों आदि का रसास्वादन कर सके ।
- ii. पढ़कर ग्रहण करना
 - विद्यार्थी पाठ्य-पुस्तक को पढ़कर उसका भाव ग्रहण कर सके ।
 - वह पाठ्य-पुस्तक के पाठों का सार बता सके तथा प्रश्नों के उत्तर दे सके ।
 - पुस्तक के अन्त में दिए शब्द-कोश का प्रयोग करना सीख सके ।

3. अभिव्यक्ति

- i. मौखिक अभिव्यक्ति
 - विद्यार्थी अपने विचारों को सरलता से तथा प्रवाह के साथ प्रकट कर सके ।
 - वह अपने आस-पास के लोगों के साथ हिन्दी में बात कर सके ।
 - वह किसी देखी-सुनी घटना या समाचार को बता सके ।
- ii. लिखित अभिव्यक्ति
 - विद्यार्थी देवनागरी लिपि के अक्षरों को सुन्दर ढंग से लिख सके ।
 - वह देवनागरी लिपि के शब्दों और गुरुमुखी लिपि के शब्दों में अन्तर करके उन्हें लिख सके ।
 - वह पाठ्य-पुस्तक में से पहिं गई सामग्री में से पूछे गए सभी प्रश्नों के उत्तर शुद्ध रूप में लिख सके ।
 - अपने विचारों को लिखकर प्रकट कर सके ।
 - व्यावहारिक व्याकरण का ज्ञान प्राप्त कर सके ।

पाठ्यक्रम

क. पाठ्य-पुस्तक

- 1 सरलार्थ
- 2 पाठ्य-पुस्तक में से पाँच लघुत्तर प्रश्न (लगभग 30 शब्दों में)
- 3 पाठ्य-पुस्तक में से निबन्धात्मक प्रश्न (लगभग 75 शब्दों में)(जैसे कहानी का सार/कोई घटना/ संदेश)
- 4 पंजाबी से हिन्दी में अनुवाद

- i. पंजाबी शब्दों के हिन्दी समानार्थक शब्द
- ii. सरल पंजाबी वाक्यों का हिन्दी अनुवाद

- 5 कठिन शब्दों के अर्थ

- 6 मुहावरे / लोकोक्तियाँ (केवल वाक्य प्रयोग)

ख. व्याकरण

- 1 भाववाचक संज्ञा
- 2 लिंग परिवर्तन
- 3 वचन परिवर्तन
- 4 विशेषण निर्माण
- 5 विपरीतार्थक शब्द

- 6 पर्यायवाची शब्द
 - 7 अनेक शब्दों के लिए शब्द
 - 8 वाक्यांशों के लिए एक शब्द
 - 9 शब्द शुद्धि
 10. विराम चिह्न
 11. ‘र’ के विभिन्न रूपों का अभ्यास
 12. संज्ञा, सर्वनाम, कारक, विशेषण, क्रिया, काल वाच्ची, क्रिया-विशेषण, सम्बन्ध बोधक, योजक, विस्मयादि बोधक की पहचान
- ।

ग. रचना भाग

I निबन्ध

1. प्रातःकाल की सैर
2. मेरा प्रिय खेल
3. शहीद भगत सिंह
4. रक्षा बन्धन
5. स्वतन्त्रता दिवस
6. सत्संगति
7. कम्प्यूटर/मोबाइल के लाभ और हानियाँ
8. स्वच्छता अभियान
9. प्रदूषण की समस्या व समाधान
10. मेरा पंजाब

II पत्र / प्रार्थना-पत्र

(क) औपचारिक पत्र-

1. स्कूल में पीने के पानी का समुचित प्रबन्ध करने के लिए मुख्याध्यापिका को प्रार्थना पत्र।
2. स्कूल छोड़ने पर प्रमाण पत्र के लिए मुख्याध्यापक को प्रार्थना पत्र।
3. छुट्टी वाले दिन स्कूल के क्रीड़ाक्षेत्र (प्ले ग्राउंड) में किकेट मैच खेलने की अनुमति लेने के लिए प्रिंसिपल को प्रार्थना पत्र।
4. अपने गाँव के सरपंच को अपने स्कूल के विकास में योगदान देने के लिए पत्र।

(ख) अनौपचारिक पत्र :

1. आपके चाचा जी द्वारा आपके जन्मदिन पर भेजे उपहार के लिए उन्हें धन्यवाद देते हुए पत्र।
2. मित्र के जन्म दिन पर उसे बधाई देते हुए पत्र।
3. अपने मित्र को स्कूल में मनाए गणतन्त्र दिवस के बारे में बताते हुए पत्र।
4. बहन के विवाह में सम्मिलित होने के लिए मित्र को आमंत्रण पत्र।

नोट:-

1. प्रश्न-पत्र पूर्णतया पाठ्य-पुस्तक पर आधारित होना चाहिए ।
 2. निबन्ध लगभग 150-200 शब्दों में हो ।
- पाठ्य-पुस्तक : आओ हिंदी सीखें -8 (पंजाब शिक्षा बोर्ड द्वारा प्रकाशित)

ଉردو (In lieu of Urdu)

Punjab School Education Board

S.A.S Nagar, Mohali

Syllabus of Urdu (Class VIII)

in lieu of Hindi

نصابی کتاب: جان پیچان (آٹھویں ہجاعت کیلئے) شائع کروہ: N.C.E.R.T., New DELHI
تحریری پر چیز نمبر: 90 داخی تصنیف نمبر: 10
وقت: 3 گھنٹے کل نمبر: 100

10	دیئے گئے سوالات میں سے کسی پاٹھ کے جواب تحریر کرنا۔
10	سات اشعار میں سے کسی پاٹھ کا مطلب لکھنا۔
5	II۔ دیئے گئے الفاظ میں سے مناسب الفاظ سے خالی جگہ بھرنا۔
10	III۔ الفاظ و محاوروں کو جملوں میں استعمال کرنا۔
5	IV۔ کوئی پاٹھ الفاظ کے معانی لکھنا۔
5	V۔ واحد جمع لکھنا۔
5	VI۔ کالم ”الف کا ب“ کے ساتھ صحیح جوڑ ملانا۔
5	VII۔ پرچ سوالات میں دیئے گئے اشعار کے علاوہ نصابی کتاب میں سے کوئی دو شعر لکھنا۔
5	IX۔ دیئے گئے الفاظ کے مفہود الفاظ لکھنا۔
5	X۔ اسم۔ فعل اور اسم صفت میں سے کسی دو کی تعریف اور مثالیں دینا۔
15	XI۔ دیئے گئے عنوانات میں سے کسی ایک عنوان پر 150 الفاظ پر مشتمل مضمون تحریر کرنا۔ عید کا تہوار۔ دیوالی۔ چنگ کی ہیر۔ پرسات کا موسم۔ میرا پسندیدہ استاد۔ کھیل کوڈ کے فائدے۔
10	XII۔ سکول کے پرپل کے نام درخواست لکھنا۔ جرمانہ معانی کیلئے۔ شادی میں شامل ہونے کیلئے۔ سکول چھوڑنے کا سرفکلیت لینے کیلئے۔

ਅਧਿਆਇ - 1 ਪਰਿਮੇਯ ਸੰਖਿਆਵਾਂ

ਪਰਿਮੇਯ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬੰਦ, ਕ੍ਰਮ ਵਟਾਂਦਰਾ, ਸਹਿਚਾਰਿਤਾ, ਸਿਫਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ, 1 ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ, ਸੰਖਿਆ ਦਾ ਰਿਣਾਤਮਕ, ਉਲਟਕ੍ਰਮ, ਪਰਿਮੇਯ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਜੋੜ 'ਤੇ ਗੁਣਾ ਦਾ ਵੰਡਕਾਰੀ ਨਿਯਮ; ਪਰਿਮੇਯ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸੰਖਿਆ ਰੇਖਾ 'ਤੇ ਨਿਰੂਪਣ, ਦੋ ਪਰਿਮੇਯ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਰਿਮੇਯ ਸੰਖਿਆਵਾਂ।

ਅਧਿਆਇ - 2 ਇੱਕ ਚਲ ਵਾਲੇ ਇੱਕ-ਘਾਤੀ ਸਮੀਕਰਣ

ਸਮੀਕਰਣਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰੇਖੀ ਵਿਅੰਜਕ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਖਿਆ ਹੋਵੇ, ਸਮੀਕਰਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਸਮੀਕਰਣ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਜਦੋਂ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਚਲ ਹੋਣ, ਸਮੀਕਰਣਾਂ ਦੀ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਰਤੋਂ, ਸਮੀਕਰਣਾਂ ਨੂੰ ਸਰਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ, ਰੇਖੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਮੀਕਰਣ।

ਅਧਿਆਇ - 3 ਚਤੁਰਭੁਜਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ

ਬਹੁਭੁਜ-ਬਹੁਭੁਜਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਣ, ਵਿਕਰਣ, ਉੱਤਲ ਅਤੇ ਅਵਤਲ ਬਹੁਭੁਜ, ਸਮ ਅਤੇ ਬਿਖਮ ਬਹੁਭੁਜ, ਕੌਣ ਜੋੜ ਗੁਣ, ਇੱਕ ਬਹੁਭੁਜ ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਕੌਣਾਂ ਦੇ ਮਾਪਾਂ ਦਾ ਜੋੜ; ਚਤੁਰਭੁਜਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ-ਸਮਲੰਬ ਚਤੁਰਭੁਜ, ਪਤੰਗ, ਸਮਾਂਤਰ ਚਤੁਰਭੁਜ, ਸਮਾਂਤਰ ਚਤੁਰਭੁਜ ਦੇ ਅੰਸ਼, ਸਮਾਂਤਰ ਚਤੁਰਭੁਜ ਦੇ ਕੌਣ, ਸਮਾਂਤਰ ਚਤੁਰਭੁਜ ਦੇ ਵਿਕਰਣ; ਕੁਝ ਖਾਸ ਸਮਾਂਤਰ ਚਤੁਰਭੁਜ-ਸਮਚਤੁਰਭੁਜ, ਆਇਤ, ਵਰਗ।

ਅਧਿਆਇ -4 ਪ੍ਰਯੋਗਿਕ ਰੇਖਾ - ਗਣਿਤ

ਚਤੁਰਭੁਜ ਦੀ ਰਚਨਾ-ਇੱਕ ਚਤੁਰਭੁਜ ਦੀ ਰਚਨਾ ਜਦੋਂ ਚਾਰੋਂ ਭੁਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਕਰਣ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ, ਇੱਕ ਚਤੁਰਭੁਜ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨਾ ਜਦੋਂ ਦੋ ਵਿਕਰਣ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਭੁਜਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਲੰਬਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਣ, ਇੱਕ ਚਤੁਰਭੁਜ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨਾ ਜਦੋਂ ਦੋ ਲਾਗਵੀਆਂ ਭੁਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਕੌਣ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣ। ਇੱਕ ਚਤੁਰਭੁਜ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨਾ ਜਦੋਂ ਤਿੰਨ ਭੁਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਦੋ ਕੌਣ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣ, ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ।

ਅਧਿਆਇ - 5 ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ

ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ, ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਸੰਗਠਨ, ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਣ- ਬਰਾਬਰ ਅੰਤਰ ਵਾਲੇ ਛੜ; ਚੱਕਰ ਗਗਾਫ ਜਾਂ ਪਾਈ ਚਾਰਟ-ਪਾਈ ਚਾਰਟ ਬਣਾਉਣਾ; ਮੌਕਾ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾ-ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਸਮ-ਸੰਭਾਵੀ ਪਰਿਣਾਮ, ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ, ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜੇ, ਅਸਲੀ ਜੀਵਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਮੌਕੇ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾ।

ਅਧਿਆਇ -6 ਵਰਗ ਅਤੇ ਵਰਗਮੂਲ

ਵਰਗ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਗੁਣ, ਕੁਝ ਹੋਰ ਰੋਚਕ ਨਮੂਨੇ, ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਰਗ ਪਤਾ ਕਰਨਾ- ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਨਮੂਨੇ, ਪਾਇਥਾਗੋਰੀਅਨ ਤਿ੍ਗੁੱਟ; ਵਰਗਮੂਲ-ਵਰਗ ਪਤਾ ਕਰਨਾ, ਘਟਾਓ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਵਰਗਮੂਲ ਪਤਾ

ਕਰਨਾ, ਅਭਾਜ ਗੁਣਨਖੰਡੀਕਰਣ ਰਾਹੀਂ ਵਰਗਮੂਲ ਪਤਾ ਕਰਨਾ, ਭਾਗ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਵਰਗਮੂਲ ਪਤਾ ਕਰਨਾ; ਦਸ਼ਮਲਵਾਂ ਦਾ ਵਰਗਮੂਲ, ਵਰਗਮੂਲ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣਾ।

ਅਧਿਆਇ - 7 ਘਣ ਅਤੇ ਘਣਮੂਲ

ਘਣ-ਕੁਝ ਰੋਚਕ ਨਮੂਨੇ, ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਗੁਣਜ ਜੋ ਪੂਰਨ ਘਣ ਹੈ; ਘਣਮੂਲ-ਅਭਾਜ ਗੁਣਨਖੰਡੀਕਰਣ ਰਾਹੀਂ ਘਣਮੂਲ, ਕਿਸੀ ਘਣ ਸੰਖਿਆ ਦਾ ਘਣਮੂਲ।

ਅਧਿਆਇ - 8 ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ

ਅਨੁਪਾਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ, ਵਾਧਾ ਅਤੇ ਘਾਟਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਪਤਾ ਕਰਨਾ, ਕਟੌਤੀ ਪਤਾ ਕਰਨਾ-ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਅੰਦਾਜਾ ਲਗਾਉਣਾ; ਖਰੀਦ ਅਤੇ ਵੇਚ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਮੁੱਲ - (ਲਾਭ ਜਾਂ ਹਾਨੀ) ਖਰੀਦ ਮੁੱਲ/ਵੇਚ ਮੁੱਲ, ਲਾਭ % / ਹਾਨੀ % ਪਤਾ ਕਰਨਾ, ਵਿਕਰੀ ਕਰ/ਵੈਟ; ਮਿਸ਼ਰਤ ਵਿਆਜ, ਮਿਸ਼ਰਤ ਵਿਆਜ ਦਾ ਸੂਤਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ, ਦਰ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਂ ਛਿਮਾਹੀ ਵਰਤੋਂ, ਮਿਸ਼ਰਤ ਵਿਆਜ ਦੇ ਸੂਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ।

ਅਧਿਆਇ - 9 ਬੀਜ ਗਣਿਤਕ ਵਿਅੰਜਕ ਅਤੇ ਤਤਸਮਕ (ਸਰਬਸਮਤਾ)

ਵਿਅੰਜਕਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਪਦ, ਗੁਣਨਖੰਡ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂਕ, ਇੱਕ ਪਦੀ, ਦੋ ਪਦੀ ਅਤੇ ਬਹੁਪਦੀ, ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨ ਪਦ, ਬੀਜ ਗਣਿਤਕ ਵਿਅੰਜਕਾਂ ਦੀ ਜੋੜ ਅਤੇ ਘਟਾਓ, ਬੀਜ ਗਣਿਤਕ ਵਿਅੰਜਕਾਂ ਦੀ ਗੁਣਾ, ਇੱਕ ਪਦੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਦੀ ਨਾਲ ਗੁਣਾ ਕਰਨਾ, ਇੱਕ ਪਦੀ ਨੂੰ ਬਹੁਪਦ ਨਾਲ ਗੁਣਾ ਕਰਨਾ, ਬਹੁਪਦ ਨੂੰ ਬਹੁਪਦ ਨਾਲ ਗੁਣਾ ਕਰਨਾ, ਸਰਬਸਮਤਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਮਿਆਰੀ ਸਰਬਸਮਤਾਵਾਂ, ਸਰਬਸਮਤਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ।

ਅਧਿਆਇ - 10 ਠੋਸ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦਾ ਚਿਤਰਨ

3-D ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼, ਆਪਣੇ ਆਲੋ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸਥਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀ ਚਿਤਰਨ, ਫਲਕ, ਕਿਨਾਰੇ ਅਤੇ ਸਿਖਰ।

ਅਧਿਆਇ - 11 ਖੇਤਰ ਮਿਤੀ

ਸਮਲੰਬ ਚਤੁਰਬੁਜ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ, ਆਮ ਚਤੁਰਬੁਜ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ-ਖਾਸ ਚਤੁਰਬੁਜਾਂ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ, ਬਹੁਬੁਜਾਂ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ, ਠੋਸ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਘਣ, ਘਣਾਵ ਅਤੇ ਸਿਲੰਡਰ ਦੀ ਪਾਸਵੀਂ (ਵਕਰ) ਸਤ੍ਤਾ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ; ਘਣ, ਘਣਾਵ ਅਤੇ ਸਿਲੰਡਰ ਦਾ ਆਇਤਨ; ਆਇਤਨ ਅਤੇ ਧਾਰਨ ਸਮਰੱਥਾ।

ਅਧਿਆਇ - 12 ਘਾਤ - ਅੰਕ ਅਤੇ ਘਾਤ

ਰਿਣਾਤਮਕ ਘਾਤ-ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਘਾਤ, ਘਾਤ-ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ, ਛੋਟੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਘਾਤ-ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਮਿਆਰੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਉਣਾ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀਆਂ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ।

ਅਧਿਆਇ - 13 ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਉਲਟ ਸਮਾਨ - ਅਨੁਪਾਤ

ਸਿੱਧੇ ਸਮਾਨ-ਅਨੁਪਾਤ, ਉਲਟ ਸਮਾਨ - ਅਨੁਪਾਤ

ਅਧਿਆਇ -14 ਗੁਣਨਬੰਡੀਕਰਣ

ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਗੁਣਨਬੰਡ, ਬੀਜ ਗਣਿਤਕ ਵਿਅੰਜਕਾਂ ਦੇ ਗੁਣਨਬੰਡ, ਗੁਣਨਬੰਡੀਕਰਣ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ-ਸਾਂਝੇ ਗੁਣਨਬੰਡਾਂ ਦੀ ਵਿਧੀ, ਪਦਾਂ ਦੇ ਪੁਨਰ ਸਮੂਹਣ ਦੁਆਰਾ ਗੁਣਨਬੰਡੀਕਰਣ, ਸਰਬਸਮਤਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਣਨਬੰਡੀਕਰਣ, $(x + a)(x + b)$ ਦੇ ਰੂਪ ਦੇ ਗੁਣਨਬੰਡ; ਬੀਜਗਣਿਤਕ ਵਿਅੰਜਕਾਂ ਦੀ ਭਾਗ, ਬਹੁਪਦ ਦੀ ਬਹੁਪਦ ਨਾਲ ਭਾਗ।

ਅਧਿਆਇ -15 ਗਰਾੜ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਛੜ ਗਰਾੜ, ਪਾਈ ਚਾਰਟ (ਜਾਂ ਚੱਕਰ ਗਰਾੜ) ਆਇਤ ਚਿੱਤਰ, ਰੇਖਾ ਗਰਾੜ; ਰੇਖੀ ਗਰਾੜ- ਬਿੰਦੂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ, ਨਿਰਦੇਸ਼-ਅੰਕ; ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ।

ਅਧਿਆਇ -16 ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ

ਆਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਖਿਆਵਾਂ, ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਾਂ, ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਲਈ ਅੱਖਰ, 2,3,5,9 ਅਤੇ 10 ਨਾਲ ਭਾਗਯੋਗਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ।

ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਪ੍ਰਯੋਗੀ

1. ਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਕਿ ਚਤੁਰਭੁਜ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਕੌਣਾਂ ਦਾ ਯੋੜ 360° ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
2. ਪੇਪਰ ਕੱਟਕੇ ਅਤੇ ਚਿਪਕਾ ਕੇ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਬਹੁਭੁਜ ਦੇ ਇੱਕ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਬਣੇ ਬਾਹਰਲੇ ਕੌਣਾਂ ਦਾ ਯੋੜ 360° ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
3. ਪੇਪਰ ਮੌੜ ਕੇ ਅਤੇ ਕੱਟਕੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ
 - i. ਇੱਕ ਪਤੰਗ
 - ii. ਇੱਕ ਸਮਚਤੁਰਭੁਜ
4. ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਕਿ
 - i. ਆਇਤ ਦੇ ਵਿਕਰਨ ਲੰਬਾਈ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
 - ii. ਵਰਗ ਦੇ ਵਿਕਰਨ ਲੰਬਾਈ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
 - iii. ਸਮਚਤੁਰਭੁਜ ਜਾਂ ਸਮਾਂਤਰ ਚਤੁਰਭੁਜ ਦੇ ਵਿਕਰਨ ਲੰਬਾਈ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।
5. ਦਿੱਤੇ ਸੰਖਿਆ ਨਮੂਨਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਅਗਲੇ ਤਿੰਨ ਪਗ/ਕਤਾਰਾਂ ਲਿਖੋ।
6. ਪੇਪਰ ਕੱਟਕੇ ਅਤੇ ਚਿਪਕਾ ਬੀਜਗਣਿਤਕ ਤਤਸਮਕ $(a+b)^2 = a^2 + b^2 + 2ab$ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰੋ।
7. ਆਈਸੋਮੀਟ੍ਰਿਕ ਸ਼ੀਟ ਤੇ ਇਕਾਈ ਘਣਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪਸਾਰੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਫਲਕ, ਉਪਰਲਾ ਫਲਕ ਅਤੇ ਟੇਢਾ ਫਲਕ ਬਣਾਉਣਾ।
8. ਘਣਾਵ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸੜਾ ਦੇ ਖੇਤਰਫਲ ਦਾ ਸੂਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ।
9. ਇਕਾਈ ਘਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ, ਦਿੱਤੇ ਪਸਾਰਾਂ ($4 \times 3 \times 2$, $3 \times 3 \times 3$) ਅਨੁਸਾਰ ਘਣਾਵ ਅਤੇ ਘਣ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਦਾ ਆਇਤਨ ਪਤਾ ਕਰਨਾ।
10. ਸਿਲੰਡਰ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸੜਾ ਦੇ ਖੇਤਰਫਲ ਦਾ ਸੂਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ।

ਪਾਠਕ੍ਰਮ

ਅਧਿਆਇ-1: ਫਸਲ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ (CROP PRODUCTION AND MANAGEMENT):

1. ਖੇਤੀ ਅਭਿਆਸ : ਰਬੀ ਅਤੇ ਖੁਗੀਫ਼
2. ਮੁੱਖ ਖੇਤੀ ਪੱਧਰਾਂ: ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ, ਖਾਦ, ਪਾਣੀ, ਸਿੰਚਾਈ, ਫਸਲ ਬੀਜਣੀ, ਨਦੀਨ ਕੱਢਣੇ, ਕਟਾਈ, ਗਹਾਈ ਭੰਡਾਰਣ।
3. ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਖੇਤੀ ਦੇ ਸੰਦ: ਪੰਰਪਰਾਗਤ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਦ
4. ਫਸਲ ਬੀਜਣੀ: ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਚੋਣ, ਬੀਜ ਬੀਜਣ ਦੇ ਢੰਗ, ਛੁੱਟਾ, ਹੱਥ ਨਾਲ ਕੇਰਾ, ਪੋਰ ਜਾਂ ਡਰਿੱਲ
5. ਰੂੜੀ ਖਾਦ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਿਕ ਖਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਰੂੜੀ ਖਾਦ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਰਮੀਕੰਪੋਸਟ, ਰਸਾਇਣਿਕ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ।
6. ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਪੁਰਾਤਨ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਢੰਗ: ਨਹਿਰਾਂ, ਤਲਾਬ, ਖੂਹ, ਟਿਊਬਵੈਲ, ਤੁਪਕਾ ਸਿੰਚਾਈ, ਫੁਹਾਰਾ ਸਿੰਚਾਈ।
7. ਨਦੀਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ: ਨਦੀਨ ਕੱਢਣ ਦੇ ਢੰਗ; ਹੱਥ ਨਾਲ ਪੁੱਟਣਾ, ਗੋਡੀ, ਨਦੀਨ ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
8. ਕਟਾਈ ਅਤੇ ਗਹਾਈ: ਕਟਾਈ ਅਤੇ ਗਹਾਈ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਢੰਗ; ਦਾਤੀ, ਕਟਾਈ ਮਸੀਨ ਜਾਂ ਗੀਪਰ, ਕੰਬਾਇਨ ਹਾਰਵੈਸਟਰ।
9. ਭੰਡਾਰਣ: ਭੰਡਾਰਣ ਦੇ ਢੰਗ, ਭੜੋਲੇ, ਟੈਂਕੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਦਾਮ।

ਅਧਿਆਇ-2: ਸੂਖਮਜ਼ੀਵ: ਮਿੱਤਰ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ (MICRO ORGANISMS: FRIENDS AND FOES):

1. ਸੂਖਮਜ਼ੀਵ: ਵਿਸ਼ਾਣੂ (VIRUSES), ਜੀਵਾਣੂ (BACTERIA), ਉੱਲੀ (FUNGI), ਪ੍ਰੋਟੋਜ਼ੋਆ (PROTOZOA) ਅਤੇ ਕਾਈ (ALGAE)
2. ਸੂਖਮਜ਼ੀਵ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ? ਪੌਦਿਆਂ ਅਤੇ ਜੰਤੂਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੂਖਮਜ਼ੀਵ।
3. ਸੂਖਮਜ਼ੀਵ ਅਤੇ ਅਸੀਂ: ਮਿੱਤਰ ਸੂਖਮਜ਼ੀਵ, ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦਨ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਦਹੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਦਵਾਈਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਵੈਕਸੀਨ, ਪ੍ਰਤੀਜ਼ੈਵਿਕ।
4. ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਸੂਖਮਜ਼ੀਵ: ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੂਖਮਜ਼ੀਵ, ਛੂਤ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ, ਸੂਖਮਜ਼ੀਵਾਂ ਦੇ ਵਾਹਕ ਫਸਲਾਂ ਅਤੇ ਪਸੂਆਂ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੂਖਮਜ਼ੀਵ, ਭੋਜਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ੈਲਾਪਨ।
5. ਭੋਜਨ ਸੁਰੱਖਿਅਣ (FOOD PRESERVATION): ਭੋਜਨ ਸੁਰੱਖਿਅਣ ਦੇ ਢੰਗ, ਫਲਾਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਢੰਗ, ਰਸਾਇਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਲੂਣ ਦਾ ਘੋਲ, ਖੰਡ ਦੀ ਚਾਸ਼ਣੀ, ਤੇਲ, ਸਿਰਕਾ, ਗਰਮ ਕਰਨਾ, ਉਬਾਲਣਾ ਅਤੇ ਠੰਡਾ ਰੱਖਣਾ ਰੈਫਰੀਜ਼ਰੇਸ਼ਨ, ਪਾਸ਼ਚਾਰੀਕਰਨ, ਭੋਜਨ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਡੱਬਾ ਬੰਦ ਕਰਨਾ।
6. ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਸਥਿਰੀਕਰਣ (NITROGEN FIXATION): ਹਵਾ ਦੀ ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਨੂੰ ਯੋਗਿਕ ਭਾਵ ਨਾਈਟ੍ਰੋਟ ਅਤੇ ਨਾਈਟ੍ਰਾਈਟ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਵਾਲੇ ਸੂਖਮਜ਼ੀਵ ਅਤੇ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਖਾਦਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।

7. ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਚੱਕਰ (NITROGEN CYCLE): ਹਵਾ ਵਿਚਲੀ ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਦਾ ਯੋਗਿਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਕੇ ਸਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਸਜੀਵਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਲਤਿਆਗ ਉਪਰੰਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੋਗਿਕਾਂ ਦਾ ਟੁੱਟ ਕੇ ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਨੂੰ ਮੁੜ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣਾ।

ਅਧਿਆਇ-3: ਬਨਾਵਟੀ ਰੋਸ਼ੇ ਅਤੇ ਪਲਾਸਟਿਕ (SYNTHETIC FIBRES AND PLASTICS):

1. ਬਨਾਵਟੀ ਰੋਸ਼ੇ ਕੀ ਹਨ? (WHAT ARE SYNTHETIC FIBERS?) ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਬਹੁਲਕ।
2. ਬਨਾਵਟੀ ਰੋਸ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਬਨਾਵਟੀ ਰੋਸ਼ਮ ਜਾਂ ਰਿਆਨ (TYPES OF SYNTHETIC FIBERS), ਨਾਈਲੋਨ, ਪੋਲੀਐਸਟਰ ਅਤੇ ਐਕਰੀਲਿਕ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦ।
3. ਬਨਾਵਟੀ ਰੋਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣ (CHARACTERISTICS OF SYNTHETIC FIBERS): ਸੁੰਦਰ, ਟਿਕਾਊ, ਪਾਣੀ ਰੋਧਕ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਿਕ ਰੋਧਕ ਗੁਣ।
4. ਪਲਾਸਟਿਕ (PLASTIC): ਪਲਾਸਟਿਕ ਅਤੇ ਪੋਲੀਬੀਨ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਉਤਪਾਦ, ਬਰਮੋਪਲਾਸਟਿਕ ਅਤੇ ਬਰਮੋਸੈਟ ਪਲਾਸਟਿਕ।
5. ਪਲਾਸਟਿਕ ਇੱਕ ਚੋਣਵੇਂ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ (PLASTIC AS MATERIAL OF CHOICE): ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰਣ ਲਈ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ: ਪਲਾਸਟਿਕ ਦਾ ਹਵਾ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਰਿਆ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਗੁਣ, ਹਲਕਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊਪਨ, ਪਲਾਸਟਿਕ ਦਾ ਬਿਜਲੀ ਰੋਧਕ ਗੁਣ।
6. ਪਲਾਸਟਿਕ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ (PLASTIC AND ENVIRONMENT): ਕੁਦਰਤੀ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਜੈਵ-ਵਿਘਟਿਤ (NON-BIODEGRADABLE) ਗੁਣ ਕਾਰਣ ਹੁੰਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ: ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ 4-R ਭਾਵ ਘੱਟ ਵਰਤੋਂ (REDUCE), ਮੁੜ ਵਰਤੋਂ (REUSE), ਪੁਨਰਉਤਪਾਦਨ (RECYCLE) ਅਤੇ ਮੁੰਬਤ (RECOVER/ REPAIR) ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ।

ਅਧਿਆਇ-4: ਪਦਾਰਥ: ਧਾਤਾਂ ਅਤੇ ਅਧਾਤਾਂ (MATERIALS: METALS AND NON-METALS):

1. ਧਾਤਾਂ ਅਤੇ ਅਧਾਤਾਂ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਗੁਣ (PHYSICAL PROPERTIES OF METALS AND NON-METALS): ਠੋਸ, ਤਰਲ ਅਤੇ ਗੈਸ, ਭੌਤਿਕ ਅਵਸਥਾ, ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਧਾਤਾਂ ਅਤੇ ਅਧਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਗੀਕਰਨ, ਘਣਤਾ, ਕਠੋਰਤਾ, ਲਚੀਲਾਪਨ, ਬਿੱਚਣਯੋਗਤਾ, ਕੁਟੀਣਯੋਗਤਾ, ਗੁੰਜਣਯੋਗਤਾ, ਬਿਜਲੀ ਚਾਲਕਤਾ ਅਤੇ ਕੁਚਾਲਤਾ ਵਰਗੇ ਗੁਣ।
2. ਧਾਤਾਂ ਅਤੇ ਅਧਾਤਾਂ ਦੇ ਰਸਾਇਣਿਕ ਗੁਣ (CHEMICAL PROPERTIES OF METALS AND NON-METALS): ਆਕਸੀਜਨ ਨਾਲ ਕਿਰਿਆ, ਜੰਗ ਲੱਗਣਾ ਅਤੇ ਖੋਰਣ, ਧਾਤਾਂ ਅਤੇ ਅਧਾਤਾਂ ਦੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਕਿਰਿਆ, ਤੇਜ਼ਾਬਾਂ ਅਤੇ ਖਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕਿਰਿਆ, ਘੱਟ ਅਤੇ ਵੱਧ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਧਾਤਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਸਥਾਪਨ ਕਿਰਿਆ।
3. ਧਾਤਾਂ ਅਤੇ ਅਧਾਤਾਂ ਦੇ ਉਪਯੋਗ (USES OF METALS AND NON-METALS): ਹਵਾ ਦੀਆਂ ਗੈਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਕਸੀਜਨ, ਨਾਈਟਰੋਜਨ, ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਅਤੇ ਅਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਗੈਸਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਖੇਤੀ ਲਈ ਰਸਾਇਣਿਕ ਖਾਦਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਾਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਦਵਾਈਆਂ ਵੱਜੋਂ ਵਰਤੋਂ, ਧਾਤਾਂ ਦਾ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ (ਭਵਨ ਨਿਰਮਾਣ, ਉਦਯੋਗ, ਰੇਲਵੇ) ਵਿੱਚ ਵਰਤੋਂ, ਧਾਤਵੀ ਯੋਗਿਕਾਂ ਦੇ ਉਪਯੋਗ।

ਅਧਿਆਇ-5: ਕੋਲਾ ਅਤੇ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ (COAL AND PETROLEUM)

ਉਗਜਾ ਸਰੋਤ: ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਮੁੜ-ਉਤਪਾਦਨ ਵਾਲੇ ਪਥਰਾਟ ਬਾਲਣ:

1. ਕੋਲਾ (COAL): ਧਰਤੀ ਹੇਠਾਂ ਕੋਲੇ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਲਾ, ਕੋਲੇ ਦੇ ਭੰਜਕ, ਕਸ਼ੀਦਨ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਉਤਪਾਦ, ਕੌਕ, ਕੌਲ ਗੈਸ।
2. ਪੈਟਰੋਲਿਅਮ (PETROLEUM): ਪੈਟਰੋਲਿਅਮ ਦਾ ਧਰਤੀ ਹੇਠਾਂ ਨਿਰਮਾਣ, ਇਸ ਦੇ ਭੰਡਾਰ, ਪੈਟਰੋਲਿਅਮ ਗੈਸ, ਧਰਤੀ ਹੇਠਾਂ ਪੈਟਰੋਲਿਅਮ ਕੱਢਣਾ ਉਸਦਾ ਕਸ਼ੀਦਣ ਕਰਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਸ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ।
3. ਕੁਦਰਤੀ ਗੈਸ (NATURAL GAS): ਕੁਦਰਤੀ ਗੈਸ ਦੀ ਨਪੀੜਤ ਕੁਦਰਤੀ ਗੈਸ (CNG) ਵਜੋਂ ਵਰਤੋਂ।
4. ਕੁਝ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਸੀਮਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (SOME NATURAL RESOURCES ARE LIMITED): ਕੋਲਾ, ਪੈਟਰੋਲਿਅਮ ਵਰਗੇ ਸੀਮਿਤ ਉਤਪਾਦ ਸੀਮਿਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਸੂਰਜੀ ਉਤਪਾਦ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣਾ।

ਅਧਿਆਇ - 6: ਜਲਣਾ ਅਤੇ ਲਾਟ (Combustion and Flame)

1. ਜਲਣਾ ਕੀ ਹੈ? (WHAT IS COMBUSTION?): ਜਲਣ ਕਿਰਿਆ, ਬਾਲਣ ਅਤੇ ਜਲਣ ਕਿਰਿਆ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ਰਤਾਂ, ਬਲਣ ਤਾਪਮਾਨ ਅਤੇ ਜਲਣ ਸਹਾਇਕ। ਜਲਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਬਚਾਅ ਅਤੇ ਨਾ ਜਲਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ।
2. ਅਸੀਂ ਅੱਗ ਕਿਵੇਂ ਬੁਝਾਉਂਦੇ ਹਾਂ? (HOW DO WE CONTROL FIRE?): ਬਲਣ ਲਈ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਅੱਗ ਬੁਝਾਣੀ ਅਗਨੀਸ਼ਾਮਕ ਯੰਤਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ
3. ਬਲਣ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ (TYPES OF COMBUSTION?): ਅਚਾਨਕ ਬਲਣਾ, ਤੇਜ਼ ਬਲਣਾ ਅਤੇ ਧਮਾਕਾਬੇਜ਼ ਬਲਣਾ।
4. ਲਾਟਾਂ (FLAMES): ਅੱਗ, ਚਿਮਨੀ, ਮੋਮਬੱਤੀ ਅਤੇ ਮਸ਼ਾਲ ਦੀ ਲਾਟ।
5. ਲਾਟ ਦੀ ਰਚਨਾ (STRUCTURE OF A FLAME): ਲਾਟ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਤਾਪਮਾਨ
6. ਬਾਲਣ ਕੀ ਹੈ? (WHAT IS FUEL?): ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਬਾਲਣ।
7. ਜਲਣ ਯੋਗਤਾ (FUEL EFFICIENCY?): ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਾਲਣਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਗਰਾਮ ਜਲਣਯੋਗਤਾ, ਜਲਣ ਉਤਪਾਦ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵੈਸ਼ਵਿਕ ਤਾਪਨ, ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਵਰਖਾ।

ਅਧਿਆਇ - 7: ਪੌਦਿਆਂ ਅਤੇ ਜੰਤੂਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ (Conservation of Plants and Animals)

1. ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਕਾਰਣ (DEFORESTATION AND ITS CAUSES): ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਕਾਰਣ। ਖੇਤੀ, ਉਦਯੋਗਾਂ, ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਜੰਗਲ ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ।
2. ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ (CONSEQUENCES OF DEFORESTATION): ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਅਸੰਤੁਲਨ ਸੋਕਾ, ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਬਣਨੇ, ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੌਂ ਖੋਰ, ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨਾਲ ਹਰਾ ਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਤਾਪਨ।
3. ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ (CONSERVATION OF FORESTS AND WILD LIFE): ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ, ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਰੱਖਾਂ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ ਅਤੇ ਜੈਵਮੰਡਲ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ।
4. ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੈਵਮੰਡਲ (BIOSPHERE RESERVE): ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੈਵਮੰਡਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜੈਵਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ।
5. ਪੌਦੇ ਅਤੇ ਜੰਤੂ (FLORA AND FAUNA): ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕੁੱਲ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ

6. ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰੀ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ (ENDEMIC SPECIES?): ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ।
7. ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸ਼ਰਣਸਥਲ (WILD LIFE SANCTUARY): ਅਜਿਹੀਆਂ ਜੰਗਲੀ ਬਾਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਫੜਨਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਦ ਹੋਵੇ।
8. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਕ (NATIONAL PARK): ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੀਵ ਦੇ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਖੇਤਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ।
9. ਲਾਲ-ਕਿਤਾਬ (RED DATA BOOK): ਅਜਿਹੀ ਪੁਸਤਕ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋਵੇ।
10. ਪ੍ਰਵਾਸ (MIGRATION): ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਜੰਤੂਆਂ ਦਾ ਭੋਜਨ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਚਲੇ ਜਾਣਾ।
11. ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ (RECYCLING OF PAPER): ਪੌਦਿਆਂ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਬੋਝ ਘਟਾਉਣ ਲਈ, ਵਰਤੇ ਗਏ ਕਾਗਜ਼ ਤੋਂ ਮੁੜ ਕਾਗਜ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
12. ਮੁੜ ਜੰਗਲ ਉਗਾਉਣਾ (REFORSTRATION): ਜੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿਆ ਭਰਿਆ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜਿੱਥੋਂ ਰੁੱਖ ਕੱਟੋ ਜਾਣ ਉੱਥੇ ਹੋਰ ਪੌਦੇ ਉਗਾਉਣੇ।

ਅਧਿਆਇ - 8: ਕੋਸ਼ਿਕਾ (ਸੈਲ) ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਕਾਰਜ (Structure and Function)

1. ਕੋਸ਼ਿਕਾ(ਸੈਲ) ਦੀ ਖੋਜ (DISCOVERY OF THE CELL): ਰਾਬਰਟ ਹੁੱਕ ਦੁਆਰਾ 1665 ਵਿੱਚ ਕਾਰਕ ਸੈਲਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ
2. ਕੋਸ਼ਿਕਾ (THE CELL): ਜੰਤੂਆਂ ਅਤੇ ਪੌਦਾ ਸੈਲਾਂ (ਕੋਸ਼ਿਕਾਵਾਂ) ਦਾ ਅਧਿਐਨ, ਸੂਖਮਦਰਸ਼ੀ ਹੇਠਾਂ ਕੋਸ਼ਿਕਾਵਾਂ ਵੇਖਣਾ।
3. ਸਜੀਵ, ਸੈਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਸੂਰਪ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨਤਾ ਦਰਸਾਂਦੇ ਹਨ। (ORGANISM SHOW VARIETY CELL NUMBER, SHAPE AND SIZE) ਇੱਕ ਸੈਲੀ ਤੇ ਬਹੁਸੈਲੀ ਜੀਵ ਸੈਲਾਂ ਦਾ ਸੂਰਪ, ਸੈਲਾਂ ਦਾ ਆਕਾਰ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਸੈਲ
4. ਕੋਸ਼ਿਕਾ: ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜ (CELL: STRUCTURE AND FUNCTION): ਸੈਲਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਉੱਤਕ (Tissue) ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮ
5. ਕੋਸ਼ਿਕਾ ਦੇ ਨਿਕਵੇ ਅੰਗ (PARTS OF THE CELL): ਸੈਲ ਦਾ ਅਧਿਐਨ, ਉਸਦੇ ਨਿਕਵੇ ਅੰਗ (Organelles) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ, ਨਾਭਿਕ, ਪਲਾਜਮਾ ਸੈਲ ਭਿੱਤੀ।
6. ਬਨਸਪਤੀ ਸੈਲ ਅਤੇ ਜੰਤੂ ਸੈਲ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ (COMPARISON OF PLANT AND ANIMAL CELL): ਬਨਸਪਤੀ ਸੈਲ ਅਤੇ ਜੰਤੂ ਸੈਲ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾ ਕੇ ਅੰਤਰ ਦੱਸਣਾ।

ਅਧਿਆਇ-9: ਜੰਤੂਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਜਨਨ (Reproduction in Animals)

1. ਪ੍ਰਜਨਨ ਦੇ ਢੰਗ (MODE OF REPRODUCTION): ਪ੍ਰਜਨਨ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਅਰਥ, ਪ੍ਰਜਨਨ ਦੇ ਲਿੰਗੀ ਅਤੇ ਅਲਿੰਗੀ ਢੰਗ।
2. ਲਿੰਗੀ ਪ੍ਰਜਨਨ (SEXUAL REPRODUCTION): ਜੰਤੂਆਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗੀ ਪ੍ਰਜਨਨ। ਨਰ ਜਨਨ ਅੰਗਾਂ ਅਤੇ ਮਾਦਾ ਜਨਨ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਚਾਰਟ/ ਮਾਡਲ ਰਾਹੀਂ ਅਧਿਐਨ, ਯੁਗਮਕਾਂ(Gametes) ਤੋਂ ਯੁਗਮਜ਼(Zygote) ਦਾ ਬਣਨਾ, ਬਾਹਰੀ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਨਿਸ਼ੇਚਨ ਕਿਰਿਆ। ਮਾਦਾ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਭਰੂਣ ਦਾ ਵਿਕਾਸ। ਡੱਡੂ ਵਿੱਚ ਅੰਡੇ, ਲਾਰਵੇ ਅਤੇ ਡੱਡੂ ਤੱਕ ਵਿਕਾਸ।

3. ਅਲਿੰਗੀ ਪ੍ਰਜਨਨ (ASEXUAL REPRODUCTION): ਹਾਈਡਰਾ, ਅਮੀਬਾ ਵਰਗੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਲਿੰਗੀ ਪ੍ਰਜਨਨ, ਕਲੋਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ। ਦੌ-ਬੰਡਨ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਬੰਡਨ ਵਿਧੀ।

ਅਧਿਆਇ-10: ਕਿਸੋਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਪੁਜਣਾ (REACHING THE AGE OF ADOLESCENCE)

1. ਕਿਸੋਰ ਅਵਸਥਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਨਨ ਆਯੂ ਦਾ ਆਰੰਭ (ADOLESCENCE AND PUBERTY): ਲੜਕੇ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸੋਰ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਾ।
2. ਪ੍ਰਜਨਨ ਆਯੂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਪਰਿਵਰਤਨ (CHANGES AT PUBERTY): ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਲੜਕੇ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਰਤਨ - ਸਰੀਰਿਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਨਨ ਸੰਬੰਧੀ ਪਰਿਵਰਤਨ, ਅਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ, ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਕਿਲ, ਛਾਇਆਂ, ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਪਰਿਵਰਤਨ।
3. ਸਹਾਇਕ ਲਿੰਗੀ ਗੁਣ (SECONDARY SEXUAL CHARACTERS): ਲੜਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਟੈਸਟੋਸਟੋਰੋਨ ਹਾਰਮੋਨ ਕਾਰਨ ਦਾੜੀ, ਮੁੱਛਾਂ, ਕੱਛਾਂ ਅਤੇ ਜਨਨ ਅੰਗਾਂ ਨੇੜੇ ਬਾਲ ਆਉਣਾ, ਅਵਾਜ਼ ਭਾਰੀ ਹੋਣਾ। ਲੜਕੀਆਂ ਵਿੱਚ ਐਂਡਰੋਜਨ ਹਾਰਮੋਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾਰਨ ਛਾਤੀ ਵੱਧਣਾ, ਕਮਰ ਦਾ ਆਕਾਰ ਵੱਧਣਾ, ਬੱਗਲਾ ਅਤੇ ਜਨਨ ਅੰਗਾਂ ਨੇੜੇ ਬਾਲ ਆਉਣਾ, ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਕਿਲ ਅਤੇ ਛਾਈਆਂ ਆਉਣਾ।
4. ਪ੍ਰਜਨਨ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਹਾਰਮੋਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ (ROLE OF HARMONS IN INITIATING REPRODUCTIVE FUNCTION), ਹਾਰਮੋਨ ਦਾ ਰਿਸਾਵ ਵਹਿਣੀ ਰਹਿਤ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਗ ਤੇ ਹੋਣਾ
5. ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਜਨਨ ਅਵਸਥਾ। (REPRODUCTIVE PHASE OF LIFE IN HUMANS), ਲੜਕੀਆਂ ਵਿੱਚ 10-12 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਮਾਸਿਕ ਧਰਮ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਾ ਅਤੇ 40-50 ਸਾਲ (ਮੈਨੋਪਾਜ਼) ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਚੱਲਣਾ।
6. ਬੱਚੇ ਦਾ ਲਿੰਗ ਕਿਵੇਂ ਜਾਂਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (HOW IS THE SEX OF THE BABY DETERMINED), ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅੰਡੇ ਵਿੱਚ ਗੁਣਸੂਤਰ ਦਾ 23ਵਾਂ ਜੋੜਾ XX ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲੜਕੀ ਜੇ XY ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲੜਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
7. ਲਿੰਗੀ ਹਾਰਮੋਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਾਕੀ ਹਾਰਮੋਨ। (HORMONES OTHER THAN SEX HARMONES), ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਦਿਮਾਗ ਨੇੜੇ ਪਿਚੁਟਰੀ ਗ੍ਰੰਥੀ, ਗਲੇ ਨੇੜੇ ਬਾਈਰਾਈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ, ਪਾਚਨ ਨਲੀ ਨਾਲ ਲੂਬਾ, ਗੁਰਦਿਆਂ ਨੇੜੇ ਆਡਰੀਨਲ ਗ੍ਰੰਥੀ ਵਿੱਚੋਂ ਰਿਸਣ ਵਾਲੇ ਹਾਰਮੋਨ।
8. ਡੱਡੂ ਅਤੇ ਕੀਟਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਹਾਰਮੋਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵ (ROLE OF HARMONES IN COMPLETING THE LIFE HISTORY OF INSECTS AND FROG), ਕੀਟਾਂ ਅਤੇ ਡੱਡੂ ਵਿੱਚ ਅੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੂਰਣ-ਵਿਕਸਿਤ ਜੀਵ ਤੱਕ ਹਾਰਮੋਨ ਸਹਾਇਕ ਹੈ।
9. ਪ੍ਰਜਨਨ ਸਿਹਤ। (REPRODUCTIVE HEALTH), ਕਿਸੋਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ, ਨਿੱਜੀ ਸਫ਼ਾਈ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਹੱਤਵ, ਕਸਰਤ ਅਤੇ ਯੋਗਾ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਤੌਬਾ ਕਰਨੀ।

ਅਧਿਆਇ - 11 ਬਲ ਅਤੇ ਦਬਾਓ (Force and Pressure)

1. ਖਿੱਚ ਜਾਂ ਧਕੇਲ ਬੱਲ (FORCE: A PUSH OR A PULL): ਬਲ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਬਲ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ। ਧਕੇਲ ਬਲ, ਖਿੱਚ ਬਲ, ਦਬਾਓ।

2. ਆਪਸੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾਰਣ ਬੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (FORCES ARE DUE TO AN INTER ACTION), ਖੇਡਣਾ, ਚੱਲਣਾ, ਧਿੱਚਣਾ, ਕਿਕਲੀ ਪਾਉਣਾ ਸਭ ਆਪਸੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
3. ਬਲਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਾ (EXPLORING FORCES): ਸਾਰੇ ਬਲ ਇੱਕ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਤਾਂ ਪਰਿਣਾਮੀ ਬਲ ਵੱਧਦਾ ਹੈ। ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾਵੀ ਬਲਾਂ ਦਾ ਪਰਿਣਾਮੀ ਬਲ, ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਬਲ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
4. ਬਲ ਗਤੀ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। (A FORCE CAN CHANGE THE STATE OF MOTION), ਵਿਰਾਮ ਨੂੰ ਗਤੀ, ਗਤੀ ਨੂੰ ਵਿਰਾਮ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ। ਗਤੀ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਬਦਲਣਾ ਬਲ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
5. ਬਲ ਨਾਲ ਵਸਤੂ ਦਾ ਆਕਾਰ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। (FORCES CAN CHANGE THE SHAPE OF OBJECT), ਸਪਰਿਗ ਧਿੱਚਣਾ ਬੁਲ-ਵਰਕਰ ਦਬਾਉਣਾ, ਨਚੋੜਨਾ, ਸਪੰਜ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਨਾਲ ਆਕਾਰ ਬਦਲਦਾ ਹੈ।
6. ਛੋਹ ਬਲ (CONTACT FORCES): ਮਨੁੱਖ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਜੰਤੂਆਂ ਦਾ ਮਾਸ ਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਬਲ ਛੋਹ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਗੜ ਬਲ ਵੀ ਛੋਹ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
7. ਬਿਨਾ ਛੋਹ ਵਾਲੇ ਬਲ। (NON-CONTACT FORCES), ਚੁੰਬਕੀ ਬਲ, ਧਰਤੀ ਦੀ ਗੁਰਤਾ, ਬ੍ਰਹ੍ਮੰਡ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਗੁਰਤਾਕਰਸ਼ਣ, ਬਿਜਲੀ ਚੁੰਬਕੀ ਬਲ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਛੋਹ ਵਾਲੇ ਹਨ। !
8. ਦਬਾਓ। (PRESSURE): ਕੱਟਣਾ, ਚੀਰਨਾ, ਫਾੜਨਾ, ਭਾਰ ਚੁੱਕਣਾ ਆਦਿ।
9. ਦ੍ਰਵਾਂ ਅਤੇ ਗੈਸਾਂ ਦਾ ਦਬਾਓ (PRESSURE EXERTED BY LIQUIDS AND GASES): ਦ੍ਰਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਦੇ ਤਲ ਤੇ ਦਬਾਓ, ਡੈਮ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਦਬਾਓ, ਵਾਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਟਿਊਬਾਂ/ਟਾਇਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਬਾਓ।
10. ਵਾਯੂਮੰਡਲੀ ਦਬਾਓ (ATMOSPHERIC PRESSURE): ਧਰਤੀ ਦੁਆਲੇ ਹਵਾ ਦੇ ਘੇਰੇ, ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਕਾਰਣ ਦਬਾਓ।

ਅਧਿਆਇ - 12 ਰਗੜ (Friction)

ਦੋ ਤਲਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਗਤੀ ਕਾਰਣ ਰਗੜ ਬਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

1. ਰਗੜ ਬਲ ਇੱਕ ਵਸਤੂ (FOCES OF FRICTION) (ਸਜੀਵ ਜਾਂ ਨਿਰਜੀਵ) ਦੀ ਦੂਜੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਤਲ ਤੇ ਗਤੀ ਕਾਰਣ ਰਗੜ।
2. ਰਗੜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕ (FACTORS AFFECTING FRICTION): ਆਪਸੀ ਤਲਾਂ ਦਾ ਪੱਧਰਾ ਗੋਲ, ਚਪਟਾ ਜਾਂ ਰੇਝੂ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੋਣਾ। ਭਾਰੀ ਜਾਂ ਹਲਕੀ ਵਸਤੂ। ਵਾਹਨਾਂ ਦੇ ਟਾਇਰਾਂ/ਟਾਇਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ਦਬਾਓ ਅਤੇ ਰਗੜ ਬਲ। ਛੋਹ ਤਲਾਂ ਦਾ ਆਕਾਰ।
3. ਰਗੜ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੁਗਾਈ (FRICTION A NECESSARY EVIL): ਰਗੜ ਕਾਰਣ ਹੀ ਗਤੀ ਸੰਭਵ, ਬੇਕਾਂ ਦਾ ਬਲ ਕਾਰਨ ਘਿਸਣਾ ਜਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਰਗੜ ਕਾਰਣ ਫਟਣਾ ਲਾਭਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
4. ਰਗੜ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਅਤੇ ਘਟਾਉਣਾ (INCREASING AND REDUCING FRICTION): ਖੁਰਦਰੇ ਤਲ, ਟਾਇਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਗੁੱਟੀਆਂ, ਉਬੜ-ਖਾਬੜ ਤਲ ਰਗੜ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਲ ਵੀਅਰਿਗ, ਗਰੀਸ ਦੇਣਾ ਤੱਲ ਪੱਧਰਾ ਕਰਨਾ, ਪਾਉਡਰ ਰਗੜ ਘਟਾਂਦੇ ਹਨ।
5. ਪਹੀਏ ਜਾਂ ਰੇਝੂ ਬਲ ਘਟਾਂਦੇ ਹਨ। (WHEELS REDUCE FRICTION), ਵੱਡੇ ਭਾਰ ਹੇਠਾਂ ਰੇਝੂ ਲਾਣ, ਪਹੀਆਂ ਨਾਲ ਰਗੜ ਦਾ ਘਟਣਾ।

6. ਤਰਲਾਂ ਦਾ ਦਬਾਓ (FLUID FRICTION): ਉੱਡਦੇ ਪੰਛੀਆਂ, ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਤੇ ਹਵਾ ਦੀ ਰਗੜ ਨਾਲ ਗਤੀ ਘਟਣਾ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਰਗੜ, ਬੇੜੀ ਤੈਰਾਕ, ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਘਟਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅਧਿਆਇ-13 ਧੁਨੀ (Sound)

ਧੁਨੀ ਉਗਜਾ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ

1. ਕੰਪਨ ਕਰਦੀ ਵਸਤੂ ਹੀ ਧੁਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। (SOUND IS PRODUCED BY A VIBRATING BODY), ਕੰਪਨ ਕਰਦੇ ਰਬੜ ਬੈਂਡ, ਘੰਟੀ, ਭਾਂਡਾ, ਗਿਟਾਰ ਦੀ ਤਾਰ, ਤੁੰਬੀ ਦੀ ਤਾਰ, ਤਬਲਾ, ਵੀਣਾ ਆਦਿ ਧੁਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
2. ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਧੁਨੀ (SOUND PRODUCED BY HUMANS): ਸੰਘ ਅਤੇ ਸੁਰ-ਯੰਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਪਨ ਕਰਦੇ ਵੋਕਲ ਕਾਰਡ ਅਤੇ ਧੁਨੀ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਦੰਦ, ਜੀਭ, ਤਾਲੂ ਆਦਿ।
3. ਧੁਨੀ ਸੰਚਾਰ ਲਈ ਮਾਧਿਅਮ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (SOUND NEEDS A MEDIUM FOR PROPAGATION), ਗੈਸ, ਦ੍ਰਵ ਅਤੇ ਠੋਸਾਂ ਵਿੱਚ ਕਣਾਂ ਦੇ ਕੰਪਨ ਕਾਰਨ ਤਰੰਗਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਤਰੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਧੁਨੀ ਸੰਚਾਰ।
4. ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ। (WE HEAR SOUND THROUGH OUR EAR), ਮਨੁੱਖੀ ਕੰਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਧੁਨੀ ਦਾ ਸੁਣਨਾ।
5. ਤਰੰਗਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼, ਸਮਾਕਾਲ ਅਤੇ ਉੱਚਾ ਪੰਨ। (AMPLITUDE, TIME PERIOD AND FREQUENCY OF A VIBRATION), ਕੰਪਨ ਕਰਦੇ ਕਣਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਪਨ, ਤਰੰਗ ਦੀ ਆਵਾਜ਼, ਤਰੰਗ ਦੇ ਕਣਾਂ ਦਾ ਸਮਾਕਾਲ ਧੁਨੀ ਦਾ ਉੱਚਾਪਨ।
6. ਸੁਣਨਯੋਗ ਅਤੇ ਨਾ ਸੁਣਨਯੋਗ ਧੁਨੀ। (AUDIBLE AND INAUDIBLE SOUND), ਸੁਣਨਯੋਗ ਧੁਨੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਨਾ ਸੁਣਨਯੋਗ ਧੁਨੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼।
7. ਸ਼ੋਰ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ। (NOISE AND MUSIC), ਧੁਨੀ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਵਰਗੀਕਰਣ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ।
8. ਧੁਨੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ (ਸ਼ੋਰ) (NOISE POLLUTION): ਧੁਨੀ ਦਾ ਉੱਚਾ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਸ਼ੋਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ, ਸ਼ੋਰ ਦਾ ਸਗੀਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ। ਧੁਨੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕਾਰਣ ਬੋਲਾਪਨ। ਸ਼ੋਰ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਢੰਗ।

ਅਧਿਆਇ-14 ਬਿਜਲੀ ਧਾਰਾ ਦੇ ਰਸਾਇਣਕ ਪ੍ਰਭਾਵ (Chemical Effects of Electric Current)

ਬਿਜਲੀ ਚਾਰਜ ਦਾ ਵਹਾਅ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਧਾਰਾ

1. ਕੀ ਦ੍ਰਵ ਵੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਚਾਲਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ? (DO LIQUIDS CONDUCT ELECTRICITY?): ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਿਜਲੀ ਧਾਰਾ ਗੁਜਾਰ ਕੇ ਚਾਲਕ ਅਤੇ ਕੁਚਾਲਕ ਪਤਾ ਕਰਨਾ ਬਿਜਲੀ ਟੈਸਟਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ।
2. ਬਿਜਲੀ ਧਾਰਾ ਦੇ ਰਸਾਇਣਕ ਪ੍ਰਭਾਵ (CHEMICAL EFFECTS OF ELECTRIC CURRENT): ਬਿਜਲੀ ਚਾਲਕ ਘੋਲਾਂ ਦਾ ਬਿਜਲੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ। ਫਲਾਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਬਿਜਲੀ ਉਤਪਾਦਨ, ਬਿਜਲੀ ਲੇਪਨ।

ਅਧਿਆਇ-15 ਕੁੱਝ ਕੁਦਰਤੀ ਵਰਤਾਰੇ (Some Natural Phenomena)

ਮੀਂਹ, ਹੜ੍ਹ, ਭੁਚਾਲ, ਸੋਕਾ, ਤੁਫਾਨ, ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ, ਚੱਕਰਵਾਤ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ

1. ਅਕਾਸ਼ੀ ਬਿਜਲੀ (LIGHTENING): ਅਕਾਸ਼ੀ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ। ਉਲਟ ਚਾਰਜ ਵਾਲੇ ਬੱਦਲਾਂ ਕਾਰਣ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ ਅਤੇ ਗੜਗੜਾਹਟ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੁੱਜਣਾ, ਧੁਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਚਾਲ ਕਾਰਣ।
2. ਰਗੜ ਕਾਰਣ ਚਾਰਜ ਪੈਦਾ ਕਰਣਾ। (CHARGING BY RUBBING), ਰਗੜ ਦੌਰਾਨ ਇਲੈਕਟਰਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਤੌਂ ਦੂਜੇ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਣ ਸਥਿਰ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ।
3. ਚਾਰਜਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ। (TYPES OF CHARGES AND THEIR INTERACTION), ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਰਗੜਨ ਕਾਰਣ ਧੰਨ ਤੇ ਰਿਣ ਚਾਰਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ।
4. ਚਾਰਜ ਦਾ ਸਥਾਨਤਰਣ। (TRANSFER OF CHARGE), ਰਗੜ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਚਾਰਜ ਨੂੰ ਛੋਹ ਨਾਲ ਦੂਜੀ ਵਸਤੂ ਤੇ ਸਥਾਨਤਰਿਤ ਕਰਨਾ। ਇਨੈਕਟ੍ਰੋਸਕੋਪ ਨੂੰ ਛੋਹ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਣ ਰਾਹੀਂ ਚਾਰਜ ਕਰਨਾ।
5. ਅਕਾਸ਼ੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ। (THE STORY OF LIGHTENING): ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਲਵਾਸ਼ਪਾਂ ਦੀ ਰਗੜ ਕਾਰਣ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿੱਚ ਚਾਰਜ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ। ਉਲਟੇ ਚਾਰਜ ਵਾਲੇ ਬਦਲਾ ਦੇ ਟਕਰਾਉਣ ਨਾਲ ਅਕਾਸ਼ੀ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ।
6. ਅਕਾਸ਼ੀ ਬਿਜਲੀ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ। (LIGHTENING SAFETY), ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਠਿਕਾਣੇ।
7. ਭੂਚਾਲ (EARTHQUAKE): ਭੂਚਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਬਾਵਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ, ਭੂਚਾਲ ਨੂੰ ਮਾਪਣਾ।

ਅਧਿਆਇ-16 ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (Light)

ਉਪਰਾਲਾ ਦਾ ਰੂਪ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇਸ ਨਾਲ ਵਸਤਾਂ ਦੇਖਣਾ

1. ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣਯੋਗ ਕੌਣ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ? (WHAT MAKES THINGS VISIBLE): ਅਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੈਣ ਨਾਲ ਉਹ ਵੇਖਣਯੋਗ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।
2. ਪਰਾਵਰਤਨ ਦੇ ਨਿਯਮ (LAWS OF REFLECTION): ਚਮਕੀਲੇ ਤਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਪਰਾਵਰਤਨ, ਸਮਤਲ ਦਰਪਣ ਰਾਹੀਂ ਪਰਾਵਰਤਨ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਨਿਯਮ, ਸਮਤਲ ਦਰਪਣ ਵਿੱਚ ਬਣੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਦੇ ਲੱਛਣ।
3. ਨਿਯਮਬੱਧ ਅਤੇ ਯੁੰਦਲਾ ਪਰਾਵਰਤਨ (REGULAR AND DIFFUSED REFLECTION): ਸਮਤਲ ਦਰਪਣ ਅਤੇ ਟੇਡੇ-ਮੇਢੇ ਤਲ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਪਰਾਵਰਤਨ
4. ਪਰਾਵਰਤਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਰਾਵਰਤਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (REFLECTED LIGHT CAN BE REFLECTED AGAIN), ਪੈਗੀਸਕੋਪ ਰਾਹੀਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਪਰਾਵਰਤਨ।
5. ਬਹੁ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ (MULTIPLE IMAGES): ਸਮਾਨਤਰ ਦਰਪਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅੰਤ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਦੋ ਦਰਪਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੌਣ 'ਤੇ ਜੋੜ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਬਣਾਉਣੇ।
6. ਸੂਰਜੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ : ਸਫੇਦ ਜਾਂ ਰੰਗੀਨ। (SUNLIGHT : WHITE OR COLOURED) ਪ੍ਰਿਜ਼ਮ ਰਾਹੀਂ ਸੂਰਜੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਅਧਿਐਨ।
7. ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਕੀ ਹੈ? (WHAT IS INSIDE OUR EYES?), ਮਨੁੱਖੀ ਅੱਖ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਮਾਡਲ ਰਾਹੀਂ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਭਾਗਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ।
8. ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ (CARE OF THE EYES): ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤੰਦਰੂਸਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪੋਸ਼ਣ, ਸਫ਼ਾਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਠੀਕ ਵਰਤੋਂ, ਤੇਜ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਬਚਾਅ।

9. ਦਿਸ਼ਟੀਹੀਨ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਪੜ੍ਹ-ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। (VISUALLY CHALLANGED PERSONS CAN READ AND WRITE), ਦਿਸ਼ਟੀਹੀਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵਸਤਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਸਹਾਇਕ ਯੰਤਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
10. ਬੇਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕੀ ਹੈ? (WHAT IS THE BRAILLE SYSTEM?): ਦਿਸ਼ਟੀਹੀਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਉਭਰਵੇਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੀ ਬੇਲ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ

ਅਧਿਆਇ-17 ਤਾਰੇ ਅਤੇ ਸੌਰ ਮੰਡਲ (Stars and the Solar System)

ਬ੍ਰਹ੍ਮੰਡ ਦੀਆਂ ਪੁਲਾੜੀ ਵਸਤਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਅਤੇ ਦੂਰ ਪੁਲਾੜੀ ਪਿੰਡ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ।

1. ਚੰਨ (THE MOON): ਚੰਨ ਦੇ ਆਕਾਰ, ਗਤੀ, ਉਸਦੇ ਚਮਕਣ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦੁਆਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ। ਚੰਨ ਦਾ ਗੁਰਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ।
2. ਤਾਰੇ (THE STARS): ਬ੍ਰਹ੍ਮੰਡ ਵਿੱਚ ਗਲੈਕਸੀ ਅਤੇ ਤਾਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ।
3. ਤਾਰਾ ਝੁੰਡ (CONSTILLATIONS): ਗਲੈਕਸੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮੂਹਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜੋ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਜਾਂ ਜੀਵ ਵਰਗੇ ਦਿਸ਼ਦੇ ਹਨ। ਤਾਰਾ ਝੁੰਡ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ੀ।
4. ਸੌਰ ਮੰਡਲ (THE SOLAR SYSTEM): ਸੂਰਜ, ਇਸਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਮੌਜੂਦ ਗ੍ਰਹਿ, ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਪੁਲਾੜੀ ਪਿੰਡਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ। ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਅਤੇ ਉਪਗ੍ਰਹਿਆਂ ਦੇ ਪੱਥਰਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ।
5. ਸੌਰ ਮੰਡਲ ਦੇ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਪੁਲਾੜੀ ਪਿੰਡ। (SOME OTHER MEMBERS OF THE SOLAR): ਲੜ੍ਹ ਆਕਸੀ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕੇਤੂ (ਪੁੱਛਲੇ ਤਾਰੇ)। ਉਲਕਾਵਾਂ, ਉਲਕਾ ਪਾਤ ਅਤੇ ਬਨਾਵਟੀ ਉਪਗ੍ਰਹਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ।

ਅਧਿਆਇ -18 ਹਵਾ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ (Pollution Of The Air and Water)

ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ

1. ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ (AIR POLLUTION): ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਬੇਲੋੜੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ
2. ਹਵਾ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (HOW DOES AIR GET POLLUTED): ਉਦਯੋਗ, ਵਾਹਨ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਸਾਇਣਾਂ ਕਾਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ। ਓਜੋਨ ਪਰਤ ਦਾ ਨਸ਼ਟ ਹੋਣਾ।
3. ਤਾਜਮਹਿਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਐਨ। (CASE STUDY OF THE TAJ MAHAL): ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕਾਰਨ, ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਵਰਖਾ ਨਾਲ ਤਾਜਮਹਿਲ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਤਾਜਮਹਿਲ ਦੀ ਸੰਭਾਲ।
4. ਹਰਾਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਭਾਵ (GREEN HOUSE EFFECT): ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਵਧਦੀ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈ ਆਕਸਾਈਡ ਕਾਰਨ ਹਰਾ ਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਭਾਵ। ਉਸਦਾ ਸਜੀਵਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਜੀਵਾਂ ਤੇ ਅਸਰ ਅਤੇ ਹਰਾ ਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਭਾਵ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਉਪਰਾਲੇ।
5. ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? (WHAT CAN BE DONE ?): ਪਥਰਾਟ ਬਾਲਣਾਂ ਦੀ ਵੱਧਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਨ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਵਧਦੇ ਕਾਰਬਨ ਫੁੱਟ ਪਿੰਟ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਯਤਨ।
6. ਪਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ (WATER POLLUTION): ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੇ ਬੇਲੋੜੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ।
7. ਪਾਣੀ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? (HOW DOES WATER GET POLLUTED?), ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ। ਗੰਗਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਗੰਗਾ ਐਕਸ਼ਨ ਪਲਾਨ

8. ਜਨਤਕ ਪਾਣੀ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਹਨ? (WHAT IS PUBLIC WATER AND HOW IS WATER PURIFIED?), ਜਨਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪੀਣ ਅਤੇ ਸਾਫ਼-ਸਫ਼ਾਈ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਪਾਣੀ। ਦੂਸ਼ਿਤ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਿਮਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨਾ।
9. ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? (WHAT CAN BE DONE?): ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਤਿੰਨ ਆਰ (3-R) ਭਾਵ ਘੱਟ ਵਰਤੋਂ, ਮੁੜ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਪੁਨਰ ਚੱਕਰਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ।

SA – 1 (ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ)

ਕਿਰਿਆ 1 : ਵੱਖ - ਵੱਖ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਕੁਟੀਣਯੋਗਤਾ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨਾ।

(ਪਾਠ : 4, ਪੰਨਾ : 44, ਕਿਰਿਆ : 4.1)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਲੋਹੇ ਦੀ ਕਿੱਲ, ਕੋਲੇ ਦਾ ਟੁੱਕੜਾ, ਐਲੂਮੀਨੀਅਮ ਦੀ ਤਾਰ, ਪੈਨਸਿਲ ਦਾ ਸਿੱਕਾ, ਹਬੰਡਾ।

ਕਿਰਿਆ 2 : ਬਿਜਲੀ ਸਰਕਟ ਬਾਰੇ ਸਮਝਣਾ। (ਪਾਠ : 4, ਪੰਨਾ : 45, ਕਿਰਿਆ : 4.2)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਬਿਜਲੀ ਸੈਲ, ਜੋੜਕ ਤਾਰਾਂ, ਬੱਲਬ ਜਾਂ LED, ਲੋਹੇ ਦੀ ਕਿੱਲ, ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਤਾਰ, ਗੰਧਕ, ਕੋਲਾ।

ਕਿਰਿਆ 3 : ਜੰਗ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨਾ। (ਪਾਠ : 4, ਪੰਨਾ : 46, ਕਿਰਿਆ : 4.3)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਜੰਗ, ਪਰਖ ਨਲੀਆਂ, ਪੈਟਰੀ ਡਿਸ਼, ਲਿਟਮਸ ਪੇਪਰ (ਲਾਲ ਅਤੇ ਨੀਲਾ), ਇੱਕ ਚਮਚ, ਪਾਣੀ।

ਕਿਰਿਆ 4 : ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਤਾਂ ਦੀ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ।

(ਪਾਠ: 4 ,ਪੰਨਾ : 50, ਕਿਰਿਆ: 4.8)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਕੱਪਰ ਸਲਫੇਟ, ਜ਼ਿੰਕ ਸਲਫੇਟ, ਆਇਰਨ ਸਲਫੇਟ, ਲੋਹੇ ਦੀ ਮੇਖ, ਜ਼ਿੰਕ ਦੇ ਟੁੱਕੜੇ, ਜ਼ਿੰਕ ਦਾ ਪੇਚ, ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਤਾਰ ਜਾਂ ਕਾਤਰਾਂ, ਬੀਕਰ ਜਾਂ ਪਰਖਨਲੀਆਂ, ਟੈਸਟ ਟਿਊਬ ਸਟੈਂਡ, ਟੈਸਟ ਟਿਊਬ ਹੋਲਡਰ।

ਕਿਰਿਆ 5 : ਇੱਕ ਸੈਲੀ ਜੀਵ ਅਮੀਬਾ ਅਤੇ ਪੈਰਾਮੀਸ਼ੀਅਮ ਦੀ ਸਥਾਈ ਸਲਾਈਡ ਦਾ ਸੂਖਮਦਰਸ਼ੀ ਹੇਠ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ। (ਪਾਠ : 8, ਪੰਨਾ : 92, ਕਿਰਿਆ : 8.1)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਅਮੀਬਾ ਅਤੇ ਪੈਰਾਮੀਸ਼ੀਅਮ ਦੀ ਸਥਾਈ ਸਲਾਈਡ, ਸੂਖਮਦਰਸ਼ੀ, ਛੱਪੜ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਕੱਚ ਦੀ ਸਲਾਈਡ, ਕਵਰ ਸਲਿੱਪ ਆਦਿ।

ਕਿਰਿਆ 6 : ਅੰਡੇ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ। (ਪਾਠ : 8, ਪੰਨਾ: 93, ਕਿਰਿਆ : 8.2)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਇੱਕ ਉਬਲਿਆ ਅੰਡਾ, ਚਾਕੂ।

ਕਿਰਿਆ 7 : ਪਿਆਜ ਦੀ ਝਿੱਲੀ ਦੀ ਸਲਾਈਡ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। (ਪਾਠ : 8, ਪੰਨਾ : 94, ਕਿਰਿਆ : 8.3)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਇੱਕ ਪਿਆਜ, ਸੂਖਮਦਰਸ਼ੀ, ਪਾਣੀ, ਕੱਚ ਦੀ ਸਲਾਈਡ, ਕਵਰ ਸਲਿੱਪ, ਬਲੇਡ, ਚਿਮਟੀ, ਮੀਥਾਈਲੀਨ ਬਲੂ।

ਕਿਰਿਆ 8 : ਮਨੁੱਖੀ ਗੱਲ੍ਹ ਦੇ ਸੈਲਾਂ ਦੀ ਅਸਥਾਈ ਸਲਾਈਡ ਬਣਾ ਕੇ ਜੰਤੂ ਸੈਲਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ।

(ਪਾਠ : 8, ਪੰਨਾ : 94, ਕਿਰਿਆ : 8.4)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਦੰਦ ਖੋਦਣੀ (ਟੁਬਿੱਕ) ਜਾਂ ਮਾਚਿਸ ਦੀ ਤੀਲੀ (ਜਿਸਦਾ ਮਸਾਲੇ ਵਾਲਾ ਭਾਗ ਤੋੜਿਆ ਹੋਵੇ), ਕੱਚ ਦੀ ਸਲਾਈਡ, ਆਇਉਡੀਨ ਦਾ ਘੋਲ ਜਾਂ ਮੀਥਾਈਲੀਨ ਬਲਿਊ, ਸੂਖਮਦਰਸ਼ੀ, ਕੱਚ ਦੀ ਸਲਾਈਡ, ਕਵਰ ਸਲਿੱਪ, ਵਾਚ ਗਲਾਸ ਅਤੇ ਪਾਣੀ।

ਕਿਰਿਆ 9 : ਹਾਈਡ੍ਰਾ ਵਿੱਚ ਬਡਿੰਗ ਵਿਧੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰੋ। (ਪਾਠ : 9, ਪੰਨਾ : 107, ਕਿਰਿਆ : 9.3)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਸੂਖਮਦਰਸ਼ੀ, ਹਾਈਡ੍ਰਾ ਦੀ ਸਥਾਈ ਸਲਾਈਡ।

ਕਿਰਿਆ 10 : ਅਸੰਪਰਕ ਬਲ ਬਾਰੇ ਸਮਝਣਾ। (ਪਾਠ: 11, ਪੰਨਾ : 135, ਕਿਰਿਆ 11.6)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਦੋ ਛੜ ਚੁੰਬਕ, ਗੋਲ ਪੈਨਸਿਲਾਂ ਜਾਂ ਪੈਨ।

ਕਿਰਿਆ 11 : ਸਥਿਰ ਬਿਜਲੀ ਬਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ। (ਪਾਠ : 11, ਪੰਨਾ : 136, ਕਿਰਿਆ : 11.7)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੇ ਦੋ ਸਟਰਾਅ, ਧਾਗਾ, ਮੇਜ ਜਾਂ ਸਟੈਂਡ, ਕਾਗਜ ਦੀ ਸੀਟ।

ਕਿਰਿਆ 12 : ਢੂਵ ਬਰਤਨ ਦੇ ਤਲੇ ਤੇ ਦਬਾਅ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਕਾਲਮ ਦੀ ਉਚਾਈ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਪਾਠ: 11, ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ: 138, ਕਿਰਿਆ : 11.8)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀ ਇੱਕ 15 ਸਮ ਲੰਬੀ ਪਾਈਪ, ਪਤਲੀ ਰਬੜ ਦੀ ਸ਼ੀਟ ਜਾਂ ਵੱਡਾ ਗੁਬਾਰਾ, ਬੰਨਣ ਲਈ ਧਾਰਾ ਜਾਂ ਟੇਪ।

ਕਿਰਿਆ 13 : ਦ੍ਰਵ ਬਰਤਨ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

(ਪਾਠ: 11, ਪੰਨਾ ਨੰ: 138, ਕਿਰਿਆ : 11.9)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀ ਵੱਡੀ ਬੋਤਲ, ਕੱਚ ਦੀ ਨਲੀ, ਗੁਬਾਰਾ, ਐਮ ਸੀਲ ਜਾਂ ਕੁਇਕ ਫਿਕਸ, ਧਾਰਾ ਆਦਿ।

ਕਿਰਿਆ 14 : ਦ੍ਰਵ ਬਰਤਨ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਸਮਾਨ ਡੂੰਘਾਈ ਤੇ ਸਮਾਨ ਦਾਬ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

(ਪਾਠ : 11, ਪੰਨਾ : 139, ਕਿਰਿਆ : 11.10)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀ ਠੰਡੇ ਪੇਅ ਵਾਲੀ ਵੱਡੀ ਬੋਤਲ, ਕਿੱਲ ਜਾਂ ਸੂਆ, ਗੁਬਾਰਾ।

ਕਿਰਿਆ 15 : ਇਕ ਟੈਸਟਰ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਕਾਰਜਵਿਧੀ ਸਮਝਣਾ।

(ਪਾਠ : 14, ਪੰਨਾ : 173, ਕਿਰਿਆ : 14.1)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਬੱਲਬ, ਸੈਲ(ਬੈਟਰੀ), ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤਾਰ, ਪੇਚਕਸ ਆਦਿ।

ਕਿਰਿਆ 16 : ਨਿੰਬੂ ਦਾ ਰਸ ਜਾਂ ਸਿਰਕੇ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਚਾਲਨ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨੀ।

(ਪਾਠ : 14, ਪੰਨਾ : 173, ਕਿਰਿਆ : 14.2)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਕੱਚ ਦਾ ਬਰਤਨ, ਸੈਲ, ਬੱਲਬ, ਤਾਰਾਂ, ਨਿੰਬੂ ਦਾ ਰਸ ਜਾਂ ਸਿਰਕਾ।

ਕਿਰਿਆ 17 : ਕਸ਼ੀਦਤ ਪਾਣੀ ਦੀ ਚਾਲਕਤਾ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨਾ। (ਪਾਠ : 14, ਪੰਨਾ : 175, ਕਿਰਿਆ : 14.4)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਬਲਬ, ਸੈਲ, ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤਾਰ, ਪਲਾਸਟਿਕ ਜਾਂ ਰਬੜ ਦਾ ਢੱਕਣ, ਕਸ਼ੀਦਤ ਪਾਣੀ, ਸਧਾਰਣ ਲੂਣ।

ਕਿਰਿਆ 18 : ਪਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬਿਜਲੀ ਧਾਰਾ ਪ੍ਰਵਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਰਸਾਇਣਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ। (ਪਾਠ : 14, ਪੰਨਾ : 176, ਕਿਰਿਆ : 14.6)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਕੱਚ ਦਾ ਬਰਤਨ, ਸੈਲ, ਬੱਲਬ, ਤਾਰਾਂ, ਕਾਰਬਨ ਦੀਆਂ ਛੜਾਂ, ਧਾਤ ਦੀਆਂ ਟੋਪੀਆਂ।

ਕਿਰਿਆ 19 : ਬਿਜਲੀ ਮੁਲੰਮਾਕਰਣ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ। (ਪਾਠ : 14, ਪੰਨਾ : 178, ਕਿਰਿਆ : 14.7)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਸੈਲ, ਤਾਰ, ਕਾਪਰ ਸਲਫੇਟ ਦਾ ਘੋਲ, ਤਾਂਬੇ ਦੀਆਂ ਪਲੇਟਾਂ, ਕਸ਼ੀਦਤ ਪਾਣੀ, ਬੀਕਰ।

ਕਿਰਿਆ 20 : ਤਾਰਾ ਝੁੰਡਾ ਬਾਰੇ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਧਰੁਵ ਤਾਰੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਪਤਾ ਕਰਨਾ।

(ਪਾਠ : 17, ਪੰਨਾ : 221 - 223, ਕਿਰਿਆ: 17.5 - 17.8)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਸਪਤਰਿਸ਼ੀ ਅਤੇ ਉਰੀਆਨ ਤਾਰਾ ਝੁੰਡਾਂ ਦੇ ਮਾਡਲ, ਛੱਤਰੀ, ਕਾਗਜ਼ ਜਾਂ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੇ ਸਿਤਾਰੇ।

ਕਿਰਿਆ 21 : ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਦੀ ਸੂਰਜ ਦੁਆਲੇ ਗਤੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ।

(ਪਾਠ : 17, ਪੰਨਾ : 226, ਕਿਰਿਆ : 17.9)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਵਾਲੇ ਫਲੈਸ਼ ਕਾਰਡ।

SA – 2 (ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ)

ਕਿਰਿਆ 1: ਜਾਲਣ ਦੇ ਲਈ ਹਵਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

(ਪਾਠ : 6, ਪੰਨਾ : 65, ਕਿਰਿਆ : 6.2)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਮੋਮਬੱਤੀ, ਤਿੰਨ ਚਿਮਨੀਆਂ, ਲੱਕੜੀ ਦਾ ਢੱਕਣ।

ਕਿਰਿਆ 2: ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਕੱਪ ਜਾਂ ਰਬੜ ਦੇ ਗੁਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਗਰਮ ਕਰਨਾ।

(ਪਾਠ : 6, ਪੰਨਾ : 67, ਕਿਰਿਆ : 6.4)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਸ਼ੀਟ ਜਾਂ ਵੱਡਾ ਗੁਬਾਰਾ, ਮੋਮਬੱਤੀ, ਮਾਚਿਸ, ਧਾਰਾ ਜਾਂ ਸਟੈਂਡ, ਪਾਣੀ।

ਕਿਰਿਆ 3: ਮੋਮਬੱਤੀ ਦੀ ਲਾਟ ਦੇ ਵੱਖ - ਵੱਖ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ।

(ਪਾਠ : 6, ਪੰਨਾ : 70, ਕਿਰਿਆ : 6.5)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਕੱਚ ਦੀ ਸਲਾਈਡ, ਮੋਮਬੱਤੀ, ਮਾਚਿਸ, ਕੱਚ ਦੀ ਨਲੀ, ਧਾਤ ਦੀ ਪਤਲੀ ਤਾਰ, ਚਿਮਟੀ, ਕੋਲਾ।

ਕਿਰਿਆ 4: ਰਗੜ (Friction) ਬਲ ਤਲ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਣਸ਼ੀਲ ਰਗੜ ਨੂੰ ਵੇਲਨੀ ਰਗੜ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ। (ਪਾਠ : 12, ਪੰਨਾ : 147, 152, ਕਿਰਿਆ : 12.3-12.4)
ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਕਾਰਡਬੋਰਡ/ ਲੱਕੜੀ ਦਾ ਫੱਟਾ, ਇੱਟ, ਪੈਨਸਿਲ, ਕੱਪੜਾ, ਰੇਤ/ਰੇਗਮਾਰ, ਵੇਲਨਾਕਾਰ ਸਕਲ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਪੈਨਸਿਲਾਂ, ਮੋਟੀ ਕਿਤਾਬਾਂ।

ਕਿਰਿਆ 5: ਸੁਰ ਸਾਜ਼ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੰਪਨ ਕਰਦੇ ਭਾਗ।

(ਪਾਠ : 13, ਪੰਨਾ : 159, ਕਿਰਿਆ : 13.4)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਨਾਰੀਅਲ ਦਾ ਇੱਕ ਖੋਖਲਾ ਖੋਲ ਅਤੇ ਤਾਰ।

ਕਿਰਿਆ 6: ਜਲ ਤਰੰਗ। (ਪਾਠ : 13, ਪੰਨਾ : 160, ਕਿਰਿਆ : 13.5)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਧਾਤ ਦੇ ਕਟੋਰੇ ਜਾਂ ਗਿਲਾਸ (6-8), ਪੈਸਿਲ, ਪਾਣੀ।

ਕਿਰਿਆ 7: ਧੁਨੀ ਸੰਚਾਰ ਲਈ ਮਾਧਿਅਮ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(ਪਾਠ : 13, ਪੰਨਾ : 161, ਕਿਰਿਆ : 13.7)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਧਾਤ ਦਾ ਇੱਕ ਗਿਲਾਸ ਅਤੇ ਸੈਲਫੋਨ।

ਕਿਰਿਆ 8: ਧੁਨੀ ਦਾ ਉੱਚਾਪਨ (Loudness) ਅਤੇ ਤਿੱਖਾਪਨ (Pitch)।

(ਪਾਠ : 13 , ਪੰਨਾ : 164, ਕਿਰਿਆ : 13.11)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਧਾਤ ਦਾ ਗਿਲਾਸ, ਸਟੀਲ ਦਾ ਚਮਚ, ਬਰਮਾਕੋਲ ਦੀ ਗੋਲੀ ਅਤੇ ਧਾਗਾ।

ਕਿਰਿਆ 9: ਰਗੜ ਦੁਆਰਾ ਚਾਰਜ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਚਾਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ। (ਪਾਠ : 15, ਪੰਨਾ : 185-186, ਕਿਰਿਆ : 15.1-15.3)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਬਾਲਪੈਨ ਦੀ ਖਾਲੀ ਰੀਫਿਲ, ਪਾਲੀਬੀਨ, ਉੱਨ ਦੇ ਕਪੜੇ, ਗੁਬਾਰਾ, ਖੁਸ਼ਕ ਵਾਲ, ਰਬੜ, ਸਟੀਲ ਦਾ ਚਮਚ।

ਕਿਰਿਆ 10: ਇੱਕ ਬਿਜਲੀ ਦਰਸ਼ੀ (Electroscope) ਬਣਾਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਚਾਰਜਿਤ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨਾ।

(ਪਾਠ : 15, ਪੰਨਾ : 187, ਕਿਰਿਆ : 15.4)

ਕਿਰਿਆ 11: ਪਰਾਵਰਤਨ ਦੇ ਨਿਯਮ (Laws of Reflection) ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ।

(ਪਾਠ : 16, ਪੰਨਾ : 199, ਚਿੱਤਰ 16.1)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਸਮਤਲ ਦਰਪਣ, ਦਰਪਣ ਹੋਲਡਰ, ਡਰਾਇੰਗ ਸੀਟ, ਕੰਘ, ਡਰਾਇੰਗ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਟਾਰਚ।

ਕਿਰਿਆ 12: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਬਹੁਪਰਾਵਰਤਨ (Multiple Reflection) ਦੁਆਰਾ ਬਣੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕਲੀਡੀਓਸਕੋਪ (Kaleidoscope) ਬਣਾਉਣਾ।

(ਪਾਠ : 16, ਪੰਨਾ : 204, ਕਿਰਿਆ : 16.5-16.6)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਸਮਤਲ ਦਰਪਣ, ਸਟੈਂਡ, ਸਿੱਕਾ, ਗੱਤਾ, ਕਾਗਜ਼, ਸਮਤਲ ਦਰਪਣ, ਗੂੰਦ, ਟੇਪ।

ਕਿਰਿਆ 13: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਵਰਣ-ਵਿਖੇਪਨ (Dispersion)। (ਪਾਠ : 16, ਪੰਨਾ : 205, ਕਿਰਿਆ : 16.7)

ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ: ਸਮਤਲ ਦਰਪਣ, ਕਟੋਰੀ, ਸਫੇਦ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਸ਼ੀਟ।

ਨੋਟ :- ਸਮੂਹ ਸਾਇੰਸ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਅਲੱਗ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਨੋਟ ਬੁੱਕ ਆਦਿ ਨਾ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ/ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹਨਾਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਨੋਟ ਬੁੱਕ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਿਖ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

ਸ਼੍ਰੋਣੀ- ਅੱਠਵੀ
VI. ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ

ਭੁਗੋਲ

ਭਾਗ: I ਸਧਾਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ

1. ਸਾਧਨ- ਕਿਸਮਾਂ ਤੇ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ
2. ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨ: ਭੂਮੀ, ਮਿੱਟੀ, ਪਾਣੀ, ਬਨਸਪਤੀ ਤੇ ਜੰਗਲ
3. ਖਣਿਜ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਧਨ
4. ਸਾਡੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ: ਕਿਸਮਾਂ, ਮੁੱਖ ਫਸਲਾਂ
8. ਆਫਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ

ਪੋਜੈਕਟ/ਕਿਰਿਆਵਾਂ

- ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖਾਕੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸੂੱਖ ਦਰਿਆ ਤੇ ਨਹਿਰਾਂ ਅੰਕਿਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਉਤਪਾਦਨ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਡੈਮ ਵੀ ਵਿਖਾਓ।
- ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਨਕਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖਰੀਆਂ 6 ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿੱਟੀਆਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰ ਦੇ ਵਿਖਾਓ।
- ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਉਗਾਈਆਂ ਜਾਦੀਆਂ ਹਾੜੀ ਤੇ ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਲੋੜੀਦੀਆਂ ਭੁਗੋਲਿਕ ਹਾਲਤਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।
- ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਕਿਸੇ ਛੋਟੀ ਵੱਡੀ ਉਦਯੋਗਿਕ ਇਕਾਈ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਦੀ ਪੂਰਤੀ, ਤਿਆਰ ਮਾਲ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਆਦਿ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।

ਇਤਿਹਾਸ

ਭਾਗ: II ਸਾਡਾ ਅਤੀਤ III

9. ਕਿੱਥੇ, ਕਦੋਂ, ਕਿਵੇਂ
10. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ
11. ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਬਣਤਰ, ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ
12. ਪੇਂਡੂ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ
13. ਬਸਤੀਵਾਦ ਅਤੇ ਕਬਾਇਲੀ ਸਮਾਜ
14. ਦਸਤਕਾਰੀ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗ
15. 1857 ਈ: ਦਾ ਵਿਦਰੋਹ
16. ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ
17. ਇਸਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ
18. ਜਾਤੀ-ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਚਣੌਤੀ
19. ਬਸਤੀਵਾਦ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਪਰਿਵਰਤਨ
20. ਕਲਾਵਾਂ: ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ, ਸਾਹਿਤ, ਭਵਨ ਨਿਰਮਾਣ ਕਲਾ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ
21. ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਅੰਦੋਲਨ: 1885-1919 ਈ:
22. ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼: 1919-1947
23. ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਭਾਰਤ

ਮਾਨਚਿੱਤਰ ਸੰਬਧੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

1. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਯੁਰਪੀ ਬਸਤੀਆਂ
2. 1857 ਈ ਦਾ ਵਿਦਰੋਹ

3. ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੇਂਦਰ

ਨਾਗਰਿਕ ਸ਼ਾਸਤਰ

ਭਾਗ: III ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜੀਵਨ

- 24. ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ
- 25. ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਆਦਰਸ਼ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ
- 26. ਮੁੱਢਲੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵੱਜੋਂ ਮੁੱਢਲੇ ਕਰਤੁੱਵ
- 27. ਸੰਸਦ- ਬਣਤਰ, ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ
- 28. ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਕਾਰਜ ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ
- 29. ਸਮਾਜਿਕ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਨੋਟ:- ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਤਿੰਨੋਂ ਭਾਗਾਂ (ਭੂਗੋਲ, ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸ਼ਾਸਤਰ) ਦੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ/ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ/ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿਚਿਆਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਨੋਟ ਬੁੱਕਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਵੱਖਰੀਆਂ ਪ੍ਰਕਟੀਕਲ ਫਾਈਲਜ਼/ਸਕਰੈਪ ਬੁੱਕ ਆਦਿ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਮਾਜਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਅੱਠਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ Delete ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:-

ਜਮਾਤ 8ਵੀਂ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ 20% ਕਟੋਤੀ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ।

(1)

ਪਾਠ-1 ਸਾਧਨ ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤਰ 1-15 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

1. ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤਰ 50-60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

1. ਮਨੁੱਖੀ ਸਾਧਨ ਦੂਜੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ?

ਪਾਠ-2 ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤਰ 1-15 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

1. ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਤੱਤ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ?

2. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਣਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ?

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤਰ 50-60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

1. ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ ।

2. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

ਨਕਸ਼ਾ :- ਇੱਕ ਖੇਤਰ ਜਿਥੇ ਤਲਾਬ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਪਾਠ-3 ਖਣਿਜ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਧਨ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤਰ 1-15 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

1. ਬਹੁ-ਉਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?

2. ਕੋਇਲੇ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ ।

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤੱਤਰ 50-60 ਸਥਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

1. ਕੱਚਾ ਲੋਹਾ ਕਿਹੜਿਆਂ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ ?

ਨਕਸਾ :- ਸੁਰੋਨੀਅਮ , ਜਲ ਬਿਜਲੀ ਖੇਤਰ

ਪਾਠ-4 ਸਾਡੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤੱਤਰ 1-15 ਸਥਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

1. ਬਗਾਤੀ ਖੇਤੀ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?

2. ਯੂ.ਐਸ.ਐ. ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਨੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਲੋਕ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ?

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤੱਤਰ 50-60 ਸਥਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

1. ਕਪਾਹ ਅਤੇ ਪਟਸਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭੂਗੋਲਿਕ ਹਲਾਤਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ ।

2. ਨਿਰਬਾਹ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ ?

ਨਕਸਾ :- ਕੌਢੀ , ਮੱਕੀ ।

ਪਾਠ-8 ਆਫਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤੱਤਰ 1-15 ਸਥਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

1. ਆਫਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ?

2. ਭੂਮੀ ਖਿਸਕਣ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ?

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤੱਤਰ 50-60 ਸਥਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

1. ਛੂਚਲ ਆਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਛੂਚਲ ਖੇਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ?

ਪਾਠ-9 (ਕਿਥੇ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ)

1. ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਂਹ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਸਨੇ ਰੱਖੀ ?

2. ਅਖਬਾਰ , ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਆਦਿ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ?

ਪਾਠ-10 ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ

1. ਕਰਨਾਟਕ ਦੇ ਤੀਜੇ ਯੁੱਧ ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ ।

2. ਸਹਾਇਕ ਸੰਪੀਂ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

ਪਾਠ-11 ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਕਿਕ ਬਣਤਰ

1. ਬੋਰਡ ਆਫ ਕੰਟਰੋਲ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਬਣਿਆ?

2. ਇੰਡੀਅਨ ਲਾਅ ਕਮੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ?

ਪਾਠ-12 ਪੇਂਡੂ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ

1. ਮਹਿਲਵਾੜੀ ਵਿਵਸਥਾ ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ?

2. ਰਿਟਵਾੜੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਲਾਭ ਦੱਸੋ?

3. ਖੇਡੀ ਵਣਜੀਕਰਣ ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ ?

ਪਾਠ-13 ਬਸਤੀਵਾਦ ਅਤੇ ਕਬਾਇਲੀ ਸਮਾਜ

1. ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਖਰੋਧ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ।
2. ਉੱਤਰ ਪੂਰਬੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਦਿ ਵਾਸੀ ਸਮਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਦਰੋਹਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ?

ਪਾਠ-14 ਦਸਤਕਾਰੀ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗ

1. ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤੀ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।
2. ਕੋਇਲੇ ਦੀਆਂ ਖਾਣਾਂ ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ ?

ਪਾਠ-15 1857 ਈ. ਦਾ ਵਿਦਰੋਹ

1. ਅੱਵਧ ਬਾਰੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
2. 1857 ਈ. ਦੇ ਵਿਦਰੋਹ ਦੇ ਤਤਕਲੀਨ ਕਾਰਨਾਂ ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ ?

ਪਾਠ-16 ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ

1. ਹੰਟਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਲਿਖੋ।
2. ਆਧੁਨਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਿਖੋ।

ਪਾਠ-17 (ਇਸਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ)

1. ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਸੁਧਾਰਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਤਨਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।
2. ਮਹਾਂਗ਼ਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਪਾਏ ਯੋਗਦਾਨ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ?
3. ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੁਧਾਰਕਾਂ ਨੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਸੁਧਾਰਨ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਿਆਨ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤਾ ?

ਪਾਠ-18 ਜਾਤੀ ਪੁੱਛਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ

1. ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨੀਵੀ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
2. ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਛੁਟ ਛਾਤ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀ ਕੀਤਾ।

ਪਾਠ-19 ਬਸਤੀਵਾਦ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਪਰਿਵਰਤਨ

1. ਮਦਰਸ਼ ਸ਼ਹਿਰ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?
2. ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਾਸਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਵਿਵਸਥਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸੀ?

ਪਾਠ-20 (ਕਲਾਵਾਂ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ, ਸਾਹਿਤ, ਭਵਨ ਨਿਰਮਾਣ ਕਲਾ ਅਤੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਰਤਨ)

1. 'ਲ੍ਯੂ-ਵਾਰਤਾ' ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ ?
2. 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਅਤੇ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ 'ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

3. ਕਲਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

ਪਾਠ-21 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅੰਦੋਲਨ

1. ਇੰਡੀਆਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਸਨ?

ਪਾਠ-22 (ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼)

1. ਖਿਲਾਫਤ ਅੰਦੋਲਨ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?

2. ਸਿਵਲ ਨਾ ਫਰਮਾਨੀ ਅੰਦੋਲਨ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ?

ਪਾਠ-23 (ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਭਾਰਤ)

1. ਜੂਨਾਗੜ੍ਹ ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ?

2. ਦੇਸੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ?

3. ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

ਪਾਠ-24 ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 50-60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

ਪ੍ਰ1 ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੁਆਰਾ ਕਦੋਂ ਕਦੋਂ ਅੰਦੋਲਨ ਚਲਾਏ ਗਏ?

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 50-60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

ਪ੍ਰ2 ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਚੁੱਧ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਅੰਦੋਲਨ ਚਲਾਏ?

ਪਾਠ -26ਮੁਢਲੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਜੋਂ ਮੁਢਲੇ ਕਰਤੱਵ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 1-15 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

ਪ੍ਰ 1 ਆਰੰਭਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਅਰਥ ਲਿਖੋ?

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 50-60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

ਪ੍ਰ 1 ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਕਰਤਵ ਇੱਕ ਹੀ ਸਿੱਖੇ ਦੇ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਹਨ? ਕਿਵੇਂ

ਪਾਠ 27 ਸੰਸਦ -ਬਣਤਰ, ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 1-15 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

ਪ੍ਰ 1 ਲਟਕਵੀਂ ਸੰਸਦ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 50-60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

ਪ੍ਰ 1 ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦੀ ਸ਼ਾਸ਼ਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੀ ਕਿਉਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ?

ਪਾਠ 28 ਨਿਆਂ ਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਕਾਰਜ ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 1-15 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

ਪ੍ਰ 1 ਮੁੱਖ ਮੁਕੱਦਮੇ ਕਿਹੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 50-60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

ਪ੍ਰ । ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ?

ਪਾਠ - 29 ਸਮਾਜਿਕ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ 1-15 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

ਪ੍ਰ । ਅਨਪੜਤਾ ਕਿਸਨੂੰ ਆਪਦੇ ਹਨ?

ਨੋਟ:- ਵੱਡੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੈਪਰ ਪੈਟਰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

1. ਮੁਢਲੀ ਸਹਾਇਤਾ

(ਉ) ਉਦੇਸ਼	(ਅ) ਸਮਾਨ	(ਈ) ਨਿਯਮ
(ਸ) ਮੁਢਲੇ ਸਹਾਇਕ ਦੇ ਗੁਣ	(ਹ) ਸੀ.ਪੀ. ਆਰ.	

2. ਪੋਸ਼ਟਿਕ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਭੋਜਨ

(ਉ) ਭੋਜਨ	(ਅ) ਪੋਸ਼ਟਿਕ ਭੋਜਨ	(ਈ) ਸੰਤੁਲਿਤ ਭੋਜਨ
(ਸ) ਸੰਤੁਲਿਤ ਭੋਜਨ ਦੇ ਪੋਸ਼ਟਿਕ ਤੱਕ	(ਹ) ਦੁੱਧ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਭੋਜਨ ਹੈ	
(ਕ) ਭੋਜਨ ਪਕਾਉਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ	(ਖ) ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਸੰਬੰਧੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਿਯਮ	

3. ਵਿਟਾਮਿਨ

(ਉ) ਮਹੱਤਵ	(ਅ) ਵਿਟਾਮਿਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਰੋਤ

4. ਕਿਲ੍ਹਾ ਰਾਏਪੁਰ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ

(ਉ) ਕਿਲ੍ਹਾ ਰਾਏਪੁਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ	(ਅ) ਪੇਂਡੂ ਉਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਜਨਮ	(ਈ) ਕਿਲ੍ਹਾ ਰਾਏਪੁਰ ਦੇ ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਤਨ ਅਤੇ ਨਵੀਨ ਖੇਡਾਂ

5. ਸੁਨਹਿਰੀ ਲੜਕਾ ਸ੍ਰੀ ਅਭਿਨਵ ਬਿੰਦਰਾ

(ਉ) ਇਤਿਹਾਸਕ ਨਿਸ਼ਾਨਾ	(ਅ) ਮੱਛਲਾ ਜੀਵਨ	(ਈ) ਨਿਸ਼ਾਨੇਬਾਜ਼ੀ ਪ੍ਰਤਿ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੋਣਾ
(ਸ) ਨਿਸ਼ਾਨੇਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ	(ਹ) ਲਗਨ ਅਤੇ ਮਾਣ ਮੱਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ।	

6. ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ

(ਉ) ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਅਰਥ, ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ।
(ਅ) ਖੇਡਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ।

7. ਯੋਗ

(ਉ) ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਟੀਚਾ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼	(ਅ) ਅਸ਼ਟਾਂਗ ਯੋਗ

8. ਨਸ਼ਿਆਂ ਪ੍ਰਤਿ ਜਾਗਰੂਕਤਾ

(ਉ) ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵੱਧ ਰਹੇ ਰੁਸ਼ਾਨ ਦੇ ਕਾਰਨ	(ਅ) ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ
(ਈ) ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਰੋਕਬਾਮ	

ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਰੀਰਿਕ ਸਿੱਖਿਆ

ਅੱਠਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ

ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਭਾਗ

ਗਰੁੱਪ ਉ ਖੇਡਾਂ

ਨੋਟ:- ਹਰ ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਲਈ ਇੱਕ ਖੇਡ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਲੜਕਿਆਂ ਲਈ ਖੇਡਾਂ - ਫੁਟਬਾਲ, ਹਾਕੀ, ਹੈਂਡਬਾਲ, ਬਾਸਕਟਬਾਲ, ਵਾਲੀਬਾਲ, ਕਬੱਡੀ, ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ, ਕ੍ਰਿਕਟ, ਬੈਡਮਿੰਟਨ, ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ, ਤੈਰਾਕੀ, ਖੋ-ਖੋ ਟੇਬਲ ਟੋਨਿਸ

ਲੜਕੀਆਂ ਲਈ ਖੇਡਾਂ - ਹਾਕੀ, ਹੈਂਡਬਾਲ, ਬਾਸਕਟਬਾਲ, ਵਾਲੀਬਾਲ, ਕਬੱਡੀ, ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ, ਕ੍ਰਿਕਟ, ਬੈਡਮਿੰਟਨ, ਖੋ-ਖੋ, ਸੋਫ਼ਟਬਾਲ ਅਤੇ ਤੈਰਾਕੀ

ਗਰੁੱਪ ਅ ਦੌੜਾਂ

ਨੋਟ: ਹਰ ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਈਵੈਂਟਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਦੋ ਈਵੈਂਟ ਚੁਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਲੜਕੀਆਂ (1) 50 ਮੀਟਰ (2) 200 ਮੀਟਰ

ਲੜਕੇ (1) 100 ਮੀਟਰ (2) 400 ਮੀਟਰ

ਛਾਲਾਂ : ਲੰਮੀ ਛਾਲ ਜਾਂ ਉੱਚੀ ਛਾਲ

ਸੁੱਟਾਂ : ਕ੍ਰਿਕਟ ਬਾਲ ਸੁੱਟਣ ਜਾਂ ਗੋਲਾ ਸੁੱਟਣਾ : 6: ਪੌਡਰ (ਲੜਕੇ) 4 ਪੌਡਰ (ਲੜਕੀਆਂ)

ਗਰੁੱਪ (ਈ) ਜਮਨਾਸਟਿਕ : ਬਿਨਾਂ ਅਪਰੇਟਸ ਤੋਂ ਜਾਂ ਅਪਰੇਟਿਸ ਨਾਲ

ਗਰੁੱਪ (ਸ) ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਯੋਗਾ (2) ਲੋਕ ਨਾਚ (3) ਕੈਲਿਸਬੈਨਿਕਸ (ਹਲਕੀਆਂ ਜਮਨਾਸਟਿਕ ਕਸਰਤਾਂ) (4) ਫੋਟੀਆਂ ਖੇਡਾਂ (5) ਗੀਲੇ ਦੌੜਾਂ।

(ਖੇਡਾਂ)

(1) ਫੁਟਬਾਲ

1. ਪਾਸ : ਕਰਾਸ ,ਸਪੀਡ,ਬੈਕ ਪਾਸ ਅਤੇ ਪਾਸ ਥਰੂ ਬੈਕ।

2. ਗੋਲ ਕੀਪਿੰਗ : ਪੈਨਲਟੀ ਕਿੱਕ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਅਤੇ ਬਚਾਉਣਾ।

3. ਟੈਕਲਿੰਗ: (ਉ) ਸਲਾਇਡਿੰਗ ਟੈਕਲ (ਅ) ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਹੋਰ ਅਭਿਆਸ ।

4. ਡਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਝਕਾਨੀ ਦੇਣਾ

5. ਖੇਡ ਅਤੇ ਖੇਡ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ

(2) ਹੈਂਡਬਾਲ

1. ਮੁੱਢਲੀ ਸਕਿਲ ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ

2. ਟੀਮ ਡੀਫੈਂਸ ਜਾਂ ਬਚਾਓ: ਜੋਨਲ ਡੀਫੈਂਸ

3. ਪੂਰੀ ਖੇਡ ਅਤੇ ਖੇਡ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਅਭਿਆਸ

(3) ਵਾਲੀਬਾਲ

1. ਮੁੱਢਲੀ ਸਕਿਲ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ

2. ਪਾਸ : (ਉ) ਫਾਰਵਡ ਡਾਇਵ ਅਤੇ ਪਾਸ (ਅ) ਸਾਇਡ ਰੋਲਿੰਗ ਨਾਲ ਇੱਕ ਬਾਂਹ ਦਾ ਪਾਸ।

3. ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ : (ਉ) ਛੋਟੇ ਪਾਸ ਦੇ ਸਮੈਸ਼ ਜਾਂ ਵਾਲੀ ਮਾਰਨੀ (ਅ) ਸਿੰਪਲ ਅਟੈਕ ਕੋਬੀਨੇਸ਼ਨ

4.ਬਲਾਕ (ਉ) ਦੁਹਰਾ ਬਲਾਕ (ਅ) ਤੀਹਰਾ ਬਲਾਕ ਕਰਨਾ।

5. ਖੇਡ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ।

(4) ਬਾਸਕਟਬਾਲ

1. ਮੁੱਢਲੀ ਸਕਿਲ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ।

2. ਪਿਵਟਿੰਗ।

3. ਡਾਜ਼ਿੰਗ : ਡਾਜ਼ ਕਰਨਾ

4. ਪੂਰੀ ਖੇਡ ਅਤੇ ਖੇਡ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ

(5) ਹਾਕੀ

1. ਮੁੱਢਲੀ ਸਕਿਲ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ

2. ਸਕੂਪ (ਉ) ਪੁਸ਼ ਸਕੂਪ

3. ਡਲਿਕ (ਉ) ਸਿੱਧੀ ਡਲਿਕ (ਅ) ਪਿੱਛੇ ਡਲਿਕ ਕਰਨਾ (ਈ) ਡਲਿਕ ਆਨ ਦੀ ਰੋਂਗ ਡੁੱਟ

4. ਡਾਜ਼:(ਉ) ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਡਾਜ਼ ਕਰਨਾ (ਅ) ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਡਾਜ਼ ਕਰਨਾ (ਈ) ਦੋਹਰਾ ਡਾਜ਼

5. ਪੂਰੀ ਖੇਡ ਅਤੇ ਖੇਡ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਅਭਿਆਸ

(6) ਕਿਕਟ

1. ਬੈਟਿੰਗ : ਕੱਟ ,ਗਲੇਸ, ਸਵੀਪ
2. ਬਾਊਲਿੰਗ :(ਉ) ਆਊਟ, ਸਵਿੰਗ , ਇੰਨ ਸਵਿੰਗ (ਅ) ਆਫ ਬਰੇਕ ਅਤੇ ਗੁਗਲੀ
3. ਫੀਲਡਿੰਗ : ਉੱਚੀ ਕੈਚ ਅਤੇ ਸਲਿੱਪ ਕੈਚ
4. ਟੈਕਟਿਸ : ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਾਊਲਿੰਗ ਅਤੇ ਬੈਟਿੰਗ ਲਈ ਟੈਕਟਿਸ (ਫੀਲਡ ਪਲੇ ਸਿੰਗ)

ਖੋ-ਖੋ

1. ਮੁੱਢਲੀ ਸਕਿਲ ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ
2. ਦੌੜਦੇ ਹੋਏ ਡਾਈਵ ਕਰਨਾ (ਰਨਿੰਗ ਡਾਈਵ)
3. ਟੈਕਟਿਸ : ਖੇਡਣ ਦਾ ਢੰਗ ,ਇਕਹਿਰੀ ਅਤੇ ਦੁਹਰੀ ਖੇਡ
4. ਪੂਰੀ ਖੇਡ ਦਾ ਅਭਿਆਸ

(8) ਬੈਡਮਿੰਟਨ

1. ਸ਼ਾਟ : (ਉ) ਸਮੈਸ਼ (ਫੋਰ ਹੈਂਡ ਅਤੇ ਬੈਕ ਹੈਂਡ) (ਅ) ਡਰੋਪ ਹੈਂਡ ਅਤੇ ਬੈਕ ਹੈਂਡ
(ਈ) ਡਰੋਪ ਸ਼ਾਟ (ਫੋਰ ਹੈਂਡ ਅਤੇ ਬੈਕ ਹੈਂਡ)
2. ਸ਼ਾਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਰੀਸੀਵ ਕਰਨਾ
(ਉ) ਸ਼ਾਟ ਜਾਂ ਸਮੈਸ਼ (ਅੱਗੇ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਹੱਥ ਨਾਲ) (ਅ) ਡਰਾਮ ਸ਼ਾਟ (ਅੱਗੇ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਹੱਥ ਨਾਲ)
(ਈ) ਨੈਟ ਸ਼ਾਟ (ਅੱਗੇ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਹੱਥ ਨਾਲ)
3. ਇਕਹਿਰੀ ਅਤੇ ਦੁਹਰੀ ਖੇਡ ਦਾ ਅਭਿਆਸ

(9) ਬਾਕਸਿੰਗ

1. ਹਮਲਾ ਤੇ ਬਚਾਓ।
2. ਮੁੱਢਲੇ ਪੰਚ : (ਹੁੱਕਾ ਅਤੇ ਅੱਪਰ ਕੱਟ)।
3. ਹੁੱਕਾਂ ਅਤੇ ਅੱਪਰ ਕੱਟਾਂ ਲਈ ਬਚਾਓ।
4. ਬਾਊਟ (ਬਾਕਸਿੰਗ ਮੁਕਾਬਲਾ)।

(10) ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ

1. ਕਲਾ ਜੰਗ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਬਚਾਓ।
2. ਸਖੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਬਚਾਓ।
3. ਨੈਲਸਨ -ਇਕਹਿਰੀ ਅਤੇ ਦੋਹਰੀ।
4. ਰਗੜਾ ਬਚਾਓ।
5. ਕੁੰਡਾ ਬਚਾਓ।

(11) ਕਬੱਡੀ

1. ਮੁੱਢਲੀ ਸਕਿਲ ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ
2. ਟੈਕਸਿਟ
3. ਡਾਈਵਿੰਗ
4. ਪੰਜਾਬ ਸਟਾਇਲ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਟਾਇਲ ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਖੇਡ ਦਾ ਅਭਿਆਸ

(12) ਤੈਰਾਕੀ

1. ਇੰਡੀਵੀਜ਼ੂਅਲ ਮੈਡਲੇ ਅਤੇ ਮੈਡਲੇ ਗੀਲੇਅ ਅਤੇ ਫਰੀ ਸਟਾਇਲ ਗੀਲੇਅ
2. ਬੱਟਰ ਸਟਰੋਕ
3. ਡਾਈਵਿੰਗ :(ਉ) ਬੈਕ ਡਾਈਵ (ਅ) ਇੰਨ ਵਰਡ ਡਾਈਵ

(13) ਜਿਨਮਾਸਟਿਕ

ਲੜਕੀਆਂ ਲਈ : 1. ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਸਰਤਾਂ :-

(ਉ) ਹੈਂਡ ਸਪਾਰਿੰਗ ਟੂ ਦੀ ਡਾਈਵ ਰੋਲ (ਅ) ਰਾਊਂਡ ਆਫ ਟੂ ਬੈਕ ਰੋਲ ਟੂ ਹੈਂਡ ਸਟੈਂਡ

2. ਹੋਰੀ ਜੈਂਟਲ ਬਾਰ

(ਉ) ਅੱਪ ਸਟਾਰ ਵਿੱਦ (ਨਾਲ) ਓਵਰ ਗਰਿੱਪ (ਅ) ਅੱਪ ਸਟਾਰ ਵਿੱਦ (ਨਾਲ) ਅੰਡਰ ਗਰਿੱਪ

(ਈ) ਸ਼ਾਟ ਸਰਕਲ

3. ਰੋਮਨ ਰਿੰਗ

(ਉ) ਸਿੰਪਲ ਸਵਿੰਗ ਅੱਪ (ਅ) ਸਵਿੰਗਿੰਗ ਵਿੱਦ ਇਨਵਰਵਡ ਹੈਂਗ

ਲੜਕੀਆਂ ਲਈ

1. ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਸਰਤਾਂ

(ਉ) ਰਾਊਂਡ ਆਫ ਨਾਲ ਬੈਕ ਰੋਲ ਨੂੰ ਹੈਂਡ ਸਟੈਂਡ (ਅ) ਸਪਲਿਟ ਸੀਵਿੰਗ (ਈ) ਸਲੋਅ ਹੈਂਡ ਸਪਾਰਿੰਗ

2. ਵਾਲਟਿੰਗ ਬਾਕਸ : ਹੈਂਡ ਸਪਾਰਿੰਗ

3. ਬੀਮ : ਜੰਪ ਵਿੱਚ ਸਪਲਿਟ

4. ਅਨਈਵਨ ਬਾਰ : (ਉ) ਅਪਰ ਬਾਰ ਤੇ ਘੁੰਮਣਾ (ਅ) ਬੈਕ ਅੱਪ ਸਾਈਜ਼

ਯੋਗ

(ਉ) ਹਲ ਆਸਣ (ਅ) ਯੋਗ ਮੁਦਰਾ ਆਸਣ (ਈ) ਮਯੁਰ ਆਸਣ (ਸ) ਸੁਰੀਆ ਨਮਸਕਾਰ ਆਸਣ

(ਹ) ਸ਼ਵ ਆਸਣ

(ਅ) ਕੈਲਿਸਬੈਨਿਕਸ

1. ਤਾਲ ਮਈ ਕਸਰਤਾਂ 2. ਡੰਬਲ ਨਾਲ ਕਸਤਰਾਂ 3. ਲੇਜ਼ੀਅਮ ਨਾਲ ਕਸਤਰਾਂ

(ਈ) ਲੋਕ ਨਾਚ ਲੜਕੇ ਅਤੇ ਲਕੀਆਂ ਲਈ

(ਉ) ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਨਾਚ (ਅ) ਹਰਿਆਣਾ ਲੋਕ ਨਾਚ (ਈ) ਰਾਜਸਥਾਨੀ ਲੋਕ ਨਾਚ

(ਸ) ਛੋਟੀਆਂ ਖੇਡਾਂ : - ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੀ ਸੂਝ ਅਨੁਸਾਰ ਛੋਟੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

(ਹ) ਗੀਲੇਜ਼

1. ਲੇਟਰਟ ਬਾਲ ਪਾਸ ਗੀਲੇਜ਼ 2. ਕਾਂਗੜ ਗੀਲੇਅ 3. ਫਰਾਗ ਜੰਪ ਗੀਲੇਅ 4. ਰਾਊਂਡ ਅਤੇ ਅੰਡਰ ਗੀਲੇਅ

(14) ਸੋਫਟ ਬਾਲ

1. ਮੁੱਢਲੀ ਸਕਿਲ ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ 2. ਖੇਡ ਪ੍ਰਤੀ ਪੂਰੀ ਟੈਕਟਿਸ 3. ਪੂਰੀ ਖੇਡ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਿਆਰੀ ।

ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਸਿੱਖਿਆ - 8 (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਧਿਅਮ)

ਸ਼੍ਰੋਣੀ- ਅੱਠਵੀਂ
VIII. ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਾਇੰਸ

ਪਾਠਕਮ (ਲਿਖਤੀ)

ਪਾਠ-1 ਐਮ.ਐੱਸ.ਵਰਡ ਵਿੱਚ ਟੇਬਲ ਅਤੇ ਮੇਲ ਮਰਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ

ਟੇਬਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?, ਟੇਬਲ ਬਣਾਉਣਾ?, ਟੇਬਲ ਵਿੱਚ ਡਾਟਾ ਦਾਖਲ ਕਰਨਾ, ਟੇਬਲ ਨੂੰ ਮਾਡੀਫਾਈ ਕਰਨਾ,
ਟੇਬਲ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੋਪਰੀਟੀਜ਼ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ), ਸੈਲਾਂ ਨੂੰ ਸਪਲਿਟ ਕਰਨਾ, ਸੈਲਾਂ ਨੂੰ ਮਰਜ਼ ਕਰਨਾ, ਟੇਬਲ ਨੂੰ ਸਪਲਿਟ ਕਰਨਾ,
ਮੇਲ ਮਰਜ਼

ਪਾਠ 2: ਇੰਟਰਨੈੱਟ

ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਕੀ ਹੈ?, ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ, ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਅਤੇ ਨੈੱਟਵਰਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਕੰਮ, ਇੰਟਰਨੈੱਟ
ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ, ਮੋਡਮ, ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਸਰਵਿਸ ਪ੍ਰਵਾਈਡਰ, ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੇ ਲਾਭ ਜਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਟੂਲਸ, ਬ੍ਰਾਊਜ਼ਿੰਗ

ਪਾਠ 3: ਇੰਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਇੰਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ, ਵੈਬ ਸਾਈਟ, ਸਰਚਿੰਗ, ਵੈਬ ਸਰਫਿੰਗ, ਆਫਲਾਈਨ ਅਤੇ ਆਨਲਾਈਨ ਵਿੱਚ
ਅੰਤਰ, ਡਾਊਨਲੋਡਿੰਗ, ਨੈੱਟ ਬੈਕਿੰਗ ਕੀ ਹੈ?, ਆਨ-ਲਾਈਨ ਸ਼ਾਪਿੰਗ ਕੀ ਹੈ?, ਆਨ-ਲਾਈਨ ਰਿਜ਼ਲਟ ਕਿਵੇਂ ਵੇਖਿਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ?, ਮੋਬਾਈਲ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ

ਪਾਠ 4: ਪਾਵਰ ਪੁਆਇੰਟ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਪਾਵਰ ਪੁਆਇੰਟ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ, ਨਵੀਂ ਸਲਾਈਡ ਇਨਸਰਟ ਕਰਨਾ, ਲੇਅ ਆਊਟ ਅਤੇ ਆਟੋ ਸ਼ੇਪ ਦਾ
ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨਾ, ਪਾਵਰ ਪੁਆਇੰਟ ਦੇ ਵਿਚਿ, ਐਨੀਮੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮ, ਟ੍ਰਾਜ਼ੀਸ਼ਨ, ਪਾਵਰ ਪੁਆਇੰਟ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ

ਪਾਠ 5: ਐਡਵਾਂਸਡ ਪਾਵਰ ਪੁਆਇੰਟ

ਸਲਾਈਡ ਦੀ ਦਿੱਖ ਬਦਲਣਾ, ਆਬਜੈਕਟ ਲਗਾਉਣਾ, ਤਸਵੀਰ ਲਗਾਉਣਾ, ਮੂਵੀ ਜਾਂ ਵੀਡੀਓ ਫਾਈਲਾਂ
ਦਾਖਲ ਕਰਨਾ

ਪਾਠ 6 ਐਮ.ਐੱਸ. ਐਕਸਲ ਨਾਲ ਜਾਣ ਪਛਾਣ

ਐਮ.ਐੱਸ. ਐਕਸਲ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ, ਐਮ.ਐੱਸ. ਐਕਸਲ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਸਤੇਮਾਲ, ਐਮ.ਐੱਸ. ਐਕਸਲ ਨੂੰ
ਕਿਵੇਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੀਏ, ਐਮ.ਐੱਸ. ਐਕਸਲ ਦੀ ਵਿੰਡੋ ਦੇ ਭਾਗ, ਐਮ.ਐੱਸ. ਐਕਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ
ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ (ਟਰਮੀਨੋਲੋਜੀ, ਐਕਸਲ ਦੀ ਵਰਕਸ਼ੀਟ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਫਾਈਲ ਸੇਵ ਕਰਨਾ, ਐਕਸਲ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ)

ਪਾਠ 7: ਮੈਮਰੀ ਯੁਨਿਟਸ ਅਤੇ ਜਨਰੇਸ਼ਨਜ਼

ਮੈਮਰੀ ਕੀ ਹੈ, ਮੈਮਰੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਮੈਗਨੇਟਿਕ ਡਿਸਕ ਦਾ ਫਿਜ਼ਿਕਲ ਸਟਰਕਚਰ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀਆਂ ਜਨਰੇਸ਼ਨਜ਼

ਪਾਠਕ੍ਰਮ (ਪ੍ਰਯੋਗੀ)

- ਪ੍ਰਯੋਗ 1. ਐਮ.ਐਸ. ਵਰਡ ਵਿੱਚ ਇਨਸਰਟ ਟੇਬਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਸ਼੍ਰੋਣੀ ਦਾ ਟਾਈਮ-ਟੇਬਲ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।
- ਪ੍ਰਯੋਗ 2. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਇੱਕ ਟੇਬਲ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।

ਸਕੂਲ ਦਾ ਨਾਂ					
ਇਨਰੋਲਮੈਂਟ ਸੰਬੰਧੀ					
ਲੜੀ ਨੰ	ਜਮਾਤ	ਐਸ.ਸੀ	ਬੀ.ਸੀ.	ਜਨਰਲ	ਕੁੱਲ
1	ਅੱਠਵੀਂ	10	11	12	33
2.	ਸੱਤਵੀਂ	12	12	12	36
3	ਛੇਵੀਂ	29	13	12	39

- (i) ਲੜੀ ਨੰ 1 ਦੇ ਉਪਰ ਇਕ ਰੋਅ ਹੋਰ ਇਨਸਰਟ ਕਰੋ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਨੰਵੀਂ ਦਾ ਡਾਟਾ ਐਂਟਰ ਕਰੋ।
- (ii) ਕਾਲਮ ਜਨਰਲ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਹੈਡੀ ਕੈਪਡ ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਲਮ ਇਨਸਰਟ ਕਰੋ ਉਸ ਵਿੱਚ ਡਾਟਾ ਭਰੋ।
- ਪ੍ਰਯੋਗ 3. ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਐਕਸਪਲੋਰਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ www.google.com ਸਰਚ ਇੰਜਣ ਖੋਲੋ ਅਤੇ "Historical Places of Punjab" ਟਾਈਪ ਕਰਕੇ ਸਰਚ ਕਰੋ।
- ਪ੍ਰਯੋਗ 4 ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੀ ਵੈੱਬਸਾਈਟ www.pseb.ac.in ਖੋਲ ਕੇ ਦਸਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦਾ ਸਿਲੇਬਸ ਡਾਊਨਲੋਡ ਕਰੋ।

- ਪ੍ਰਯੋਗ 5. ਪਾਵਰ ਪੁਆਇੰਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰੈਜ਼ਨਟੇਸ਼ਨ ਤਿਆਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਲਾਈਡਾਂ ਬਣਾਓ। ਪ੍ਰੈਜ਼ਨਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਫੋਟ ਸਟਾਈਲ ਅਤੇ ਵਰਡ ਆਰਟ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ।

ਪਹਿਲੀ ਸਲਾਈਡ : ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਪਰਭਿਆਸ਼ਾ

ਦੂਜੀ ਸਲਾਈਡ : ਇਨਪੁੱਟ ਡਿਵਾਇਸ

ਤੀਜੀ ਸਲਾਈਡ : ਆਊਟਪੁੱਟ ਡਿਵਾਇਸ

ਪ੍ਰੈਜ਼ਨਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸੇਵ ਕਰੋ।

- ਪ੍ਰਯੋਗ 6. ਪਾਵਰ-ਪੁਆਇੰਟ ਵਿੱਚ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ 8 ਸਲਾਈਡਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰੈਜ਼ਨਟੇਸ਼ਨ ਬਣਾਓ।
- (i) ਹਰ ਇੱਕ ਸਲਾਈਡ ਦਾ ਬੈਕ ਗਰਾਊਂਡ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਲਗਾਓ ਅਤੇ ਇਸ ਉੱਪਰ Insert Picture or Clip Art ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਪਿਕਚਰ ਇਨਸਰਟ ਕਰੋ।
- (ii) ਸਲਾਈਡ ਵਿੱਚ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਿਕ ਐਨੀਮੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰਯੋਗ 7. ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਵਰਕਸ਼ੀਟ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।

A	B	C	D
Sr no	Name	Class	Section
1	RAMAN	VI	A
2	SHITAL	VII	A
3	HARPREET SINGH	VIII	A

- (i) ਕਾਲਮ A ਅਤੇ ਕਾਲਮ C ਡਾਟਾ ਸੀਰੀਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਰਿਕਾਰਡ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।
- (ii) ਕਾਲਮ D ਵਿੱਚ ਫਿਲਾਈਡ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਰੇਂਜ ਭਰੋ।
- (iii) ਫਾਈਲ ਨੂੰ Student data ਨਾਮ ਨਾਲ ਸੇਵ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰਯੋਗ 8. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੈਮਰੀ ਯੂਨਿਟ ਸੰਬੰਧੀ ਸਹੀ ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ।

1. ਬਿਟ (Bit)	(1)	1 KB = 1024Bytes
2. ਨਿਬਲ (Nibble)	(2)	1 GB = 1024 MB
3. ਬਾਈਟ (Byte)	(3)	4 ਬਿਟਸ ਦਾ ਸਮੂਹ
4. ਕਿਲੋ ਬਾਈਟ(KB)	(4)	1 TB=1024 GB
5. ਮੈਗਾਬਾਈਟ(MB)	(5)	8 ਬਿਟਸਦਾ ਸਮੂਹ
6. ਗੀਗਾਬਾਈਟ(GB)	(6)	1 PB=1024 TB
7. ਟੈਰਾਬਾਈਟ(TB)	(7)	ਬਾਈਨਰੀ ਡਿਜਿਟ 0 ਜਾਂ 1
8. ਪੈਂਟਾਬਾਈਟ(PB)	(8)	1 MB=1024 KB

ਪ੍ਰਯੋਗ 9. ਇੰਟਰਨਲ ਮੈਮਰੀ ਦੀ ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਚਾਰਟ ਬਣਾਓ।

ਪ੍ਰਯੋਗ 10. ਐਕਸਟਰਨਲ / ਸੈਕੰਡਰੀ ਮੈਮਰੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਇੱਕ ਚਾਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰਯੋਗ 11. ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀਆਂ ਜਨਰੇਸ਼ਨ ਸੰਬੰਧੀ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਟੇਬਲ ਪੂਰਾ ਕਰੋ।

ਜਨਰੇਸ਼ਨ	ਜਨਰੇਸ਼ਨ ਸਮਾਂ	ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮੁਖ ਉਪਰਕਰਨ
ਪਹਿਲੀ ਜਨਰੇਸ਼ਨ		
ਦੂਜੀ ਜਨਰੇਸ਼ਨ		
ਤੀਜੀ ਜਨਰੇਸ਼ਨ		
ਚੌਥੀ ਜਨਰੇਸ਼ਨ		
ਪੰਜਵੀਂ ਜਨਰੇਸ਼ਨ		

ਚੌਣਵੇ ਵਿਸ਼ੇ

ਅੱਠਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ

1. ਜਿਊਮੈਟਰੀਕਲ ਡਰਾਈੰਗ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰਕਲਾ

ਭਾਗ - 1 (ਡਰਾਈੰਗ)

ਜਿਊਮੈਟਰੀਕਲ ਡਰਾਈੰਗ

(ਓ) ਜਿਊਮੈਟਰੀਕਲ ਡਰਾਈੰਗ (ਜ਼ਰੂਰੀ)

- ਬਹ-ਭੁਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ।
- ਛੋਹਤ ਰੇਖਾਵਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ।
- ਚੱਕਰਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ।

ਭਾਗ - 2 (ਚਿੱਤਰਕਲਾ)

(ਅ) ਮਾਡਲ ਡਰਾਈੰਗ (Model Drawing) (ਵਸਤੂ ਚਿਤਰਣ) (ਜ਼ਰੂਰੀ)

ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਰੱਖਕੇ ਚਿਤਰਣ ਕਰਨਾ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਗੋਲਾਕਾਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਦੂਜਾ ਆਇਤਾਕਾਰ ਜਾਂ ਵਰਗਾਕਾਰ। ਇਹਨਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਪੈਨਸਲ ਜਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਛਾਂ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

(ਇ) ਕਲਪਨਾਮਈ ਚਿੱਤਰਕਲਾ (Imaginative Drawing)

- (i) ਫਰੀਹੈਂਡ ਸਕੈਚਿੰਗ (Freehand Sketching) ਚਾਰਕੋਲ, ਪੈਨਸਲ, ਕਰੋਈਨ ਪੈਸਟਲ(Crayon Pastel), ਬੁਰਸ਼ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਲਪਨਾਮਈ ਸਕੈਚ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ।
(ii) ਬੱਚੇ ਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ (Freehand self expression):- ਸੁਤੰਤਰ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਦੁਆਰਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਚਿਤਰਕਾਰੀ ਜਿਵੇਂ:- (1) ਪੂਜਾ ਕਰਦੀ ਇਸਤਰੀ (2) ਸਪੇਰਾ (3) ਭੰਗੜਾ ਪਾਉਂਦਾ ਮੁੰਡਾ (iv) ਕਿਸਾਨ
(iii) ਧਰਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਚਿਤਰਨ (Landscape Painting) ਜਿਵੇਂ:- ਨਦੀ, ਪਹਾੜ, ਦਰਖਤ, ਰਸਤਾ, ਘਰ, ਖੇਤ, ਝੋਪੜੀ, ਪੰਛੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਧਰਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼।

2. ਆਕਾਰੀ ਰੇਖਾ ਚਿੱਤਰ (Figure Drawing)

- (i) ਤੀਲੀ ਰੇਖਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਡਰਾਈੰਗ (Stick figure Drawing)
- (ii) ਕਾਰਟੂਨ ਡਰਾਈੰਗ (cartoon Drawing) ਹਾਸਰਸ/ਵਿੰਡੀਂਗ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਮਨੁੱਖੀ, ਜਾਨਵਰ ਅਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਟੂਨ ਚਿੱਤਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ।
- (iii) ਪੰਛੀ ਅਤੇ ਪਸੂਆਂ ਦੇ ਆਕਾਰੀ ਰੇਖਾ ਚਿੱਤਰ ਜਿਵੇਂ ਕੁੱਕੜ, ਮੌਰ, ਹਿਰਨ ਅਤੇ ਖਰਗੋਸ਼ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣੇ ਸਿਖਾਏ ਜਾਣ।

3. ਅੱਖਰ ਲਿਖਣ ਕਲਾ ਅਤੇ ਪੋਸਟਰ ਡਿਜ਼ਾਈਨਿੰਗ (Lettering & Poster Designing)

- (i) ਕਿਸੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਉਚਾਈ ਦੇ ਮੋਟੇ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅੱਖਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਆਦਰਸ਼ ਸੰਦੇਸ਼ ਲਿਖਣੇ।

ਨੋਟ: ਉਰਦੂ ਮਾਧਿਅਮ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਉਰਦੂ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹਨ।

- (ii) ਪੋਸਟਰ ਡਿਜ਼ਾਈਨਿੰਗ/ ਸੰਦੇਸ਼ ਚਿੱਤਰ : ਸਕੂਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪੋਸਟਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ ਜਿਵੇਂ ਫੁੱਲ ਉਗਾਉ, ਸਾਇੰਸ ਮੇਲਾ, ਸਾਲਾਨਾ ਖੇਡਾਂ, ਖੂਨ ਦਾਨ ਕਰ, ਅਧਿਕ ਦੁੱਧ ਪੀਉ ਆਦਿ।

4. ਡਿਜ਼ਾਇਨ (Design)

- (i) ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਜਿਊਮੈਟਰੀਕਲ ਆਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ। ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਗਾਕਾਰ (15 ਸੈ. ਮੀ. x 15 ਸੈ. ਮੀ.) ਜਾਂ ਆਇਤਾਕਾਰ (12 ਸੈ. ਮੀ. x 15 ਸੈ. ਮੀ.) ਆਕਾਰ ਦੇ

- ਤਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਜਿਉਮੈਟਰੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾ ਕੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਾਧਾਰਨ ਫੁੱਲ ਪੱਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਭਰੇ ਜਾਣ।
- (ii) ਕੋਲਾਜ (Collage) ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ, ਜੋੜ ਕੇ, ਤਰਤੀਬ ਦੇ ਕੇ ਰੰਗਦਾਰ ਕਾਗਜ਼ ਨਾਲ ਚਿੱਤਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਦਿੱਸ ਤੇ ਪੰਛੀ ਆਦਿ।
- (iii) ਸਟੈਂਸਲਿੰਗ(Stencilling): ਅੱਖਰਾਂ, ਫੁੱਲਾਂ, ਪੱਤੀਆਂ ਦੇ ਸਟੈਂਸਲ ਕੱਟਣੇ।

श्रेणी— आठवीं

2. संस्कृत (अगवाई – निर्देश)

(क) पाठ्य पुस्तक

1. दो गद्य भागों का अर्थ (हिन्दी या पंजाबी भाषा में)
2. दो पद्यों का अर्थ (हिन्दी या पंजाबी भाषा में)
3. संस्कृत शब्दों का हिन्दी में अर्थ
4. पाठ विषय संबंधी प्रश्न, पाठ्य पुस्तक के अभ्यासों के आधार पर
5. रिक्त स्थान पूर्ति, वाक्य परिवर्तन आदि भाषा संबंधी प्रश्न पुस्तक के अभ्यासों के आधार पर
6. हिन्दी सुभाषित, लोकोक्ति, सूक्ति को संस्कृत में लिखना

(ख) व्याकरण

1. (क) स्वर संधि – यण् , अयादि सन्धि
(ख) व्यंजन संधि – अनुस्वार विधि, जश्त्व विधि, लत्व विधि, श्चुत्व विधि, ष्टुत्व विधि का साधारण परिचय, (पाठ्य पुस्तक में किए गए प्रयोग को समझने के लिए, परीक्षा के लिए नहीं)
2. निम्नलिखित शब्दों को रूप सब विभक्तियों में :-
(क) ऋकारान्त पुंलिंग – कर्तृ , धातृ, पितृ , दांतृ ।
(ख) इकारान्त स्त्रीलिंग – मति, गति, भूति, रात्रि ।
(ग) उकारान्त स्त्रीलिंग – धेनु , तनु ।
3. निम्नलिखित सर्वनामों के रूप सब लिंगों की पंचमी, सत्तमी विभक्ति में :-
तद्, एतद्, किम्, अस्मद्, युष्मद्
4. (क) पचास तक संर्व्यावाची शब्दों के रूप केवल प्रथमा विभक्ति में
(ख) त्रि, चतुर, के रूप तीनों लिंगों और सब विभक्तियों में
(ग) पंचन् के रूप –बहुवचन में (सभी विभक्तियों में)
5. निम्नलिखित परस्मैपदी धातुओं के रूप
(क) लट् , लोट् , लड् , विधिलिड् , लकारें में
भ्वादिगण –दा (यच्छ) , गै (गाय), घा (जिघ), याच्, नम्, वस् ।
तुदादिगण – क्षिप् ,तद् , मुच् (मुंच)
दिवादिगण – नृत् ।
चुरादिगण – चिन्त्, तुल् ।
(ख) लृत् लकार में (सेट्) – तृ (तर) भू (भव), कथ् , रच् , क्षल् (अनिट्) – पा, गै (गाय), स्था, घा ।
6. क्त्वा प्रत्यय का सरल प्रयोग
7. स्त्री प्रत्यय आ और ई का प्रयोग
8. अभितः, अभक्तः: परितः, सर्वतः, विना, सह, अलम्, अव्ययों का प्रयोग द्वितीया / तृतीया विभक्ति के साथ ।
(ग) अनुवाद: पाठ्य पुस्तक में दिए गए अभ्यासों में से सरल हिन्दी वाक्यों का संस्कृत में अनुवाद

निर्धारित पाठ्य पुस्तक : संस्कृत पुस्तक –8

पंजाब स्कूल शिक्षा बोर्ड द्वारा प्रकाशित ।

4. اورڈ

Punjab School Education Board

S.A.S Nagar, Mohali

Syllabus of Urdu (Optional Class VIII)

اصابی کتاب: وور پاس (آٹھویں جماعت کیلئے) شائع کروہ: N.C.E.R.T., New DELHI

تجزیی پرچم: 90 داخی تین نمبر: 10 کل نمبر: 100 وقت: 3 گھنٹے

- دیئے گئے سوالات میں سے کسی پارچ کے جواب لکھنا۔ 10
- I - دیئے گئے الفاظ و محاوروں میں سے کسی پارچ کو جملوں میں استعمال کرنا۔ 10
- II - دیئے گئے الفاظ سے مناسب الفاظ چن کر خالی چکر پر کرنا۔ 5
- IV - متفاہ الفاظ لکھنا۔ 5
- V - اپنی انصابی کتاب میں سے کسی ایک سیٹ کا خلاصہ لکھنا۔ 10
- V - واحد بیج لکھنا۔ 5
- VI - آخر میں ”دان“ کا کر پارچ لفظ لکھنا۔ 5
- VII - اسم۔ ضمیر۔ فعل۔ صفت۔ اسم عام۔ اسم خاص۔ ماضی۔ حال۔ مستقبل میں سے کسی تین کی تعریف کریں اور مثالیں دیں۔ 10
- VIII - کالم الف کا ب کے ساتھ جوڑ ملانا۔ 5
- IX - کسی ایک عنوان پر مخصوص تحریر کرنا۔ 5
- X - گورونا نک دیوی۔ حضرت محمد صاحب۔ برمات کا موسم۔ عید کا تہوار۔ فٹ بال ٹیچ۔ 15
- XI - اپنے اسکول کے پرنسپل کے نام ایک درخواست تحریر کرنا۔ فیض معافی کیلئے۔ شادی میں شامل ہونے کیلئے۔ گھر پر ضروری کام کیلئے۔ سکول چھوڑنے کا مرٹکیٹ لینے کیلئے۔ 10

ਸ਼੍ਰੋਣੀ- ਅੱਠਵੀਂ
5. ਖੇਤੀਬਾੜੀ

ਲਿਖਤੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਦੀ ਬਣਤਰ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ 19 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ । ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ । ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ :

1. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਤੋਂ 6 ਤੱਕ 1-1 (ਇੱਕ-ਇੱਕ) ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ । ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਆਬਜੈਕਟਿਵ ਟਾਈਪ (ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ) ਹੋਣਗੇ ।
2. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 7 ਤੋਂ 12 ਤੱਕ 2-2 (ਦੋ- ਦੋ) ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗਭਗ ਇੱਕ-ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ।
3. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 13 ਤੋਂ 17 ਤੱਕ 4-4 (ਚਾਰ-ਚਾਰ) ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਲਗਭਗ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ।
4. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 18 ਤੋਂ 19 ਤੱਕ 6-6 (ਛੇ-ਛੇ) ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਪੰਜ-ਛੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਛੋਟ ਹੋਵੇਗੀ । ਅੰਦਰੂਨੀ ਛੋਟ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਸੇ ਇਕਾਈ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਸਮਾ 2 ਘੰਟੇ ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਦੀ ਬਣਤਰ

1. ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਯੋਗ/ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਦੋ ਪ੍ਰਯੋਗ/ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ ।
2. ਜ਼ਬਾਨੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ
3. ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਨੋਟ ਬੁੱਕ
4. ਸੈਂਪਲ ਫਾਈਲ, ਚਾਰਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ
5. ਬੀਜਾਂ, ਖਾਦਾ, ਫਲਾਂ, ਸੰਦਾ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ।

ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ (ਲਿਖਤੀ)

ਪਾਠ 1 : ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ

ਭੂਮੀ ਕੀ ਹੈ? ਭੂਮੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਕ ਗੁਣ। ਰੇਤਲੀਆਂ, ਚੀਕਣੀਆਂ ਅਤੇ ਕੱਲਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ। ਸੇਮ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੇ ਢੰਗ।

ਪਾਠ 2 : ਪਨੀਰੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ

ਪਨੀਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਤੇ ਲਾਭ। ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਛੁੱਲਾਂ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਨਰਸਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ।

ਪਾਠ 3 : ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪੈਮਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ

ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਸਬੰਧੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਅਹਿਮ ਪਹਿਲੂ- ਜ਼ਰੀਬ , ਸ਼ਿਜ਼ਰਾ , ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ, ਮੁਰੱਬਾਬੰਦੀ, ਰੋਸ਼ਵਾਰਾ, ਇੰਤਕਾਲ, ਜਮੁਅਬੰਦੀ, ਤਕਸੀਮ, ਗਿਰਦਾਵਰੀ, ਦਰਸਤੀ ਗਿਰਦਾਵਰੀ, ਠੇਕਾ, ਰਹਿਣ, ਖਰਾਬਾ ਆਦਿ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ। ਭੂਮੀ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦਾ ਕੰਪਿਊਟਰੀਕਰਨ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪੈਮਾਇਸ਼ ਲਈ ਪੈਮਾਨੇ।

ਪਾਠ 4 : ਸੂਰਜੀ ਉਰਜਾ

ਰਵਾਇਤੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਰਵਾਇਤੀ ਉਰਜਾ ਸੋਮੇ, ਮਹੱਤਤਾ। ਸੂਰਜੀ ਉਰਜਾ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਯੰਤਰ-ਸੋਲਰ ਡਰਾਇਰ, ਸੋਲਰ ਕੁੱਕਰ, ਸੋਲਰ ਵਾਟਰ ਹੀਟਰ, ਸੋਲਰ ਲਾਲਟੈਣ, ਸੋਲਰ ਹੋਮ ਲਾਈਟਿੰਗ ਸਿਸਟਮ, ਸੋਲਰ ਸਟਰੀਟ ਲਾਈਟ, ਸੋਲਰ ਵਾਟਰ ਪੰਪ ਆਦਿ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ।

ਪਾਠ 5 : ਖੁੰਬਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ

ਖੁੰਬਾਂ ਦਾ ਖੁਰਾਕੀ ਮਹੱਤਵ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁੰਬਾਂ ਉਗਾਉਣਾ, ਕੀਝਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਓ, ਪੈਕਿੰਗ ਅਤੇ ਮੰਡੀਕਰਨ ਕਰਨਾ।

ਪਾਠ 6 : ਮਧੂ ਮੱਖੀ ਪਾਲਣ

ਮਧੂ ਮੱਖੀ ਪਾਲਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ, ਮਧੂ ਮੱਖੀ ਦੀ ਸਗੀਰਕ ਬਣਤਰ, ਕਿਸਮਾਂ, ਜਾਤਾਂ, ਜੀਵਨ ਚੱਕਰ, ਕਟੁੰਬ ਦੀ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਅਤੇ ਕੰਮਕਾਰ ਦੀ ਵੰਡ। ਮੌਜੂਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਸ਼ਹਿਦ ਦਾ ਮੰਡੀਕਰਨ, ਸਰਕਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ।

ਪਾਠ 7 : ਬਹੁ-ਭਾਂਤੀ ਖੇਤੀ

ਬਹੁ-ਫਸਲੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਲੋੜ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ, ਸੰਯੁਕਤ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ- ਖੇਤੀ ਸਹਾਇਕ ਧੰਦੇ ਅਪਣਾਉਣਾ।

ਪਾਠ 8 : ਜੈਵਿਕ ਖੇਤੀ

ਜੈਵਿਕ ਖੇਤੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ, ਲੋੜ ਅਤੇ ਜੈਵਿਕ ਖੇਤੀ ਅਧੀਨ ਰਕਬਾ। ਜੈਵਿਕ ਮਿਆਰ, ਜੈਵਿਕ ਫਸਲਾਂ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ, ਜੈਵਿਕ ਤਸਦੀਕੀਕਰਨ ਅਤੇ ਜੈਵਿਕ ਖੇਤੀ ਦਾ ਭਵਿੱਖ।

ਪਾਠ 9 : ਖੇਤੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ

ਖੇਤੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ। ਟਰੈਕਟਰ, ਕੰਬਾਈਨ ਹਾਰਵੈਸਟਰ, ਕਲਟੀਵੇਟਰ, ਤਵੀਆਂ, ਸੀਡ ਭਰਿੱਲ ਆਦਿ ਦੀ ਸਾਂਭ- ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ।

ਪਾਠ 10 ਫਲਾਂ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ

ਫਲਾਂ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਲੋੜ, ਸਾਂਭ- ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਵੱਖ - ਵੱਖ ਨੁਕਤੇ- ਫਲ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤੁਡਾਈ, ਡੱਬਾਬੰਦੀ, ਸਟੋਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ। ਫਲ ਪਕਾਉਣ ਦੇ ਸਰੱਖਿਅਤ ਤਰੀਕੇ।

ਪਾਠ 11: ਫਲ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਅਚਾਰ , ਮੁਰੱਬੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰਬਤ ਬਣਾਉਣਾ

ਫਲ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਦਾ ਭਵਿੱਖ। ਫਲਾਂ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਅਚਾਰ ਮੁਰੱਬਾ, ਸ਼ਰਬਤ, ਕੈਚਅੱਪ ਆਦਿ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਫਲਾਂ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਕਾਉਣ।

ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ (ਪ੍ਰਯੋਗੀ)

1. ਚੀਕਣੀ, ਰੇਤਲੀ ਅਤੇ ਮੈਰਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ।
2. ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਨਰਸਰੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਨਵੇਂ ਪੈਂਦੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ - ਕਲਮ, ਪਿਉਂਣ, ਦਾਬ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ।
3. ਮਾਲ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚੇ ਜਾ ਕੇ ਖੇਤੀ ਪੈਮਾਇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪਹਿਲੂਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਾਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ। ਫਰਦ ਸੁਵਿਧਾ ਕੇਂਦਰ ਵਿਖੇ ਜਾ ਕੇ ਭੂਮੀ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਕੰਪਿਊਟਰੀਕਰਨ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ। ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਵੈਂਬਸਾਈਟ www.plrs.org.in ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇਖਣ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ।
4. ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਉਰਜਾ ਵਿਕਾਸ ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਕੇ ਸੂਰਜੀ ਉਰਜਾ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਯੰਤਰਾਂ ਅਤੇ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ।
5. ਕਿਸੇ ਖੁੰਬਾਂ ਉਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਫਾਰਮ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਖੁੰਬਾਂ ਉਗਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਸਮੁੰਚੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ। ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਖੁੰਬਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ।

- 6.** ਕਿਸੇ ਮਧੂ ਮੱਖੀ ਪਾਲਣ ਵਾਰਮ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਮਧੂ ਮੱਖੀ ਪਾਲਣ, ਸਾਜੋ-ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ।
- 7.** ਖੇਤੀ ਸਹਿਯੋਗ ਯੰਦੇ— ਡੇਅਰੀ ਫਾਰਮ, ਮੱਛੀ ਫਾਰਮ, ਖਰਗੋਸ਼ ਫਾਰਮ, ਸੂਬ ਫਾਰਮ ਆਦਿ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨਾ।
- 8.** ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ-ਮੁਕਤ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਿਰਤ ਕਰਨਾ।
- 9.** ਖੇਤੀ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ।
- 10.** ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਤੋਂ ਅਚਾਰ, ਸਰਬਤ, ਮਰੱਬਾ ਅਤਾ। ਚੱਟਨੀ ਆਦਿ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਕਿਸੇ ਨੇੜਲੇ ਡੁਡ ਪ੍ਰੈਸਿੰਗ ਪਲਾਂਟ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨਾ।
- 11.** ਬਾਗਾਂ ਅਤੇ ਸਬੀਆਂ ਵਾਲੇ ਖੇਤਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰ ਕੇ ਸਮੁੱਚੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣਾ।

ਸ਼੍ਰੋਣੀ- ਅੱਠਵੀਂ
6. ਕਟਾਈ ਅਤੇ ਸਿਲਾਈ

ਪਾਠਕਮ (ਪ੍ਰਯੋਗੀ)

1. ਚੱਦਰ ਸਿਲਾਈ (Run & fell seam) ਗੁੰਮ ਸਿਲਾਈ, ਚੋਰ ਸਿਲਾਈ (French seam) ਚੋਣਾਂ, ਸਾਦਾ ਪਲੀਟ, ਬਾਕਸ ਪਲੀਟ ਦੇ ਸੈੰਪਲ ਹੱਥ ਜਾਂ ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਸਿਲਾਈ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
2. ਕਾਜ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਫੈਂਸੀ ਬਟਨ ਲਗਾਉਣਾ। ਜਿਪ ਵੈਲਕਰੋ (Velcro) ਟੇਪ ਲਗਾਉਣਾ, ਚੋਣਾਂ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਤੇ ਪੱਟੀ ਲਾਉਣ ਦੇ (Gathers into a band) ਸੈੰਪਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
3. ਸਾਦਾ ਟਾਕੀ ਦੇ ਸੈੰਪਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
4. ਗੁੰਮ ਸਿਲਾਈ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਕੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਦਾ ਕਵਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
5. ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਫੈਂਸੀ ਬੈਗ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਜਿੱਪ ਜਾਂ ਵੈਲਕਰੋ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਕੇ ਜੇਬ ਲਾਉਣਾ।
6. ਚੁਣਟਾਂ ਜਾਂ ਪਲੀਟਾਂ ਵਾਲੀ ਸਕੱਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
7. ਡਰਾਫਟਿੰਗ ਬਣਾ ਕੇ ਸਾਦਾ ਪਜਾਮਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।

ਨੋਟ:- ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪ ਕਰਕੇ ਦੇਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੱਕ ਸੈੰਪਲ ਬੁੱਕ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਛੇਵੀਂ ਤੋਂ ਅੱਠਵੀਂ ਸ਼੍ਰੋਣੀ ਤੱਕ ਸਿੱਖੇ ਸਾਰੇ ਸੈੰਪਲ ਲਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਅੱਠਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ

7. ਨੀਡਲ ਵਰਕ

ਪਾਠਕਮ (ਪ੍ਰਯੋਗੀ)

1. ਚੋਪ ਸਟਿਚ ,ਸਾਟਨ ਸਟਿਚ, ਸ਼ੇਡ ਵਰਕ ਅਤੇ ਕੰਬਲ ਟਾਂਕਾ।
2. ਬੰਬਲ ਟਾਂਕਾ, ਦੂਹਰੀ ਤਾਰਕਸ਼ੀ, ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦਾ ਕੰਮ, ਫੁਲਕਾਰੀ ਤੇ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੇ ਕਢਾਈ ਦੇ ਟਾਂਕਿਆਂ ਦੇ ਸੈੰਪਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ।
3. ਸਮੱਕਿੰਗ ਦੇ ਸੈੰਪਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ।
4. ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦਾ ਕੰਮ ਅਤੇ ਕਢਾਈ ਕਰਕੇ ਛੋਟਾ ਪਰਸ ਬਣਾਉਣਾ ।
5. ਉੱਨ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਕੇ ਕਰੋਸੀਏ ਨਾਲ ਟੋਪੀ /ਮਫਲਰ/ਨੈਪਕਿਨ ਆਦਿ ਬਣਾਉਣਾ।
6. ਇਸ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੇ ਕਢਾਈ ਦੇ ਦੋ ਟਾਂਕੇ ਵਰਤ ਕੇ ਕੁਸ਼ਨ ਕਵਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ।
7. ਸਲਾਈਆਂ ਨਾਲ ਟੋਪੀ ਅਤੇ ਬੂਟ ਬਣਾਉਣੇ ਜਾਂ ਪੰਜ ਨਮੂਨਿਆਂ ਦੇ ਸੈੰਪਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ।

ਨੋਟ: ਛੇਂਵੀ ਤੋਂ ਅੱਠਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੱਕ ਸਿੱਖੇ ਸਿਲਾਈ ,ਕਢਾਈ ਅਤੇ ਬੁਣਾਈ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੈੰਪਲ ਲਾ ਕੇ ਇੱਕ ਸੈੰਪਲ ਬੁੱਕ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸ਼੍ਰੋਣੀ- ਅੱਠਵੀਂ
8. ਸੰਗੀਤ (ਗਾਇਨ)

ਪਰਚਾ ਏ-ਲਿਖਤੀ
ਭਾਗ-ਉ

1. ਜਾਤੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ(ਅੰਝਵ, ਸ਼ਾੜਵ, ਸੰਪੁਰਨ), ਤੇ ਉਪਜਾਤੀਆਂ
2. ਥਾਟ, ਥਾਟ ਦੇ ਨਿਯਮ, ਭਾਤਖੰਡੇ ਜੀ ਦੇ ਦਸ ਥਾਟ
3. ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ- ਮਾਤਰਾ, ਸਮ, ਵਿਭਾਗ, ਤਾਲੀ, ਖਾਲੀ, ਆਵਰਤਨ
4. ਗਾਇਕ ਦੇ ਗੁਣ ਅਤੇ ਅੰਗੁਣ
5. ਜੀਵਨੀ- ਪੰਡਿਤ ਦਲੀਪ ਚੰਦਰ ਬੇਦੀ
6. ਤਾਨਪੁਰੇ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ
7. ਪੰਡਿਤ ਵਿਸ਼ਣੂ ਨਰਾਇਣ ਭਾਤਖੰਡੇ ਜੀ ਦੀ ਸਵਰ ਲਿਪੀ

ਭਾਗ-ਅ

1. ਪਾਠ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਭੈਰਵੀ, ਖਮਾੜ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ
2. ਪਾਠ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਤਾਲਾਂ ਝਪਤਾਲ ਅਤੇ ਇਕਤਾਲ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ
3. ਪਾਠ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦਸ਼ ਦੀ ਸੁਰਲਿਪੀ
4. ਪਾਠ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਤਾਲਾਂ ਦੀ ਤਾਲ ਲਿਪੀ।

ਪਰਚਾ-ਬੀ ਕਿਰਿਆਤਮਕ ਭਾਗ

ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ

1. ਸੁਧ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ
2. ਛੇਵੀਂ ਅਤੇ ਸੱਤਵੀਂ ਸ਼੍ਰੋਣੀ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਠਵੀਂ ਸ਼੍ਰੋਣੀ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਸਮੇਤ 10

ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ

(ਉ) ਅਰੋਹ: ਸਾਰੇ ਸਾਰੇਗਾ,

ਅਵਰੋਹ: ਸਾਂਨੀ ਸਾਂਨੀਧਾ

(ਅ) ਅਰੋਹ: ਸਾਰੇ, ਸਾਰੇ, ਗਾਮਾ

ਅਵਰੋਹ: ਸਾਂਨੀ, ਸਾਨੀ ਧਾਪਾ

(ਈ) ਅਰੋਹ: ਰੇਸਾ, ਗਾਰੇ, ਮਾਗਾ

ਅਵਰੋਹ: ਨੀਸਾਂ, ਧਾ ਨੀ, ਪਾ ਧਾ

- (ਸ) ਸਾ ਰੇ ਸਾ ਗਾ ਰੇ ਸਾ, ਰੇਗਾ ਰੇ ਮਾ ਗਾ ਰੇ
- (ਹ) ਸਾਂ ਨੀ ਸਾਂ ਧਾ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਧਾ ਨੀ ਪਾ ਧਾ ਨੀ.....
3. ਭੈਰਵੀ ਅਤੇ ਖਮਾੜ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਖਿਆਲ, ਸਧਾਰਨ ਅਲਾਪ ਅਤੇ ਤਾਨਾਂ ਸਮੇਤ।
 4. ਝਪਤਾਲ ਅਤੇ ਇਕਤਾਲ ਤਾਲ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਤਾਲੀ ਦੇ ਕੇ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ।

ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ

1. ਗਾਇਨ(ਪੰਜਾਬੀ) ਮਿਡਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ
2. ਗਾਇਨ(ਹਿੰਦੀ) ਮਿਡਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ

ਸ਼੍ਰੋਣੀ- ਅੱਠਵੀਂ
9. ਸੰਗੀਤ ਵਾਦਨ

ਪਰਚਾ ਏ-ਲਿਖਤੀ (ਪਾਠਕਮ)
ਭਾਗ-੮

1. ਜਾਤੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ(ਅੰਡਵ,ਸਾੜਵ,ਸੰਪੁਰਨ),ਤੇ ਉਪਜਾਤੀਆਂ
2. ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ- ਮਾਤਰਾ,ਸਮ,ਵਿਭਾਗ, ਤਾਲੀ,ਖਾਲੀ, ਆਵਰਤਨ
3. ਵਾਦਕ ਦੇ ਗੁਣ ਅਤੇ ਅੰਗੁਣ
4. ਥਾਟ,ਥਾਟ ਦੇ ਨਿਯਮ, ਭਾਤਖੰਡੇ ਪਧਤੀ ਦੇ ਦਸ ਥਾਟ
5. ਜੀਵਨੀ ਪੰਡਿਤ ਰਵੀ ਸੰਕਰ ਜੀ
6. ਪੰਡਿਤ ਵਿਸ਼ਣੂ ਨਰਾਇਣ ਭਾਤਖੰਡੇ ਜੀ ਦੀ ਸਵਰ ਲਿਪੀ
7. ਸਿਤਾਰ,ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਅੰਗ ਵਰਣਨ

ਭਾਗ-੯

1. ਪਾਠ ਕਮ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਭੈਰਵੀ, ਖਮਾੜ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ
2. ਪਾਠ ਕਮ ਦੇ ਤਾਲਾਂ ਝਪਤਾਲ ਅਤੇ ਇੱਕਤਾਲ) ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ
3. ਪਾਠ ਕਮ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਰਾਗ ਦੀ ਸੁਰਲਿਪੀ
4. ਪਾਠ ਕਮ ਦੇ ਤਾਲਾਂ ਦੀ ਤਾਲ ਲਿਪੀ।

ਪਰਚਾ-ਬੀ ਕਿਰਿਆਤਮਕ ਭਾਗੋਂ

ਪਾਠ-ਕਮ

1. ਸ਼ੁਧ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ
2. ਛੇਵੀਂ ਅਤੇ ਸੱਤਵੀਂ ਸ਼੍ਰੋਣੀ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਠਵੀਂ ਸ਼੍ਰੋਣੀ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਸਮੇਤ 10 ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ

- (ੳ) ਅਰੋਹ: ਸਾਰੇ ਸਾਰੇਗਾ,
- ਅਵਰੋਹ: ਸਾਂਨੀ ਸਾਂਨੀਧਾ
- (ਅ) ਅਰੋਹ: ਸਾਰੇ, ਸਾਰੇ, ਗਾਮਾ
- ਅਵਰੋਹ: ਸਾਂਨੀ, ਸਾਨੀ ਧਾਪਾ
- (ਇ) ਅਰੋਹ: ਰੇਸਾ, ਗਾਰੇ, ਮਾਗਾ

ਅਵਰੋਹ:ਨੀਸਾਂ, ਧਾ ਨੀ, ਪਾ ਧਾ

- (ਸ) ਸਾ ਰੇ ਸਾ ਗਾ ਰੇ ਸਾ, ਰੇਗਾ ਰੇ ਮਾ ਗਾ ਰੇ
 - (ਹ) ਸਾਂ ਨੀ ਸਾਂ ਧਾ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਧਾ ਨੀ ਪਾ ਧਾ ਨੀ.....
3. ਭੈਰਵੀ ਅਤੇ ਖਮਾਜ਼ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਰੱਤ ਜਾ ਰਜਾਖਾਨੀ ਗਤ ਸਧਾਰਨ ਅਲਾਪ ਅਤੇ ਤੋਝਿਆ ਸਮੇਤ।
 4. ਉਪਰੋਕਤ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਧੁਨ।
 5. ਝਪਤਾਲ ਅਤੇ ਇੱਕਤਾਲ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਤਾਲੀ ਦੇ ਕੇ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ।

ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ

1. ਵਾਦਨ(ਪੰਜਾਬੀ) ਮਿਡਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ
2. ਵਾਦਨ(ਹਿੰਦੀ) ਮਿਡਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ

ਸ਼੍ਰੋਣੀ- ਅੱਠਵੀਂ
10. ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਪਾਠਕ੍ਰਮ (ਲਿਖਤੀ)

1. ਨਿੱਜੀ ਦੇਖਭਾਲ: ਭੋਜਨ, ਸਾਬਣ, ਤੇਲ, ਕਰੀਮ ਪਾਊਡਰ ਅਤੇ ਠੀਕ ਤਰਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਊਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ।
2. ਨਿਯਮ ਵੱਧ ਆਦਤਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਿਸਟਾਚਾਰ।
3. ਭੋਜਨ ਦੀ ਸੰਭਾਲ।
4. ਭਾਰਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੇਜ਼ ਲਗਾਉਣਾ।
5. ਭੋਜਨ ਦੇ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਕਬਾਮ।
6. ਕਾਰਜਾਤਮਿਕ ਫਰਨੀਚਰ ਦੀ ਚੋਣ।
7. ਘਰੇਲੂ ਕੀੜੇ ਤੇ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਦੀ ਰੋਕਬਾਮ ਦੇ ਸਾਧਨ ਅਤੇ ਜੰਤੂ ਨਾਸ਼ਕ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ।
8. ਗਰਮ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਣਾ, ਸੂਤੀ ਅਤੇ ਗਰਮ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪੈਸ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲਣਾ
9. ਮੁੱਢਲੀ ਸਹਾਇਤਾ-ਜਲਣਾ, ਲੂੰ ਲੱਗਣਾ, ਕੱਟੋ ਜਾਣ ਤੇ ਖੂਨ ਦਾ ਵਰਗਣਾ, ਝਰੀਟਾਂ, ਡੂੰਬਣਾ ਆਦਿ ਲਈ ਮੁੱਢਲੀ ਸਹਾਇਤਾ।

ਪਾਠਕ੍ਰਮ (ਪ੍ਰਯੋਗੀ)

1. ਅੰਡਾ ਪਕਾਉਣਾ -ਤਲਣਾ ,ਪੋਰਿੰਗ (ਅੰਡੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਕਾਉਣਾ) ਭੁਰਜੀ ਤੇ ਆਮਲੇਟ ਬਣਾਉਣਾ (ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਥਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ)
2. ਸ਼ਬਜੀਆਂ, ਸਲਾਦ ਅਤੇ ਸੂਪ ਬਣਾਉਣਾ
3. ਪਨੀਰ, ਕਸਟਰਡ, ਦਹੀ ਅਤੇ ਰਾਇਤੇ ਬਣਾਉਣੇ
4. ਡੁਲਕਾ ਅਤੇ ਪਰੌਂਠਾ ਬਣਾਉਣਾ
5. ਉੱਨੀਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਣਾ।
6. ਘਾਹ, ਖੂਨ, ਸਿਆਹੀ ਅਤੇ ਬਿਧਿਆਈ ਦੇ ਦਾਗ ਉਤਾਰਨਾ
7. ਹੱਥ ਨਾਲ ਸਾਦੀ ਸਿਉਣ ਅਤੇ ਫਰੈਂਚ ਸਿਉਣ ਬਣਾਉਣੀ।
8. ਬਟਨ ਲਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਕਾਜ ਬਨਾਉਣਾ, ਸਾਦਾ ਟਿੱਚ ਬਟਨ, ਹੁੱਕ ਅਤੇ ਆਈ ਲਾਉਣਾ।
9. ਕੱਚਾ, ਉਲੇੜੀ, ਬਖੀਆ ਅਤੇ ਕਾਂਬਾ ਵਰਕ ਦੇ ਸੈੰਪਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਉਪਯੋਗੀ ਵਸਤੂ ਬਣਾਉਣੀ।
10. ਲੇਜ਼ੀ ਡੇਜ਼ੀ ,ਚੇਨ ਸਟਿਚ,ਡੰਡੀ ਟਾਂਕੇ ਨਾਲ ਦੋ ਰੁਮਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
11. ਉੱਨ ਅਤੇ ਸਿਲਾਈਆਂ ਨਾਲ ਬੁਣਾਈ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਨਮੂਨਿਆਂ ਦੇ ਸੈੰਪਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ।

ਜਾਂ

ਕੋਈ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਾਪ ਦੀ ਕੋਟੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ।

ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ: ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ, 6-7-8 (ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ)

ਸ਼੍ਰੋਣੀ- ਅੱਠਵੀਂ
11. ਨਿੜ (ਡਾਂਸ)
ਪਰਚਾ ਏ-ਲਿਖਤੀ
ਭਾਗ-ੳ

1. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ:
 (ਉ) ਨਿੜ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ
 (ਅ) ਕੱਥਕ ਨਿੜ ਦੀ ਵੇਸ਼ਭੂਸ਼ਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ
 (ਈ) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ; ਲੈਅ, ਮਾਤਰਾ,ਸਮ, ਤਾਲੀ,ਖਾਲੀ, ਤਤਕਾਰ,
 ਸਲਾਮੀ, ਆਮਦ, ਕਵਿਤ
 (ਸ) ਮੁਦਰਾ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ
 (ਹ) ਇੱਕ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਮੁਦਰਾਵਾਂ ਲਿਖਣ ਦਾ ਗਿਆਨ
 (ਕ) ਜੀਵਨੀ: ਦਮਯੰਤੀ ਜੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਬਿਰਜੂ ਮਹਾਰਾਜ

ਭਾਗ-ਅ

1. ਤਿੰਨ ਤਾਲ, ਝਪਤਾਲ,ਇੱਕ ਤਾਲ, ਕਹਿਰਵਾ ਅਤੇ ਦਾਦਰਾ ਤਾਲ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ
 ਇੱਕ ਗੁਣ ਅਤੇ ਦੁਗੁਣ ਲੈਅ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ।
2. ਤਿੰਨ ਤਾਲ ਅਤੇ ਝਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਤਤਕਾਰ,ਤੌੜੇ,ਆਮਦ, ਸਲਾਮੀ, ਕਵਿਤ,ਪਰਨ ਚੱਕਰਦਾਰ ਨੂੰ
 ਲਿਪੀਬਧ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ।
3. ਪਾਠ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਤਾਲਾਂ ਦੀ ਦਿੱਤੇ ਬੋਲਾਂ ਤੋਂ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ।

ਪਰਚਾ-ਬੀ

ਕਿਰਿਆਤਮਕ ਭਾਗ

1. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦਾ ਤਿੰਨ ਤਾਲ ਅਤੇ ਝਪਤਾਲ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ :
 (ਉ) ਤਤਕਾਰ
 (ਅ) ਤੌੜੇ
 (ਈ) ਆਮਦ
 (ਹ) ਕਵਿਤ
 (ਕ) ਪਰਨ
 (ਖ) ਚੱਕਰਦਾਰ
2. ਗਤ ਨਿਕਾਸ
3. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਤਾਲੀ ਦੇ ਕੇ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ:
 (ਉ) ਤਿੰਨ ਤਾਲ
 (ਅ) ਝਪਤਾਲ
 (ਈ) ਕਹਿਰਵਾ
 (ਹ) ਦਾਦਰਾ
4. ਹਸਤ ਮੁਦਰਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ
5. ਲੋਕ ਨਿੜ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ

12. ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਕਲਾ ਸਿੱਖਿਆ (Practical Art Education)

ਨਵੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਅਧੀਨ ਛੇਵੀਂ, ਸਤੱਵੀਂ, ਅੱਠਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਤਰਖਾਣਾ ਕੰਮ ਮੈਟਲ ਫਿਟਿੰਗ ਟ੍ਰੈਡ
ਅਤੇ (ਉ) ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕੰਮ (ਅ) ਰੋਡੀਓ ਦਾ ਕੰਮ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(1) ਛੇਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ	ਕ੍ਰਮ	ਵਿਸ਼ਾ	ਲਿਖਤੀ (ਸਿਧਾਂਤਕ ਹਦਾਇਤਾ) (ਅਮਲੀ ਅਭਿਆਸ)	ਪ੍ਰਯੋਗੀ
	1	ਤਰਖਾਣਾ ਕੰਮ	1,2,3,4,5	1,2,3,4,
	2	ਤਰਖਾਣਾ ਕੰਮ	6,7,8,9	5,6
(2) ਸਤੱਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ				
	1	ਮੈਟਲ ਫਿਟਿੰਗ	1	1,2,3
	2	ਮੈਟਲ ਫਿਟਿੰਗ	2	4,5
(3) ਅੱਠਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ				
	1	(ਉ) ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕੰਮ	1,2,3,4	1,2,3
	2	” ”	5,6	4
	1	(ਅ) ਰੋਡੀਓ ਦਾ ਕੰਮ	1,2,3	1,2,3,4
	2	” ”	4,5	5,6,7